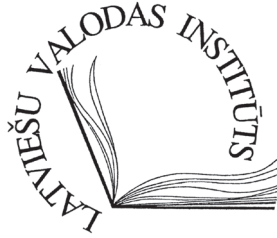

LINGUISTICA

22

LETTICA

2014

LINGUISTICA LETTICA

LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTA ŽURNĀLS
2014 RĪGA 22

Dibinātājs / Founder
LU Latviešu valodas institūts
Reģistrācijas apliecība Nr. 90002118365

Iznāk kopš 1997. gada / Published since 1997

Atbildīgais redaktors / Editor-in-chief
Ilga JANSONE

Redakcijas kolēģija / Editorial Board
Aleksejs ANDRONOVŠ (Krievija),
Dzintra BONDA (ASV),
Laimute BALODE (Latvija/Somija),
Ojārs BUŠŠ (Latvija), Ina DRUVIETE (Latvija),
Trevors FENNELS (Austrālija),
Juris GRIGORJEVS (Latvija/Lietuva)
Ilga JANSONE (Latvija), Daina NĪTIŅA (Latvija),
Linda ŠOKIJA (Lielbritānija)
Anna STAFEČKA (Latvija), Agris TIMUŠKA (Latvija),
Lembits VABA (Igaunija),
Bernhards VELHLI (Zviedrija),
Andrejs VEISBERGS (Latvija)

Mājaslapa / Website
www.lulavi.lv/zurnals-linguistica-lettica

Indeksācija / Indexing
Index Copernicus

Literārās redaktors / Proof-readers
Gunita ARNAVA, Dzintra BONDA,
Sanda RAPA, Linda ŠOKIJA

Maketētāja / Layout designer
Gunita ARNAVA

Redakcijas adrese / Address of Editorial Board
Akadēmijas lauk. 1, 902./903. kab., Rīga, LV-1050
Tāl. / phone +371 67227696, fakss / fax +371 67227696,
e-pasts / e-mail: latv@lza.lv

SATURS / CONTENTS

Ilze AUZIŅA, Guna RĀBANTE-BUŠA. Qualitative and Quantitative Vowel Reduction and Deletion in the Spoken Latvian.....	5
Maija BRĒDE. Contrastive Research in Latvian – English Phonetics and Phonology.....	16
Solveiga ČEIRANE, Inese INDRIČĀNE, Jana TAPERTE. Locus Equations for Latvian Consonants.....	29
Juris GRIGORJEVS. Dynamics of the Latvian Long Vowels.....	48
Jurgita JAROSLAVIENĒ. Spectral Characteristics of the Lithuanian Vowels: Some Preliminary Results of a New Experimental Research.....	68
Einar MEISTER, Lya MEISTER. Estonian Quantity Degrees Produced by Latvian Subjects.....	85
Linda SHOCKEY, Dzintra BOND. What Slips of the Ear Reveal about Speech Perception	107
Laura TAIMI, Paavo ALKU, Teija KUJALA, Risto NÄÄTÄNEN, Maija S. PELTOLA. The Effect of Production Training on Non-Native Speech Sound Perception and Discrimination in School-Aged Children: An Mmn and Behavioural Study	114
Olga UREK, Dace MARKUS. Progressive and Regressive Voicing Assimilation in Latvian: Ot-Based Account	130
Jana TAPERTE. Latviešu valodas laterālo spraudzeņu akustisks raksturojums informantu vecuma grupā no 16 līdz 39 gadiem.....	158
Ieva ZUICENA. “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca” un problēmas latviešu valodas vārdšķiru klasifikācijā.....	173

Santa JĒRĀNE. Vietvārdu vārdnīcu megastruktūra	185
Diāna LAIVENIECE. Promocijas darbu nosaukumi mūsdienu latviešu zinātnes valodā.....	205
Anitra ROZE. Metālisko krāsu nosaukumi mūsdienu latviešu valodā.....	232
Sarmīte BALODE. Mūsdienu Kalnienas izloksne dažādu paaudžu runā.....	241
Dace STRELĒVICA-OŠIŅA. Latviešu valodas lībiskais dialekts daiļliteratūrā, tulkojumā un sabiedrības uztverē: daži aspekti.....	261
Малгожата ОСТРУВКА, Ева ГОЛАХОВСКА. Названия растений в польской речи в Латгалии	277
VALODNIECĪBAS BIBLIOGRĀFIJA 2013 (<i>M. Silkāne</i>).....	292
ZIŅAS PAR AUTORĪEM	390
PAR ŽURNĀLU	393
LINGUISTICA LETTICA RAKSTU IESNIEGŠANAS UN NOFORMĒŠANAS VISPĀRĪGIE PRINCIPI	394

Ilze AUZIŅA, Guna RĀBANTE-BUŠA

QUALITATIVE AND QUANTITATIVE VOWEL REDUCTION AND DELETION IN THE SPOKEN LATVIAN

1 Introduction

Unstressed vowel reduction can be realised as any of various changes in the acoustic quality or quantity of vowels: they can demonstrate reduced duration and loudness, weakened voicing, complete devoicing and they may be completely deleted. The aim of this study is to investigate the reduction of short vowels in word-final unstressed syllables found in Latvian, which are reported to be subject to variable deletion (Kariņš, 1995a). The word *lapa* ‘leaf’ can therefore be pronounced as either [lap:ǎ] or [lap:].

2 Previous investigations

A continuum of vowel weakening processes ranging from shortening and devoicing to elision commonly referred to as unstressed vowel reduction is a salient characteristic of the Latvian language.

Spoken Latvian is characterized by the reduction of unstressed vowels. Although it is commonly believed that there is mainly quantitative vowel reduction in Latvian i. e. a short vowel in unstressed position becomes extra short (Laua 1997, 72; Liepa 1957), some linguists acknowledge that unstressed word-final syllable vowels change their quality so as to become voiceless (Liepa 1957, 155; Mllvg I 1959, 66; Grigorjevs 2009, Grigorjevs 2011, 85) or *almost* voiceless (Muižniece 2002, 73). Recent acoustic studies of vowels have shown a centralization of unstressed vowels in the unstressed medial and final syllables of multisyllables/multisyllabic word, i.e. the quality of vowels (especially of short vowels) changes closer to ‘schwa’ (Grigorjevs 2009; Grigorjevs 2011). Muižniece admits that it does not mean that these sounds may be deleted or *swallowed* (sic) (Muižniece 2002, 73). Karins provides evidence that deletion of unstressed vowels is quite a common phenomenon in everyday speech (Kariņš 1995a; Kariņš 1995b; Kariņš 1996).

3 Target vowels

There are six short vowels in Latvian – /a/, /e/, /i/, /u/, /æ/, /ɔ/, but neither /æ/ nor /ɔ/ occurs in circumstances where they could be deleted. Whenever other short vowels occur in a final unstressed open syllable, they become reduced and may be variably deleted by the speakers of Latvian. For example, a word *māsa* ‘sister’ could be articulated as [mɑ:sǎ] or [mɑ:s], and a word *skaisti* ‘beautifully’ can be uttered as [skaistī], [skaistə] or [skaist]. If the final unstressed syllable is closed (mainly if the coda is /s/), the short vowel (nucleus) is reduced as well, thereby a word *māsas* ‘sisters’ could be articulated as [mɑ:sǎs], [mɑ:səs] or [mɑ:ss], and a word *skaistas* ‘beautiful (nom. pl. f.)’ can be pronounced as [skaistǎs] or [skaists].

If the vowel is deleted in the open syllable, the final syllable becomes closed, and the number of syllables in the word decreases by one. When vowel deletion occurs in an already-closed syllable, it shortens the number of the syllables in a word and increases the number of consonants in the coda, and a sonorant may become syllabic (Kariņš 1995), for example name *Kārlis* can be pronounced [ka:rls] or [ka:r̩ls].

This study deals only with unstressed vowels into an open syllable. Variable deletion or reduction of unstressed vowels was found in the following positions:

- mūsu* → [mu:sū] / [mu:s] ‘our’
- savu* → [savū] / [sav] / [sɑu] / [sau] ‘your’
- dzīve* → [dzi:vē] / [dzi:v] / [dzi:u] ‘life’
- spēle* → [spe:lē] / [spe:l] ‘game’
- māksliniece* → [mɑ:kslinietsē] / [mɑ:ksliniets] ‘artist’
- saka* → [sak:ā] / [sak:] / [sək] ‘says’ etc.

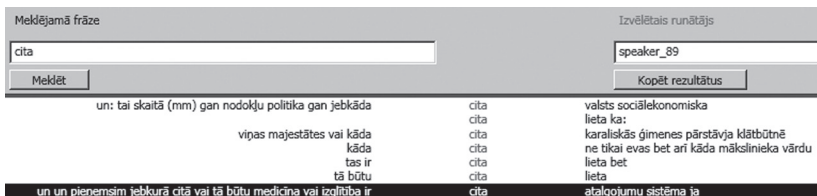
4 Analyzed data

Data for this analysis was obtained from the phonetically-annotated dataset (4 hours of audio recordings) of the Latvian Speech Recognition Corpus (Pinnis et. al. 2014). All audio data in this dataset is annotated at the word and the phoneme level. The phonemic transcription is generated automatically from the orthographic transcription using context sensitive grapheme-to-phoneme rules. Then the phonemic transcriptions are automatically aligned with the speech signal. Finally, the transcribed data are manually verified by human annotators both on the word and the phonemic level. The annotation process is performed using *WaveSurfer* (Sjölander & Beskow 2000). All analysed audio data have a frequency of 44.1 kHz with 16 bits allocated per sample.

Table 1. The statistics of speakers

Speaker ID	Gender	Age group	Speaker ID	Gender	Age group
13	female	26-50	1	male	26-50
183	female	26-50	23	male	26-50
232	female	26-50	89	male	51-64
576	female	26-50	124	male	26-50
1601	female	16-25	394	male	26-50
1706	female	51-64	397	male	26-50
1599	female	16-25	553	male	26-50

This study investigates 14 of the 62 speakers in the phonetically-annotated Latvian speech corpus, 7 women and 7 men. The ages of the speakers ranged from 16 to 64 years. All informants are speakers of standard Latvian.

Figure 1. An example of concordances of analyzed speech data

Words ending with a short unstressed vowel and occurring at least twice (twice in one speaker's speech or once each in two different speakers' speech) were selected. The words were included in context to show what the surrounding text looks like (see Figure 1). In total 1100 tokens were selected and analyzed.

Table 2. The statistics of analyzed tokens

	Bi-syllabic words	Tri-syllabic words	Four-syllabic words	Five-syllabic words
vowel [u]	278	148	36	11
vowel [a]	156	68	11	13
vowel [i]	220	85	38	16
vowel [e]	4	12	4	0

Most of the data are taken from spontaneous public speech covering TV and radio discussions, interviews, recorded conversations, etc. A small portion of the data are extracted from prepared speech such as TV and radio news and interviews.

5 Analyses

Data analysis was performed using the software *Wavesurfer 1.8.8p3*.

The results of the process based on spectrographic analysis are presented below and the contexts in which unstressed vowel reduction is most likely to occur are specified, including vowels typically affected as well as the consonantal and prosodic environments most conducive to reduction. The vowels were coded either as realized or not realized.

A vowel was coded as “deleted” if it was absent on the waveform and spectrogram. All examples of final vowel reductions (neutralization of acoustic distinctions, centralization) were treated as cases where the final vowel was present.

The quality of reduced vowel was not analyzed in this study.

The statistics that shows the percentage of occurrences both when the unstressed vowel is deleted, and when vowel changes its quantity or quality is given in Figure 2. We can see that the vowel is deleted in 65% of the words, but retained with altered quality and quantity in the 35% of words.

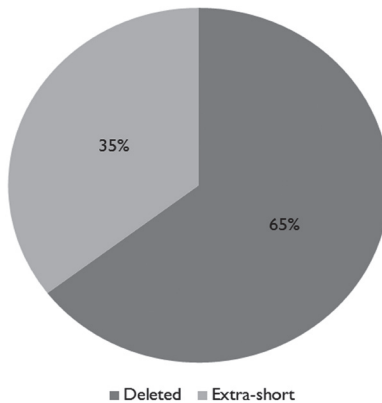

Figure 2. Reduced vs. deleted

6 Factors inducing the reduction

The aim of the study was to determine what factors affect vowel reduction. As a starting point we have chosen factors mentioned by Kariņš (1995a):

- Distance from main stress of the word
- Preceding environment
- Following environment
- Speech rate
- Individual speaking
- Vowel quality (e.g. front, back)
- Resyllabification of stranded consonant
- Vowel recoverability
- Style of speaking
- Part of speech
- Syllable status (closed / open)

On the basis of the data some of these factors were found to be non-significant, these factors are: vowel quality, vowel recoverability, style of speaking, part of speech and syllable status.

Vowel quality (e.g. front, back)

Regardless of how the four vowels /a/, /e/, /i/ and /u/ are grouped (front-back or high-low), this factor is not a significant constraint on vowel deletion (Kariņš 1995, 22).

Vowel recoverability

Latvian is a language with rich morphology and a relatively free word order. In standard Latvian most stems appear with an inflectional ending. It is surprising that practically all deletion can be recovered.

Style of speaking

More careful style of speaking is generally believed to be associated with more vowels being realized. One might think assumed that the language of radio and television announcers, journalists and other public figures is controlled and therefore has a high degree of final vowel retention. However analysis showed that it does not matter if speakers are reading passages, telling a narrative, talking to another speaker, interviewing others – the vowel could be deleted regardless of speaking style.

Part of speech

There is no evidence in the data that a vowel has the highest probability of deletion if the word belongs to a particular part of speech.

Syllable status

Since this study deals only with unstressed vowels into the open syllable the factor group “syllable status (closed / open)” was not considered.

We assumed that factors inducing the reduction are:

- (1) distance from main stress of the word,
- (2) preceding environment;
- (3) following environment,
- (4) speech rate;
- (5) Individual speaking.

(1) Distance from main stress of the word

The results show that there is a direct correlation between the distance of the syllable from the main word stress and probability of unstressed vowel deletion: the further the candidate vowel is from the main stress, the higher the probability of deletion (Kariņš 1996, 79). See Figure 3. In the all five-syllable words the unstressed short vowel /u/ is deleted (See Figure 4). Other unstressed vowels in the five syllable words more often are not deleted. Compared the degree of reduction of vowels /i/ and /a/ vowel in four-syllabic and five-syllabic words, in the words longer than five syllables the unstressed vowel is often not deleted. Perhaps it is connected with the rhythmical structure of the Latvian language – primary stress usually is on the first syllable, but the third (and fifth syllables) attract secondary stress.

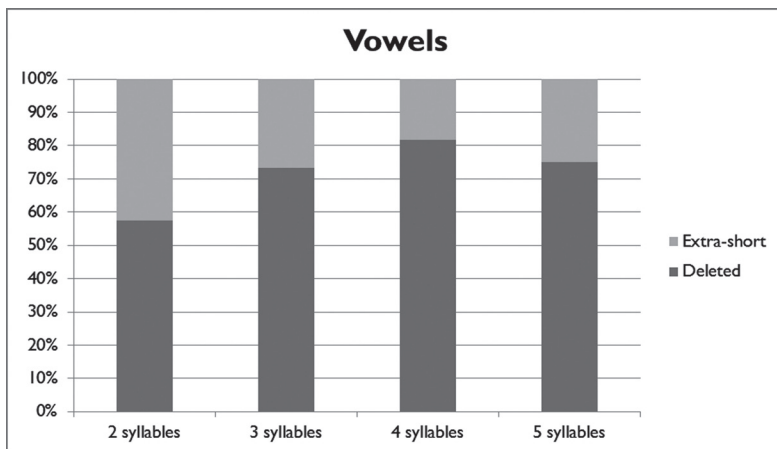

Figure 3. Unstressed vowel distance from main stress of the word

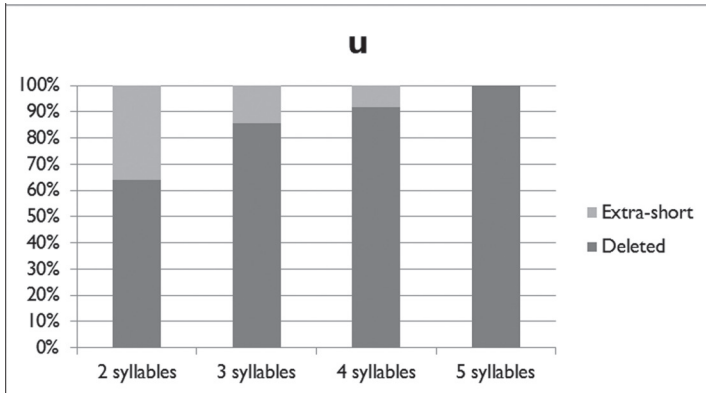

Figure 4. Unstressed vowel distance from main stress of the word

(2) Preceding environment

In most cases it doesn't matter what kind of consonant or consonant cluster precedes before the unstressed vowel. Also, it does not matter if the preceding syllable is closed or open, short or long.

As we can see in the following bar graph (Figure 5) where the preceding consonants before target vowel *u* are listed the highest probability of deletion is after the voiced palatal fricative /j/. One possible phonetic explanation of the high probability of deletion after /j/ could be that the following vowel assimilates to the preceding glide (Kariņš 1995, 23)

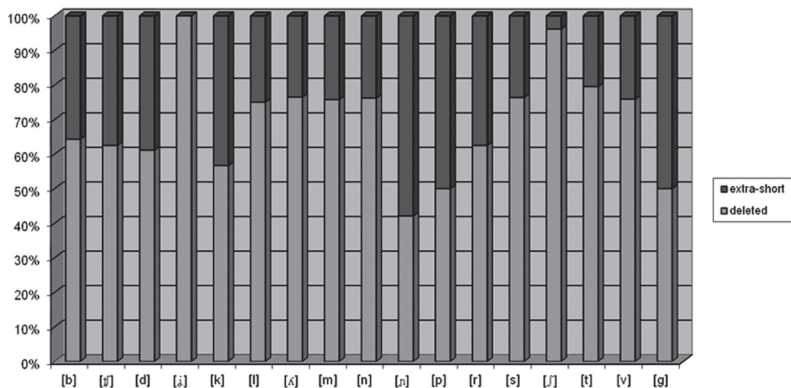

Figure 5. Preceding consonants of target vowel [u]

(3) Following environment

It doesn't matter what kind of consonant or consonant cluster follows the unstressed vowel, but when the candidate vowel occurs before pause or at the end of an utterance there is a lower probability of deletion if the word is followed by another word.

The reduction can also affect the quality of the following vowel. If the next word starts with the vowel of the same quality, then usually the vowel is not deleted, for example *viņa allaž urdīja meklēt celu pie skatītājiem* 'she always urged to find a way to spectators'. The word fusion is possible.

For example, in 21 of 30 cases of word *mūsu* 'our' the unstressed vowel /u/ is deleted: *mūsu jaunais raidlaiks rudenī ir deviņpadsmit trīsdesmit* 'our new broadcasting time in autumn is nineteen thirty'; *mūsu steidzīgais laiks neveicina protams šādu* 'our urgent time of course does not promote this kind of'. The vowel [u] is only reduced if 1) it is followed by pause (*mūsu (.) laiks mūsu steidzīgais laiks neveicina protams šādu* 'our (.) time our urgent time of course does not promote this kind of'; 2) the next word begins with consonant [v] (*uz visas mūsu valsts iedzīvotājiem* 'to all the people of our country') or 3) the vowel [u] is followed (*mūsu uzrunātie emocionālu iemeslu dēļ atteicās (.) runāt* 'Our addressees refused talk for the emotional reasons') (see Figure 6).

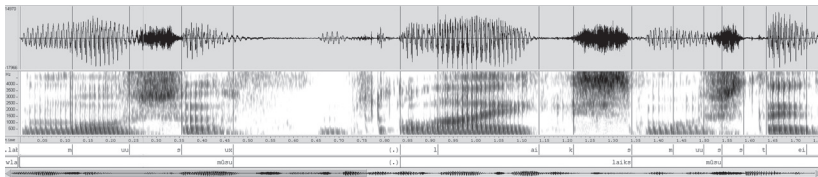

Figure 6. example of both vowel deletion and vowel reduction in the word *mūsu* 'our' (Utterance: *mūsu (.) laiks mūsu steidzīgais laiks neveicina protams šādu*)

(4) Speech rate

There is some indication that unstressed vowel reduction, especially deletion, is more likely to occur in fast speech. Analysis shows that unstressed vowels which appear to be deleted in rapid speech are usually restored in slow, careful speech. Following Lehiste's (1970) description of 4.4 to 5.9 syllables per second as an average or neutral speech rate, she defined slow speech as 4.0 to 4.4 syllables per second and fast speech at 6.0 to 6.4 syllables per second. The results support

the claim that unstressed vowel reduction occurs more frequently in fast speech.

(5) Individual speaking

If we compare information on age and sex of the individual speakers we can see that there is some correlation between sex and an increase or decrease in the probability of deleting a vowel: men delete target vowels more often than women. We did not find a correlation between age and probability of vowel deletion.

7 Conclusion

- The tendency to delete unstressed short vowels in open syllables is obvious. If we look at these phenomena from an historical perspective, it seems possible that the process of vowel deletion and shortening is known previously in Latvian. Various reasons for this process can be posited. It can be assumed that constraints on short vowel deletion at present are similar to the historical constraints on long vowel and diphthong shortening and short vowel deletion in Latvian (Kariņš 1995b, 16).

- The most important factor affecting deletion of unstressed final vowel is distance from the main stress of a word.

- Other factors inducing reduction are preceding environment; following environment; speech rate.

- If the vowel is deleted in an open syllable, the final syllable becomes closed, and the number of syllables in the word decrease by one. When vowel deletion occurs after consonant cluster where last consonant is sonorant it also shortens the number of the syllables in the word and increase the number of consonants in the coda, but sonorant may become syllabic (Kariņš 1995), for example, *katra* [katr̥].

- Vowel deletion can lead to further changes i.e. voiced palatal fricative /j/ or voiced labiodental fricative /v/ may be vocalized: *māja* ‘house’ [ma:ɪ̯], *skolotāja* ‘teacher’ [skuoluota:ɪ̯]; *lauvas* ‘lions’ [lɑuʋs]. After deletion of unstressed final vowel voiceless obstruent could be pronounced as voiced when it follows a voiced phoneme, for example, *viens no mūsu dārgakmeņiem* ‘one of our jewels’ [(u) is deleted, [s] > [z] before voiced [d] ‘one of our jewel’. Assimilation happens in opposite direction as well.

- The degree of vowel reduction is not dependent on usage frequency.

8 Acknowledgements

The research leading to these results has received funding from the research project “Information and Communication Technology Competence Center” of EU Structural funds, contract nr. L-KC-11-0003 signed between ICT Competence Centre and Investment and Development Agency of Latvia, Research No. 2.9 “Speech corpus creation, principles, methods, realisation”.

Qualitative and Quantitative Vowel Reduction and Deletion in the Spoken Latvian

Summary

Whenever the short vowels /a/, /e/, /i/, /u/ occur in a final unstressed open syllable, they become reduced and may be variably deleted by speakers of Latvian. The aim of this study is to investigate the degree of reduction of short vowels in word-final unstressed syllables found in Latvian and set the factors inducing the reduction.

As the analysis of 14 speakers' data (7 women and 7 men; 16 to 64 years old) shows that in the 65% of the words (750 of 1100) the unstressed short final vowel is deleted. The most important factor affecting deletion of the unstressed final vowel is distance from main stress of word. Other factors inducing the reduction are preceding environment, following environment and speech rate.

Key words: vowel reduction, vowel deletion, unstressed syllable.

Literature

- Grigorjevs 2009** – Grigorjevs, Juris. Latviešu valodas divskaņu akustisks raksturojums. *Valodniecība: Latvistika un somugristika: LU Raksti*, 746. sēj. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2009, 40.–47.
- Grigorjevs 2011** – Grigorjevs, Juris. Kopīgais un atšķirīgais fonētisko parādību izpratnē Latvijā un pasaulē. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums. Atb. red. O. Bušs. Nr. 6. Rīga, 2011, 80.–96.
- Kariņš 1995a** – Kariņš, Krišjānis A. Vowel Deletion in Latvian. *Language Variation and Change*. Ed. William Labov, Rena Torres Cacoullos, Vol. 7, Issue 01, March 1995, 15–34.

- =====
- Kariņš 1995b** – Kariņš, Krišjānis A. Vowel Deletion in Latvian [ref. VII starptautiskajā baltistu kongresā 1995. gada 13.–15. jūnijā]. *VII starptautiskajā baltistu kongresa referātu tēzes*, 1995, 49.–50.
- Laua 1997** – Laua, Alise. *Latviešu literārās valodas fonētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Lehiste 1970** – Lehiste, Ilse. *Suprasegmentals*. Cambridge, MA: MIT Press, 1970.
- Liepa 1957** – Liepa, Elmārs. Daži mūsdienu latviešu literārās valodas pareizrunas jautājumi. *Rīgas Pedagoģiskā Institūta Raksti*. 5. sēj. Rīga, 1957, 147.–161.
- Liepa 1963** – Liepa, Elmārs. Nebalsīgo troksneņu kvantitāte atkarā no pozīcijas mūsdienu latviešu literārajā izrunā. *P. Stučkas LVU Zinātniskie Raksti*, 35. sēj. Rīga: Pētera Stučkas LVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1963, 9.–27.
- Mllvg I** – *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika*. I. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1959.
- Muižniece 2002** – Muižniece, Lalita. *Latviešu valodas praktiskā fonoloģija*. Rīga: Rasa ABC, 2002.
- Pinnis et. al. 2014** – Pinnis, Mārcis; Auziņa, Ilze; Goba, Kārlis. Designing the Latvian Speech Recognition Corpus. *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)*, 2014. Available: <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2014/summaries/284.html> (accessed 21.10.2014).
- Sjölander & Beskow 2000** – Sjölander, K., Beskow, J. Wavesurfer – an open source speech tool. *INTERSPEECH*, 2000, 464–467.

Maija BRĒDE

CONTRASTIVE RESEARCH IN LATVIAN – ENGLISH PHONETICS AND PHONOLOGY

Contrastive research of different aspects of language, including phonetic-phonological, lexical, grammatical, discursive and others, has developed along the lines of studies which are of both theoretical and applied in nature. Among the major theoretical tasks of the discipline are: 1) determining the similarities and differences between the languages; 2) showing those features of the languages contrasted that are obscure when studying languages separately; 3) revealing the characteristic tendencies of the respective languages; 4) stating the systemic correspondence/ non-correspondence between the contrasted languages (Crystal 1987). The pragmatic aspect of contrastive research is revealed in investigation aimed at error prevention and error analysis (locating, counting and categorizing errors). Contrastive linguistic research applies a synchronic approach irrespective of the degree of language closeness under investigation.

“Contrastive linguistic studies compare the phonological, lexical and grammatical systems of languages with a view to predicting difficulties which might face native speakers of one language trying to learn another” (Malmkjær 2004, 82). Contrastive linguistics is interpreted as “any investigation in which the structures of two languages are compared” (Matthews 1997, 74). Its association with linguistic studies of pragmatic character is revealed in the description offered by David Crystal where the term is used synonymously with ‘contrastive analysis’: “A general approach to the investigation of language, particularly as carried on in certain areas of APPLIED LINGUISTICS, such as foreign language teaching and translation” (Crystal 2008, 112). The contrastive analysis hypothesis which was proposed to investigate the role of the native language (L1) in the learning of a foreign language (L2), predicted no difficulty for L2 learning in cases of similarities between the structures of both languages (Schmitt 2002, 119).

In its initial stage, contrastive linguistics is first and foremost associated with Lado’s “Linguistics Across Cultures” (1957), in which

he claimed that elements of culture can be contrasted alongside those of language. Problems of foreign language learning and consequently, language interference, had been discussed already in earlier works. A decade before “Linguistics Across Cultures” the importance of a parallel description of a foreign and native language in the learning process was stated by Fries (1945). This particular approach was further developed by, e.g. Haugen and Weinreich (both 1953).

Fisiak (1964, 166) admits that “contrastive linguistic analysis has had a checkered history. The enthusiasm of the 1950s and early 1960s gave way to pessimism and rejection as questions were raised about the theoretical and methodological foundations of the field, and empirical studies demonstrated the lack of predictive classroom value”. It is also pointed out by Fisiak that since the 1970s contrastive analysis has been largely a European discipline. In the following decades, in comparison to the early stages, when contrastive linguistics was dealing mostly with particular items of the language system, to a much greater extent it has turned to text and speech acts, in such a way following trends of the development of modern linguistics (Tak 1989, 17).

In the early stages particular interest was focused on the phonetic-phonological level of language, since the human speech apparatus provides natural ground for comparison. Besides, phonetic features like *voiced*, *vocal*, *aspiration* can be considered universal (Jakobson, Waugh 2002, 140, Di Pietro 1978, 46). The result was contrasting the articulatory bases of languages, registering the inventory of the phonemes and allophones, describing their distribution, as well as turning also to suprasegmentals: the intonation contours, rhythm, stress types.

Contrastive research in Latvian-English phonetics and phonology started with the first voluminous works carried out on the basis of the two languages, the goal of which was not merely the contrast of some phonetic/phonological phenomena in both languages. They also present results of original investigation of the respective fields in Latvian.

The true founder of contrastive linguistics in Latvia is Dr. philol. Marta Vecozola (1903–1994). Her doctoral thesis “Comparison of the Vowel Phoneme Systems in Latvian and English” (1953) laid the foundation for a contrastive approach to the analysis of various aspects of Latvian – English Phonetics and Phonology. She was a colleague of the prominent Latvian linguist Dr. philol. Alise Laua. They presented their doctoral theses the same year (Laua 1954).

Vecozola's dedicated long-time work in the field was stimulated to a great extent by her profession as a teacher of English at the Riga Pedagogical Institute, then at the University of Latvia, faculty of History and Philology and later at the Foreign Languages faculty.

Among the scientists who inspired Vecozola's interest in contrastive studies one can mention Alma Ābele (e.g. Абеле 1924), Vladimir Artemov (Владимир Артемов) (e.g. 1956), Richard Ekblom (1933), Daniel Jones (1939), William Matthews (Метјүсс 1933), Lev Scerba (Лев Щерба) (e.g. 1948), Georgij Torsujev (Георгий Торсуев) (e.g. 1950), Vyacheslav Vassilyev (Вячеслав Васильев) (e.g. 1970) and many others. Vecozola's research was started in Moscow, in the laboratory of Experimental Phonetics at the Pedagogical Institute of Foreign languages on the basis of experimental – instrumental analysis (those were the terms of the day) under the guidance of Professor Artemov. The subject matter was the vowel system: monophthongs and diphthongs in Latvian and English in the pronunciation of the author herself. Before the description of the particular vowels, the thesis includes a discussion of the problem of phoneme. The selected examples in both Latvian and English confirm the changeability of the phoneme system over a period of time.

Conclusions concerning the articulation of the vowels were made primarily on the basis of the data obtained from x-rays, representing the configuration of the articulators, particularly the tongue position. There is a remark in her thesis that Laua's x-rays of the Latvian vowels are basically similar with the exception of a few minor distinctions related to some individual features. X-rays were used also to interpret the effect of syllabic accents upon the vowel quality in Latvian.

Another method applied to discover the features of the Latvian and English vowel quality was the palatogram (using an artificial palate) that shows the size of the contact area between the tongue and the palate. Here a special point of interest was the effect of syllabic accents upon the Latvian long monophthongs. Photographs of lip positions were taken (most of them in a photo studio attached to Tartu University) to show the particular lip position for a specific vowel, as well as the lower jaw position in some of the English vowels and the opening between the lips.

Oscillograms, in which segments of vowels were singled out from Marta Rudzīte's research (1953), were likewise used to clarify the nature of diphthongs, (Rudzīte was the first Latvian linguist to

use the oscillographic method). The vowels were analysed in positions where there is minimum influence on the part of the surrounding sounds (in open syllables and mostly after the labials [m, p, b]). Serious consideration was given to the two problematic phonemes in Latvian: “ie”, transcribed as /iɛ/ and “o”, transcribed as /uɔ/. After thorough discussion of the nature of diphthongs and their clear distinction from diphthongoids, it was concluded the vowels /iɛ/ and /uɔ/ are diphthongs.

The work comprises a thorough description of the comparison of the Latvian vowel system with that of English.

An entire chapter of the research is devoted to methodical hints on how to teach English vowels to students whose native language is Latvian, so as to minimize mother tongue interference. As has been mentioned before, Vecozola’s doctoral thesis was the first in Latvian linguistics to focus thoroughly and primarily on the contrastive analysis of phonetic/phonological features. Regarding the analysis of the Latvian vowels, Vecozola’s research went on in tandem with that of A.Laua’s. By that time A.Laua had presented her diploma paper on the system of the Latvian phonemes (1951). The only linguist who had offered some comparison of the English phonemes and their allophones with the corresponding Latvian phonemes on the basis of subjective observations before Vecozola was Matthews (1936). In 1967 Vecozola presented a paper on the phonetic structure of the word in modern English and Latvian at International Congress VI of Phonetic Sciences in Prague.

Vecozola’s contribution in the development of contrastive studies is obvious also in the fact she managed to interest her students and colleagues in this field. Under her guidance, further research was undertaken concerning both the segmental and suprasegmental levels of Latvian and English phonetic features resulting in several doctoral theses. In 1965, Mirdza Neilande presented her thesis “Analysis of Physical Properties of English – Latvian diphthongs” (Нейланд 1965).

The research focuses on acoustic characteristics of the English as falling and centring diphthongs and the Latvian as true diphthongs providing a possibility of clarifying the role of syllabic accent, the duration and quality of the components, as well as, applying up-to-date methods, to look at some conclusions made in the previous analyses of the articulatory aspect of diphthongs. The diphthongs were analysed 1) in isolated pronunciation, 2) between voiceless plosives, 3) in

closed syllables of monosyllable words, 4) in short sentences. The phonetic environment in Latvian included the realisation of the syllables with three syllabic accents.

The experimental methods included: electrokymographic, spectral (four-formant analysis) and filming of lip articulation. Here and elsewhere, the selected pieces of information might be of some interest to the present day research as well.

As the author admitted when she started her research, the nature of the diphthongs /ie/ and /uo/, particularly their second component, had remained vague. Ābele and Vecozola were of the opinion that these are 'specific' diphthongs since their second components create a range of sounds (Vecozola transcribes both diphthongs with [ʌ] for the second component, since this is the recurrent sound in the whole range). The findings of Neilande's research in contrast to that mentioned above suggest strongly that the Latvian /ie/ and /uo/ are true diphthongs.

The main conclusions of the contrastive analysis are as follows: the English diphthongs are on average longer, with a smaller interval of pitch lowering and relatively little modulation of tone, whereas the Latvian diphthongs are shorter with a more pronounced interval of pitch lowering. The open components in diphthongs of both languages differ to a greater extent from one another than the narrow ones.

The Latvian diphthongs /ei/, /ai/, /au/, /oi/, in contrast to their English counterparts that are rising-falling or falling-rising according to the pitch movement and falling according to their intensity characteristics, are falling according to the direction of the tone, but rising-falling according to the intensity parameters. Yet the Latvian /ie/, /uo/ and the English /ɪə/, /ʊə/ constitute exceptions. In Latvian the tone is rising-falling or falling, but the character of intensity – rising-falling or rising; in English the tone is rising-falling, rising, or rising-falling-rising, but intensity – falling or rising. It was concluded that the nature of the Latvian /ie/ and /uo/ needs to be further investigated.

In 1969 a doctoral thesis on suprasegmental phenomena was presented: "Contrastive Analysis of Intonation of Interrogative Sentences in English and Latvian" (Брока 1969). Its author Valentīna Broka investigated intonation patterns of one particular sentence type in view of the range of problems undertaken by contrastive syntactic phonetics. Since at that time it was next to impossible to find native English speakers, for the purposes of the contrastive analysis the author used the results of English intonation research as found in some

theses presented in the Soviet Union. Her particular experimental analysis was carried out in the laboratory of phonetics of Language and literature institute, Academy of sciences of the Latvian SSR under the supervision of one of the outstanding Latvian linguists Laimonis Ceplītis.

The material for the analysis included one-syntagm sentences (syntagm: a set of syntagmatically related constituents (single words or word groups) with a particular intonation pattern (Crystal 2008, 470-471, VPSV 2007, 355)) represented in the form of a variety of general and special questions as excerpted from classical and contemporary literature. The measurements included those of fundamental frequency, duration and intensity for three segments: pre-accentual, accentual and post-accentual. The type of intonation was established on the basis of the F0 contour under principal stress. A characteristic feature observed was the raising of the tone/pitch between the stressed syllable and the following one. Usually the raising of the pitch was preceded by its lowering. The conclusion was that it was the falling-rising movement of the pitch in the word with the principal stress that determined the communicative type of the interrogative sentence in Latvian. Other changes in the melody of the pre- and post-accentual segments were considered of secondary importance. In both groups of interrogative sentences four intonation types were found: rising, falling, rising-falling and falling-rising.

In the beginning of the 1980's two theses on consonantism in Latvian and English were presented as accomplished in the laboratory of Experimental Phonetics at the Pedagogical Institute of Foreign languages named after Maurice Thorez in Moscow. Both papers aimed at analysing a group of speech sounds in the word and phrase context. The first of them was Valentīna Gurtaja's "Prosodic Characteristics of Voiceless Consonantism in Contemporary Latvian (in Contrast to English)" (Гуртая 1980).

The main prosodic characteristics analysed were duration and intensity of the voiceless obstruent consonants in the intervocalic position of two-syllable words with preceding close and open vowels; the same phonetic environment was used for analysis of the consonants in phrases and brief texts. The results point to dependency of duration and intensity 1) upon the place and manner of the production of consonants in both languages; 2) upon the phonetic environment regarding the preceding vowels; 3) upon the position of words with the voiceless obstruent consonants in phrases and brief texts.

According to the manner of articulation the highest duration ratios in both languages are characteristic of affricates and fricatives, according to the place of articulation – those of tongue-front consonants. In Latvian there is a tendency towards an increase of the duration ratios of the consonants after open stressed vowels, whereas in English the duration ratios are higher after close stressed vowels. Also there is a gradual increase of the duration of the consonants in words towards the end of the phrase; it is close to that of the corresponding consonants in isolated words. In Latvian the duration ratios are relatively stable in the word initial and intervocalic positions. In the phrase and text environment the duration ratios of the voiceless consonants in Latvian exceed those in English. The intensity analysis also shows the dependence upon the manner and place of articulation. The intensity level is higher in the position after close vowels. There is a direct correlation between duration and intensity.

Regarding the distribution of the consonants within a word common single consonants and consonant clusters in both languages were registered in all three positions (initial, intervocalic and final). There is a greater variety of consonant clusters in the final position of English than Latvian words. The maximum number of consonants in the final structures of Latvian is four, in English – five.

A year later, Maija Brēde presented her thesis “Prosodic Characteristics of Sonorants in Latvian (in Contrast to English)” (Brēde 1981). The research included the establishment of the prosodic characteristics: duration, intensity and fundamental frequency for a group of sonorants in the word and phrase context, and the respective distributional analysis. The experimental corpus was devised aiming at identical or similar phonetic environments in Latvian and English to form suitable inter-linguistic minimal pairs. The results of the research suggest that out of the three prosodic characteristics the most informative are duration and intensity. There is a tendency towards variation of duration depending on positional factors. In both languages the sonorants display higher duration ratios in the final position of one-syllable words; besides, they are longer in the environment of short monophthongs. No significant correlation was established between the duration of the sonorants and the qualitative characteristics of the preceding or following vowels. In Latvian the sonorants are longer in the intervocalic position of a two-syllable word before the following consonant and in the final position of a one-syllable word before a consonant in a syllable with the drawn syllabic accent. The duration

of the sonorants in Latvian in contrast to English, depends to a greater extent on the position of the particular word in a phrase.

According to the intensity measurements the sonorants in both languages, as is expected, are more intense in the initial position of the word and in words in the initial position of the phrase. In Latvian no particular dependency of intensity upon the syllabic accent was observed. No direct correlation between the duration and intensity of the sonorants in particular positions of the word was observed. However, the sonorant with the highest duration ratio (in Latvian: [m], in English: [n]) has also the highest intensity ratio. The F0 of the sonorants in Latvian, in contrast to English, do not substantially depend on their position in the word and phrase.

To receive feedback on the perceptual level, an auditory analysis was carried out. A small set of words in Latvian, presenting characteristic cases of duration and intensity variation depending on the position of the sonorants in the word were chosen, and segments-stimuli, corresponding to sonorants were offered to listeners/ auditors for assessment. The perception of the duration of the sonorants turned out to be adequate to the objective data in the final position of a one-syllable word, in the same position before a consonant, and in the intervocalic position of a two-syllable word, the perception of intensity – only in the initial and final positions. The quality of sonorants was identified exclusively in the initial position.

Regarding the phonotactic research, it was concluded that in Latvian in the initial and intervocalic positions structures with sonorants as part of 2-consonant clusters prevail, whereas in English the dominating type is a 3-consonant cluster. In English there is a greater variety of consonant clusters with sonorants in the final position. The establishment of the consonant clusters in different positions of the word in both languages entertains a possibility to a more rational selection of them for purposes of teaching the pronunciation of English as a foreign language.

Vecozola's particular interests reached far beyond the segmental level of speech. Apart the distribution of speech sounds in the contrastive aspect they included also word stress, phrase/ sentence stress and rhythm, the latter specifically for teaching purposes. Word stress has been revisited by Brēde (2003).

A relatively new direction of contrastive English - Latvian studies is represented by research made in the fields of phonosemantics and phonostylistics. There have been attempts to analyse linguistic

iconicity as “a close physical relationship between a linguistic sign and the entity or process in the world to which it refers” (Crystal, 1999: 154) It comprises onomatopoeic and sound symbolic systems. A motivated choice of linguistic elements has been analysed in some literary works and their translation in which the use of sound imitative and sound symbolic words results in some particular stylistic effect (Brēde 1999 a, b, 2014). Attention was focused on the corresponding word choice in the target language with a reference to their sound structure. The expressivity of sound iconic words appears to depend to a great extent on the initial consonant cluster as part of the phonetic structure of the word. Consonants in both English and Latvian seem to be more informative in this respect than vowels. It was revealed that among the consonants of both languages it is the plosive group, the voiceless sibilants and the sonorant /r/ that are indispensable in communicating linguistic iconicity. In Latvian palatals and palatalised consonants play an important role. The vowels that create the impression of iconicity belong to the front and back groups.

Phonostylistics aims at analysing spoken utterances with the purpose of identifying segmental and suprasegmental phonetic features pertaining to their functions in certain kinds of contexts. Phonostylistic variations refer to both speech sounds and suprasegmental phenomena, first and foremost, to intonational means. Different speech situations call for different intonation contours to ensure successful communication. English – Latvian contrastive studies in this field are related to intonational styles, for the time being, mostly informational and publicistic styles of intonation on the basis of auditory analysis (e.g. Brēde 2011, 2013). On the basis of the analysed materials (news presentations) it was concluded that the basic distinctions of the informational style of intonation in Latvian in contrast to English are the following: a generally lower pitch level, a narrower range of high falls, frequent use of mid rises and an occasional high rise in non-final tone units that can be considered a feature of colloquial speech. A style-marking feature is the use of the falling tone in non-final tone units (although less current than in English) where apart from communicating the meaning of completeness it is used to achieve the effect of emphasis. For analysis of the publicistic style of intonation in both languages speeches/ addresses of prominent public figures were chosen. The features of this style include a more emotional approach to the subject matter, greater variations of the tempo of speech, occasionally short interpausal segments, since often pauses do not coincide with the

boundaries of grammatical constructions. The public speakers' voice timbre is dignified, concerned and personally involved. There are features of the publicistic style of intonation that overlap those of the informational style, especially regarding the use of nuclear tones. It demonstrates the variability of style markers and points to the importance of the interpretation of a particular speech situation.

The need to develop contrastive studies, especially for practical purposes at the time, in 1988, under the guidance of Valentina Gurtaja, led to the establishment of the Department of Contrastive Linguistics at the University of Latvia. This has since become the Department of Contrastive Linguistics, Translation and Interpreting.

Research done decades ago has not lost its significance since the results are regularly used in the process of teaching English Normative Phonetics and Phonology, English Theoretical Phonetics, Intonation of English Discourse, Phonosemantics and Phonostylistics.

Contrastive Research in Latvian – English Phonetics and Phonology

Summary

Contrastive research into different aspects of language, including phonetic-phonological, lexical, grammatical, discursive and others, has developed along the lines of studies which are both theoretical and applied in nature. The latter has proved to be of lasting interest for purposes of foreign language teaching.

The true founder of contrastive linguistics in Latvia is Dr. Philol. Marta Vecozola (1903–1994) whose doctoral thesis “Comparison of the Vowel Phoneme Systems in Latvian and English” (1953) laid the foundation for a contrastive approach to the analysis of various aspects of Latvian – English Phonetics and Phonology. Under her guidance, research was undertaken concerning both the segmental and suprasegmental levels of Latvian and English phonetic features resulting in several doctoral theses.

Latvian – English contrastive research in the field of phonetics and phonology features a comprehensive survey of the articulatory aspect of the vowel system (monophthongs and diphthongs) (Vecozola 1953), an analysis of the physical properties of the diphthong system with a particular reference to the two specific diphthongs in Latvian – /ie/ and /uo/ (Neilande 1965), an analysis of prosodic characteristics (duration, intensity, fundamental frequency) of voiceless obstruents and a group of sonorants (Gurtaja 1980, Brēde

1981). Among the suprasegmental features, intonation patterns of interrogative sentences were analysed (Broka 1969). The phoneticians worked mostly in laboratories of Experimental Phonetics of Moscow and Riga, and each of the research analyses used contemporary methods of the day (photographic representation of articulation, x-ray, electrokymographic, spectrographic, oscillographic, intonographic, segmentation and auditory methods).

Problems of phonology which linguists have turned to include those connected with phonotactics: the distribution of speech sounds in English and Latvian and the structure of consonant clusters in different positions of the word. The scope of interest of contrastive studies also includes language features discussed in the fields of phonosemantics and phonostylistics, particularly concerning the suprasegmental level: characteristics of intonational styles in Latvian and English. The obtained results are regularly used in the process of teaching English as a foreign language.

Key words: phonetics, phonology, contrastive linguistics, vowel, consonant, intonation.

Literature

- Brēde 1999a** – Brēde, Maija. Phonosemantic Approach to Text Analysis (English-Latvian). *Valoda – 1999. Daugavpils Pedagoģiskā Universitāte. Humanitārās fakultātes IX Zinātniskie lasījumi*. Daugavpils: Saule, 1999, 11.–17.
- Brēde 1999b** – Brēde, Maija. Sound Imitative Systems in Source and Target Languages. *The Second Riga Symposium on Pragmatic Aspects of Translation*. Riga: LU, 1999, 29–38.
- Brēde 2003** – Brēde, Maija. Vārda uzsvāra struktūra daudzsilbju vārdos. *Linguistica Lettica*. Riga: LVI, 2003, 73.–82.
- Brēde 2011** – Brēde, Maija. Stylistic Variation as Manifest in the Informational Style of Intonation (On the Basis of English and Latvian TV Broadcasts). *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture* 1. Riga: University of Latvia, Faculty of Humanities, 2011, 4–13.
- Brēde 2013** – Brēde, Maija. Characteristics of the Publicistic Style of Intonation in English and Latvian. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture* 3. Riga: University of Latvia, Faculty of Humanities, 2013, 4–19.
- Brēde 2014** – Brēde, Maija. Linguistic Iconicity in Translation. *Proceedings of the 6th Riga Symposium on Pragmatic Aspects of Translation. Translation, Quality, Costs*. Riga: The University of Latvia Press, 2014, 19–29.

- Crystal 1987** – Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 2nd edition. London: A. Deutsch, 1987.
- Crystal 1999** – Crystal, David. *The Penguin Dictionary of Language*. Harmondsworth: Penguin Books, 1999.
- Crystal 2008** – Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing, 2008.
- Di Pietro 1978** – Di Pietro, Robert. *Language Structures in Contrast*. Rouley: Newbury House Publishers, 1978.
- Ekblom 1933** – Ekblom, Richard. *Die Lettischen Akzentarten (nach der Aussprache Professor J.Endzelins)*. Paris, Uppsala, Leipzig, 1933.
- Fisiak 1984** – Fisiak, Jacek (ed.). *Contrastive linguistics: Prospects and problems*. Berlin: Mouton, 1984.
- Fries 1945** – Fries Charles, *Teaching and learning English as a foreign language*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1945.
- Haugen 1953** – Haugen, Einar. *The Norwegian Language in America: a Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Philadelphia Press, 1953.
- Jakobson, Waugh 2002** – Jakobson, Roman; Waugh, Linda R. *The Sound Shape of Language*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2002.
- Jones 1939** – Jones, Daniel. *An Outline of English Phonetics*. Leipzig: Teubner, 1939.
- Lado 1957** – Lado, Robert. *Linguistics Across Cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1957.
- Laua 1951** – Laua, Alise. *Latviešu valodas fonēmu sistēma*. Diplomdarbs. Rīga: LVU, 1951.
- Laua 1954** – Laua, Alise. *Mūsdienu latviešu literārās valodas fonētiski fonoloģiskā sistēma*. Kandidāta disertācija. Rīga: LVU, 1954.
- Malmkjær 2004** – Malmkjær, Kirsten (ed.). *The Linguistics Encyclopedia*. London and New York: Routledge, 2004.
- Matthews 1997** – Matthews, Peter. *The Concise Dictionary of Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1997.
- Metjūss 1933** – Metjūss, Viljams. *Angļu rakstu valodas izruna*. Rīga: Valtera un Rapas akciju sabiedrības apgāds, 1933.
- Rudzīte 1954** – Rudzīte, Marta. *Latviešu un angļu valodas patskaņu fonēmu sistēmas salīdzinājums*. Disertācija filoloģijas zinātņu kandidāta grāda iegūšanai. Rīga: LVU, 1954.
- Schmitt 2002** – Schmitt, Norbert. *An Introduction to Applied Linguistics*. London: Arnold, 2002.
- Vassilyev 1970** – Vassilyev, Vyacheslav. *English Phonetics. A Theoretical Course*. Moscow: Higher School Publishing House, 1970.

- =====
- Vecozola 1953** – Vecozola, Marta. *Latviešu un angļu valodas patskaņu fonēmu sistēmas salīdzinājums*. Disertācija filoloģijas zinātņu kandidāta grāda iegūšanai, Rīga: LVU, 1953.
- VPSV** – *Valodniecības pamattermiņu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Valsts valodas aģentūra, LU Latviešu valodas institūts, 2007.
- Weinreich 1953** – Weinreich, Uriel. *Languages in Contact*. The Hague: Mouton, 1953.
- Абеле 1924** – Абеле, Алма. К вопросу о слоге. *Slavia*, III. Прага. 1924, с. 1–34.
- Артемов 1956** – Артемов, Владимир. *Экспериментальная фонетика*. Москва. 1956.
- Бреде 1981** – Бреде, Майя. *Просодическая природа сонантов латышского языка (в сопоставлении с английским)*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Вильнюс: Вильнюсский Государственный Университет, 1981.
- Брока 1969** – Брока, Валентина. *Сопоставительный анализ интонации вопросительного предложения английского и латышского языков*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Рига: Латвийский Государственный Университет, 1969.
- Вецозол 1967** – Вецозол, Марта. Фонетическая структура слова в современном английском и латышском языках. *Доклад на VI всемирном конгрессе по фонетическим знаниям*. Прага, 1967.
- Гак 1989** – Гак, Владимир (ред.). *Новое в зарубежной лингвистике*, XXV, Москва: Прогресс, 1989.
- Гуртая 1980** – Гуртая, Валентина, *Просодическая природа глухого шумного консонантизма в современном латышском языке (в сопоставлении с английским)*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Вильнюс: Вильнюсский Государственный Университет, 1980.
- Нейланд 1965** – Нейланд, Мирдза. *Сравнительный анализ физикальных свойств дифтонгов современного английского и латышского языков*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Рига: Латвийский Государственный Университет, 1965.
- Торсуев 1950** – Торсуев, Георгий. *Фонетика английского языка*. Москва, 1950.
- Щерба 1948** – Щерба, Лев. *Фонетика французского языка*. Москва: Иностранная литература, 1948.

Solveiga ČEIRANE, Inese INDRIČĀNE, Jana TAPERTE

LOCUS EQUATIONS FOR LATVIAN CONSONANTS

1. Introduction

It has been commonly said that not only the consonant spectrum itself but also the spectral properties of adjacent vowels provide relevant information on the quality of a consonant. One of the approaches that have been used to describe the transition between a consonant and a vowel is locus equation analysis—the method introduced by Lindblom (1963) and employed widely by other scholars (see Section 2.1 and References).

In Latvian phonetics, locus equations have been used extensively for analysing obstruents (Čeirane 2006; 2007; 2011; Čeirane, Indričāne 2012; Indričāne 2013; Markus, Čeirane 2013). In some recent studies, locus equations for sonorants have been investigated (Grigorjevs 2012a; 2012b; Taperte 2013; 2014). The aim of the present paper is to examine whether locus equations can be considered efficient descriptors of consonantal place of articulation across different manner classes in Standard Latvian. This study differs from the previous ones in the fact that a unified recording and measuring procedure was used to obtain locus equation data for the whole consonant inventory of Standard Latvian.

2. Background

2.1. Locus theory

It has long been assumed that formant transitions seen in spectrogram “reflect the changes in cavity size and shape caused by the movements of the articulators”, and second formant (F2 henceforth) transitions “rather directly represent the articulatory movements from the place of production of the consonant to the position for the following vowel” (Delattre et al. 1955, 769).

The concept of F2 locus, earlier defined as an abstract and fixed frequency value approximately 50 ms before consonant release and treated as the hypothetical starting point of the F2 of the following

vowel (Delattre et al. 1955), was revived by Lindblom (op cit). He was the first investigator to point out that the frequency of $F2$ measured at the first glottal pulse of the vowel following the release of a voiced stop plosive ($F2_{onset}$) is a linear function of $F2$ as measured in the vowel nucleus (approximately at the middle of the vowel; $F2_{middle}$): $F2_{onset} = slope \cdot F2_{middle} + y\text{-intercept}$. Lindblom found that the slopes of regression lines for the Swedish stops [b; d; g] in CVC syllables with eight different vowels varied along with place of articulation, and thus could be used for distinguishing between these consonants. Based on this idea, the $F2$ locus can be defined as “the frequency of the formant at the first pulse of the vowel after consonant release” (Krull 1987, 44), which varies systematically under the influence of contextual vowels. The so-termed locus equations therefore enable one to calculate an ideal locus pattern for each consonant using data on formant transitions in CV sequences with several different vowels (Ladefoged 2003, 163).

Krull (1987; 1988; 1989) was the first researcher who used locus equations (slopes in particular) to quantify consonant-to-vowel coarticulatory effects. She pointed out the following regularity:

- Higher slopes (accompanied by lower y-intercepts) indicate variable consonantal locus and a high degree of coarticulation between the vowel and the consonant (i. e., the vowel markedly affects the consonant). In case of maximal degree of coarticulation, slope value is expected to be 1.
- Lower slopes (accompanied by higher y-intercepts) indicate stable locus and a low degree of coarticulation between the vowel and the consonant (i. e., the vowel scarcely affects the consonant). Hypothetically, if there is no coarticulation at all, the slope value should be 0.

Krull demonstrated changes in C-to-V coarticulation caused by consonantal place (labial vs. dental vs. velar) and speaking style (reading vs. spontaneous speech). Since then, locus equations have been used extensively as an approach to study coarticulation patterns in CV sequences (see, for example, Duez 1989; Everett 2008; Fruchter, Sussman 1997; Iskarous et al. 2010; Sussman 1994; Sussman et al. 1991; 1997; Sussman, Shore 1996).

The relation between slope and the degree of coarticulation can be explained by the simple fact that greater slope suggests greater similarity between $F2$ frequencies at the onset and at the steady state of a vowel, which in turn indicates minimal changes in size and shape

of oral cavity during the production of C-to-V transition. Y-intercept is considered to be “a complex measure, affected by several different articulatory phenomena: coarticulation resistance, C-to-V carryover coarticulation, and the average position of the tongue back and lips at the consonant release” (Iskarous et al. 2010, 2023).

Originally, locus equation indices were considered to be universal and invariant descriptors of place distinction across varied manner classes (Sussman 1994; Sussman, Shore 1996), and reasonable distinction between labials, dentals/alveolars and velars was observed. However, it should be noted that locus equations provide information for place indirectly, only insofar as variation in place contributes to variation in coarticulatory resistance, “the extent to which a phonetic segment blocks the coarticulatory influence of adjacent phonetic segments” (Recasens, Espinosa 2009, 2288), since the latter has been also exposed to factors other than place of articulation—manner of articulation, syllable and/or phrasal position, speaking style and rate to name a few (Fowler 1994). All in all, consonantal place effects on vowel F2 loci provide information on coarticulation patterns as indexed by locus equations.

2.2. Consonant inventory of Standard Latvian

In Table 1, the inventory of Latvian consonants arranged by place and manner of articulation is presented. The lateral /l/ is described both as dental (Laua 1997, 63) and alveolar (Grigorjevs 2012, 275) in different studies.

Table 1. The consonant phonemes of Standard Latvian, in IPA

Place	Labial	Dental	Alveolar	Palatal	Velar
Manner					
Stop	/p/ /b/	/t/ /d/		/c/ /j/	/k/ /g/
Fricative	/f/ /v/	/s/ /z/	/ʃ/ /ʒ/	/j/	/x/
Affricate		/ts/ /dʒ/	/tʃ/ /dʒ/		
Nasal	/m/	/n/		/ɲ/	
Lateral		/l/		/ʎ/	
Trill			/r/		

3. Method

3.1. Speakers, material and recording procedure

Speech recordings from ten native speakers of Standard Latvian, five men and five women aged 19–39, without any disorders or dialectal traces in their pronunciation, were used for the analysis. The speakers were recorded using an AKG C520 head-mounted condenser microphone and an Edirol UA-25 or a Roland UA-55 sound capture device attached to a computer. The recording was performed at 44.1 kHz sample rate and 16 bit quantization using WavePad Sound Editor v5.40 (NCH Software 2013) or Audacity v2.0.3 (Audacity Team 2013) software.¹

The material consists of isolated CVC syllables, where V is one of the vowels [i(:); e(:); æ(:); a(:); ɔ(:); u(:)], for example, [pip], [pap], [pup], [pi:p], [pa:p], [pu:p]. The CV parts of the syllables were used for the analysis. For the results to be sufficiently credible, each utterance was recorded in three repetitions by every speaker, thus 9360 items were analysed in total.

3.2. Measurements

Vowel F2 frequencies were tracked using Praat v5.3.35 software (Boersma, Weenink 2012). Measurements were made using wideband spectrograms: the first measurement ($F2_{onset}$) was taken at the CV transition starting point, and the second measurement ($F2_{middle}$) was taken at the steady state (i. e., approximately at the middle) of a vowel (Figure 1).

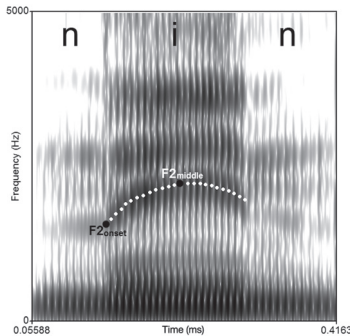

Figure 1. The dynamic spectrogram of [nin] produced by a male speaker of Standard Latvian (white dotted line indicates the trajectory of the vowel's F2; black dots indicate the onset and the middle of the vowel's F2)

¹ The material was recorded within the research project “Acoustic characteristics of the sound system of Standard Latvian by age groups (5–15, 16–39, 40–59, 60–80)” (No. 148/2012, funded by the Latvian Council of Science) being held at the Latvian Language Institute of the University of Latvia, Riga.

Scattergrams were created to estimate a locus equation for every consonant in question: $F2_{\text{middle}}$ values were plotted along the x-axis, $F2_{\text{onset}}$ values were plotted along the y-axis, and a linear regression line was generated for each set of points. Finally, slope and y-intercept values were derived from the regression equations generated, and the coefficient of determination (R^2) was estimated for each equation. The charts were created using Microsoft Excel v14.0.4760 software (Microsoft Corporation 2010).

4. Results and discussion

In Appendix A, values of slope, y-intercept and the coefficient of determination (R^2) are presented. In Appendix B, charts with linear regression lines for each consonantal place category are shown.

A. Gender differences

The gender effects observed in the data concern both slope and y-intercept values (see Table 2 and Charts 1 and 2 in Appendix B), while gender induced differences in R^2 values do not shape any consistent pattern (Table 2).

Female data exhibit significantly higher y-intercepts, although the discrepancy between gender groups differs across place categories: it is small for labials ($c = 308$ Hz for males, $c = 375$ Hz for females) and velars ($c = 156$ Hz for males, $c = 185$ Hz for females), medium for coronals ($c = 941$ Hz for males, $c = 1199$ Hz for females) and the most pronounced for palatals ($c = 1475$ Hz for males, $c = 1866$ Hz for females). Gender effects in y-intercepts are considered to be a matter of physiology, since this index is directly associated with absolute formant frequency values that are known to be generally higher in female than in male productions due to differences in vocal tract length. The results indicate generally steeper slopes for male pronunciation as compared to female data, although some exceptions were detected as well (i. e., [t], [r], [ç], [ʎ], [k] and [x]; consult Table 2 for figures). It can be observed that gender related differences in slopes are more pronounced within the group of voiced consonants as compared to voiceless ones (Charts 1 and 2). The results suggest distinct coarticulation patterns for the same consonant across genders, namely male data indicate a higher degree of anticipatory C-to-V coarticulation than female data. Although similar results were reported in some other studies

ealing with voiced stops (Herrmann et al. 2014; Löfqvist 1999; McLeod et al. 2001), this trend was not evident in the locus equation data acquired in previous research on Latvian obstruents (Čeirane 2011; Indričāne 2013). Despite the distinctions mentioned here the relations between the locus patterns of different place and voicing categories remain relatively consistent across gender groups; therefore male and female locus equation data will be examined jointly hereinafter (see the common data column in Table 2 and Charts 3–8 in Appendix B).

B. Place of articulation results

Latvian consonants can be said to comprise three major groups: (1) labials and velars; (2) dentals and alveolars (coronals); (3) palatals.

The labial and velar consonants are characterized by the highest value of slope and the lowest value of y-intercept, as well as the highest rate of R^2 (Charts 3 and 7). In Latvian, velars usually have greater slopes and lower y-intercepts, while in English the steepest regression lines for bilabials are generally observed (Reetz, Jongman 2009, 206).

The highest slope values for labials and velars indicate the weakest coarticulatory resistance to vowel effects for these place categories. However, similar locus equations for labials and velars, as Fowler (1994, 600) and Everett (2008, 194) note, are motivated by distinct factors. The tongue is not involved in the production of labials, therefore it has freedom to adjust to the articulation of an adjacent vowel. Consonantal place is not affected by the vowel, since there is actually no coarticulatory overlap between the main gestures needed for the production of these two segments due to distinct active articulators (lips and tongue). In case of velars, the position of their active articulator, i. e., tongue dorsum, changes under the influence of an adjacent vowel, and this triggers the shift of consonantal place from velar in the context of back vowels to palatovelar in the context of front vowels.

It is worth noting that the considerable place assimilation caused by vowel context (which may manifest itself in a bilinear pattern of data points that seem to be approximated best with either a curve or two straight lines) also distinguishes [g] from the other lingual consonants, since there is no significant vowel-triggered place change in

coronals and palatals. Therefore velar consonants tend to be described by two separate regression lines for back and front vowel contexts in some studies (see, for instance, Krull 1988; Lindblom, Sussman 2004; Sussman et al. 1991; 1995; 1997; 1998). The validity of such a differentiation in languages without a phonological opposition between the velar and the palatovelar consonant of the same manner of articulation is rather contradictory. Fowler, in particular, comes up with several arguments against it: (1) slopes for the velar allophone of [g] overlap with those for [b]; (2) the fit of data points to separate regression lines (indexed by R^2) for front and back vowel contexts is worse than the one to a single line for all contexts²; (3) listeners do not perceive the two allophones of [g] as distinct consonants (Fowler 1994, 603). Since in Latvian there is no phonological opposition between velar and palatovelar consonants, velar consonants are described by one linear regression line in this paper.

The results show that slope values increase in the following order:

- for **labials**: [m] (0.59) < [v] (0.64) < [b] (0.66) < [f] (0.72) < [p] (0.78);
- for **velars**: [k] (0.94) < [x] (0.96) < [g] (0.98).

Y-intercept values (Hz) increase in the following order:

- for **labials**: [p] (260) < [f] (349) < [m] (350) < [b] (352) < [v] (379);
- for **velars**: [x] (124) < [g] (171) < [k] (188).

Dental and alveolar consonants cannot be distinguished by locus equations, since there is too much overlap between the values of slope and y-intercept (Charts 4 and 5). Due to this, they are combined in one group—coronal consonants. As it was mentioned before, [l] can be pronounced both with dental and alveolar articulation, therefore its data are included in both charts. It can be observed that the locus equation of [l] differs a lot from those of other consonants within the group of dentals and alveolars because of the combination of considerably lower y-intercept and low slope. It should be noted, though, that the given locus pattern and the locus equation indices estimated (Table 2) is the result of highly variable individual data (slope values between 0.14 and 0.44, y-intercept values between 567 Hz and 985 Hz). All in

² In the present study, the same trend is observed: R^2 values for the single locus equation for [g] are 0.896 and 0.888 for male and female data, respectively (Table 2); those for back vowel contexts are 0.827 and 0.817, respectively, while R^2 's for front vowel contexts are only 0.631 and 0.624, respectively.

all, three kinds of patterns were observed across speakers: (1) relatively low y-intercept and flat regression line (darker [l] in all vowel contexts); (2) relatively high y-intercept and flat regression line (lighter [l] in all vowel contexts); (3) relatively low y-intercept and steep regression line (variable amount of velarization depending on back/front vowel context).

The results show that slope values for **coronals** increase in the following order:

- [ɟ] (0.27) < [ɕ] (0.31) < [z] = [l] (0.33) < [ʒ] = [ɲ] (0.38) < [d] (0.40) < [r] (0.41) < [s] (0.47) < [ts] (0.50) < [tʃ] = [ʃ] (0.56) < [t] (0.59).

Y-intercept values (Hz) increase in the following order:

- [l] (743) < [t] (747) < [ʃ] (819) < [ts] (882) < [tʃ] (896) < [s] (914) < [r] (950) < [ɲ] (1018) < [d] (1069) < [z] (1148) < [ʒ] (1153) < [ɟ] (1276) < [ɕ] (1407).

Palatals are characterized by the lowest values of slope and the highest values of y-intercept (Chart 6). This pattern is caused by the specific character of the production of these consonants, which requires greater stability in articulation; vowel quality therefore is exposed to the influence of the consonant, while the latter remains relatively the same. Consonant resistance to vowel effects results in very flat regression lines, and the overall increase of F2 values from vowel nuclei towards CV boundaries contributes to high y-intercept values. Slope values for **palatals** increase in the following order:

- [ɲ] (0.25) < [j] (0.29) < [ɟ] (0.31) < [ʎ] (0.36) < [ç] (0.55).

Y-intercept values increase in the following order:

- [ç] (1074) < [ʎ] (1436) < [j] (1650) < [ɟ] (1674) < [ɲ] (1823).

It can be observed that [ʎ] and [ç] (especially the latter) differ considerably from the rest of the palatal consonants in terms of slope, y-intercept and R² rate (higher, lower, higher, respectively). The data for [ç] are probably caused by the lack of voicing (discussed further in respect of the entire groups of voiced and voiceless consonants). The locus equation data indicating weaker coarticulatory resistance for [ʎ] in comparison with [ɲ], [j] and [ɟ] accord with the findings of Daniel Recasens for the same consonant in Catalan. By comparing the acoustic and EPG data for [j; ɲ; ʎ; ɲ] he inferred that the amount of coarticulatory resistance was positively related to the amount of dorsopalatal contact, which was found to be less for [ʎ] than for [j] or [ɲ] (Recasens 1984, 72).

C. Other differences

As mentioned before, place of articulation is not the only factor affecting locus equations, since they primarily reflect the coarticulatory relations between a consonant and a vowel, which are normally exposed to other influences apart from consonantal place. Also, the variability of locus equation indices within the same place group may be caused by the spectral pattern of CV transition.

Results suggest that there are differences depending on voicing. It can be observed (Chart 8) that the voiced consonants are distributed in a wider range, while the distance between the voiceless ones is considerably reduced, resulting in degraded separability of place categories. Voiced consonants are characterized by lower slopes and higher y-intercepts in comparison with voiceless, with the difference being the most pronounced in coronals and palatals. The only exception here is the group of velars, where the voiced stop [g] has slightly greater slope value (0.98) than its voiceless counterpart [k] (0.94) and the fricative [x] (0.96). The changes in slopes and y-intercepts are accompanied by a notable increase of linearity as indexed by greater R^2 values (Table 2). These voicing-induced differences can be explained by the specifics of spectral pattern rather than differences in the degree of coarticulation. The reason for that, apparently, is greater burst duration typical of voiceless stops as compared with voiced ones (Everett 2008, 195). The F2 transition therefore is usually more noticeable for vowels in the context of voiced rather than voiceless consonants, “since the values can be collected further apart, allowing for greater transition between them” (Ibid.), which in turn may lead to greater difference between F2 middle and onset and, consequently, lower slopes for voiced stops than for voiceless ones of the same place category.

Although most place categories of Latvian consonants can be separated using locus equation data, still there are some differences caused by manner within the place groups. According to Recasens (1989), fricative and stop manners are likely to have distinct degrees of coarticulatory resistance. As Fowler suggests (1994, 600), locus equation indices for stops and fricatives of different place categories might overlap due to manner effects, since “the articulatory requirements for producing fricatives are considerably more delicate than they are for producing stops”, and this might lead to shallower slopes for the former as compared with those for the stops of the same place and voic-

ing type. Manner-induced differences of this kind are observed within the groups of Latvian labials and coronals: it can be seen (Table 2, Chart 8) that fricatives and stops of the same place and voicing type have lower slope values. In the group of coronals, [ɕ], [ɕʃ] and [z] have the flattest regression lines causing an overlap between the zones of coronals and palatals.

5. Conclusion

The data obtained in this study correspond to those of previous research on Standard Latvian (Čeirane, Indričāne 2012). According to the results, Latvian consonants with different places of articulation can be separated to a large extent by locus equation constants. Labials and velars can be separated from coronals and palatals using both locus equation indices. By slope alone, it is possible to distinguish between labials and velars; when using the y-intercept index only, it is possible to discriminate between palatals and coronals (except for [c]).

Locus patterns for labials and velars remain fairly consistent across different manner and voicing categories, while within the groups of palatals and coronals greater variability caused by manner and voicing is observed.

In general, place of articulation appears to be the ruling factor in determining CV coarticulatory effects when other possible influences are excluded, therefore locus equations are efficient for distinguishing between different place categories in certain conditions. Further research on the variability of locus equations as affected by syllable and/or phrasal position, stress, speaking style and other aspects should be carried out to evaluate their effect on the coarticulatory patterns observed across place categories. Parallel study of articulation would be beneficial to link acoustic data with articulation processes.

Locus Equations for Latvian Consonants

Summary

In the article, the consonants of Standard Latvian are analysed using locus equations. The aim of the paper is to examine whether locus equation indices can be considered as efficient descriptors of consonantal place of articulation across different manner classes in Standard Latvian. This study dif-

fers from the previous ones in the fact that a unified recording and measuring procedure was used to obtain locus equation data for the whole consonant inventory of Standard Latvian.

The material consists of isolated CVC syllables, where V is one of [i(:); e(:); æ(:); a(:); ɔ(:); u(:)], for example, [pip], [pap], [pup], [pi:p], [pɑ:p], [pu:p]. The CV parts of the syllables were used for the analysis. For the results to be sufficiently credible, each utterance was recorded in three repetitions by every speaker, thus 9360 items were analysed in total.

According to the results, Latvian consonants with different places of articulation can be separated to a large extent by locus equation constants. The results suggest that velar and labial consonants can be separated from dental, alveolar and palatal consonants using both locus equation indices. By slope alone, it is possible to distinguish between velar and labial consonants; when using y-intercept index only, palatals can be distinguished from coronals (except for [ç]).

Apart from consonantal place, voicing- and manner-induced effects were observed as well. Place of articulation appears to be the ruling factor in determining CV coarticulatory effects when other possible influences are excluded, therefore locus equations are efficient for distinguishing between different place categories in certain conditions.

Keywords: Standard Latvian, consonants, locus equations, coarticulation, place of articulation.

Literature

- Audacity Team 2013** – Audacity Team. *Audacity* v2.0.3 [Computer software], <http://audacity.sourceforge.net/> (accessed 09.07.2013).
- Boersma, Weenink 2012** – Boersma, Paul; Weenink, David. *Praat: Doing phonetics by computer* v5.3.35 [Computer software], <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/> (accessed 08.12.2012).
- Čeirane 2006** – Čeirane, Solveiga. Lokusa vienādojumu noteikšana latviešu valodas eksplozīvajiem slēdžeņiem. *Valoda – 2006. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. XVI zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Saule, 2006, 18.–25.
- Čeirane 2007** – Čeirane, Solveiga. Lokusa vienādojumu saistība ar slēdžeņu artikulācijas vietu. *Valoda – 2007. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. XVII zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Saule, 2007, 249.–258.
- Čeirane 2011** – Čeirane, Solveiga. *Latviešu valodas balsīgo troksneņu akustiskais raksturojums: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011.

- Čeirane, Indričāne 2012 – Čeirane, Solveiga; Indričāne, Inese. Latviešu valodas troksneņu raksturojums pēc lokusa vienādojumiem. *Baltistica XLVII* (1). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012, 37–50.
- Delattre et al. 1955 – Delattre, Pierre C.; Liberman, Alvin M.; Cooper, Franklin S. Acoustic loci and transitional cues for consonants. *Journal of the Acoustical Society of America* 27 (4). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1955, 769–773.
- Duez 1989 – Duez, Danielle. Second formant locus-nucleus patterns in spontaneous speech: some preliminary results on French. *PERILUS X*. Stockholm: University of Stockholm, 1989, 109–114.
- Everett 2008 – Everett, Caleb. Locus equation analysis as a tool for linguistic fieldwork. *Language Documentation & Conservation* 2 (2). Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008, 185–211.
- Fowler 1994 – Fowler, Carol A. Invariants, specifiers, cues: An investigation of locus equations as information for place of articulation. *Perception & Psychophysics* 55 (6). New York, NY: The Psychonomic Society, 1994, 597–610.
- Fruchter, Sussman 1997 – Fruchter, David; Sussman, Harvey M. The perceptual relevance of locus equations. *Journal of the Acoustical Society of America* 102 (5). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1997, 2997–3008.
- Grigorjevs 2012a – Grigorjevs, Juris. Acoustic characteristics of the Latvian sonorants. *Baltistica XLVII* (2). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2012, 267–292.
- Grigorjevs 2012b – Grigorjevs, Juris. Latviešu valodas laterālo spraudzeņu akustisks raksturojums. *Linguistica Lettica*, 21. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2012, 96.–110.
- Herrmann et al. 2014 – Herrmann, Frank; Cunningham, Stuart P.; Whiteside, Sandra P. Speaker sex effects on temporal and spectro-temporal measures of speech. *Journal of the International Phonetic Association*, 44 (1). International Phonetic Association, 2014, 59–74.
- Indričāne 2013 – Indričāne, Inese. *Latviešu valodas nebalsīgo troksneņu akustisks un audītīvs raksturojums: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.
- Iskarous et al. 2010 – Iskarous, Khalil; Fowler, Carol A.; Whalen, D. H. Locus equations are an acoustic expression of articulator synergy. *Journal of the Acoustical Society of America* 128 (4). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 2010, 2021–2032.
- Krull 1987 – Krull, Diana. Second formant locus patterns as a measure of consonant-vowel coarticulation. *PERILUS V*. Stockholm: University of Stockholm, 1987, 43–61.
- Krull 1988 – Krull, Diana. Acoustic properties as predictors of perceptual responses: A study of Swedish voiced stops. *PERILUS VII*. Stockholm: University of Stockholm, 1988.

- Krull 1989** – Krull, Diana. Second formant locus patterns and consonant-vowel coarticulation in spontaneous speech. *PERILUS X*. Stockholm: University of Stockholm, 1989, 87–108.
- Ladefoged 2003** – Ladefoged, Peter. *Phonetic data analysis: An introduction to fieldwork and instrumental techniques*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd., 2003.
- Laua 1997** – Laua, Alise. *Latviešu literārās valodas fonētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Lindblom 1963** – Lindblom, Björn. On vowel reduction: Thesis for fil. lic. degree. *Speech Transmission Laboratory Quarterly Progress Report Report 29*. Stockholm: The Royal Institute of Technology, 1963.
- Lindblom, Sussman 2004** – Lindblom, Björn, Sussman Harvey M. Articulatory and acoustic bases of locus equations. *FONETIK 2004. Proceedings*. Stockholm: University of Stockholm, Dept. of Linguistics, 2004, 8–11.
- Löfqvist 1999** – Löfqvist, Anders. Interarticulator phasing, locus equations, and degree of coarticulation. *Journal of the Acoustical Society of America* 106 (4). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1999, 2022–2030.
- LVG 2013** – Auziņa, Ilze; Breņķe, Ieva; Grigorjevs, Juris; Indričāne, Inese; Ivulāne, Baiba; Kalnača, Andra; Lauze, Ilze; Lokmane, Ilze; Markus, Dace; Nītiņa, Daina; Smiltņiece, Gunta; Valkovska, Baiba; Vulāne, Anna. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
- Markus, Čeirane 2013** – Markus, Dace; Čeirane, Solveiga. Līdzskaņu *k* un *g* izrunas īpatnības bērnu un pieaugušo valodā. *Baltistica XLVIII* (1). Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2013, 57.–67.
- McLeod et al. 2001** – McLeod, Amy; Baillargeon, Megan; Metz, Dale Evan; Schiavetti, Nicholas; Whitehead, Robert L. Locus Equations as a source of relational invariance for stop place categorization: A direct replication of Sussman, McCaffrey, and Matthews. *Contemporary Issues in Communication Science and Disorders* 28. NSSLHA, 2001, 98–103.
- Microsoft Corporation 2010** – Microsoft Corporation. *Microsoft Excel v14.0.4760* [Computer software]. Available: <http://office.microsoft.com/en-001/excel/> (accessed: 23.12.2012).
- NCH Software 2013** – NCH Software. *WavePad Sound Editor v5.40* [Computer software]. Available: <http://www.nch.com.au/wavepad/index.html> (accessed: 10.05.2013).
- Recasens 1984** – Recasens, Daniel. V-to-C coarticulation in Catalan VCV sequences: An articulatory and acoustical study. *Journal of Phonetics* 12. Amsterdam: Elsevier, 1984, 61–73.
- Recasens 1989** – Recasens, Daniel. Long range coarticulatory effects for tongue dorsum contact in VCVCV sequences. *Haskins Laboratories Status Report on Speech Research*, 99/100, 1989, 19–37.

- Recasens, Espinosa 2009** – Recasens, Daniel; Espinosa, Aina. An articulatory investigation of lingual coarticulatory resistance and aggressiveness for consonants and vowels in Catalan. *Journal of the Acoustical Society of America* 125 (4). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 2009, 2288–2298.
- Reetz, Jongman 2009** – Reetz, Henning; Jongman, Allard. *Phonetics. Transcription, Production, Acoustics, and Perception*. Malden, Oxford: Wiley-Blackwell, A John Wiley & Sons, Ltd., 2009.
- Sussman 1994** – Sussman, Harvey M. The phonological reality of locus equations across manner class distinctions: Preliminary observations. *Phonetica* 51 (1–3). Basel: S. Karger AG, 1994, 119–131.
- Sussman et al. 1991** – Sussman, Harvey M.; McCaffrey, Helen A.; Matthews, Sandra A. An investigation of locus equations as a source of relational invariance for stop place categorization. *Journal of the Acoustical Society of America* 90 (3). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1991, 1309–1325.
- Sussman et al. 1995** – Sussman, Harvey M.; Fruchter, David; Cable, Amory. Locus equations derived from compensatory articulation. *Journal of the Acoustical Society of America* 97 (5). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1995, 3112–3124.
- Sussman et al. 1997** – Sussman, Harvey M.; Bessell, Nicola; Dalston, Eileen; Majors, Tivoli. An investigation of stop place of articulation as a function of syllable position: A locus equation perspective. *Journal of the Acoustical Society of America* 101 (5). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1997, 2826–2838.
- Sussman et al. 1998** – Sussman, Harvey M.; Fruchter, David; Hilbert, Jon; Sirosh, Joseph. Linear correlates in the speech signal: The orderly output constraint. *Behavioral and Brain Sciences* 21. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1998, 241–299.
- Sussman, Shore 1996** – Sussman, Harvey M.; Shore, Jadine. Locus equations as phonetic descriptors of consonantal place of articulation. *Perception & Psychophysics* 58 (6). New York, NY: The Psychonomic Society, 1996, 936–946.
- Taperte 2013** – Taperte, Jana. Latviešu valodas nazālo slēdzeņu akustiskās īpašības. *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Daugavpils: Saule, 2013, 281.–289.
- Taperte, 2014** – Taperte, Jana. Locus equations and the place of articulation for the Latvian sonorants. *Baltistica XLIX* (1). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014, 71–99.

Appendix A

Table 2. Values of slope, y-intercept and coefficient of determination (R^2) calculated for the consonants of Standard Latvian

C	Males			Females			Common		
	Slope	Intercept (Hz)	R^2	Slope	Intercept (Hz)	R^2	Slope	Intercept (Hz)	R^2
[p]	0.79	243	0.959	0.77	266	0.949	0.78	260	0.954
[b]	0.65	338	0.905	0.64	394	0.941	0.66	352	0.930
[f]	0.72	312	0.953	0.69	427	0.919	0.72	349	0.930
[v]	0.67	325	0.919	0.62	427	0.895	0.64	379	0.909
[m]	0.62	320	0.868	0.58	359	0.877	0.59	350	0.875
[t]	0.54	759	0.824	0.56	865	0.895	0.59	747	0.850
[d]	0.40	982	0.721	0.34	1262	0.773	0.40	1069	0.676
[s]	0.44	877	0.749	0.40	1141	0.783	0.47	914	0.725
[z]	0.29	1090	0.599	0.25	1401	0.620	0.33	1148	0.527
[ʃ]	0.48	834	0.779	0.43	1080	0.819	0.50	882	0.763
[ʒ]	0.25	1204	0.542	0.20	1490	0.542	0.27	1276	0.469
[n]	0.37	941	0.702	0.34	1187	0.731	0.38	1018	0.662
[ŋ]	0.34	684	0.698	0.30	854	0.653	0.33	743	0.656
[j]	0.57	720	0.799	0.47	1053	0.710	0.56	819	0.727
[z]	0.38	1101	0.643	0.32	1303	0.648	0.38	1153	0.658
[ʃ]	0.53	835	0.744	0.47	1160	0.808	0.56	896	0.734
[ʒ]	0.30	1281	0.463	0.20	1737	0.490	0.31	1407	0.389
[r]	0.38	926	0.792	0.38	1055	0.748	0.41	950	0.746
[c]	0.46	1095	0.750	0.47	1335	0.651	0.55	1074	0.656
[j]	0.21	1612	0.435	0.20	1961	0.377	0.29	1650	0.346
[j]	0.24	1584	0.396	0.18	2122	0.417	0.31	1674	0.314
[j]	0.22	1671	0.496	0.15	2198	0.371	0.25	1823	0.292
[A]	0.28	1414	0.664	0.29	1714	0.670	0.36	1436	0.528
[k]	0.93	190	0.928	0.93	204	0.958	0.94	188	0.950
[g]	1.00	140	0.896	0.97	197	0.888	0.98	171	0.895
[x]	0.94	137	0.973	0.96	155	0.975	0.96	124	0.974

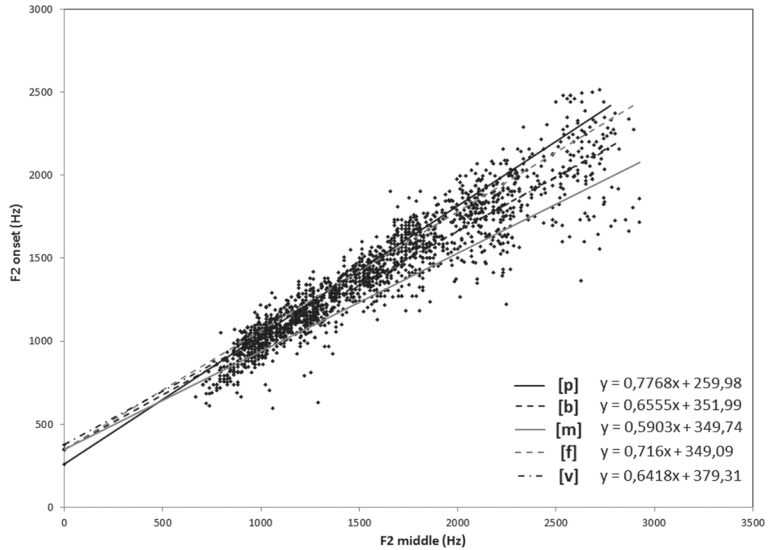

Chart 3. Linear regression lines for labials

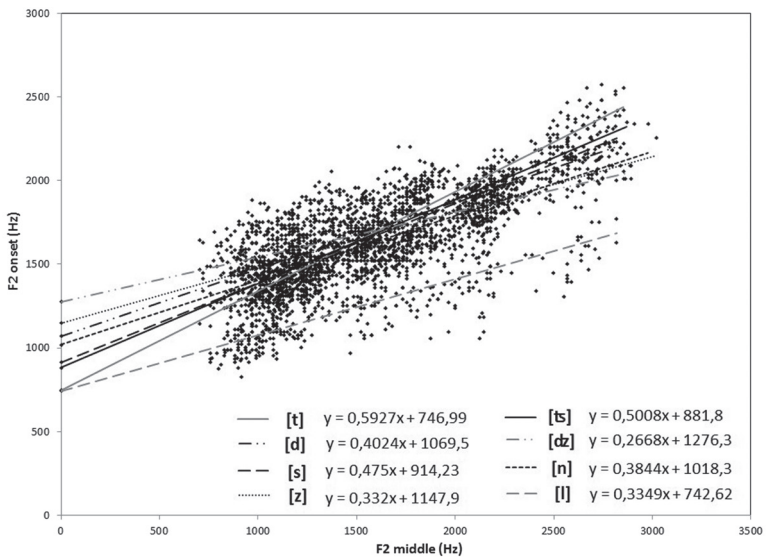

Chart 4. Linear regression lines for dentals

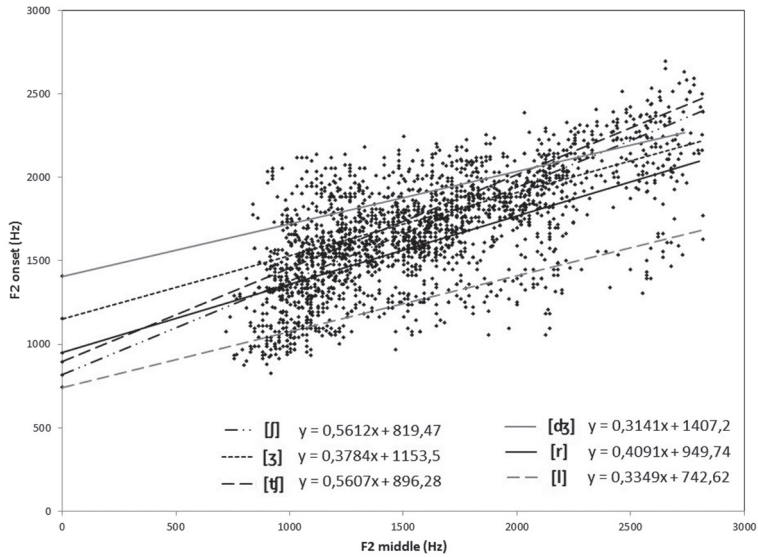

Chart 5. Linear regression lines for alveolars

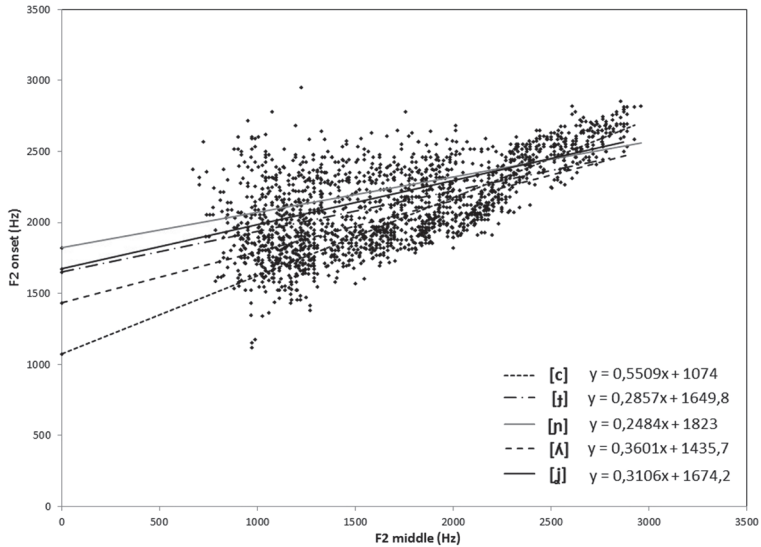

Chart 6. Linear regression lines for palatals

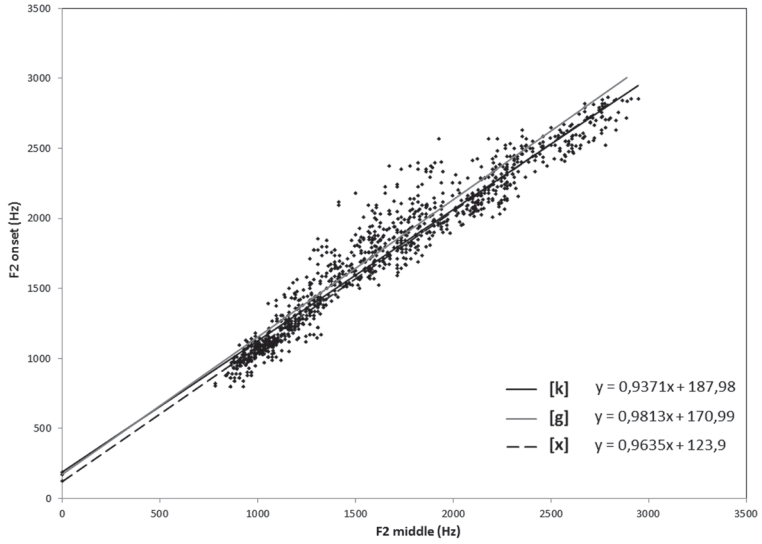

Chart 7. Linear regression lines for velars

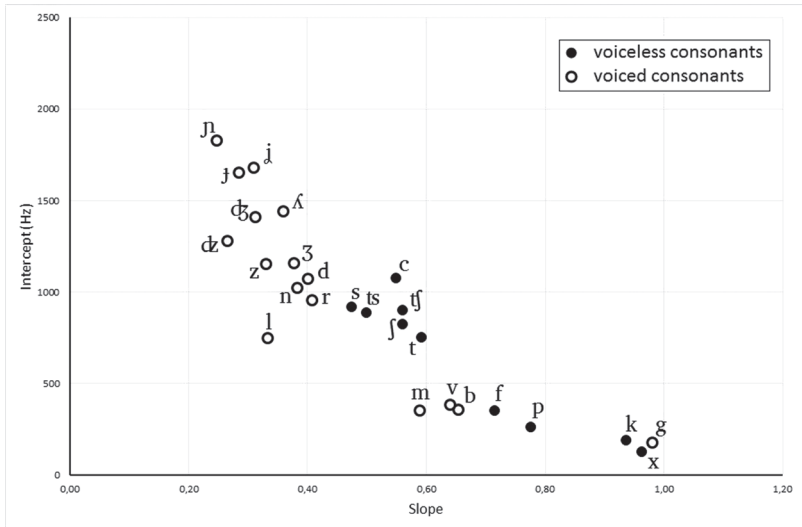

Chart 8. F2 loci for all consonants (common data)

Juris GRIGORJEVS

DYNAMICS OF THE LATVIAN LONG VOWELS

Background

One of the newest and most extensive surveys on the theories concerning diphthongs as a phenomenon is presented in the doctoral thesis by Pamela Arlund (Arlund 2006). The author concludes that “despite many studies of diphthongs and many sincere attempts to define them, much about diphthongs remains a mystery” (Arlund 2006, 18). On the basis of reviewed literature Arlund states, that “in the course of these various studies, two competing definitions of diphthongs begin to emerge: those that see a diphthong as being composed of two steady states with a glide in between and those that see a diphthong as merely a vowel with some kind of movement” (Arlund 2006, 21). Both concepts can be found in phonological interpretation of the Latvian diphthongs (LVG 2013, 44–47).

A part of phoneticians and phonologists in the world consider diphthongs being a phonetic phenomenon only: therefore in a phonological analysis of the sound system of any language, they analyze diphthong components as two independent monophthongs, failing at the same time to analyze long monophthongs as consisting of two short. Neglecting to recognize diphthongs as separate vowel phonemes causes regarding them as a simple product of the syllable structure. This leads to the problem mentioned by Arlund (Arlund 2006, 19): “If diphthongs are not integrated methodologically into accounts of vowel systems of languages, then surely highly relevant similarities between diphthongs and more traditional simple vowels or long vowels is being lost. On the other hand, if diphthongs are integrated into phonological representations of vowel systems, then what is the best way to do so? (..) Unfortunately, this seems to be the current state of affairs regarding diphthongs: many approaches and ideas, but none truly able to account for their complexity in any truly systemic way.”

In Latvian phonetics and phonology all the Latvian diphthongs are traditionally defined as two monophthongs joined in one syllable (Laua 1997, 25; VPSV 2007, 97). According to this definition the

concept of diphthong is plainly formal, denoting a sequence of two short monophthongs in tautosyllabic position opposed to the concept of vowel cluster, i. e., a sequence of two monophthongs in heterosyllabic position. Consequently the Latvian diphthongs are regarded being biphonemes, while some phonologists suggest setting apart and regarding diphthongs /ie/ and /uo/ as monophonemes due to their structure and functions (LVG 2013, 46). According to traditional approach both components of the Latvian diphthongs (except /ie/ and /uo/) are realized as corresponding short monophthongs in respect to their articulatory and acoustic quality. Such approach is very close to the *duality (sequence) view*, i. e., “two discrete simpler vowels with a transition (called a glide) in between”, described by Arlund (Arlund 2006, 2): .. those who advocate the sequence view stipulate that the two vowels that comprise a diphthong have simple vowel counterparts. These simple vowels are linked by a gliding segment, i. e. a segment that generally displays rapid formant change from the onset steady state to the offset steady state.

The schematized illustration of the diphthong structure corresponding to this view is given in Figure 1 that has been characterized by Arlund with the following words (Arlund 2006, 22): “It does not matter whether the first steady state or the second are higher or lower in terms of formant values. What matters is the fact that there are two steady states with a transitional section in between.”

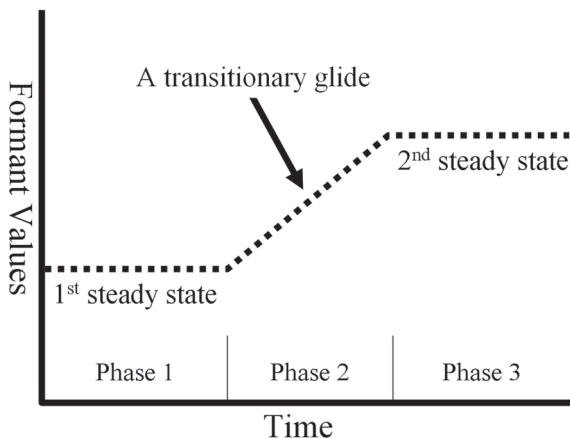

Figure 1. Schematized representation of a diphthong with two steady state portions and a transitional segment (based on Figure 2.1 in Arlund 2006 p. 23)

In numerous phonetic studies conducted by different researchers it has been observed that “some disagreement exists between diphthong paths in F2/F1 space and the positions of their assumed monophthongal components” which in its turn rises the question “whether the disagreement represents a problem of transcription or whether diphthongs are incorrectly conceptualized as containing two phonemic pieces identifiable as monophthongs” (Rosner, Pickering 1994, 293). On the basis of his own research Juris Grigorjevs (Grigorjevs 2009; Grigorjevs 2012) has also questioned the vowel sequence view, and on the basis of the theoretical assumptions by Luciano Canepari (Canepari 2007, 138–139) applying them to Latvian he has advocated considering all the Latvian diphthongs as monophonemes (Grigorjevs 2012; LVG 2013, 44–52). Phonologically this decision was grounded on the observations that diphthongs, if their initial and final components are viewed as parts of the same heterogeneous vowel, act to distinguish the meaning in minimal pairs in the same way as short and long monophthongs, e. g., *mita* – *mīta*¹ – *mieta* – *meta* – *meita* – *mata* – *maita* – *muita* (Grigorjevs 2012, 80). Phonetically the decision was based on the differences observed between the quality of the 1st and the 2nd component of any diphthong and the quality of the corresponding short or long monophthong produced in the same phonetic context. All the Latvian vowels were pronounced in 4 different positions of real words embedded into carrier phrases: 1) word initial – stressed syllable; 2) after a consonant in the 1st (stressed) syllable; 3) word medial – in the 2nd (unstressed) syllable; 4) word final – unstressed syllable (Grigorjevs 2009, 43–44). It was observed that the steady state phase of the initial or the final component has not been regularly executed, especially in unstressed positions (Grigorjevs 2009, 45–46), which led to the conclusion that the steady state phases were not essential for perception of the Latvian diphthongs. The differences between the quality of diphthong components and seemingly corresponding monophthongs suggest that the transition phase provides sufficient information to perceive the diphthong, and its endpoints do not necessarily have to coincide with the formant structures of the corresponding monophthongs. These findings support *unity (single vowel) view*, “which states that diphthongs are simply a vowel that has continuously changing formant qualities” according to Arlund’s survey (Arlund 2006, 2) where she summons: “Proponents of this de-

¹ In the Latvian orthography long monophthongs are marked with a dash over the vowel grapheme – *ī* [i:].

previous studies (Grigorjevs 2009; Grigorjevs 2012) have addressed vowels produced in phonetic context, but this time the object of the study has been vowels in zero contexts, i. e., produced in isolation to achieve the closest possible approximation to their acoustic prototypes (Rosner, Pickering 1994, 84–85).

Method

The present article is based on the data acquired for the research project *The acoustic characteristics of the sound system of Standard Latvian by age groups (5–15, 16–39, 40–59, 60–80)*. In 2013 the target group for the research was 10 speakers (5 male and 5 female) in the age between 16 and 39 years. The recordings were performed using a computer, the USB audio capture device *EDIROL UA–25* and the *headset* condenser microphone *AKG C 520*. All the informants produced all the Latvian vowels in sequences (e. g., *Saka baib arī – baib – ai* or *Saki dīd arī – dīd – ī*) – i. e., monosyllabic word (*CVC*²) in carrier phrase followed after a pause by monosyllabic word (*CVC*), and after a pause – by a vowel in a zero context (*#V#*). Each sequence was repeated 3 to 4 times. The data of two male speakers (M1 and M2) were selected for analysis out of five in this group (M1=19 years of age, M2=24, M3=28, M4=35 and M5=39), because their vowel planes formed the extreme sizes – the smallest (M1), and the largest (M2). Four instances of each vowel's production in zero context (*#V#*) were acoustically analyzed using software *WaveSurfer* (v. 1.8.5., Kåre Sjölander and Jonas Beskow) to register values of their total duration, as well as pitch (F0) and first four formants (F1, F2, F3 and F4) at 10 equally spaced points during their production. As a result 176 values of duration (s), 1760 values of pitch (Hz) and 7040 values of vowel formants (Hz) were acquired for further analysis. Besides this, four productions of each long monophthong by each of two informants were measured marking approximately central $\frac{2}{3}$ of it (leaving out of marked region the very beginning and the very end of a vowel) and obtaining statistical mean values of pitch and first four formants for the marked region. As a result additional 240 numeric values were obtained allowing to view long monophthongs in a more traditional manner, i. e., as a quasi-stationary constructs.

² *CVC* – symmetric syllables where initial and final *C* is the same – any of the Latvian consonants [b, ts, tʃ, d, dz, dʒ, f, g, ʒ, x, j/ĵ, k, c, l, ʎ, m, n (ŋ), ņ, p, r, s, š, t, v/v, z, ʒ], *V* – any of the Latvian vowels [i, e, æ, a, ņ, u, ī, ē, ē:, æ:, a:, ņ:, u:, ie, iu, ei, eu, ai, au, ņi, ņu, ui, uo]

Results and discussion

For each of two informants the mean values of duration, pitch and formants were calculated from four sets of values obtained measuring four productions of each vowel. To compare placement of vowels in the vowel plane long vowels of both informants were plotted on psychophysical (Bark) F2'/F1 planes (Fig. 2).

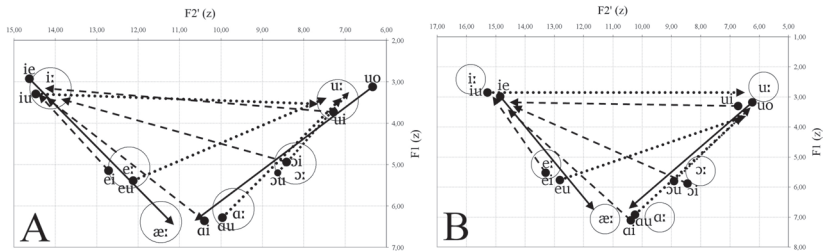

Figure 2. The representation of long vowels produced by M1 (A) and M2 (B) in psychophysical F2'/F1 planes: the large circles (diameter 1 z) represent quality zones of long monophthongs, the dashed line vectors represent diphthongs with i-like quality of the second component while the dotted line vectors – with u-like quality, the solid line vectors represent diphthongs [ie] and [uo].

The long monophthongs (mean data calculated for central $\frac{2}{3}$) in these plots are represented by large circles while the diphthongs are represented by vectors whose beginnings (large black dots) correspond to the first and ends (arrowheads) to the last of the measured 10 segments of equal duration. To take into account the influence of F3 and F4 on the vowel placement the values of the effective second formant (F2') calculated using formulae (Bladon, Fant 1978) were used instead of the measured values of F2. Before plotting all the values were transformed to psychophysical units *barks* (z) using Traunmüller's formulae (Traunmüller 1988). The long monophthongs are represented by circles whose diameter is 1 z to demarcate areas of the same perceptual quality (Iivonen 1987).

Although vowel plots of both informants are of different sizes, the diphthong vectors tend to have similar placement and directions. The main difference in plots of M1 and M2 is following – most beginnings and ends of the diphthong vectors of M1 fall inside the corresponding monophthong circles (Figure 2A) while those of M2 are located outside these circles exhibiting undershoot in reaching the target (Figure 2B)

thus witnessing more pronounced effect of co-articulation between the diphthong components. This traditional type of vowel presentation on the vowel plane (Figure 2) allows making judgments about the mutual arrangement of monophthongs and terminal points of diphthongs, but does not allow drawing conclusions about vowel dynamics, i. e., timing of the gestures. It does not provide information about the presence of steady state phases in diphthongs and their relative weight either, although this information can be easily acquired viewing dynamic spectrograms or their schematic representations (e. g., Figure 3). It can be observed (Figure 3) that formant trajectories (especially of F1 and F2) of M1 (solid lines) and M2 (dashed lines) are close to the mean trajectories calculated for the group of 5 male informants (gray lines) and are well representing the general tendencies in the production of [ie] irrespective that the vowel planes of these speakers are the most different in size. This allows assuming that the formant schemes of these two informants can be used to represent a larger group of male speakers.

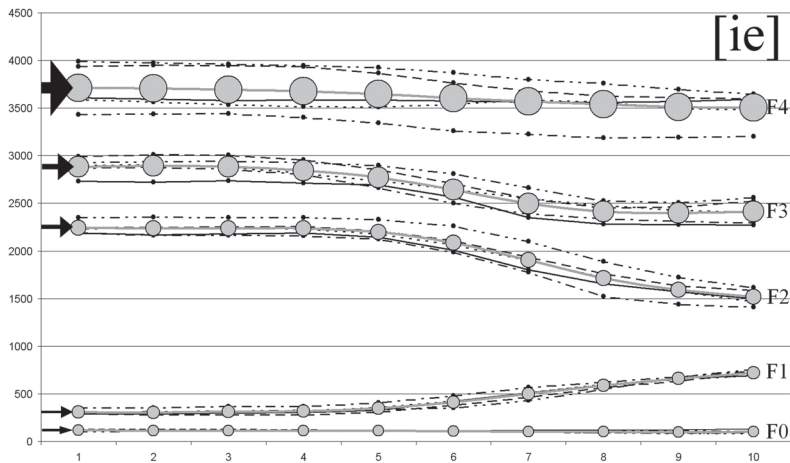

Figure 3. The formant scheme of diphthong [ie] produced by 5 male speakers (mean values for 4 productions): M1 – solid line, M2 – dashed line, M3 – dotted line, M4 – dashed-dotted line, M5 – dashed-double-dotted line; the formant scheme made by gray solid lines and gray dots represents the mean values for these 5 speakers; the horizontal axis marks 10 segments of equal duration forming a diphthong.

Comparing the formant schemes of the diphthong [ai] (Figure 4) based on the mean values calculated for 4 productions of the

diphthong by each of informants (M1 – solid lines, M2 – dashed lines) some variation in formant frequencies and timing of the transition phases can be observed, but the general tendencies are the same – the 1st component has a steady state phase after which the transition phase begins without reaching the steady state phase of the 2nd component. For both speakers the frequency values of F2, F3 and F4 increase while the values of F1 decrease.

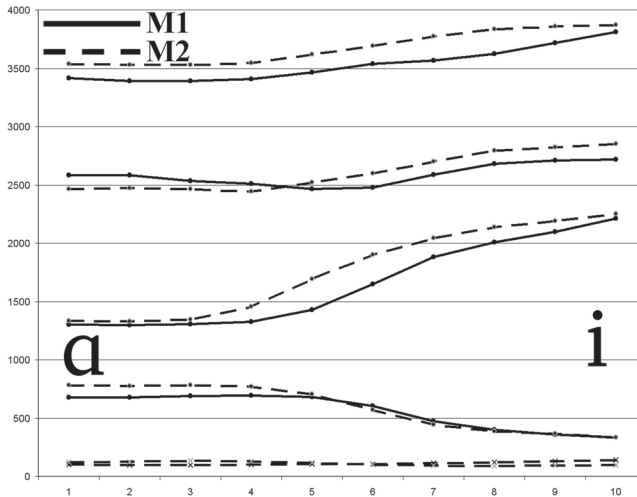

Figure 4. The formant scheme of diphthong [ai] produced by 2 male speakers: M1 – solid line, M2 – dashed line; F0 of both speakers is shown by the dashed lines at the bottom.

Inspecting the diphthong formant patterns in Figure 3 and Figure 4 it can be observed that the general tendencies in formant trajectories are similar for all the speakers, and using the mean data instead of the individual data does not introduce significant error in judgments about the diphthong dynamics. Since it was planned to compare diphthong formant trajectories with the monophthong formant trajectories the decision was made to perform this comparison on the basis of the mean data calculated from all productions of each vowel by both informants (M1 and M2). Thus the further analysis of the vowel dynamics will be based on the formant schemes (Figure 5 to Figure 9) where broad solid lines are representing formant trajectories of diphthongs, black narrow solid lines – formant trajectories of long monophthongs corresponding to the initial components of diphthongs, but

black narrow dashed lines – long monophthongs corresponding to the final components of diphthongs.

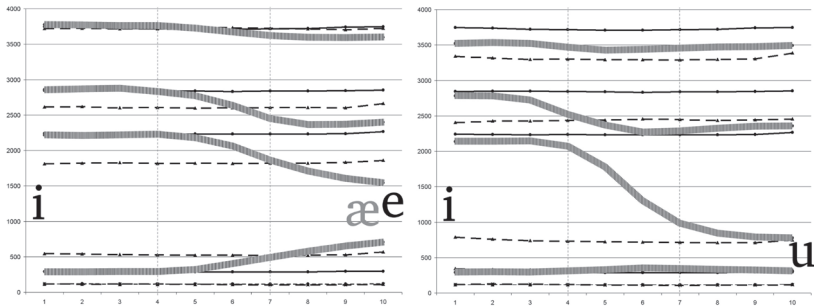

Figure 5. The formant schemes of diphthongs [ie] (*left*) and [iu] (*right*), and long monophthongs [i:] (solid lines in *left* and *right*), [e:] (dashed lines in *left*) and [u:] (dashed lines in *right*).

The dotted vertical lines in these schemes reflect approximate division of each diphthong into three equal durational parts. The supposed quality of the diphthong components³ is noted by the transcription symbols at the beginning and the end of each diphthong scheme.

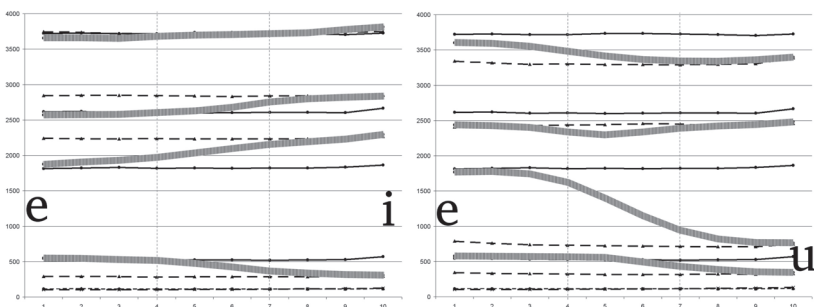

Figure 6. The formant schemes of diphthongs [ei] (*left*) and [eu] (*right*), and long monophthongs [e:] (solid lines in *left* and *right*), [i:] (dashed lines in *left*) and [u:] (dashed lines in *right*).

³ The diphthong transcribed in this article as /uo/ or [uo] in orthography of several languages has graphical representation *uo* (e. g., Finnish ‘*Suomi*’ and Lithuanian ‘*puodas*’, as well as Latvian ‘*uola*’ before the World War II), and could be thought to have [ɔ] as the final/2nd component, since in Latvian orthography grapheme *o* represents monophthong /ɔ/ (as well as /ɔ:/ and /uo/). The symbol [uɔ] is not used in this article, because the 2nd component of this diphthong is of very variable quality.

Comparing the diphthong formant schemes (broad lines in Figure 5–9) with the schematized representation of a diphthong (Figure 1) it can be noticed that the Latvian diphthongs do not follow the pattern where the steady state of the initial component, the transitional phase and the steady state of the final component each takes $\frac{1}{3}$ of the diphthong's duration.

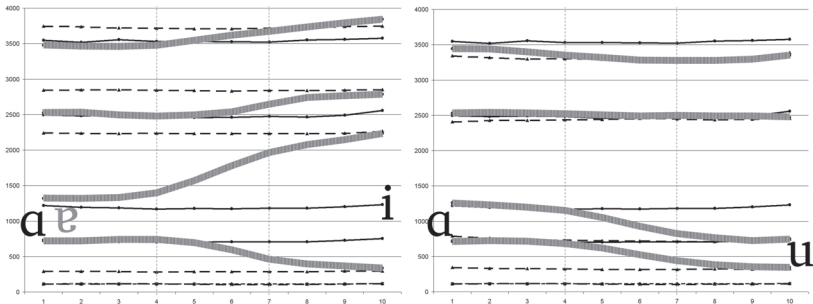

Figure 7. The formant schemes of diphthongs [ai] (*left*) and [au] (*right*), and long monophthongs [a:] (solid lines in *left* and *right*), [i:] (dashed lines in *left*) and [u:] (dashed lines in *right*).

At the first sight (looking mainly at F1 and F2) the phase of the 1st steady state seems to be the longest in diphthongs [ie] and [uo] (about $\frac{1}{3}$ of duration), shorter in diphthongs [iu], [eu], [ai], [au], [ɔi] and [ui] (about $\frac{1}{4}$ of duration), the shortest in diphthongs [ei] and [ɔu] (about $\frac{1}{5}$ of duration). Under more thorough inspection looking closely at all four formants the phase of the 1st steady state appears to be shorter – about $\frac{1}{4}$ of duration in diphthongs [ie], [uo], [ɔi] and [ui], about $\frac{1}{6}$ in diphthongs [iu], [eu], [ai] and [au], while only 0 to $\frac{1}{10}$ in diphthongs [ei] and [ɔu]. Making a rough generalization of these findings one can say that in heterogeneous diphthongs the steady state of the initial component is about $\frac{1}{4}$ of duration, while in opening homogeneous diphthongs it is about $\frac{1}{3}$ of duration, and in closing homogeneous diphthongs there is no steady state at all.

The transitional phase of the Latvian diphthongs (even produced in zero contexts) takes at least $\frac{2}{3}$ of the diphthong duration⁴ or more. Examining the formant schemes of the Latvian diphthongs (Figure 5–9) it can be concluded that there is no steady state phase of the final component or it is very brief one, i. e., it is between $\frac{1}{10}$ and $\frac{1}{6}$ of diphthong duration if the final component is of u-like quality.

⁴ In diphthongs [ie] and [uo] if some minor change in vowel formants is disregarded.

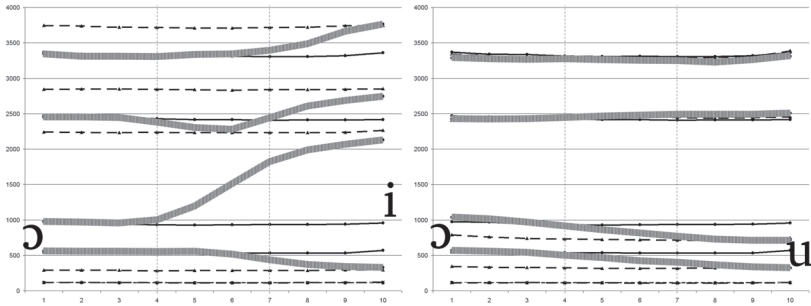

Figure 8. The formant schemes of diphthongs [ɔi] (*left*) and [ɔu] (*right*), and long monophthongs [ɔ:] (solid lines in *left* and *right*), [i:] (dashed lines in *left*) and [u:] (dashed lines in *right*).

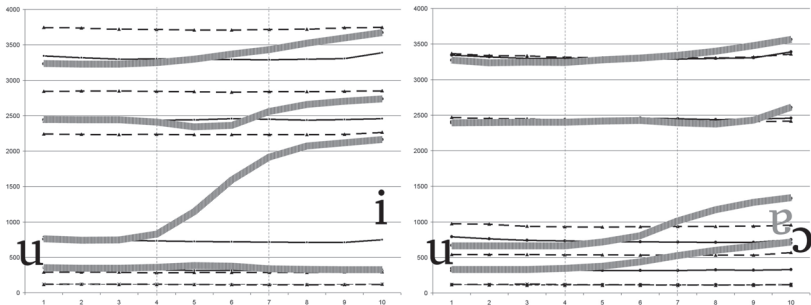

Figure 9. The formant schemes of diphthongs [ui] (*left*) and [uo] (*right*), and long monophthongs [u:] (solid lines in *left* and *right*), [i:] (dashed lines in *left*) and [ɔ:] (dashed lines in *right*).

Comparing formant schemes of diphthongs (broad solid lines) with the formant schemes of the long monophthongs corresponding to the initial (narrow solid lines) and the final (narrow dashed lines) phases of diphthongs (Figure 5–9) it can be observed that:

- if a closing or height harmonic diphthong has a front (i- or e-like) and a back rounded (u- or o-like) component ([iu], [eu], [ɔi] and [ui]), the front component has lower F2, F3 and F4 frequency values than the corresponding monophthong;
- if both components of a closing diphthong are back, and the final component is u-like ([au] and [ɔu]), the formant values of both components are practically the same as those of the corresponding monophthongs;

- if both components of a diphthong are unrounded, and the final component is i-like ([ei] and [ai]), the F2 frequency value of the initial component is higher than that of the corresponding monophthong;

- if a diphthong is opening ([ie] and [uo]), the initial component of it is equal to the corresponding monophthong, but the final component has F1 value significantly higher than supposed corresponding monophthong, while [ie] has lower, but [uo] – higher F2, F3 and F4 values.

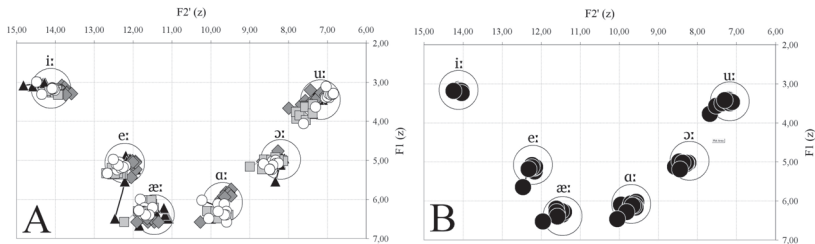

Figure 10. The representation of long monophthongs produced by M1 in psychophysical F2'/F1 planes: the large circles (diameter 1 z) represent quality zones of long monophthongs; small symbols in **A** represent vowel paths (consisting of 10 points) in 4 productions (1st – black triangles, 2nd – gray rhomboids, 3rd – gray squares, 4th – white circles); black dots in **B** represent mean vowel paths calculated from 4 productions.

As it has been mentioned in the analysis of Figure 2 the traditional vowel plots, where monophthongs are presented by dots or circles and diphthongs – by vectors in F2/F1 or F2'/F1 plane, fail to provide the information about the dynamics of vowels and their real trajectories in perceptual space⁵. The traditional representation is based on the assumption that at least the central part of a monophthong, which is crucial for its perception and is not subjected to the influence of the preceding or succeeding segments, is steady thus displaying quasi-stationary formant structure. This allows representing the monophthong as a point on the plane, where its coordinates are determined by the formant values in this central part. This strategy complies with the ‘quasistationary-path’ approach (Rosner, Pickering 1994, 290). But a

⁵ For the ease of illustration author uses the psychophysical F2'/F1 plane, where F2' is calculated using values of F2 and higher formants, instead of a three or more dimensional auditory vowel space.

vowel (even a monophthong) in natural speech generates a changing spectrum and therefore a multi-point path in the perception space. To account for this phenomenon a modified version of the ‘full-path’ approach is employed. Both approaches are illustrated in Figure 10 on the basis of the data obtained for speaker M1. The large circles represent the ‘quasistationary-path’ approach, and their diameter is chosen $1z$ to show the zone where stimuli falling inside it are perceived as being of the same perceptual quality.

The series of smaller symbols connected with lines (Figure 10) represent the vowel paths of monophthongs according to ‘full-path’ approach. The approach is modified by the author in that formants are not measured with equal time-step for all the monophthongs. Instead each vowel is represented by 10 points obtained dividing the total duration of the vowel into 10 equal intervals and measuring formant frequencies for these intervals. This was done to obtain equal number of points for comparison of formant schemes in order to compare monophthongs and diphthongs having different duration (Figure 5–9). In Figure 10A different colors and symbols are used to denote individual vowel path’s points of each production (1st – black triangles, 2nd – gray rhomboids, 3rd – gray squares, 4th – white circles) of each monophthong by M1. In Figure 10B the vowel paths represent mean values calculated from all 4 productions of each monophthong.

For each vowel path in Figure 10A and Figure 10B the majority of points except the marginal ones, i. e., the initial and/or the final, fall into the $1z$ zone of each monophthong. This indicates the small inherent variation of monophthong quality that does not go beyond the limits of the quality zone.

Diphthongs, according to the traditional view, in the ideal case are consisting of three phases, where there is a steady state of the initial and the final component with a transitional glide between them (Figure 1). If so, the steady states of the initial and the final component can be represented on the $F2'/F1$ plane by points (like monophthongs) with an arrow connecting them thus showing the transition between components. Instead of using points and connecting arrows diphthongs can be plotted as vectors (Figure 2), which start on the plane at the position determined by formant values of the initial steady state of the diphthong and end at the position determined by the final steady state. This type of diphthong presentation on the psychophysical plane corresponds to the ‘quasistationary-path’ approach failing to provide

the information about the actual trajectory and movement velocity at different stages of a diphthong production.

To include the information about the actual trajectories and movement velocity of both monophthongs and diphthongs the ‘full-path’ approach was applied to create vowel plots for each speaker (Figure 11 – M1; Figure 12 – M2). The mean data calculated from data of each vowel’s 4 productions by each informant were used to plot vowel paths on F2’/F1 planes – monophthongs are represented by black symbols while diphthongs – by gray. The transcription symbols marking diphthongs are positioned at the points representing the initial phase of each diphthong.

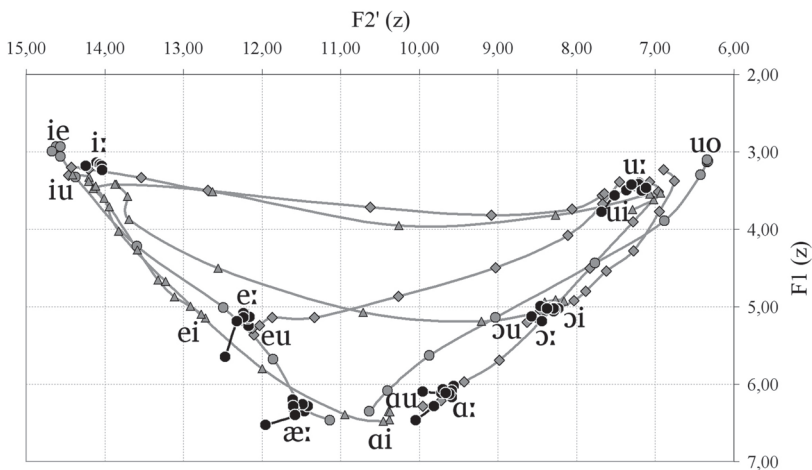

Figure 11. Mean vowel paths of M1 in psychophysical F2’/F1 plane: long monophthongs – large black dots connected with black lines; diphthongs ending with i-like component – gray triangles connected with gray lines; diphthongs ending with u-like component – gray rhombs connected with gray lines; diphthongs [ie] and [uo] – large gray dots connected with gray lines.

As expected the points of monophthong paths are located densely on the planes (Figure 11–12) illustrating little variation in formant frequencies and low velocity of change throughout each monophthong’s production. The highest grade of density, i. e., overlapping of points is observed in the middle part of each path corresponding to the central part of a monophthong. For both speakers the most visibly distinctive points showing somewhat larger formant changes correspond to the final (10th) interval of duration, except monophthong [u:] where the

leftmost point represents the initial (1st) interval. Since none of the monophthong paths exceeds 1 z in either F1 or F2' dimension, the conclusion can be drawn that it is perceived as uniform sound.

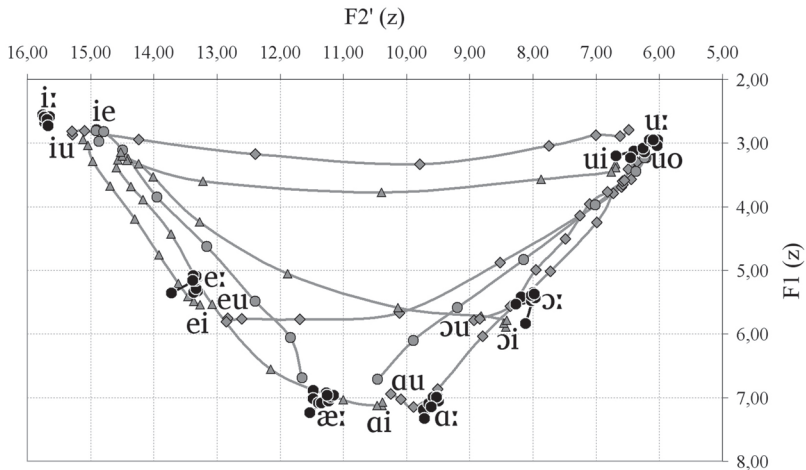

Figure 12. Mean vowel paths of M2 in psychophysical F2'/F1 plane: long monophthongs – large black dots connected with black lines; diphthongs ending with i-like component – gray triangles connected with gray lines; diphthongs ending with u-like component – gray rhombs connected with gray lines; diphthongs [ie] and [uo] – large gray dots connected with gray lines.

In contrast to monophthongs the diphthong paths of both speakers are considerably longer, what can be easily observed in vowel planes (Figure 11–12). Even the shortest path, which is the path of diphthong [ei] by M1, exceeds 2.5 z interval (Figure 11) thus signaling about the change of perceptual quality and duality of its terminal segments. The highest density of points in diphthong paths is found in the beginning of each path that corresponds to the initial component of a diphthong. If some successive points are overlapping in this part of a path, it can be said that a diphthong has a quasi-stationary part of the initial component where the formant change is small and its velocity is very low. It can be seen that diphthongs produced by M1 (Figure 11) have diphthong paths where the paths of [ie] and [uo] have 3 overlapping points, of [iu], [ei], [eu] and [ai] – 2, but of [au], [ɔi], [ɔu] and [ui] – 0 overlapping points in their beginning, while diphthongs produced by M2 (Figure 12) display paths where [uo] has 4, [ie], [ai], [ɔi] and [ui] have 3, [iu], [ei], [eu] and [ɔu] – 2, but [au] has 0 overlapping

points in the beginning. From these observations the conclusion can be drawn that diphthongs produced by M1 have shorter quasi-steady states of the initial component in comparison to diphthongs produced by M2. Much less overlapping of points can be observed examining the final/end parts of diphthong paths. The only diphthong produced by M1 which has overlap of 2 final points is [iu] while all the other diphthong paths of this speaker end without overlapping points (Figure 11). Out of all diphthong paths showing pronunciation of M2 (Figure 12) only paths of [eu] and [au] have 2, but the path of [ui] has 4 overlapping points in the end of it; all the other diphthong paths end with no overlapping points. On the basis of these observations the hypothesis can be made that mainly diphthongs having a u-like final component tend to have a steady state in their final/end part.

The largest distances are found between 4–5 central points of each diphthong path thus confirming the highest velocity of change in the formant structure during this phase while in the beginning and end of a diphthong the formant structure changes less drastically, which is illustrated with decreasing inter-point distances approaching terminal points of a path.

The trajectories of diphthongs [eu], [ai] and [ɔi] (and to some extent [au]) suggest that in closing diphthongs the horizontal movement (advancement or retraction) of the tongue comes before the vertical (elevation).

If the zone of each monophthong is viewed as a circle (diameter 1 z), and the positioning of points belonging to the initial and the final component of each diphthong is inspected in relation to these monophthong zones, some differences, as well as similarities in pronunciation of both informants can be observed:

- 1) in majority of diphthongs produced by M1 their components start (having 1–4 points) and end (having 1–3 points) in the corresponding monophthong zones, except for [ie] and [uo] that start from more peripheral position and end with much more open component – [ie] ends in the zone of [æ:] (passing on the way through the zone of [e:]), but [uo] – in the zone of [ɐ:] (passing on the way through the zone of [ɔ:]), while [ai] starts from the position of [ɐ] (passing on the way through the zones of [æ:] and [e:]);
- 2) very few diphthongs produced by M2 start ([iu] having 2, [ei] – 4, [uo] – 5 points) and/or end ([iu] having 2, [eu] – 1, [ou] – 2 points) in the corresponding monophthong zones,

while diphthongs [au] (starts from the position of [ɐ:]), [ɔi] and [ɔu] (start outside the zone of [ɔ:]) pass through the zones of the supposed initial component on their way to the final component, but diphthong [ai] starts like [au] from the position of [ɐ] and passes on the way through the zones of [æ:] and [e:] without reaching the target zone of [i:];

- 3) although the diphthongs [ie] and [uo] produced by M2 do not start from more peripheral positions on the plane than the monophthongs [i:] and [u:] ([ie] starts from more centralized position, but [uo] – from the position of [u:]) as do the corresponding diphthongs produced by M1, they end with approximately the same quality of the final component ([ie] ends in the zone of [æ:], but [uo] – in the zone of [ɐ:]).

Apart of the differences in the length of trajectories and their dynamics some regularity distinguishing long monophthongs from diphthongs was noticed in the duration ratio between these long vowels. It has been observed, that long monophthongs tend to have larger duration (M1 – 0.354–0.446 s; M2 – 0.438–0.541 s) than diphthongs (M1 – 0.295–0.417 s; M2 – 0.297–0.389 s), but the length difference is speaker-dependable (the duration ratio of long monophthongs to diphthongs is on average 1.09:1 for M1, and 1.45:1 for M2). It is worth noting that for both speakers the mean value of the duration ratio of short monophthongs to diphthongs has been equal – 1:1.78, while the ratio of short monophthongs to long monophthongs is 1:1.94 for M1 and 1:2.58 for M2.

Conclusions

During studies of various languages it has been found that a diphthong often fails to reach the formant values of the second component's target due to speech tempo, stress, pitch accent, word position, register and word class (Arlund 2006, 25). The results of the previous study of the Latvian diphthongs located in real words embedded into carrier phrases (Grigorjevs 2009; Grigorjevs 2012) indicated that some of these factors influenced not only quality of the diphthong's final component, but also – of the initial. To approach the quality closest to the diphthong prototypes the present study addressed diphthongs produced in zero context, where their quality is not affected by speech tempo, stress pattern or phonetic context. In her thesis Arlund refers to the conclusions by Sunil Jha made during

study of Maithili diphthongs⁶ that “the second steady state portion is perhaps ideal in diphthong production but is by no means required, actually only being reached in slow, deliberate speech” (Arlund 2006, 34). If a diphthong really had the three-phase structure with two steady state phases and a rapid transition between them, production in zero contexts would provide optimal conditions to display such a structure.

The data of the present study indicate that the Latvian diphthongs exhibit two phase instead of three phase structure even in target-oriented pronunciation. If making a rough generalization of the data⁷ the heterogeneous diphthongs ([iu], [eu], [ai], [au], [ɔi] and [ui]) display the steady state of the initial component about $\frac{1}{4}$ of the total duration, while opening homogeneous diphthongs ([ie] and [uo]) – about $\frac{1}{3}$ of duration, which is followed by a long ($\frac{2}{3}$ of duration or more) transitional glide that ends without the final steady state phase. The closing homogeneous diphthongs [ei] and [ɔu] have no steady state either in the phase of initial or final component, they have continuous transitional glide from the very beginning till the end. The diphthongs having a u-like final component exhibit tendency for some steadiness in their end, but this component does not exceed $\frac{1}{10}$ of the diphthong’s duration.

The components of diphthongs produced in zero contexts have formant structures close to those of corresponding monophthongs, except for diphthongs [ie] and [uo]⁸ whose final components have higher F1 values indicating greater opening and changed F2, F3 and F4 values indicating centralization. Diphthongs [iu], [eu], [ɔi] and [ui] display the anticipatory or carryover effect of labialization upon the unrounded component somewhat lowering values of F2, F3 and F4.

Interspeaker differences in the production of the steady state of initial component and its length signalize that the presence of it is not essential for the diphthong’s perception.

The data of vowel duration indicate that diphthongs are shorter than long monophthongs (average ratio is 1:1.09 for M1 and 1:1.45 for M2). Since long monophthongs sometimes are regarded as sequences

⁶ Jha, Sunil Kumar. Acoustic analysis of the Maithili diphthongs. *Journal of Phonetics*, 13, 1985, 107–115.

⁷ These generalizations are made disregarding slight changes in values of F2, F3 and F4. If some minor changes of all four formants are taken into account registering the duration of the steady state, it appears to be much shorter: it is about $\frac{1}{4}$ of the total duration in [ie] and [uo], about $\frac{1}{5}$ in [ɔi] and [ui], about $\frac{1}{6}$ in [ai], and about $\frac{1}{10}$ or 0 in all the other diphthongs.

⁸ The peculiarities of production of [ie] and [uo] causing the specific acoustic qualities are discussed in the article by Juris Grigorjevs (Grigorjevs 1998).

of two equal short monophthongs, one could expect that a diphthong, if it is just a sequence of two short monophthongs of different quality, would be of the same or even larger duration than a long monophthong. The shorter duration of a diphthong suggests that it is a single long vowel instead of the sequence of two short. This finding needs checking with more extensive material.

The observations mentioned above, as well as the results of previous studies, support the view that the Latvian diphthongs are long gliding vowels instead of being a mere combination of two short monophthongs. This strengthens basis for applying the approach based on unity (single vowel) view to description and analysis of the Latvian diphthongs and including them into phonemic inventory of the Latvian language as separate phonemes.

Dynamics of the Latvian Long Vowels

Summary

The system of the Latvian vowels includes short and long monophthongs, as well as diphthongs. Since diphthongs traditionally are viewed as a combination of two short monophthongs in one syllable, very little attention has been paid to the comparison of long vowels among themselves, i. e., long monophthongs⁹ and diphthongs¹⁰. In 2013 Latvian Council of Science awarded grant to the research project *The acoustic characteristics of the sound system of Standard Latvian by age groups (5–15, 16–39, 40–59, 60–80)* that allowed addressing this topic. The present article is based on the data of two male speakers out of five in the age group between 16 and 39 years with the extreme sizes of their vowel planes (the smallest – M1, and the largest – M2). For each isolated vowel the duration was measured, as well as the formant frequencies were acquired taking measurements at 10 equally spaced points thus allowing the comparison of dynamics of vowels with different duration.

The conclusions drawn from this study suggest that the Latvian diphthongs do not exhibit three phase structure (steady state of the first component – transition – steady state of the second component) even in zero contexts. In most cases there is a comparatively short steady state phase of the first component (about $\frac{1}{4}$ of the diphthong's length) and long transition which in the best case ends with a structure corresponding to the expected quality of the second com-

⁹ Latvian has 6 long monophthongs /i:, e:, æ:, α:, ɔ:, u:/ that in stressed syllables or zero contexts differ from short /ĭ, e, æ, α, ɔ, u/ only by duration.

¹⁰ Latvian has 10 diphthongs /ie, iu, ei, eu, ai, au, oi, ou, ui, uo/, out of which /eu/, /ɔi/ and /ɔu/ are found mainly in borrowed words, while /eu/ can appear in native words as a product of vocalization of /v/.

ponent, but no steady state phase. This suggests that the Latvian diphthongs are long gliding vowels instead of being a combination of two short monophthongs.

Keywords: diphthongs, formant tracking, vowel paths, acoustic characteristics.

Literature

- Arlund 2006** – Arlund, Pamela. *An Acoustic, Historical, and Developmental Analysis of Sarikol Tajik Diphthongs*. Theses for the Degree of Doctor of Philosophy. The University of Texas at Arlington, 2006. Available: <https://dspace.uta.edu/bitstream/handle/10106/438/umi-uta-1588.pdf?sequence=1> (accessed 27.03.2012).
- Bladon, Fant 1978** – Bladon, R. A. (Anthony) W.; Fant, Gunnar. A two-formant model and the cardinal vowels. *Speech Transmission Laboratory – Quarterly Progress and Status Report*, 1/1978. Stockholm: KTH, 1978, 1–8.
- Canepari 2007** – Canepari, Luciano. *Natural Phonetics and Tonetics: Articulatory, auditory, & functional*. Muenchen: LINCOM GmbH, 2007.
- Grigorjevs 1998** – Grigorjevs, Juris. Divskaņu [ie] un [uo] īpatnības. *Nezināmais par zināmo: vēsture, hipotēzes, atklājumi (palīgs skolai)*. Rīga: Seiva, 1998, 99.–102.
- Grigorjevs 2009** – Grigorjevs, Juris. Latviešu valodas divskaņu akustisks raksturojums. *Latvijas Universitātes Raksti 746 (Valodniecība: Lavisitika un somugristika)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2009, 40.–47.
- Grigorjevs 2012** – Grigorjevs, Juris. Latviešu valodas divskaņu fonētiskā un fonoloģiskā interpretācija, *Vārds un tā pētīšanas aspekti* 16 (1). Liepāja: Liepājas Universitāte, 2012, 78.–89.
- Iivonen 1987** – Iivonen, Antti. The critical band in the explanation of the number of possible vowels and psychoacoustical vowel distances. *Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen monisteita*, 12. Helsinki: University of Helsinki, 1987.
- Laua 1997** – Laua, Alise. *Latviešu literārās valodas fonētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- LVG 2013** – Nītiņa, Daina; Grigorjevs, Juris (eds.). *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
- Rosner, Pickering 1994** – Rosner, Burton S.; Pickering, J. Brian. *Vowel Perception and Production*. New York: Oxford University Press, 1994.
- Traunmüller 1988** – Traunmüller, Hartmut. Analytical expressions for the tonotopic sensory scale. *PERILUS* 8. Stockholm: University of Stockholm, 1988, 93–102.
- VPSV 2007** – Skujiņa, Valentīna (ed.). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Valsts valodas aģentūra, LU Latviešu valodas institūts, 2007.

Jurgita JAROSLAVIENĖ

SPECTRAL CHARACTERISTICS OF THE LITHUANIAN VOWELS: SOME PRELIMINARY RESULTS OF A NEW EXPERIMENTAL RESEARCH

Introduction

The vocalic phoneme inventory of Standard Lithuanian consists of 14 vowel phonemes: long (tense) /i: e: æ: a: ɔ: u: iɛ uɔ/¹ and short (lax) /i (<e>) ε a <ɔ> u/, among which <ɔ>² and optional phonological element <e>³ should be regarded as peripheral (see LG 1997, 24; DLKG 2005, 21, 23; also compare Pakerys 2003, 32–35, etc.). The following phonemic oppositions are possible:

¹ In Standard Lithuanian, /iɛ, uɔ/ are usually interpreted as monophonemic entities (see LG 1997, 27–28, 30, 33; Girdeņis 2003, 102–104, 192; 2009, 213–242; Kaukėņienė 2004a, 16–18; Kudirka 2005, 15–16, etc.). As for the phonological interpretation of the Latvian /iɛ, uɔ/, see LVG 2013; also see Kaukėņienė 2004a, 98–99; Kudirka 2005, 67–69; etc.

In Lithuanian, according to Aleksas Girdeņis (Girdeņis 2009, 213–242), the front diphthong [iɛ] and the back diphthong [uɔ] should be regarded as diphthongoids – they are long phonemes – quite a tense long vowel ([iɛ] or [uɔ] respectively) and a glide phoneme, which is pronounced differently depending on the prosodic features and co-articulation with the first component and the adjacent consonant. The so-called glide phoneme glides in the direction of increasing back and open articulation, and the organs of speech are increasingly relaxed, but it is often complicated to say what sound is final, as there exist no independent phonemic counterparts of the final band and a glide phoneme in general in the vocalic subsystem of the Standard Lithuanian. The said fact is a reason to regard the variable rise phonemes /iɛ/ and /uɔ/ as members of the phonological subsystem of vowels rather than diphthongs.

In this paper, Lithuanian /iɛ, uɔ/ have not been described because these long vowels are going to be investigated separately in their own right using different research methods.

² A weakly rounded short [ɔ] is considered to belong to the margins of the phonological system, since this sound is used in words of foreign origin only and in some Lithuanian proper names like *Aldonas* [aldɔnas] ‘Aldonas’, *Nijolė* [nʲijɔlə:] ‘Nijolė’ (Girdeņis 2003, 191).

³ Peripheral close [e] is an optional sound, since a simple short [ɛ] is pronounced in its place. As it is well known, close [e] is used only by some speakers of Standard Lithuanian in such words of foreign origin like *mėtras* [mʲɛtras] ‘metre’, *tėkstas* [tʲɛkstas] ‘text’, etc. (Girdeņis 2003, 191).

1) quantitative, cf. *rýto* ‘morning’ (Gen. Sing.) : *rìto* ‘rolled’, *pūsti* ‘to blow’ : *pūsti* ‘to swell’, *výru* ‘men; husband’ (Gen. Pl.) : *výru* ‘man; husband’ (Instr. Sing.), *kąs* ‘will bite’ : *kàs* ‘will dig’, *vāsarą* ‘summer’ (Acc. Sing.) : *vāsara* ‘summer’ (Nom. Sing.), *šviēs* ‘will shine’ : *švìs* ‘will dawn’, *kieto* ‘hard’ (Adj. Gen. Sing.) : *kìto* ‘another’ (Gen. Sing.), etc.;

2) qualitative:

a) according to the horizontal position of the tongue, cf. *brólį* ‘brother’ (Acc. Sing.) : *brólių* ‘brother’ (Gen. Pl.), *éda* ‘it eats’ : *óda* ‘leather’, *nėšiesi* ‘you will carry’ : *nėšiuosi* ‘I shall carry’, *keli* ‘you are lifting’ : *keliù* ‘I am lifting’, etc.;

b) according to the vertical position of the tongue, cf. *plyšo* ‘tore’ : *plėšo* ‘is tearing’, *rýztis* ‘to make up one’s mind’ : *rėztis* ‘to get deep’ : *rėztis* ‘to strain oneself’, *didelį* ‘big; large’ (Acc. Sing. Masc.) : *didelė* ‘big; large’ (Nom. Sing. Fem.) : *didelę* ‘big; large’ (Acc. Sing. Fem.), *šūkių* ‘slogan’ (Gen. Pl.) : *šōkių* ‘dance’ (Gen. Pl.) : *šākių* ‘forks’ (Gen. Pl.), etc.

Table 1. Distinctive features of vowel phonemes in Standard Lithuanian (according to LG 1997, 28, Table 3⁴)

Distinctive features of vowel phonemes in Standard Lithuanian															
Articulatory features	i:	i	ie	e:	<e>	æ:	ɛ	ɑ:	ɑ	ɔ:	<ɔ>	uo	u:	u	Acoustic features
(1) long (short)	+	-	+	+	(-)	+	-	+	-	+	(-)	+	+	-	tense (lax)
(2) front (non-front)	+	+	+	+	(+)	+	+	-	-	-	(-)	-	-	-	acute (grave)
(3) low (non-low)	-	-	-	-	(-)	+	+	+	+	-	(-)	-	-	-	compact (non-compact)
(4) high (non-high)	+	(+)	-	-	(-)	0	0	0	0	-	(-)	-	+	(+)	diffuse (non-diffuse)
(5) gliding (pure)	0	0	+	-	(0)	0	0	0	0	-	(0)	+	0	0	shifting (constant)

⁴ A plus indicates the presence of a prime feature, a minus indicates the presence of its opposite, and a zero means the absence of the features or its irrelevance; indications enclosed in parentheses are relevant if the system includes optional phonemes (LG 1997, 28; also see Girdenis 2003, 200–201).

According to the principles of dichotomic phonology, the hierarchy of distinctive features among vocalic phonemes may be illustrated in Table 1. Correlation sets of distinctive articulatory [and acoustic] features of vowel phonemes are the following: 1) ‘long’ vs. ‘short’ [‘tense’ vs. ‘lax’], 2) ‘front’ vs. ‘non-front’ [‘acute’ vs. ‘grave’], 3) ‘open or low’ vs. ‘non-open or non-low’ [‘compact’ vs. ‘non-compact’], 4) ‘close or high’ vs. ‘non-close or non-high’ [‘diffuse’ vs. ‘non-diffuse’], 5) ‘variable or gliding’ vs. ‘non-variable or non-gliding’ [‘shifting’ vs. ‘constant’] (see Girdenis 2003, 191–202, 225–232; Pakerys 1997, 109–119; also compare Jakobson, Fant, Halle 1962, 177–210; Jakobson, Halle 1962, 254–258).

As it is stated in Lithuanian Grammar (LG 1997, 25; DLKG 2005, 22), pairs of long and short vowels differ not so much in quantity (duration) as in quality, i. e. in the amount of muscular tension required to produce them (also compare Girdenis 2003, 222 and others). The allophonic variation of the Lithuanian vowel phonemes mostly depends on soft (palatalized) consonants⁵, stress and syllabic tones⁶. For example, the first exhaustive acoustic analysis (experimental research) of unstressed vowels in contemporary Standard Lithuanian (as well as in Standard Latvian)⁷ was presented by Lidija Kaukėnienė (Kaukėnienė 2004a): mostly various trisyllabic words have been investigated to analyze the vowels in the pre-stressed and post-stressed position. After the spectra of pre-stressed and post-stressed vowels have been compared with the spectra of the corresponding stressed vowels, it was stated that unstressed vowels as sounds are reduced

⁵ According to vowels’ relations with hard and palatalized consonants in Standard Lithuanian, the following vowel phonemes occur after both palatalized and hard consonants: /ɑ, ɔ, u, α:, ɔ:, u:, uɔ/; the rest of the vowel phonemes, i. e. /i, ε, i:, e:, æ:, iε/, may occur only after palatalized consonants (as well as /j/). So the opposition between hard and palatalized consonants exist only before /ɑ, ɔ, u, α:, ɔ:, u:, uɔ/. Though the oppositions /ε/ : /α/ and /α:/ : /æ:/ are neutralized after all consonants (except after /t, tʃ/ and /d, dʃ/): following palatalized consonants /α/ and /α:/ are usually pronounced as [ε] and [æ:] respectively (for more details see LG 1997, 32; Girdenis 2003, 193–194; DLKG 2005, 23, 24).

⁶ As it is also well known, Lithuanian is a language in which all the long syllables bearing the primary stress are realised having one of the two phonological accents: acute or circumflex. Accent opposition plays a distinctive role – this function is considered to be the main function of accent, as it distinguishes words and forms that are identical in other respects (see LG 1997, 53–58; DLKG 2005, 23, 37–40; Girdenis 2003, 268–271; etc.).

⁷ Until recently comprehensive synchronic comparative analysis of contemporary Standard Lithuanian and Standard Latvian vowels and consonants employing the same methodology has not been carried out. Mostly separate characteristics have been examined (Kaukėnienė 2004a; 2004b; Kudirka 2005; Grigorjevs, Jaroslavičienė 2014; etc.).

both qualitatively and quantitatively. Also the results show that stress and the vowel's position with respect to stress make an impact on the quality and quantity of the vowels (for more details see Kāukēniēnė 2004a)⁸.

In the present article, a description of some preliminary results of a new experimental research is presented, i. e. acoustic analysis and duration of the Lithuanian vowels (sounds of uniform articulation) pronounced in zero context are reviewed.

The objective of the study⁹

The main aim of the present article is to review typical acoustic (and articulatory) characteristics of the following Lithuanian vowels /i, ɛ, ɑ, ɔ, u, i:, e:, æ:, ɑ:, ɔ:, u:/ pronounced in zero context /#V#/. Reviewing interrelations between Lithuanian vowels, the mean data of this study is compared with the data of some previous research (Girdenis 2003, 222; Kāukēniēnė 2004b, 201). The general tendencies of the relations between Lithuanian long and short vowels pronounced in isolation are compared to the tendencies of the relations between corresponding Latvian sounds /i, e, æ, ɑ, ɔ, u, i:, e:, æ:, ɑ:, ɔ:, u:/¹⁰.

Materials investigated and the research methods applied

To carry out the preliminary analysis of the experimental research, the following Lithuanian vowels /i, ɛ, ɑ, ɔ, u, i:, e:, æ:, ɑ:, ɔ:, u:/ pronounced in zero context (/#V#/) were analyzed.

For the present study recordings of two native Lithuanian (as well as two native Latvian¹¹) male informants were used. The research

⁸ The conclusions of that study suggest that in Lithuanian the phonetic reduction is more distinct than in the Latvian language (Kāukēniēnė 2004a, 180–181).

⁹ In the paper, preliminary results of a research project *Acoustic characteristics of the sounds of the contemporary Baltic languages (experimental study)* (No. MIP-081/2013) financed by the Research Council of Lithuania have been analyzed. The project provides an opportunity to study the acoustic features of Lithuanian and Latvian sound systems simultaneously and using the same research methods, phonetic environment, equipment, etc.

¹⁰ In this study, the relations between Lithuanian long and short vowels pronounced in isolation are fragmentally compared to the corresponding Latvian sounds. Exhaustive comparison of the main acoustic characteristics of the vowels of the contemporary Baltic languages is going to be provided separately in further studies.

All the corresponding Latvian material (the data of two native Latvian male informants, i. e. preliminary results of the research project mentioned in the previous footnote of this article) used for comparison in this study was measured by Juris Grigorjevs.

¹¹ Latvian vowels /i, e, æ, ɑ, ɔ, u, i:, e:, æ:, ɑ:, ɔ:, u:/ were also pronounced in zero context.

materials were recorded in closed premises using the Audio recorder *Tascam HD-P2* and the directional headset condenser microphone *AKG C 520*. Each vowel was pronounced in a habitual speed and the most possible neutral tone. All the recordings were further transferred to computer memory and saved using the *.wav* file format. Segmentation of the analyzed elements was performed using the following sound processing and analysis software programs: 1) an open source tool for sound visualization and manipulation *WaveSurfer* 1.8.8.p4 developed by Kåre Sjölander and Jonas Beskow¹² as well as 2) PRAAT 5.3.63 and later versions of the program developed by researchers of University of Amsterdam, Paul Boersma and David Weenink¹³. Since experimental research shows that the strongest impact of all the consonants is on the initial or final section of the formants of adjacent vowels, the qualitative vocalic features were researched instrumentally on the basis of the purest excerpt (compare Bergem 1991, 433) of the isolated vowels, i. e. the middle section or steady state were measured to determine vowels duration (ms), the frequency values (Hz) of the first four formants (F1, F2, F3 and F4).

In addition to the sound analysis software *WaveSurfer* and PRAAT, the program FORMANT2.PAS worked out by Aleksas Girdeņis on the basis of the method offered by Raymond Piotrovsky (Пiotровский 1960, 24–38) and the MS EXCEL were applied for evaluation of the experimental data: from the acquired data for each isolated vowel statistical means (of duration and formants) and acoustic parameters (flatness *b*, compactness *C*, tension *it*, graveness or tonality *T*) were calculated (for example, see Tables 2, 3). Spectrograms were drawn using PRAAT (see Figures 1–12).

The main spectral features of the Lithuanian vowels pronounced in zero context

The results of the investigation show (as well as confirm the general tendencies) that qualitatively features of the Lithuanian long and appropriate short vowels produced in zero context differ quite a lot. The mean values of the formants that are needed to determine acoustic parameters (flatness *b*, compactness *C*, tension *it*, graveness *T*) were calculated for each male informant separately (see Table 2; also compare Table 3). According to the results, mean values and appropriate parameters vary with respect to the informant, yet the vowel interrelations remain unchanged: [i:], [i], [e:], [æ:], [ε] should be regarded as

¹² See <http://sourceforge.net/projects/wavesurfer/>.

¹³ See <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>.

high-timbre, their second formant (F2) is higher than 1500 Hz as well as an index of tonality (T) is higher (index of tonality is positive for all front vowels) when compared with the low-timbre vocalic sounds [ɑ:], [ɑ], [ɔ:], [ɔ], [u:] and [u] (index of tonality is negative for all back vowels). The highest-timbre vowel produced in zero context is [i:] (F2 = 2593 Hz and 2380 Hz; T = 908, 842), and the lowest-timbre vowels produced in zero context are [u:] (F2 = 614 Hz and 630 Hz; T = -308, -327) and [ɔ:] (F2 = 696 Hz and 731 Hz; T = -371, -370), besides, as we can see, the highest degree of flatness (b) has a low-timbre vowel [u:] (b = 115) probably because the lips are a little bit more protruded and rounded while pronouncing it than producing a long tense vowel [ɔ:] (b = 112). As for high-timbre sounds [æ:] and [ɛ], attention should be paid to their second formant and tonality: these parameters ([æ:] F2 = 1761 Hz and 1841 Hz; T = 193, 286 and [ɛ] F2 = 1692 Hz and 1726 Hz; T = 200, 287) are much higher when compared with F2 mean value and tonality index of [ɑ:], [ɑ], [ɔ:], [ɔ], [u:] and [u], and lower when compared with F2 frequency value and tonality index of [i:], [i], [e:]. Such a tendency has also been observed researching some Lithuanian dialects (see Jaroslaviene 2011, 69–70 and the reference provided there; also compare Girdenis 2003, 222–223).

The analysis of acoustic sound features to the respect of the vertical movement of the tongue shows that the tongue goes downmost when producing [ɑ:], [ɑ] and [æ:], [ɛ] – these vowels have the highest frequencies of the first formant (compare mean values of F1 of Lithuanian pronunciation in Table 3). On the basis of the mean values of the formants observed, these vowels (i. e. [æ:], [ɛ], [ɑ:], [ɑ]) should be treated as being compact (non-diffuse). Diffuse vowels are [i:], [i], [u:], [u]. The lowest mean values of the first formant are for [u:] (F1 = 310 Hz, also compare F2 = 622 Hz, F3 = 2594 Hz) and especially [i:] (F1 = 273 Hz, also compare F2 = 2487 Hz, F3 = 3025 Hz). F1 mean value of Lithuanian [e:] (F1 = 432 Hz, also compare F2 = 2350 Hz, F3 = 2845 Hz) seems to be higher than corresponding value for mentioned long vowels [i:], [u:] and short vowels [i] (F1 = 359 Hz, also compare F2 = 2043 Hz, F3 = 2590 Hz) and [u] (F1 = 415 Hz, also compare F2 = 921 Hz, F3 = 2667 Hz). As expected, the most compact sound is Lithuanian [ɑ:] (compare mean value of C = 923; F1 = 791 Hz, F2 = 1223 Hz, F3 = 2511 Hz), and most diffuse (non-compact) monophthong is [i:] (mean value of C = 710). As for vowels [ɔ:] (F1 = 446 Hz, F2 = 714 Hz, F3 = 2678 Hz) and [ɔ] (F1 = 559 Hz, F2 = 846 Hz, F3 = 2697 Hz), they should be treated as being neither diffuse nor compact.

Table 2. Mean values of the formants (in Hz) and acoustic parameters of the Lithuanian vowels pronounced in zero context by two Lithuanian male informants V1 and V2.

Informant No	Vowel	F ₁ (Hz)	F ₂ (Hz)	F ₃ (Hz)	C	b	T	it
LT-V1	[i:]	259	2593	3210	699	107	908	2044
LT-V2		287	2380	2840	721	108	842	1433
LT-V1	[i]	343	2118	2670	753	108	690	945
LT-V2		374	1967	2510	771	108	615	603
LT-V1	[e:]	414	2457	2993	764	105	688	1536
LT-V2		450	2243	2697	784	106	618	990
LT-V1	[æ:]	766	1761	2593	874	105	193	620
LT-V2		676	1849	2617	853	105	286	642
LT-V1	[ɛ]	693	1692	2607	865	105	200	492
LT-V2		576	1726	2673	837	106	287	475
LT-V1	[ɑ:]	825	1233	2442	928	106	-122	650
LT-V2		757	1213	2579	917	107	-123	623
LT-V1	[ɑ]	700	1218	2423	904	107	-58	559
LT-V2		689	1294	2600	894	107	-29	495
LT-V1	[ɔ:]	437	696	2604	908	112	-371	971
LT-V2		455	731	2751	907	112	-370	1065
LT-V1	[ɔ]	575	840	2565	926	110	-320	800
LT-V2		542	852	2829	913	110	-325	1019
LT-V1	[u:]	297	614	2578	860	115	-308	1167
LT-V2		323	630	2609	871	115	-327	1156
LT-V1	[u]	433	922	2627	866	111	-126	772
LT-V2		396	920	2706	852	111	-102	890

It's also interesting to compare Lithuanian and corresponding Latvian data (see Table 3): in Latvian, vowels [i:], [i], [u:] and [u] are the ones that have the lowest mean values of F1 (starting from 243 Hz to 283 Hz; though in Lithuanian, starting from 273 Hz to 415 Hz), and

the frequency value of the first formant for [e:] is 505 Hz (as it was mentioned above, in Lithuanian, [e:] F1 = 432 Hz).

Numeric values of the Lithuanian long and short vowels' tension (*it*) (see Table 3) show that a higher mean value of this parameter is characteristic for long vowels, compare: Lithuanian long [i:] *it* = 1439, short [i] *it* = 774; long [u:] *it* = 1162, short [u] *it* = 831; long [ɔ:] *it* = 1018, short [ɔ] *it* = 910; long [e:] *it* = 1363. The difference in tension is less important distinguishing long [æ:], [ɑ:] and their short counterparts [ɛ], [ɑ] respectively (also compare LG 1997, 25; Girdenis 2003, 222; etc.).

Finally to summarize everything said above the articulatory interpretation may be provided.

According to the position of the tongue, high-timbre [i:], [i], [e:], [æ:], [ɛ] should be regarded as front, in the production of which the body of the tongue is in the front part of the mouth, and the middle part of the tongue is raised in the direction of the hard palate. Low-timbre vowels [ɑ:], [ɑ], [ɔ:], [ɔ], [u:] and [u] are back ones, in the production of which the body of the tongue is in the back part of the mouth, and the back of the tongue is raised in the direction of the soft palate.

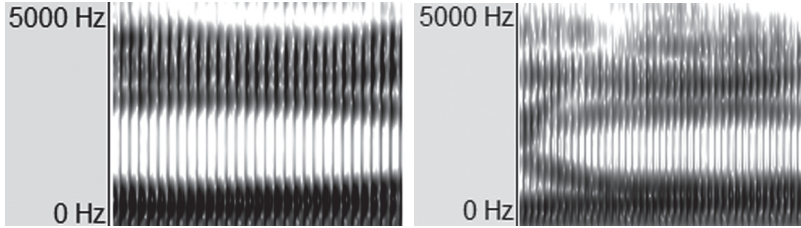
According to the vertical movement of the tongue (or height of the raised part of the tongue) [i:], [i], [u:], [u] are high, close vowels, and [æ:], [ɛ], [ɑ:], [ɑ] should be treated as being low, open vowels. Vowels [e:] and [ɔ:], [ɔ] are mid vowels.

According to the position of the lips, short [ɔ], [u] and long [ɔ:], [u:] are labial (rounded) sounds. All the remaining (i. e. [i:], [i], [e:], [æ:], [ɛ], [ɑ:], [ɑ]) are unrounded. Besides, when producing long vowels, the organs of speech seem to be tenser.

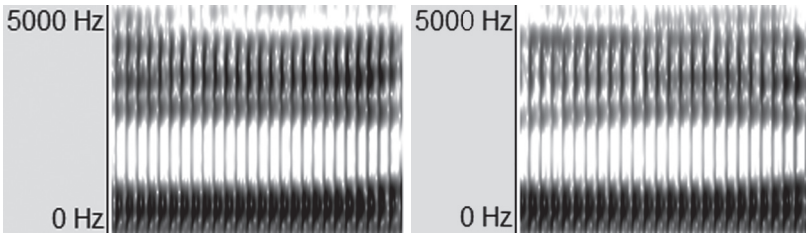
Reviewing interrelations between Lithuanian vowels, the mean data of this study was compared with the data of some previous research by Aleksas Girdenis (see Girdenis 2003, 222) and Lidija Kaukėnienė (see Kaukėnienė 2004b, 201). Compared data show that despite the fact that the mean values of F1 and F2 of Lithuanian vowels differ to some extent, the general vowel interrelation tendencies remain the same and vowel systems follow the same pattern. Though it should be noted that almost all the vowels analyzed in this study, especially front [e:] (and except back [ɑ:]), occupy more peripheral position when compared with the vowel relations of the previous research.

As for qualitative variants of Lithuanian vowels, fragmentally analysis of acoustic parameters and spectrograms of the various (i. e. symmetric and asymmetric) /CVC/ and /CVCV/ type syllables pronounced in isolation support the statement that following palata-

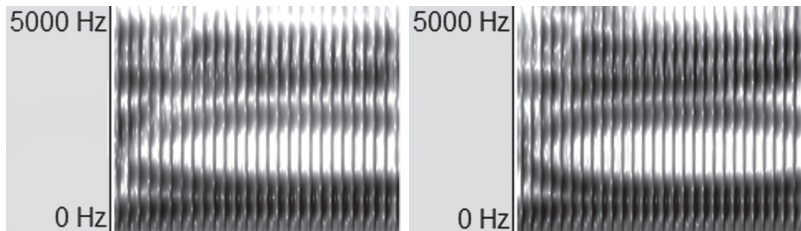
lized consonants, such vowels as [u, ɔ, ɔ:, u:, uɔ] demonstrate distinct fronting, i. e. all the back vowels are realized in the form of the fronted allophones (compare Figures 1–12).

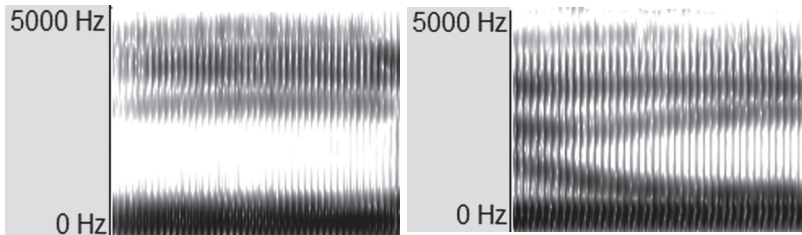
Figures 1–2. Spectrograms of Lithuanian [ɔ:] pronounced in [kɔ:k] (left), [k'ɔ:k] (right) by male informant V2.

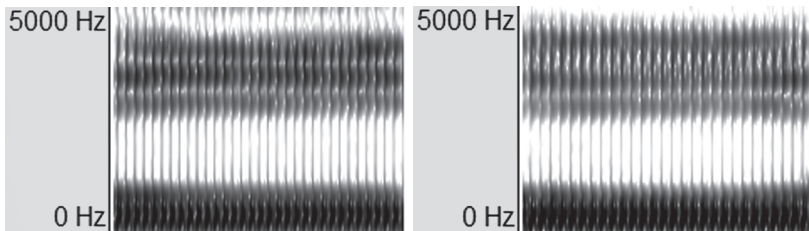
Figures 3–4. Spectrograms of Lithuanian [ɔ:] pronounced in [kɔ:kɑ] (left) and [k'ɔ:k'i] (right) by male informant V2.

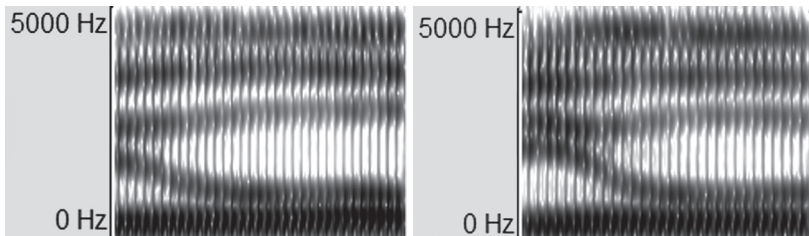
Figures 5–6. Spectrograms of Lithuanian [ɔ:] pronounced in [k'ɔ:kɑ] (left) and [k'ɔ:k'i] (right) by male informant V2.

Figures 7–8. Spectrograms of Lithuanian [u:] pronounced in [pu:p] (left) and [p'u:p] (right) by male informant V2.

Figures 9–10. Spectrograms of Lithuanian [u:] pronounced in [pu:pa] (left) and [pu:p'i] (right) by male informant V2.

Figures 11–12. Spectrograms of Lithuanian [u:] pronounced in [p'u:pa] (left) and [p'u:p'i] (right) by male informant V2.

Comparing Lithuanian and Latvian results (mean values) of the acoustic features (see Table 3) it can be confirmed¹⁴ that the quality of the Latvian short and corresponding long vowels differ very little

¹⁴ Acoustic and articulatory properties of the Latvian monophthongs have recently been described in *Latviešu valodas gramatika* (LVG 2013, 33 and further) and in the article by Juris Grigorjevs (Grigorjevs 2012, 155–182).

(i. e., parameters determined are very similar¹⁵). In general, the values of the first formant for [i:], [i] and [u:], [u] produced in zero context are distinctly lower in Standard Latvian while the mean values of the second formant is lower for Lithuanian [i], [ɔ:], [ɔ] and higher for Lithuanian [i:], [e:], [æ:], [ɛ]/[æ], [ɑ:], [ɑ], [u:] and [u]. Latvian vowels differ from the corresponding Lithuanian counterparts in degree of tonality, tension, flatness, etc. (see Table 3). For example, Lithuanian [e:] has higher timbre, is much tenser and is characterized by a higher degree of diffusibility when compared with the corresponding Latvian sound. Most of Latvian long vowels (except [ɑ:] and [u:]) have lower numeric parameter of tension (*it*) and Latvian short vowels (except [æ] and [ɔ]) have higher parameter of tension (*it*) than corresponding Lithuanian sounds. The most compact (open) vowels in Standard Latvian are [ɑ:] and [ɑ].

Table 3. Mean values of the formants (in Hz) and acoustic parameters of the Lithuanian and corresponding Latvian vowels pronounced in zero context

Language	Vowel	F ₁ (Hz)	F ₂ (Hz)	F ₃ (Hz)	C	b	T	<i>it</i>
LT mean values	[i:]	273	2487	3025	710	107	874	1739
LV mean values		243	2297	2941	701	109	868	1495
LT mean values	[i]	359	2043	2590	762	108	652	774
LV mean values		263	2298	2904	711	108	840	1439
LT mean values	[e:]	432	2350	2845	774	106	653	1263
LV mean values		505	1922	2570	811	106	454	497
LT mean values	[æ:]	721	1805	2605	864	105	239	631
LV mean values		745	1507	2520	887	106	83	272
LT mean values	[ɛ] / [æ]	635	1709	2640	851	106	241	484
LV mean values		749	1531	2532	886	106	92	312

¹⁵ It was discovered that the difference in the acoustic characteristics of the Latvian long and short vowels is not significant (Grigorjevs 2012, 180).

LT mean values	[a:]	791	1223	2511	923	107	-123	579
LV mean values		724	1131	2489	920	107	-149	604
LT mean values	[a]	695	1256	2512	899	107	-44	451
LV mean values		754	1174	2447	921	107	-127	633
LT mean values	[ɔ:]	446	714	2678	907	112	-370	1018
LV mean values		534	897	2329	909	111	-219	838
LT mean values	[ɔ]	559	846	2697	920	110	-324	910
LV mean values		578	914	2278	914	110	-198	886
LT mean values	[u:]	310	622	2594	865	115	-318	1162
LV mean values		267	609	2290	844	117	-217	1334
LT mean values	[u]	415	921	2667	859	111	-116	831
LV mean values		283	637	2288	847	116	-203	1292

According to the mean values and corresponding parameters in Table 3, it should be said that vowel interrelations in Latvian are the following: [i:], [i], [e:], [e] and [æ:], [æ] should be regarded as high-timbre (front) vowels, their second formant is higher than 1500 Hz, and index of graveness or tonality (*T*) is also higher when compared with the Latvian low-timbre (back) vowels [a:], [a], [ɔ:], [ɔ], [u:], and [u].

In Latvian, diffuse (high) vowels are [i:], [i], [u:], and [u]; mid vowels are [e:], [e], [ɔ:], and [ɔ]; and the vowels [æ:], [æ], [a:], [a] should be treated as being compact (low, open). The highest-timbre vowels produced in zero context are Latvian [i:] and [i], and the lowest-timbre vowels are [ɔ:], [ɔ] and [u:], [u]. The highest degree of flatness (*b*) has Latvian [u:] (*b* = 117) and [u] (*b* = 116). Latvian [ɔ:], [ɔ] are not so tense, their timbre is higher when compared with the corresponding Lithuanian [ɔ] and especially [ɔ:].

Table 4. Relative duration (ratio) and the average of mean values in milliseconds (ms) for Lithuanian vowels pronounced in zero context by two Lithuanian male informants

Vowel	Duration: Mean (ms)	Relative duration (ratio): short vowel vs. long vowel
[i]	168	1 : 2.15
[i:]	362	
[ɛ]	212	1 : 1.9
[e:]	403	
[ɛ]	212	1 : 1.95
[æ:]	414	
[ɑ]	209	1 : 2.17
[ɑ:]	454	
[ɔ]	185	1 : 2.29
[ɔ:]	424	
[u]	159	1 : 2.3
[u:]	365	

Duration results show that, in Standard Lithuanian, the longest often are the low vowels and the shortest ones are the high vowels (see Table 4). The similar tendencies have been noticed in the contemporary Standard Latvian: the shortest often are the high monophthongs. On the basis of analysis of acoustic measurement data, the average ratio of the Lithuanian short and long vowels has been determined: 1 : 2.16.

Since quality of Latvian short and long vowels differ quite little, it's important to underline an existing duration difference between the members of each pair of the short and long vowel: the average of the quantitative ratio of the short vs. long Latvian vowel pronounced in zero context by two native male informants is 1 : 2.22 (also compare similar duration results observed in other experimental research: Grigorjevs 2012, 157–158).

General conclusions

Experimental research on the spectral characteristics and duration of vowels has shown that in Standard Lithuanian, pairs of long and short vowels produced in zero context by two native male informants differ both in quantity and especially quality. The mean results taken for both Lithuanian informants show the similar tendencies that in general correspond to those acquired in other studies (Girdenis 2003, 222; Kaukėnienė 2004b, 201): according to the position of the tongue, high-timbre [i:], [e:], [æ:] and [i], [ɛ] should be regarded as front, low-timbre vowels [ɑ:], [ɔ:], [u:] and [ɑ], [ɔ], [u] are back ones. The highest-timbre vowel is long [i:], and the lowest-timbre vowel is long [u:]. According to the vertical movement of the tongue (or height of the raised part of the tongue) [i:], [u:] and [i], [u] are high, close vowels, and [æ:], [ɑ:], [ɛ], [ɑ] should be considered as being low, open vowels. Vowels [e:], [ɔ:] and [ɔ] are mid vowels. According to the position of the lips, long [ɔ:], [u:] and short [ɔ], [u] are rounded sounds, and [i:], [i], [e:], [æ:], [ɛ], [ɑ:], [ɑ] are unrounded.

Whereas the performed comparison between acoustic features of corresponding vowels of both contemporary Baltic languages allows stating or confirm that in Standard Latvian, the quality of long and corresponding short monophthongs produced in isolation differs quite little, though members of each pair of long and short vowels differ in quantity. The average ratio of the Lithuanian short vs. long vowels is approx. 1 : 2.16, the difference in quality (tense vs. lax) is more important in producing high vowels. The average ratio of the Latvian short vs. long vowels is approx. 1 : 2.22.

As expected, calculated acoustic parameters for the corresponding long and especially short Lithuanian and Latvian vowels differ, though in general vowel interrelations in both language systems are more or less similar: Lithuanian [i:], [e:], [æ:] as well as [i], [ɛ] and Latvian [i:], [e:], [æ:] as well as [i], [e], [æ] are high-timbre (front) vowels while Lithuanian and corresponding Latvian [ɑ:], [ɔ:], [u:], [ɑ], [u], [ɔ] should be regarded as low-timbre (back) vowels.

In both languages, diffuse (high) vowels are [i:], [u:] and [i], [u] while [æ:], [ɑ:], [ɛ]/ [æ], [ɑ] are compact (low, open) vowels. In Standard Latvian, [e:], [ɔ:] and [e], [ɔ] are treated as being mid sounds the same as corresponding sounds in Standard Lithuanian.

Spectral Characteristics of the Lithuanian Vowels: Some Preliminary Results of a New Experimental Research

Summary

The present article is a description of some preliminary results of a new experimental research: the main spectral characteristics and duration of the contemporary Standard Lithuanian vowels /i, ɛ, a, ɔ, u, i:, e:, æ:, a:, ɔ:, u:/ (sounds of uniform articulation) pronounced in zero context /#V#/ by two native Lithuanian male informants are reviewed. Reviewing interrelations between Lithuanian vowels, the mean data of this study is compared with the data of some previous research. The general tendencies of the relations between Lithuanian long and short vowels pronounced in isolation are compared to the tendencies of the relations between corresponding Latvian sounds /i, e, æ, a, ɔ, u, i:, e:, æ:, a:, ɔ:, u:/ (also pronounced in isolation).

Experimental research on the spectral features and duration of vowels has shown that members of each pair of the Lithuanian short and long vowels differ both in quantity and especially in quality. The mean results taken for both Lithuanian speakers illustrate the similar tendencies that in general correspond to those acquired in other studies: in Lithuanian, according to the position of the tongue high-timbre vowels [i:], [e:], [æ:], [i], [ɛ] produced in zero context should be treated as front, while low-timbre vowels [a:], [ɔ:], [u:], [a], [ɔ], [u] are back ones. According to the vertical movement of the tongue [i:], [u:], [i], [u] are high, close vowels, and [æ:], [a:], [ɛ], [a] should be regarded as being low, open vowels. Vowels [e:], [ɔ:] and [ɔ] are mid sounds.

Whereas, in comparison to the Lithuanian vowel data, in Standard Latvian the quality difference of long and corresponding short vowels produced in zero context is quite small. As for the duration of the Latvian short and long monophthongs, the mean quantity ratio is very similar to the corresponding results of Standard Lithuanian: the ratio of the isolated short vs. long vowels is approx. 1 : 2.2 both in Latvian and in Lithuanian.

Keywords: Standard Lithuanian, vowels, spectral characteristics, acoustic features, duration, Standard Latvian.

Literature

Bergem 1991 – Bergem, Van D. R. The Influence of Linguistics Factors on Vowel Reduction. *Proceedings of the Conference Linguistics and*

- Phonetics: Prospects and Applications*. August 27–31, 1990. Part Two (Phonetics). Prague, 1991, 427–436.
- DLKG 2005** – Ambrazas, Vytautas (ed.). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Autoriai: Ambrazas Vytautas et al. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Girdenis 2003** – Girdenis, Aleksas. *Teoriniai lietuvių fonologijos pagrindai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Girdenis 2009** – Girdenis, Aleksas. Vadinamųjų sutaptinių dvibalsių [ie uo] garsinė ir fonologinė sudėtis. *Baltistica* 44(2). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, 213–242.
- Grigorjevs 2012** – Grigorjevs, Juris. Acoustic and Auditory Characteristics of the Latvian Monophthong System. *Linguistische Berichte*, Heft 230/2012. Hamburg: Helmut Buske Verlag, 2012, 155–182.
- Grigorjevs, Jaroslaviėnė 2014** – Grigorjevs, Juris; Jurgita Jaroslaviėnė. Dabartinių baltų bendrinių kalbų nosinių sonantų spektrinė analizė. *Žmogus ir žodis / Didaktinė lingvistika*. 16(1). Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2014, 35–49.
- Jakobson, Halle 1962** – Якобсон, Роман; Моррис Халле. Фонология и ее отношение к фонетике. *Новое в лингвистике*. Вып. 2, Москва, 1962, 231–278.
- Jakobson, Fant, Halle 1962** – Якобсон, Роман; Гуннар, Фант; Моррис, Халле. Введение в анализ речи. *Новое в лингвистике*. Вып. 2, Москва, 1962, 173–230.
- Jaroslaviėnė 2011** – Jaroslaviėnė, Jurgita. Priėnų šnektos izoliuotieji ir išliosios kalbos balsiai: akustiniai ir artikuliaciniai požymiai. *Acta Linguistica Lithuanica* LXIV–LXV. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001, 65–86.
- Kaukėnienė 2004a** – Kaukėnienė, Lidija. *Dabartinių baltų bendrinių kalbų nekirėiuotų skiemenų vokalizmas (Instrumentinis tyrimas)*. Humanit. m. dr. disert., Vilnius: Vilniaus universitetas, 2004.
- Kaukėnienė 2004b** – Kaukėnienė, Lidija. Dabartinių baltų bendrinių kalbų balsių spektrai. *Baltistica*, XXXIX (2). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2004, 199–211.
- Kudirka 2005** – Kudirka, Robertas. *Dabartinių baltų bendrinių kalbų kirėiuoti monoftongai (Instrumentinis tyrimas)*. Humanit. m. dr. disert. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2005.
- LG 1997** – *Lithuanian Grammar*. Ed.: Vytautas Ambrazas. Vilnius: Baltos lankos, 1997.
- LVG 2013** – *Latviešu valodas gramatika*. Autori: Auziņa I. et al. Rīga: Latviešu valodas institūts, 2013.
- Pakerys 1997** – Pakerys, Antanas. Lietuvių bendrinės kalbos balsių diferencinių požymių hierarchija. *Lietuvių kalbos fonetikos skaitiniai*.

Vilnius: Vilniaus universiteto Bendrosios kalbotyros katedra, 1997, 109–119.

Pakerys 2003 – Pakerys, Antanas. *Lietuvių bendrinės kalbos fonetika*. Vilnius: Enciklopedija, 2003.

Piotrovskij 1960 – Пиотровский, Раймонд Т. Еще раз о дифференциальных признаках фонемы. *Вопросы языкознания*, 6, 1960, 24–38.

Einar MEISTER, Lya MEISTER

ESTONIAN QUANTITY DEGREES PRODUCED BY LATVIAN SUBJECTS

1. Introduction

It has been repeatedly shown in a great number of studies that subject's native language (L1) affects the acquisition of a second language (L2). In our previous papers (Meister, Meister 2005, 2011, 2012, 2013, 2014) we have studied the production of Estonian quantity contrasts by L2 subjects with Russian and with Finnish language backgrounds, in the current study we focus on L2 subjects with Latvian language background (referred to as L2-LV) and compare their production to native Estonian subjects (referred to as L1-EE).

Estonian, a typical quantity language, features a three-way quantity contrast in a disyllabic foot referred to as short (Q1), long (Q2), and overlong (Q3) quantity degrees (e.g., Lehiste 1997, 2003; Eek, Meister 1997, 2003; Krull, Traunmüller 2000). The quantity oppositions can occur in vowels and diphthongs of the stressed syllable, and also in consonants and consonant clusters between the first and second syllable vowels, e.g.:

- Q1: *sada* [sata] 'hundred', nom. sg. *kala* [kala] 'fish', nom. sg.
 Q2: *saada* [saata] 'to send', sg. imperat. *kalla* [kalla] 'arum', nom. sg.
 Q3: *saada* [saa:ta] 'to get' *kalla* [kal:la] 'pour', 2. sg. imperat.
 Q2: *koera* [koera] 'dog', gen. sg. *lehma* [lehma] 'cow', gen. sg.
 Q3: *koera* [koe:ra] 'dog', part. sg. *lehma* [leh:ma] 'cow', part. sg.

Most Q2 and Q3 words are not distinguished orthographically, excluding words with plosives between first and second syllable vowels, e.g.:

- Q1: *kade* [kate] 'envious', nom. sg.
 Q2: *kate* [katte] 'cover', nom. sg.
 Q3: *katte* [kat:te] 'cover', gen. sg.
 Q1: *lugu* [luku] 'story', nom. sg.

Q2: *luku* [lukku] ‘lock’, gen. sg.

Q3: *lukku* [luk:ku] ‘lock’, part. sg.

Q1: *leba* [lepa] ‘lay’ 2. sg. imperat.

Q2: *lepa* [leppa] ‘alder’, gen. sg.

Q3: *leppa* [lep:pa] ‘alder’, part. sg.

No quantity contrast exists in word-initial consonants or in vowels in unstressed syllables.

The durations of Estonian speech segments have been repeatedly reported in a number of studies starting from the seminal works by Lehiste (1960), Liiv (1961) and Eek (1974) to more recent studies by Krull (1997), Eek and Meister (1998, 2003), Asu et al. (2009), Lippus (2010), etc. The duration of a stressed syllable vowel (V1) is shortest in Q1 and longest in Q3; the duration of an unstressed second-syllable vowel (V2) varies inversely to the duration of V1 being longest in Q1 and shortest in Q3, respectively (Table 1). Despite the remarkable and systematic variation of V2 duration there is no phonological length contrast in the unstressed syllable because the variation is fully predictable; vowels in unstressed syllables are classified as phonologically short. On average, phonologically long vowels are 1.9–2.4 times longer than phonologically short vowels. Similar results have been reported for other quantity languages – in Northern Finnish, the long/short ratio is 2.4 (as pooled from studies Suomi, Toivanen, Ylitalo 2003; Suomi, Ylitalo 2004; Suomi 2005, 2006, 2007, 2009), and in Japanese the long/short ratio is 2.5 (Hirata 2004).

The syllable duration ratio has been introduced by Lehiste (1960) as the primary feature distinguishing the Estonian quantity contrasts. As pooled across different studies (Liiv 1961; Eek 1974; Krull 1997; Eek, Meister 1998, 2003; Asu et al. 2009; Lippus 2010; Meister, Meister 2012) the typical values of duration ratio are 0.7, 1.6, and 2.8 for Q1, Q2, and Q3, respectively (Table 1); similar ratios have been reported in numerous other studies. The location of the fundamental frequency peak within the foot has been confirmed to be the second important cue contributing to the perception of the quantity degrees (Lehiste 1960; Liiv 1961; Eek 1980; Lippus et al. 2009, 2011). The typical pitch pattern for Q1 and Q2 is rising or flat during the first syllable and falling in the unstressed syllable, in Q3 the F0 peak occurs much earlier, i.e., within the first half of the stressed vowel and the fall occurs during the rest of the stressed syllable and in the unstressed syllable.

Table 1. The pooled mean duration of vowels and the duration ratios in two-syllables CVCV-words in three quantity degrees

	V1, ms		V2, ms		V1/V2 ratio	
	Mean	Sd	Mean	Sd	Mean	Sd
Q1: CV.CV	84	19	118	26	0.7	0.1
Q2: CVV.CV	158	29	96	17	1.6	0.2
Q3: CVV:.CV	196	38	73	11	2.8	0.5

Although Estonian and Latvian belong to different language groups, the prosodic systems in these languages have some features in common – both languages use the duration cue for manifesting phonological contrasts, exploit tonal cues to distinguish lexical items, and have fixed initial word-stress. However, at a closer look, several differences emerge.

Latvian has a binary quantity contrast in vowels and sonorants, but unlike Estonian, the short/long opposition can occur in any position of the word, e.g.:

pīle [pīle] ‘drop’, nom. sg. vs. *pīlē* [pīlē:] ‘drop’, loc. sg.
pīle [pi:le] ‘duck’, nom. sg. vs. *pīlē* [pi:lē:] ‘duck’, loc. sg.
kazas [kazas] ‘goat’, nom. pl. vs. *kāzas* [ka:zas] ‘wedding’
 nom. pl.
likt [likt] ‘to put’ vs. *likt* [li:kt] ‘to bend’
mana [mana] ‘mine’, poss. pron. femin. nom. sg. vs. *manna*
 [man:a] ‘semolina’ nom. sg.
kala [kala] ‘forge’, 3. past vs. *kalla* [ka:l:a] ‘arum’, nom. sg.
ķeru [cæru] ‘catch’, pres. 1. sg. vs. *ķerru* [cæ:r:u] ‘wheelbarrow’,
 acc. sg. / gen. pl.

The duration of a short vowel in stressed syllables ranges from 100 to 150 ms, and the duration of a long vowel from 200 to 300 ms; the long/short duration ratio varies between 1.5 and 2.5 (Bond et al. 2006). For vowels, the temporal structure of Latvian is similar to Finnish where the vowel quantity contrast is possible everywhere in the word, irrespective of word stress (Suomi et al. 2008). In addition, in both languages word stress invariably falls on the initial syllable.

Latvian features a three-way contrast of lexical tones – level (marked with ~), falling (marked with `), and broken (marked with ^) tones, e.g.:

Level:	<i>loks</i> [luõks] ‘a spring onion’, nom. sg.	<i>mīt</i> [mīt] ‘to treadle’
Falling:	<i>loks</i> [lùoks] ‘a bow’, nom. sg.	<i>mīt</i> [mìt] ‘live, dwell’, pres. ind. 3 rd pers.
Broken:	<i>logs</i> [luòks] ‘a window’, nom. sg.	<i>mīt</i> [mît] ‘to exchange’

The broken tone is similar to the Danish *stød* and is realized by laryngealization or a glottal stop; however, the use of the broken tone varies among speakers depending on their dialectal background (see overview in Markus, Bond 2010).

2. Theoretical framework

There are two well-known theoretical models addressing L2 acquisition in adulthood, the Speech Learning Model (SLM, Flege 1995) and the Perceptual Assimilation Model (PAM, Best 1995). Both models focus mainly on the perception and production of L2 phonological segments (i.e., vowels and consonants) rather than on prosodic categories. However, other theoretical approaches exist that address the role of duration in L2 speech production and perception.

(1) The **Feature Hypothesis** claims that L2 features that are not used contrastively in L1 will not be perceived by L2 learners and consequently they fail in the production of the contrast based on this feature (McAllister et al. 2002). This hypothesis is based on the production and perception results of the Swedish phonemic vowel length contrast by native speakers of four languages (Swedish; Estonian, English and Spanish) that use the duration cue in different ways. Swedish and Estonian exploit contrastive vowel length, English makes use of both spectral and durational cues in distinguishing vowels, and Spanish has no phonemic length distinction. Both production and perception tests showed that Estonian subjects' results were very close to those of Swedish L1 subjects, Spanish subjects were least successful, and English speakers ranked between the Estonian and Spanish groups.

(2) The **Desensitization Hypothesis** states that duration cues are easy to access whether or not listeners have had specific linguistic experience with them (Bohn 1995). The evidence for this hypothesis was found in an experiment involving the discrimination of the English tense-lax vowel contrast /i/–ɪ/ which is based on both temporal and spectral cues. The results showed that Mandarin Chinese and Spanish subjects relied more on temporal cues rather than on spectral cues in

the discrimination of English /i/ and /i/ despite the non-contrastive use of duration cue in their L1. The hypothesis has been supported by a number of subsequent studies involving native speakers of different languages, e.g., Catalan (Cebrian 2006), Russian, and Spanish (Kondurova, Francis 2008), etc.

The perception of Estonian quantity oppositions by native subjects and by three groups of L2 speakers with Finnish, Russian and Latvian language backgrounds has been studied by Lippus et al. (2009). Since the Latvian prosodic system uses both temporal and tonal features, it was expected that Latvian subjects demonstrate results similar to the L1 group. However, the results showed that Latvian subjects tended to rely more on tone in distinguishing Q2 and Q3 than do native Estonian listeners, and in the case of missing tonal information, they failed to exploit the salient temporal cues in distinguishing Q2 and Q3.

Our previous study (Meister, Meister 2013) on the production of Estonian quantity contrasts by Finnish L2 speakers showed that Finnish subjects produced the Q1 vs. Q2 contrast well, but failed to distinguish Q2 from Q3 in their production. Since Finnish and Latvian vowels show similar temporal patterns, it can be expected that Latvian L2 subjects exhibit results similar to Finnish subjects. Latvian L2 subjects may additionally benefit from the three-way pitch contrast available in their native language, and thus, may be able to apply this contrast for distinctive production of Estonian Q2 and Q3 words. However, in the current study we will focus on temporal cues only, the analysis of pitch patterns will be addressed in a subsequent study.

3. Method

3.1. Subjects

The L2-LV group consisted of ten female subjects from the University of Latvia – nine students (age 20–23) of Finno-Ugric languages and a teacher (age 39) of Estonian. For six subjects Latvian is their L1, four students are Latvian-Russian bilinguals. The students have studied Estonian for 1–2 years starting at the age 18–20; in self-assessment they rated their proficiency in Estonian as “basic” or “intermediate”. One subject (the teacher) is a proficient Estonian speaker with more than 20 years’ experience.

The L1 group involved 12 native speakers of Estonian (6 male, 6 female; age 21–54, median 26.5). The L1 subjects were born in monolingual Estonian-speaking families and represent standard Estonian pronunciation.

Soovin *saada* kolme kuu aruannet. *saada* /saa:ta/ ‘to get’, Q3
 Kaunis *lugu* kõlas raadiost. *lugu* /luku/ ‘story’, nom. sg., Q1
 Uue *luku* paigaldus maksab sada *luku* /lukku/ ‘lock’, gen. sg., Q2
krooni.
 Vana *lukku* pole mõtet parandada. *lukku* /luk:ku/ ‘lock’, part. sg., Q3

The sentences were rather simple in order to be easily comprehensible and readable for learners with intermediate knowledge of Estonian. The quantity degree of a target word was not explicitly shown on the screen; the subjects had to identify it from the orthography and sentence context by themselves. On average, a recording session lasted 25–30 minutes.

In the current study, we only use a subset of the corpus – 27 segmentally identical disyllabic target words representing vowel-peaked quantity contrasts Q1 (CVCV), Q2 (CVVCV), and Q3 (CVV:CV). The target words were segmented in Praat (Boersma, Weenink 2014) on word and segment levels.

4. Results

4.1. Segment durations

Segment durations were measured using a Praat script and the results were allocated to statistical analysis in R (R Development Core Team 2012). An analysis of variance (ANOVA) with factors Quantity (Q1, Q2 and Q3) and Subject group (L1-EE and L2-LV) was applied to compare the results of the two groups; where applicable, Tukey HSD post-hoc test was used. Mean values (and standard deviations) of segment durations are reported in Table 3 and the corresponding boxplots are provided in Figure 1.

Segment durations of the L1-EE group are close to those repeatedly reported in different studies of Estonian read speech. The syllable-initial consonants C1 and C2 do not participate in quantity oppositions and their durations exhibit minor and mostly non-significant variations. Quantity has an effect on C1 duration [$F(2, 321) = 3.3$; $p < 0.05$], but the difference is significant between Q2 and Q3 only; differences in C2 duration are not significant [$F(2, 321) = 2.3$; $p = 0.1$]. As expected, Quantity has a major effect on both V1 [$F(2, 321) = 351$; $p < 0.001$] and V2 [$F(2, 321) = 132$; $p < 0.001$] whereas duration differences are significant in all quantity degrees ($p < 0.001$). The short/long duration ratio for V1 ranges from 1.8 to 2.1 in the comparison of Q2 and Q1, and of Q3 and Q1, respectively.

Table 3. Mean durations (in ms) of segments C1, V1, C2, V2, and V1/V2 duration ratio in the three quantity degrees produced by L1-EE and L2-LV subject groups (standard deviation in parenthesis).

Subject group	Quantity degree	Mean (SD)				
		C1	V1	C2	V2	V1/V2
L1-EE	Q1	81.4 (20.9)	81.5 (15)	61.4 (15.7)	111.1 (26.9)	0.8 (0.2)
	Q2	84.7 (19.4)	142.7 (28.2)	57.6 (10.8)	84.6 (23.8)	1.8 (0.4)
	Q3	77.5 (21.5)	171.2 (30.4)	59.3 (11.9)	62.5 (12.9)	2.8 (0.7)
L2-LV	Q1	102.9 (35.9)	111.7 (36)	63.9 (15.4)	89 (39.8)	1.5 (0.8)
	Q2	104 (29)	182.3 (29)	57.9 (13.7)	67 (22.2)	3 (1.2)
	Q3	103.2 (32.1)	186.7 (28.5)	60.9 (17.1)	67.5 (31.9)	3.1 (1)

In the L2-LV group, C1 and C2 durations show results slightly different from those of the L1-EE group. Namely, Quantity has no effect on C1 [$F(2, 267) = 0.03$; $p = 1$], but it does affect C2 duration [$F(2, 267) = 3.4$; $p < 0.05$]; the post-hoc test revealed that C2 differences are significant between Q1 and Q2 only. Interestingly, C1 duration in the L2-LV group is approximately 20 ms longer than that of L1-EE ($p < 0.001$), but C2 durations of the two groups are highly similar ($p = 0.8$).

In vowel durations, larger differences between the groups exist. Both V1 and V2 durations in L2-LV words exhibit quantity-related differences (V1: [$F(2, 267) = 162$; $p < 0.001$], V2: [$F(2, 267) = 13.6$; $p < 0.001$]); however, in both stressed and unstressed vowels the differences are significant between Q1 and Q2 ($p < 0.001$), but not between Q2 and Q3 ($p < 1$). Consequently, the short/long duration ratios in the comparison of stressed vowels of Q1 and Q2 and in the comparison of Q1 and Q3 are very close – 1.6 and 1.7, respectively.

When comparing vowel durations in the two subject groups, V1 durations in the L2-LV group are longer than those of the L1-EE group in all quantity degrees (in Q1 and Q2 $p < 0.001$, in Q3 $p < 0.05$), and V2 durations are shorter in Q1 and Q2 ($p < 0.001$), but not in Q3 ($p = 0.6$). Clearly, these opposite differences are not due to a difference in mean speaking rate between the groups.

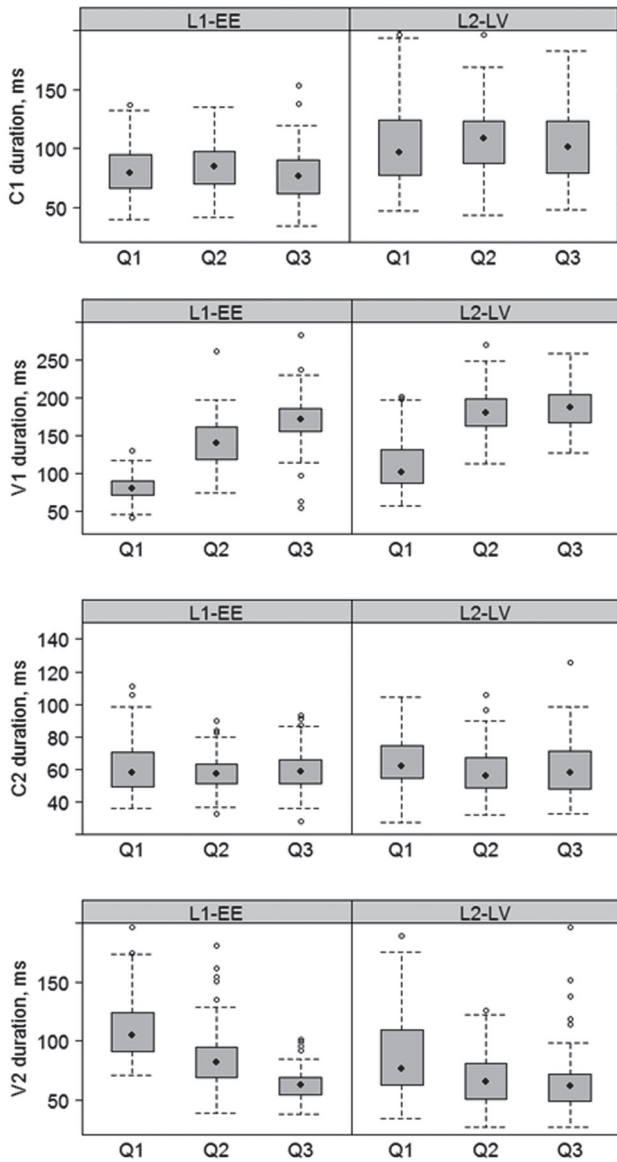

Figure 1. Boxplots of segment durations in the three quantity degrees (from top to bottom C1, V1, C2, and V2) of L1-EE (left) and L2-LV (right) groups

4.2. Duration ratios

In the case of vowel-peaked quantity contrast (i.e., target words with structures CV.CV, CVV.CV and CVV:.CV) the characteristic duration ratio is calculated as the duration of the stressed syllable vowel (V1) divided by the duration of the unstressed syllable vowel (V2). The mean values (and standard deviations) of V1/V2 duration ratios are given in Table 2 (the rightmost column) and the corresponding boxplots in Figure 2.

In both groups, Quantity has a strong effect on V1/V2 ratio – in L1-EE: [F(2, 321) = 503; $p < 0.001$], in L2-LV: [F(2, 267) = 75; $p < 0.001$]. However, in the native group V1/V2 ratio is different for each quantity degree ($p < 0.001$), while in the non-native group V1/V2 ratio only distinguishes between Q1 and Q2 ($p < 0.001$), but not between Q2 and Q3 ($p = 0.8$).

In both Q1 and Q2, the L2-LV group shows remarkably greater mean values of V1/V2 ratio than the L1-EE group ($p > 0.001$): 1.5 vs. 0.8, and 3.0 vs. 1.8 for Q1 and Q2, respectively. Also in the case of Q3, the differences of V1/V2 ratio between the two groups (3.1 in L2-LV and 2.8 in L1-EE) are significant ($p = 0.05$).

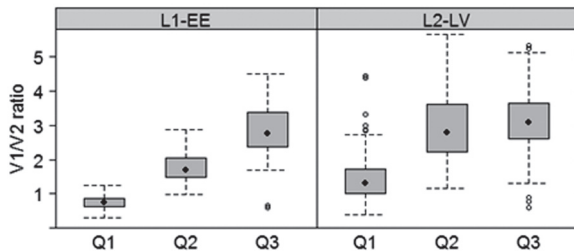

Figure 2. Boxplots of duration ratios in the three quantity degrees of L1-EE (left) and L2-LV (right) groups

4.3. Subgroup analysis

L2-LV group is rather inhomogeneous – the subjects differ in their L2 language backgrounds and L2 proficiency (see Table 2). Therefore, we further analyze the results in the subgroups:

1. L2-LV1 consists of subject Sp1 only (proficient-level L2 speaker with Latvian background),
2. L2-LV2 consists of subjects Sp2–Sp6 (basic/intermediate level subjects with Latvian background),

3. L2-LV3 consists of subjects Sp7–Sp10 (basic/intermediate level subjects with Latvian-Russian or Russian background).

An ANOVA with factors Quantity (Q1, Q2 and Q3) and Subgroup (L2-LV1, L2-LV2 and L2-LV3) was applied to compare the results; where applicable, Tukey HSD post-hoc test was used. Mean values (and standard deviations) of segment durations and V1/V2 duration ratios in the three subgroups are reported in Table 4 and the corresponding box plots are provided in Figure 3 and Figure 4.

Table 4. Mean durations (in ms) of segments C1, V1, C2, V2, and V1/V2 duration ratios in the three quantity degrees produced by L2-LV subgroups (standard deviation in parenthesis)

L2-LV subgroup	Quantity degree	Mean (SD)				
		C1	V1	C2	V2	V1/V2
L2-LV1	Q1	98.5 (36.3)	90.2 (18.5)	59.7 (20.3)	128 (31.6)	0.7 (0.2)
	Q2	107.6 (22.4)	176.3 (40.9)	56.8 (10.3)	90.1 (22)	2 (0.6)
	Q3	99.4 (25.7)	206.9 (36.4)	57.3 (12.7)	65.9 (10.5)	3.2 (0.6)
L2-LV2	Q1	96.5 (32.8)	98.5 (27.2)	62.1 (15)	80.2 (38.6)	1.4 (0.8)
	Q2	101.2 (30.1)	183.7 (28.8)	55.4 (14)	57.7 (18.7)	3.5 (1.3)
	Q3	100.4 (33.4)	185.9 (26.1)	57.2 (16.6)	61.5 (32.7)	3.4 (1)
L2-LV3	Q1	111.9 (38.5)	133.6 (38)	67.3 (14.2)	90.1 (37.8)	1.7 (0.8)
	Q2	106.5 (29.4)	182 (26.6)	61.3 (13.8)	72.9 (20.6)	2.7 (0.8)
	Q3	107.7 (32.1)	182.9 (28.1)	66.3 (17.5)	75.5 (33.3)	2.8 (1.1)

The analysis of segment durations in the three subgroups showed that Quantity has no effect on C1 duration, and there is no interaction between Quantity and Subgroup.

V1 duration is strongly affected by both Quantity ($p < 0.001$) and Subgroup ($p < 0.05$), and there is a strong interaction between these factors ($p < 0.001$). The post-hoc test revealed that in all subgroups V1 duration differences are significant between Q1 and Q2 ($p < 0.001$), but not between Q2 and Q3. In Q1, V1 duration in the

L2-LV3 subgroup is remarkably longer than in the two other subgroups (L2-LV1 vs. L2-LV3: $p < 0.01$; L2-LV2 vs. L2-LV3: $p < 0.001$) whereas no difference exists between L2-LV1 and L2-LV2. In Q2 and Q3, no difference in V1 duration among the subgroups exists.

In all subgroups, C2 duration tends to be longer in Q1 than in Q2, and the subgroup L2-LV3 tends to show longer C2 than the other subgroups; no interaction between the factors. However, in the post-hoc test C2 differences among subgroups and quantity degrees turned out to be insignificant.

V2 duration is strongly affected by both Quantity ($p < 0.001$) and Subgroup ($p < 0.001$), there was no interaction between the factors ($p < 0.1$). In L2-LV1, the duration of V2 shows significant differences between Q1 and Q2 ($p < 0.01$), but no differences between Q2 and Q3 ($p < 0.1$). In L2-LV2, the V2 difference is significant ($p < 0.01$) between Q1 and Q2, but not between Q2 and Q3. In the third subgroup, V2 difference is not significant ($p < 0.1$) between Q1 and Q2, and there is no difference between Q2 and Q3. V2 duration in L2-LV1 differs from the other subgroups in the case of Q1 (L2-LV1 vs. L2-LV2: $p < 0.01$ and L2-LV1 vs. L2-LV3: $p < 0.05$), in the case of Q2 (L2-LV1 vs. L2-LV2: $p < 0.001$ and L2-LV1 vs. L2-LV3: $p < 0.05$), but not in the case of Q3. The subgroups L2-LV2 and L2-LV3 show similar V2 results in Q1 and Q3, but in Q2, they produce different values ($p < 0.01$).

Finally, V1/V2 ratio in the three subgroups shows different patterns being strongly affected by both Quantity ($p < 0.001$) and Subgroup ($p < 0.001$); also the interaction between the factors is strong ($p < 0.001$). V1/V2 ratios in L2-LV1 are different for all quantity degrees: 0.7 for Q1, 2.0 for Q2, and 3.2 for Q3, the differences are highly significant ($p < 0.001$). V1/V2 ratios as produced by L2-LV2 subgroup are 1.4 for Q1, 3.5 for Q2, and 3.4 for Q3, and as produced by L2-LV3 subgroup 1.7 for Q1, 2.7 for Q2, and 2.8 for Q3; both subgroups distinguish quantity degrees Q1 and Q2 ($p < 0.001$), but not Q2 and Q3 ($p = 0.8$).

When comparing V1/V2 ratios of Q1 in all subgroups, the L2-LV2 and L2-LV3 subgroups produced remarkable larger values than the L2-LV1 subgroup (for L2-LV1 vs. L2-LV2 $p < 0.05$ and for L2-LV1 vs. L2-LV3 $p < 0.01$); the difference between L2-LV2 and L2-LV3 is not significant ($p = 0.3$). In the case of Q2, the L2-LV2 subgroup produced larger V1/V2 ratios than those of L2-LV1 ($p = 0.001$) and L2-LV3 ($p < 0.01$); whereas the difference between L2-LV1 and L2-LV3 results is not significant ($p = 0.3$). In the case of Q3, L2-LV1 and L2-LV2 subgroups showed highly similar V1/V2 ratio ($p = 0.8$), also the difference

between L2-LV1 and L2-LV3 is insignificant ($p = 0.6$); however, the difference between L2-LV2 and L2-LV3 is significant ($p < 0.05$).

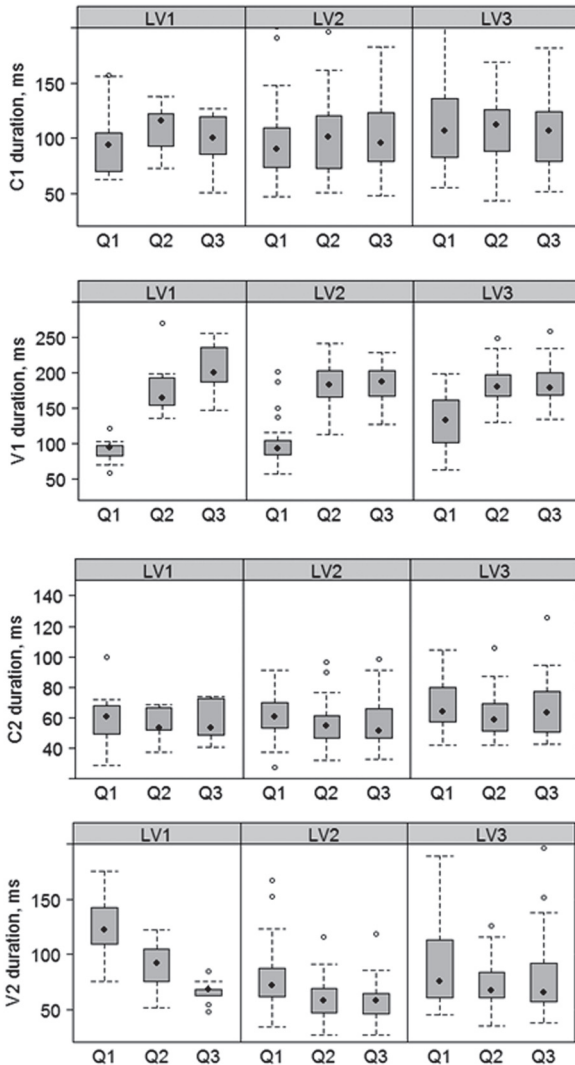

Figure 3. Boxplots of segment durations in the three quantity degrees (from top to bottom C1, V1, C2, and V2) of L2 subgroups L2-LV1 (left), L2-LV2 (mid), and L2-LV3 (right)

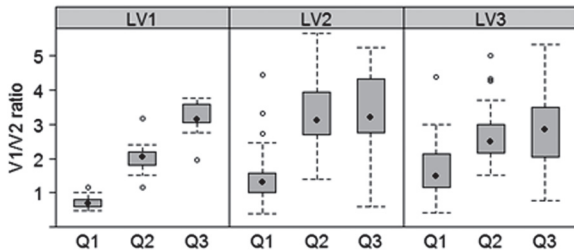

Figure 4. Boxplots of duration ratios in the three quantity degrees of L2 subgroups L2-LV1 (left), L2-LV2 (mid), and L2-LV3 (right)

5. Discussion and summary

The present study explored the production of Estonian quantity oppositions by L2 subjects with Latvian-language background. The results showed that L2-LV subjects successfully produced the Estonian Q1 vs. Q2 contrast, but they failed to produce the Q2 vs. Q3 contrast. However, the durations of V1 and V2, and consequently the V1/V2 duration ratios of the L2-LV group deviate from those of the L1-EE group, especially in the case of Q1 and Q2. In both Q1 and Q2, L2-LV subjects produced longer V1 and shorter V2 durations than the L1-EE group, but in Q3, rather similar results between the two groups were achieved (see results in Table 3).

As the subgroup analysis revealed, there are differences among subjects depending on their language background and L2 proficiency (see Table 4). The results closest to the native group were shown by the L2-LV1 subject who produced the distinctive temporal patterns for each quantity degree and achieved V1/V2 duration ratios (0.7 for Q1, 2.0 for Q2, 3.2 for Q3) close to the L1-EE group (0.8 for Q1, 1.8 for Q2, 2.8 for Q3). This is an additional evidence on the role of L2 experience in achieving native-like production of L2 categories, as the SLM (Flege 1995) claims, and as reported in several studies (e.g., Flege et al. 1997; Best, Strange 1992; among others).

The L2-LV2 subgroup produced deviating temporal patterns for Q1 and Q2, resulting in much larger V1/V2 duration ratios (1.4 for Q1 and 3.5 for Q2) than those of the L1-EE group; also the V1/V2 duration ratio for Q3 (3.4) is larger than that shown by the native group; however, similar ratios may occur in hyper-articulated or

slow native speech (Eek, Meister 2003). Probably, L2-LV2 subjects exploited their native temporal patterns for short and long vowels: V1 duration in Q1 (98.5 ms) corresponds well to the typical duration of Latvian short vowel in the stressed syllable, and V1 durations in Q2 (183.7 ms) and Q3 (185.9 ms) are almost twice as long as a short vowel (the long/short duration ratio in Latvian varies from 1.5 to 2.5 (Bond et al. 2006)).

The L2-LV3 subgroup produced the largest deviations in Q1 and Q2 by showing the V1/V2 duration ratios 1.7 for Q1 and 2.7 for Q2, but matched well the native V1/V2 ratio for Q3 (2.8). To explain these results we should look at the role of the duration cue in Russian. Namely, there are no duration-based phonological oppositions in Russian; instead duration serves as the main cue for word stress. The duration of a stressed-syllable vowel is ca 1.5 times longer than the duration of a vowel in an unstressed syllable (Bondarko 1998). It has been observed that in the production of Estonian CVCV words by L2 speakers with Russian-language background the duration of the stressed-syllable vowel is up to 1.5 times longer than in native Estonian pronunciation (Meister, Meister 2005). Also the production experiment of Finnish pseudo-words embedded in sentences revealed that Russian subjects tend to produce stressed short vowels significantly longer than do native Finnish subjects (Ylinen et al. 2006).

In line with the latter studies, we can assume that it is for the same reason that L2-LV3 subjects produced the short vowel of the Q1 stressed syllable much longer (133.6 ms) than did native subjects (81.5 ms) and the other L2 subgroups (L2-LV1: 90.2 ms; L2-LV2: 98.5 ms), which resulted in an extreme value (1.7) for Q1 V1/V2 duration ratio. There is no corresponding native pattern available in Russian for the long vowel to be produced in the stressed syllables of Q2 and Q3, thus they might exploit the strategy to produce a long category much longer than their mental pattern of the L1 stressed vowel. Consequently, long vowels produced by L2-LV3 subjects in stressed syllables of Q2 (182 ms) and Q3 (182.9 ms) were ca. 1.4 times longer than stressed short vowels in Q1 (133.6 ms). This is in line with a study on L2 production of Estonian quantity degrees by speakers with Russian-language background living in Estonia – they produced long vowels in the stressed syllables of Q2 and Q3 ca. 1.6 times longer than stressed short vowels in Q1 (Meister, Meister 2013).

As far as the theoretical models mentioned above are concerned, the results of this study are inconclusive. It is not possible to say whether L2-LV subjects were successful in distinguishing between Q1 and Q2 because of the binary duration contrast available in Latvian (as suggested by the feature hypothesis (McAllister et al. 2002)), or because of easy access to the duration cue (as the desensitization hypothesis (Bohn 1995) claims). The fact that L2-LV subjects were not able to distinguish between Q2 and Q3 (excluding the L2-LV1 subject), questions the ability of both models to predict the L2 production of Estonian Q2-Q3 contrast. Obviously, L2-LV subjects did not benefit sufficiently from the existing quantity contrasts in Latvian, and the possible strategy to map the Latvian binary system to the Estonian three-way quantity system has not been successful. As expected, the L2-LV results are very close to those of L2 speakers with Finnish-language background due to similar binary contrasts available in both languages (Meister, Meister 2013).

The key to achieve more native-like production of Estonian quantity contrasts lies in the adequate control of temporal relations of stressed and unstressed vowels, special attention should be paid to the duration of an unstressed second-syllable vowel (V2) that must vary inversely to the duration of V1 (the tendency to isochrony). Obviously, the ability to master the temporal structure of Estonian quantity degrees in a native-like way develops hand-in-hand with the experience and frequency of use of Estonian, as the results of the proficient-level L2-LV1 subject confirm.

The difficulties of intermediate-level L2 subjects in distinguishing between Q2 and Q3 may lie in the orthography – the target words used in the study, carrying Q2 or Q3 depending on the syntactic role of the word, are not distinguished in the orthography, e.g.:

- (1) *Meie kooli poisid...* ‘Boys of our school...’ (*kooli* in Q2: /kooli/ ‘school’, gen. sg.)
- (2) *Lähen kooli...* ‘I will go to school...’ (*kooli* in Q3: /koo:li/ ‘school’, illat. sg.)

The orthography may lead L2 subjects to use the same pattern for the production of both Q2 and Q3 despite the different syntactic roles of the target words in sentence context. Diverse evidence of L2 orthographic input on L2 pronunciation has been reported in several studies (see e.g. Bassetti 2009). Evidence on the role of the orthography on L2 pronunciation of Estonian quantity contrasts was found in a study involving L2 subjects with Finnish-language background

(Meister, Meister 2014). The subjects produced different patterns for Q2 and Q3 only in the target words manifesting the quantity contrast orthographically. The effect of L2 orthographic input on the production by L2-LV subjects will be explored in a further study.

To conclude, the study showed that L2-LV subjects were successful in the production of the Estonian Q1/Q2 contrast, but they failed to produce Q2/Q3 contrasts. The comparison of the two subject groups showed several differences in segment durations, and consequently in the V1/V2 duration ratios, revealing the role of language background and experience on the acquisition of Estonian quantity oppositions.

6. Acknowledgements

We wish to thank the volunteer Latvian subjects and Kerttu Kibbermann for help in arranging the recordings at Latvian University. Juris Grigorjevs and Kari Suomi are greatly acknowledged for providing the Latvian example words, and for valuable comments on the draft paper, respectively. The work has been partially supported by the target-financed project SF0140007s12 of the Estonian Ministry of Education and Research and by the National Program for Estonian Language Technology (2011–2017).

Estonian Quantity Degrees Produced by Latvian Subjects

Summary

Estonian and Latvian belong to different language groups – Estonian to the Finnic branch of the Uralic language family, and Latvian to the Baltic language group of the Indo-European language family. However, the prosodic systems in these languages have some features in common: both languages use the duration cue for manifesting phonological contrasts, exploit tonal cues to distinguish lexical items, and have fixed initial word-stress. At a closer look, several differences emerge. Estonian features a three-way quantity contrast in a disyllabic foot referred to as short (Q1), long (Q2), and overlong (Q3) quantity degrees. The quantity oppositions can occur in vowels and diphthongs of the stressed syllable, and also in consonants and consonant clusters between the first and second syllable vowels. Phonetically, the quantity contrasts are manifested mainly by the duration of the first syllable vowel (and/or syllable-final consonant) and accompanied by characteristic

tonal patterns. Latvian has a binary quantity contrast in vowels such that the short/long opposition can occur in any position of the word, and a three-way contrast of lexical tones – level, falling, and broken.

Numerous studies have shown that the native language (L1) affects the acquisition of a second language (L2), and depending on the role of phonetic features associated with phonological categories in L1 and L2, the acquisition of L2 categories can be more or less successful.

In the current paper we explore the production of Estonian quantity contrasts by L2 subjects with Latvian language background (referred to as L2-LV) and compare it to the production by native Estonian subjects (referred to as L1-EE). For the acoustic analysis we use a subset of the Estonian Foreign Accent Corpus consisting of the speech recordings by 10 L2-LV subjects and 12 L1-EE subjects. The analyzed speech material consists of 27 read sentences comprising triplets of segmentally identical disyllabic target words in the quantities Q1 (CV.CV), Q2 (CVV.CV) and Q3 (CVV:.CV). The target words were segmented, the durations of V1 and V2 were measured, and the duration ratio V1/V2 was calculated for each word.

The results show that L2-LV subjects successfully produced the Estonian Q1/Q2 contrast, but they failed to produce Q2/Q3 contrast.

Keywords: L2 speech, Estonian, Latvian, quantity degrees.

Literature

- Asu et al. 2009** – Asu, Eva Liina; Pärtel, Lippus; Pire, Teras; Tuuli, Tuisk. The realization of Estonian quantity characteristics in spontaneous speech. In: Martti Vainio, Reijo Aulanko, Olli Aaltonen (eds.). *Nordic Prosody. Proceedings of the Xth conference, Helsinki 2008*. Frankfurt, Berlin, New York: Peter Lang, 2009, 49–56.
- Bassetti 2009** – Bassetti, Benedetta. Orthographic input and second language phonology. In: Piske, Thorsten; Young-Scholten, Marta (eds.). *Input matters in SLA*, 2009, 191–206.
- Best 1995** – Best, Catherine. A direct realist view of cross-language speech perception. In: Strange, Winifred (ed.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research*. Timonium, MD: York Press, 1995, 171–204.
- Best, Strange 1992** – Best, Catherine; Strange, Winifred. Effects of phonological and phonetic factors on cross-language perception of approximants. *Journal of Phonetics* 20, 1992, 305–331.
- Boersma, Weenink 2014** – Boersma, Paul; Weenink, David. *Praat: doing phonetics by computer* [computer program]. Version 5.3.70. Available: <http://www.praat.org/> (accessed 02.04.2014).

- Bond et al. 2006** – Bond, Zinny; Stockmal, Verna; Marcus, Dace. Sixty years of bilingualism affects the pronunciation of Latvian vowels. *Language Variation and Change*, 18, 2006, 165–177.
- Bohn 1995** – Bohn, Ocke-Schwen. Cross-language perception in adults: First language transfer doesn't tell it all. In: Strange, Winifred (ed.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research*. Timonium, MD: York Press, 1995, 379–410.
- Bondarko 1998** – Bondarko, Lia. *Fonetika sovremennogo russkogo jazyka*. St.-Petersburg: St.-Petersburg State University, 1998.
- Cebrian 2006** – Cebrian, Juli. Experience and the use of duration in the categorization of L2 vowels. *Journal of Phonetics*, 34, 2006, 372–387.
- Draxler, Jänsch 2004** – Draxler, Christoph; Jänsch, Klaus. SpeechRecorder – a Universal Platform Independent Multi-Channel Audio Recording Software. *Proceedings of LREC*. European Language Resources Association, 2004, 559–562.
- Eek 1974** – Eek, Arvo. Observations on the duration of some word structures: I. *Estonian Papers in Phonetics*. Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian S.S.R., Institute of Language and Literature, 1974, 18–31.
- Eek, 1980** – Eek, Arvo. Further information on the perception of Estonian quantity. *Estonian Papers in Phonetics*. Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian S.S.R., Institute of Language and Literature, 1980, 31–57.
- Eek, Meister 1997** – Eek, Arvo; Meister, Einar. Simple perception experiments on Estonian word prosody. In: Lehiste, Ilse; Ross, Jaan (eds.). *Estonian Prosody: Papers from a Symposium*. Tallinn: Institute of Estonian Language, 1997, 71–99.
- Eek, Meister 1998** – Eek, Arvo; Meister, Einar. Quality of standard Estonian vowels in stressed and unstressed syllables of the feet in three distinctive quantity degrees. *Linguistica Uralica*, 34 (3), 1998, 226–233.
- Eek, Meister 2003** – Eek, Arvo; Meister, Einar. Foneetilisi katseid ja arutlusi kvantiteedi alalt (I). Häälikukestusi muutvad kontekstid ja välde. *Keel ja Kirjandus*, 46 (11–12), 2003, 815–837, 904–918.
- Flege 1995** – Flege, James Emil. Second Language Speech Learning: Theory, Findings, and Problems. In: Strange, Winifred (ed.). *Speech perception and linguistic experience: Issues in cross-language research*. Timonium, MD: York Press, 1995, 233–275.
- Flege et al. 1997** – Flege, James Emil; Bohn, Ocke-Schwen; Jang, Sunyoung. Effects of experience on nonnative subjects' production and perception of English vowels. *Journal of Phonetics*, 25, 1997, 437–470.
- Hirata 2004** – Hirata, Yukari. Training native English speakers to perceive Japanese length contrasts in word versus sentence contexts. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 116, 2004, 2384–2394.

- Kondaurova, Francis 2008** – Kondaurova, Maria V.; Francis, Alexander L. The relationship between native allophonic experience with vowel duration and perception of the English tense/lax vowel contrast by Spanish and Russian listeners. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 124 (6), 2008, 3959–3972.
- Krull 1997** – Krull, Diana. Prepausal lengthening in Estonian: Evidence from Conversational speech. In: Lehiste, Ilse; Ross, Jaan (eds.). *Estonian Prosody: Papers from a Symposium*. Tallinn: Institute of Estonian Language, 1997, 136–148.
- Krull, Traunmüller 2000** – Krull, Diana; Traunmüller, Hartmut. Perception of quantity in Estonian. In: *Proceedings of Fonetik 2000*. Skövde: Department of Languages, University of Skovde, 2000, 85–88.
- Lehiste 1960** – Lehiste, Ilse. Segmental and syllabic quantity in Estonian. *American Studies in Uralic Linguistics*, 1. Bloomington: Indiana University Press, 1960, 21–82.
- Lehiste 1997** – Lehiste, Ilse. Search for Phonetic Correlates in Estonian Prosody. In: Lehiste, Ilse; Ross, Jaan (eds.). *Estonian Prosody: Papers from a Symposium*. Tallinn: Institute of Estonian Language, 1997, 11–35.
- Lehiste 2003** – Lehiste, Ilse. Prosodic change in progress: From quantity language to accent language. In: Fikkert, Paula; Jakobs, Haike (eds.). *Development in prosodic systems*. Studies in Generative Grammar. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2003, 47–65.
- Liiv 1961** – Liiv, Georg. Eesti keele kolme vältusastme vokaalide kestus ja meloodiatüübid. *Keel ja Kirjandus*, 1961, 7: 412–424, 8: 480–490.
- Lippus et al. 2009** – Lippus, Pärtel; Pajusalu, Karl; Allik, Jüri. The tonal component of Estonian quantity in native and non-native perception. *Journal of Phonetics*, 37, 2009, 388–396.
- Lippus 2010** – Lippus, Pärtel. Variation in Vowel Quality as a Feature of Estonian Quantity. In: Hasegawa-Johnson, Mark; Bradlow, Ann; Cole, Jennifer; Livescu, Karen; Pierhumbert, Janet; Shin, Chilin (eds.). *Speech Prosody 2010*. Chicago, USA: International Speech Communication Association, [1–4].
- Lippus et al. 2011** – Pärtel, Lippus; Pajusalu, Karl; Allik, Jüri. The role of pitch cue in the perception of the Estonian long quantity. In: Frota, Sonja; Elordieta, Gorka; Prieto, Pilar (eds.). *Prosodic Categories: Production, Perception and Comprehension*. Dordrecht, Heidelberg, London, New York: Springer, 2011, 231–242.
- Meister, Meister 2005** – Meister, Lya; Meister, Einar. Acoustic correlates of Russian accent in Estonian. In: Kokkinakis, George; Fakotakis, Nikos; Dermatas, Evangelos; Potapova, Rodmonga. (eds.). *Proceedings of SPECOM 2005: 10th International Conference Speech and Computer*, 17–19 October, 2005. Patras, Greece: University of Patras, 2005, 437–440.

- Meister, Meister 2011** – Meister, Lya; Meister, Einar. Perception of the short vs. long phonological category in Estonian by native and non-native listeners. *Journal of Phonetics*, 39 (2), 2011, 212–224.
- Meister, Meister 2012** – Meister, Lya; Meister, Einar. The production and perception of Estonian quantity degrees by native and non-native speakers. In: *Interspeech 2012: 13th Annual Conference of the International Speech Communication Association*, September 9–13, 2012. Portland, Oregon: International Speech Communication Association, 2012, 886–889.
- Meister, Meister 2013** – Meister, Einar; Meister, Lya. Production of Estonian quantity contrasts by native speakers of Finnish. In: *Interspeech 2013: 14th Annual Conference of the International Speech Communication Association*, Lyon, France, 25–29 August. Lyon: International Speech Communication Association, 2013, 330–334.
- Meister, Meister 2014** – Meister, Einar; Meister, Lya. L2 production of Estonian quantity degrees. In: Campbell, Nick, Gibbon, Dafydd; Hirst, Daniel. *Speech Prosody 7: Proceedings of the 7th international conference*, May 20–23, 2014. Dublin: International Speech Communication Association, 2014, 929–932.
- Markus, Bond 2010** – Markus, Dace; Bond, Zinny. Continuing Research on Latvian Syllable Intonations. *Žmogus ir Žodis*, I, 2010, 52–61.
- McAllister et al. 2002** – McAllister, Robert; Flege, James Emil; Piske, Thorsten. The influence of L1 on the acquisition of Swedish quantity by native speakers of Spanish, English and Estonian. *Journal of Phonetics*, 30, 2002, 229–258.
- R Development Core Team 2012** – *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria, 2012. Available: <http://www.R-project.org/> (accessed 10.01.2014).
- Suomi 2005** – Suomi Kari, Temporal conspiracies for a tonal end: Segmental durations and accentual f0 movement in a quantity language. *Journal of Phonetics*, 33, 2005, 291–309.
- Suomi 2006** – Suomi, Kari. Stress, accent and vowel durations in Finnish. In: Ambrazaitis, Gilbert; Schötz, Susanne (eds.). *Working papers*, 52. Lund University, Centre for Languages and Literature, Department of Linguistics & Phonetics, 2006, 129–132.
- Suomi 2007** – Suomi, Kari. On the tonal and temporal domains of accent in Finnish. *Journal of Phonetics*, 35, 2007, 40–55.
- Suomi 2009** – Suomi, Kari. Durational elasticity for accentual purposes in Northern Finnish. *Journal of Phonetics*, 37, 2009, 397–416.
- Suomi, Toivanen, Ylitalo 2003** – Suomi, Kari; Toivanen, Juhani; Ylitalo, Riikka. Durational and tonal correlates of accent in Finnish. *Journal of Phonetics*, 31 (1), 2003, 113–138.

-
- Suomi, Ylitalo 2004** – Suomi, Kari; Ylitalo, Riikka. On durational correlates of word stress in Finnish. *Journal of Phonetics*, 32, 2004, 35–63.
- Suomi et al. 2008** – Suomi, Kari; Toivanen, Juhani; Ylitalo, Riikka. *Finnish sound structure. Phonetics, phonology, phonotactics and prosody*. Studia humaniora ouluensia. Oulu: University of Oulu, 2008.
- Ylinen et al. 2006** – Ylinen, Sari; Shestakova, Anna; Huotilainen, Minna; Alku, Paavo; Nääätänen, Risto. Mismatch negativity (MMN) elicited by changes in phoneme length: across-linguistic study. *Brain Research*, 1072, 2006, 175–185.

Linda SHOCKEY, Dzintra BOND

WHAT SLIPS OF THE EAR REVEAL ABOUT SPEECH PERCEPTION

1.0. Speech perception involves more than mapping sounds into meanings. Between the sounds which arrive at the ear and the understanding of those sounds comes a complex reinterpretation leading to a percept. Our contention is that speakers of English use knowledge of casual speech variants in creating this percept and that the mapping between variants and a lexical entry is part of phonological competence. Listeners reconstruct sounds which have been modified or omitted in pronunciation without knowing they are doing so. They also fail to recognize forms as reduced and take them at face value.

In the following section, we give evidence of erroneous applications of these decisions. Examples are taken from *Slips of the Ear: Errors in the Perception of Casual Conversation* (Bond, 1999). This monograph describes a collection of perceptual errors or slips of the ear, when a listener reports hearing clearly something that does not correspond to what a speaker has said. Our assumptions about spoken forms are based on variants which are expected to occur in casual speech, based on extensive observation (Shockey, 2003).

We assume that the human mind is a pattern-matching device. In speech perception, we use patterns of all sizes, from sub-segmental to super-lexical. Veridical perception is a result of getting the right perspective on a signal both in smaller and larger patterns. Once we have matched the right pattern or patterns, we can interpret the “soundscape”.

Many slips of the ear cannot be related to the phonology of casual speech variants, though analyzing them does ultimately contribute to our understanding of speech and language perception. Our focus here is on a specific aspect of linguistic knowledge as shown by misperceptions which seem to arise from phonological variants in speech. These errors are caused either by 1) failure to realise that a casual speech variant has occurred or 2) assuming that a casual speech variant has occurred when it has not.

2.0. We want to begin with errors affecting word boundaries which show miss-segmentation. A portion of perception requires recovering the edges of words in order to facilitate applying the right size pattern to the acoustic-phonetic signal.

In the examples, the phrase on the left is what was spoken; the phrase on the right is the reported perception.

2.1. Word Boundary is lost in perception:

Lawn chair → launcher

Cinema and photography → cinnamon photography

Coke and a Danish → coconut Danish

Wall and associates → Walland associates

2.2. Word Boundary is shifted:

Alisa Lim → Ali Salim

2.3. Word boundary is added:

Meteor → meat eater

3.0. Listeners accept as equivalent variant pronunciations of words. For example

last night [læs¹naɪʔ]

Screen play [skrɪmple]

run the race [rʌŋ:θeɪs]

mountain [mãũntɛn, mãũntɪ, mãũnʔ, mãũʔɪ] perhaps even [mãũʔpɪ]

The utterances contain equivalent information and are normally perceptually indistinguishable.

4.0. Because listeners accept and easily recognize such variants, we believe that they must implicitly be aware of the phonology of casual speech which allows them to map variant patterns to words and phrases. We see the evidence for this ability by examining the relationship between the phonology of casual speech and misperceptions.

4.1. nd# ~ n#

Alternations between word-final [nd] and a nasal occurs in pronunciations such as [hæn] for ‘hand’ and [sɪn] for ‘send’. We even find

this relationship in the rhyme schemes of songs: “and he was born the next of kin, the next of kin to the wayward wind”.

Listeners make two kinds of errors. First, they take a missing stop at face value as in:

Round trip → one trip

An exam at Kent State → Wayne State.

They also make the reverse error, reporting a stop when it was never there in the first place, as in the following examples:

ENT → E and T

Finn → friend

Creek Inn was → creek end was

ham bone → hand bone

The final example also shows the listener reversing a common assimilation of the point of articulation of nasal consonants.

4.2. d# ~ 0

/d/ is not always observable word-finally or before a consonant, as in ‘hard ball’ pronounced [hɛ.ɹbɔl]. Listeners may recover a spurious stop, as in:

Dierker → Diergood

news → snoozed

myofunctional → mild functional.

Alternatively, listeners may accept reductions:

nose and eyes → Molson ice

Swimming and Greek → swimming in Greek

4.3. VNC ~ \tilde{V} C

A preconsonantal nasal may be realised as vowel nasalization as in ‘can’t’ pronounced [kã:t]. Listeners may not detect nasalization as a cue to a nasal consonant:

Mental science → middle science

Eastern → Easter

a ring on her nose → oregano nose.

Or listeners may recover a spurious nasal:

Doggie → donkey

grad coordinator → grant coordinator

task course → tennis court

4.4. st # C ~ s # C

Word-final /st/ clusters are often simplified, pronounced as /s/,

as in ‘first place’ [fɜːspleɪs]. The reduced cluster may be reported as a singleton /s/:

in Amherst together → enamorous together

I just like it → I dislike it

west look → bus look.

Alternatively, a spurious stop may be reported, on the implicit assumption that a cluster has been simplified.

Goes, like → ghostlike

honors political science → honest.

4.5. v, f# ~ 0#

The acoustically weak fricatives /f, v/ are often not pronounced finally, as in ‘lots of’ pronounced [lɒtsə] or ‘five’, six’ pronounced [faɪsks]. The same two response patterns occur, accepting the form as if the fricative were absent:

double life → double lie

move → moo

floor of the house → Florida house

Or overcorrecting, supplying the fricative:

Moos → moves

Parachute → pair of shoes

Curiously, the listener seemed to value phonology over plausible word choices in reporting the marginal word ‘moo’ for ‘move.’

4.6. #ð ~ dental C after C

The weak fricative /ð/ assimilates to a preceding consonant, as in ‘win the race’ pronounced [wɪŋ:əreɪs]. This process is typically found in function words.

Missed the news → must a snoozed [must have]

when their condition → when air condition.

The fricative can also be supplied, correcting for a supposed assimilation, as in:

for him → for them.

4.7. ɫ ~ V / or 0

Final velarized /l/ is often pronounced as a vowel: ‘bottle’ as [bɒtɫ] or [bɒtʊ]). Listeners may simply report a vocalic interpretation of the velarized /l/:

glottal wave → auto wave

that’s an L → an A-O

mail → mayo

In the reverse error, listeners interpret an unstressed vowel as a velarized /l/.

meadow muffin → metal muffin

Hawbecker → Holbecker

Savour → sable.

4.8. schwa reduction

A sonorant segment takes on the syllabicity of schwa, which does not then appear as a separate vowel, e.g. pronouncing ‘police’ as [plɪs]. The listener can miss the syllabic consonant:

Arabs → herbs

beings on Mars → beans on Mars

support → sport

Alternatively, listeners can interpret consonant as syllabic:

the urn is finished → the urine

Dec writer → decorator

Fiscal → physical

horse story → horror story.

4.9. weakening of closure

Stop closures may be incomplete or abbreviated, leading to the presence of some frication. For example, ‘leaking’ is pronounced [lixiŋ]), with a fricative instead of a stop. As a result, stops may be perceived as fricatives:

in different positions → indifferent physicians

snipping dates → sniffing dates

Or the reverse, an intended fricative is corrected to a stop:

felicity conditions → ballistic conditions

floor of the house → Florida house

5.0. From the above examples, we can conclude that many types of perceptual errors mirror phonology and that patterns bigger than a segment may be involved in errors. In viewing the “whole,” a cognitive process takes place – the mind makes a leap from comprehending the parts to realizing the whole. We can relate this to the well-known Gestalt principles of grouping: the whole is greater than the sum of its parts. In other words, the whole (a picture, a car) carries a different and altogether greater meaning than its individual components (paint, canvas, brush; or tire, paint, metal, respectively).

=====

We would like to suggest that in speech perception and language understanding, access to meaning is **mediated** by phonology. Phonology gives us more than one way to interpret input because a given phonetic form could have come from a number of phonological forms. We develop language-specific algorithms for interpretation of phonetic input which are congruent with production algorithms in our language(s). The fact that we can misapply these algorithms is strong evidence of their existence.

What Slips of the Ear Reveal about Speech Perception

Summary

In this paper, we aim to show that knowledge of the phonology of casual speech is part of native speaker competence and that to apply this knowledge, it is necessary to assume a window larger, in some cases much larger, than a segment. We approach this from the angle of perception rather than production, but assuming that these are two sides of the proverbial coin.

Along with many psychologists, we think the human mind is quintessentially a pattern-recognition device and that spoken language is composed of a large number of simultaneous and overlapping patterns which are all recognised and used **selectively**. Where human beings are superior to computers is in the ability to use pattern matching with reference to a given situation. In speech perception, it is obvious that attention to patterns of all sizes is necessary: small patterns provide the traditional acoustic cues for distinguishing “peach” and “teach” and other words with minimal differences... in other words, a phone-based approach is necessary in some cases. But our research suggests that one or more larger patterns is being used in addition to these, and we suggest that phonological patterns are among them. Correct perception is a result of getting the right perspective on a signal both in the smaller and larger patterns. Once we have matched the right pattern or patterns, we can interpret the “soundscape”.

Key words: phonology, speech perception, slips of the ear.

Literature

Bond 1999 – Bond, Zinny S. *Slips of the Ear: Errors in the Perception of Casual Conversation*. San Diego, CA: Academic Press, 1999.

-
- Bond 2005** – Bond, Zinny S. Slips of the Ear. In: Pisoni, David B.; Remez, Robert E. (eds.). *The Handbook of Speech Perception*. Malden, MA: Blackwell, pp. 290–310.
- Cutler 2012** – Cutler, Anne. *Native Listening: Language Experience and the Recognition of Spoken Words*. Cambridge, MA: MIT Press, 2012.
- Shockey 2003** – Shockey, Linda. *Sound Patterns of Spoken English*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2003.
- Shockey, Bond 2007** – Shockey, Linda; Bond, Zinny S. Slips of the ear demonstrate phonology in action. *Proceedings of the XVI Congress of Phonetic Sciences*, Saarbrücken, 2007.

Laura TAIMI, Paavo ALKU, Teija KUJALA,
Risto NÄÄTÄNEN, Maija S. PELTOLA

**THE EFFECT OF PRODUCTION
TRAINING ON NON-NATIVE SPEECH
SOUND PERCEPTION AND DISCRIMINATION
IN SCHOOL-AGED CHILDREN:
AN MMN AND BEHAVIOURAL STUDY**

1. Introduction

Children are thought to be fast learners and highly adaptive to new linguistic stimuli. Especially historically this notion has been popular and the *critical period* (Lenneberg 1967, 176; Johnson, Newport 1989, 94-97) or *sensitive period* (e.g. Patkowski 1980, 449-450), according to which children have periods of superior learning capabilities before puberty, are very well known. Various training studies concerning different aspects of language learning have examined this superiority but the results are to some extent contradictory. A study using perception tests showed that Greek children improved more than adults in English phoneme discrimination and identification after receiving high-variability training (Giannakopoulou et al. 2013, 215-216). Wang & Kuhl (2003, 1539) reported the opposite result in a study that examined how American English children (aged 6, 10 or 14 years) and adults identify Mandarin Chinese tones. In their study all the age groups significantly improved their identification with training, but the 6-year-olds got lower scores than the three other groups and the adults were significantly better than the children. In line with this was a study where Dutch 12-year-old children were learning a non-native (Finnish) distinction between short and long consonants (Heeren & Schouten 2010, 602) and the results were compared with the results of adults in a prior study by the same authors. In that study the discrimination and identification skills were tested both before and after training the quantity distinction. Both groups could benefit from the training and the progress in learning occurred at the same pace, but the adults showed higher discrimination levels outperforming the

children. Van Rees et al. (2012, 202) have shown in a production study that typically developing children, aged 5;0–13;0, can learn to produce lexical stress for orthographically biased pseudowords rapidly when receiving explicit training. In their study, two groups of children were examined: one group received training and the other group did not. The control group did not improve in the accuracy of the stress production while the training group did.

Perceptual training has also been found to be an efficient training method for children with speech impairments, as is reported by Rvachew (1994, 347-357), who studied three groups of children with phonological impairments. Two groups got perceptual training with words containing the difficult sound /f/ in addition to traditional speech therapy and the control group was trained with words that did not contain this sound. The two experimental groups improved significantly more than the control group. Also, a training study with adult Japanese speakers without speech impairments demonstrated that perceptual training of /r/-/l/ is generalised to production of these sounds also in novel words (Bradlow et al. 1997, 2307). This study attests the notion that perceptual training aids production.

In addition to behavioural studies, second language learning of phonetic distinctions can also be measured with psychophysiological methods e.g. electroencephalography (EEG) with event-related potentials (ERP) and especially the mismatch negativity (as previously, MMN) component (e.g. Näätänen et al. 1978, 327; Kujala et al. 2007, 3). The MMN component is elicited by deviant sounds without explicit attention to the stimuli (Näätänen 2001, 2). Studies conducted with adults have shown that the MMN response is larger for native sound contrasts than for non-native contrasts (Näätänen et al. 1997, 432) and reflects the learning of non-native sounds (Winkler et al. 1999, 641). It has also been demonstrated that behavioural training of auditory stimuli is reflected in the MMN response, even with small acoustic differences (Kraus et al. 1995, 28). Peltola et al. (2005, 123) showed that MMN was elicited for both the non-native (French) vowel contrast and native Finnish contrast in a group of Finnish children that were in an immersion program but not in control group, whose MMN was elicited only for the native contrast. Cheour et al. (2002, 189) studied also how Finnish preschool children learn to discriminate non-native speech sounds after starting in either schools or daycare centers. The control group was in a Finnish environment and the experimental group was in a French environment. The latter group's MMN response

to a French sound contrast enhanced only a couple of months after joining the French kindergarten. These results confirm that children's brains are plastic and that the pre-attentive sound discrimination becomes native-like with exposure to the language (for a review, see Kujala & Näätänen, 2010, 59-60).

Models of second language sound learning, such as the Speech Learning Model (SLM, Flege 1987, 48) or the Perceptual Assimilation Model (PAM, Best & Strange 1992, 307; Best 1995, 193), offer theories of how native language sounds affect the acquisition of non-native sounds. According to SLM, target language sounds can be divided into three categories according to their relation with the native system; new, similar or identical. Sounds that are identified as "new" can be difficult at first, because they do not occur in the native language, but when learned they do not cause difficulties. This is because these sounds do not intermingle with the native sounds. "Similar" sounds are generally the most difficult ones to learn, because they resemble the native sounds closely but nevertheless differ from them in some ways. The "identical" sounds are, as the name says, identical in both languages and therefore cause no difficulties. According to PAM the most difficult situation in learning second language sounds is when two non-native sounds are assimilated into one native language sound category, either equally well or equally poorly. Intermediate, but still severe, learning difficulties can occur when two non-native sounds are assimilated to one native category unequally showing a category goodness difference. Learning is easier, when two non-native sounds are assimilated into two native sound categories or when both non-native sounds are not categorised to any native language category (Best 1995, 195). In addition to these models, an explanation for difficulties in second language learning has been suggested in the Native Language Magnet theory (NLM, Kuhl 1991, 104–105), which originally concentrated on mother tongue acquisition. NLM suggests that native language prototypes function as perceptual magnets so that discrimination near the magnet is more difficult than further away and that this can also have an effect on second language learning when non-native sounds are close to native language prototypes.

Previous studies on children's ability to learn second languages have mostly concentrated on children under school age or children with language or neurological impairments, whereas learning of non-native speech stimuli by normally developing school-aged children has scarcely been studied. The aim of the present study was to find out

how prior phonetic training affects school-aged children's perception and production of a vowel that is not phonologically relevant in their native language but is acoustically close to two native vowel categories. Both pre-attentive level indexed by the MMN component, measured with EEG, and sound discrimination and production, measured with behavioural tests were investigated.

2. Materials

2.1. Participants

In this study there were 5 voluntary child participants (4 females), whose mean age was 8;4 (years; months, range 7;7–11;3). The children were all from Finnish speaking families, had normal hearing¹ and were right-handed². None of the participants reported any linguistic or neurological deficits. All of the child participants were recruited from elementary schools and had a minimal exposure to other languages. This was a follow-up study for a listen-and-repeat training experiment including 13 participants (Taimi et al. 2014), four of the female subjects of which were willing to participate also in this study. The male subject participating in the current study had received a similar training but had not participated in the other study. The children had participated in the listen-and-repeat training at least six months prior to the present study. All subjects and their parents gave a written consent to the study and the study was approved by the Ethics Committee of the University of Turku.

2.2. Procedure

In the listen-and-repeat training preceding this study, the subjects were trained to pronounce the two words (/ty:ti/ and /tʌ:ti/) which were used as the stimuli in the study. The production training included four training and four recording sessions with 160 target words and 160 non-target words to be produced in total. The training was performed on two consecutive days. The present study consisted of behavioural tests (production training and recording, discrimination task with reaction time measurement) and pre-attentive level test using MMN recordings. All subjects participated in the study on two consecutive days and performed the experiments in the same order. The first day began with the baseline MMN measurement, after that was

¹ They were tested for the speech related frequencies 250, 500, 1000, 2000 and 4000 Hz in 5, 10, 15 and 25dB prior to the examination

² Tested with the Edinburgh Handedness Inventory, Oldfield 1971, 110

the discrimination and reaction time task, and the day ended with the listen-and-repeat recording and training. The second day started with the listen-and-repeat training followed by the MMN measurement, discrimination task and the last listen-and-repeat recording.

The children trained the pseudoword pair /ty:ti/ and /tʌ:ti/ in the listen-and-repeat procedure in which there were 240 words to be produced in eight sessions. The sessions had different amounts of the two words to keep the task more interesting. Every session contained 30 words (inter-stimulus-interval, ISI, 2500 ms) and in total there were 120 of each word to be produced. The stimuli were presented and recorded with Sanako Lab 100 software and the Sanako Headset SLH-07. From the produced words the two lowest formants (F1 and F2) were analysed using Praat software (Boersma, 2001, 341-345). The formants were analysed from the steady state phase of the first vowel using the Linear Predictive Coding (LPC) Burg algorithm. Children's discrimination ability as well as reaction times were measured in an oddball discrimination task, which included 20 deviant words /tʌ:ti/ and 130 standard words /ty:ti/ (deviant probability 13,3%, ISI 500 ms). Children were instructed to press a marked button as fast as possible when they heard the deviant word via headphones (Sennheiser HD 25). The discrimination task was presented with Presentation software and the discrimination results were analysed first with Microsoft Excel and later with D-prime5, which analyses the rates of hits, misses, correct rejections, and false alarms to form the discrimination sensitivity value. The reaction time results were analysed with Microsoft Excel software.

The MMN was registered with Vision Recorder software in an oddball paradigm, where the stimuli were presented pseudorandomly. The word /ty:ti/ was the standard and the word /tʌ:ti/ was the deviant. The MMN block included 140 deviants and 914 standards, the deviant probability being 13.3 %. The stimuli were presented with a stimulus-onset asynchrony (SOA) of 1124 ms and an interstimulus interval (ISI) of 500 ms. The EEG was recorded from the scalp with active electrodes using 32 channels actiCAP and BrainProducts QuickAmp amplifier. The sampling rate was 500 Hz and the recording bandwidth DC-100 Hz. Vertical eye movements were monitored with two electrooculogram (EOG) electrodes, which were attached below and above the right eye, and horizontal eye movements were monitored with F7 and F8 electrodes. All the electrode contact impedances were kept below 20 k Ω .

During the EEG recording (lasting less than 21 minutes) the child participants were watching a silent non-subtitled movie of their choice. The stimuli were presented via headphones and the subjects were instructed to pay no attention to the stimuli. The EEG analysis was performed with BrainVision Analyzer 2.0. The data were digitalized at 250 Hz sampling rate and filtered with low cut-off frequency at 1 Hz and high cut-off frequency at 30 Hz. Artefact rejection criterion was set at $\pm 100\mu\text{V}$. Separately averaged waveforms (700 ms window with a 50 ms pre-stimulus baseline) were computed for both standard and deviant stimuli for each subject. Difference waveforms were created by subtracting the standard response from the deviant response. Four consecutive time windows (20 ms) were selected for the amplitude analysis around the maximum peaks in the difference waveforms between the latencies 230–310 ms. Two electrodes (Fz and Cz) were used for the statistical analysis.

2.3. Stimuli

The stimuli used in this study were semi-synthetic pseudowords /ty:ti/ and /t̥t̥:ti/, synthesized using the Semi-synthetic Speech Generation method (SSG), which models the production of natural speech with digital signal processing methodologies (Alku et al., 1999, 1329–1333). The stimuli were chosen so that they would be difficult for the children to distinguish according to models of L2 perception, as the vowel /t̥/ is acoustically close to Finnish vowels /u/ and /y/ but is not phonologically relevant in Finnish. The SSG method was used because it enabled us to control the acoustic and prosodic features so that the two words differed only in formant frequencies of the first vowel. The three lowest formant values of the target word /t̥t̥:ti/ were as follows: 338, 1258, 2177 Hz and for the non-target word /ty:ti/: 269, 1866, 2518 Hz measured from the midpoint of the vowel (190 ms after stimulus onset). The fundamental frequency was 126 Hz in the long vowels of both the target and non-target words. The duration of the stimuli was 624 milliseconds and the inter-stimulus interval (ISI) was set to three seconds. The stimuli used in this study were identical with the stimuli used in a study by Taimi et al. (2014) where the preparation of the stimuli is discussed in more detail.

2.4. Statistical analysis

All the results were analysed with repeated measures analysis of variance with IBM SPSS software. The formant frequencies and their standard deviations as well as medians were statistically analy-

sed using a Word (2) × Session (2) × Formant (2) model. The discrimination sensitivities and reaction times were analysed separately with repeated measures analysis of variance using Session (2). The EEG results were analysed with one-tailed one sample t-tests (as used by e.g. Peltola & Aaltonen, 2005, 160) to find out if the MMN elicited by the stimulus differed significantly from zero at Fz and Cz, where the MMN signal usually is the most reliable (Näätänen et al. 2007, 2545; used also by Peltola et al. 2005, 123). Only the statistically significant results are reported.

3. Results

3.1. Production

The performance of the subjects changed in two different ways, which can also be seen in Figure 1. Both the averages and the medians of the F2 in the target word got higher for two subjects between the first and last session, while those of the other three subjects were lower in the second session than in the first session. The standard deviations as well as the interquartile ranges decreased in all subjects' productions between the sessions, which suggest that the subjects fine-tuned the productions by the second session. The medians and the interquartile ranges are represented in Figure 1. All the formant values can be seen in Table 1. However, none of the changes reached statistical significance, presumably due to the small number of subjects.

3.2. Discrimination

In the discrimination tests three subjects improved their performance as a result of training, one subject performed at ceiling level in both sessions and one deteriorated slightly. Reaction times were in line with the other behavioural tests, as three subjects improved and two got slower. The reaction time of subject number one is missing from the first session as the child reported hearing no deviants in the sequence. The discrimination sensitivities and reaction times can be seen in Table 2. These results did not reach statistical significance.

3.3. MMN

The MMN grand average waveforms for the electrode Fz is presented in Figure 2. It can be seen that the response gets larger on the second day.

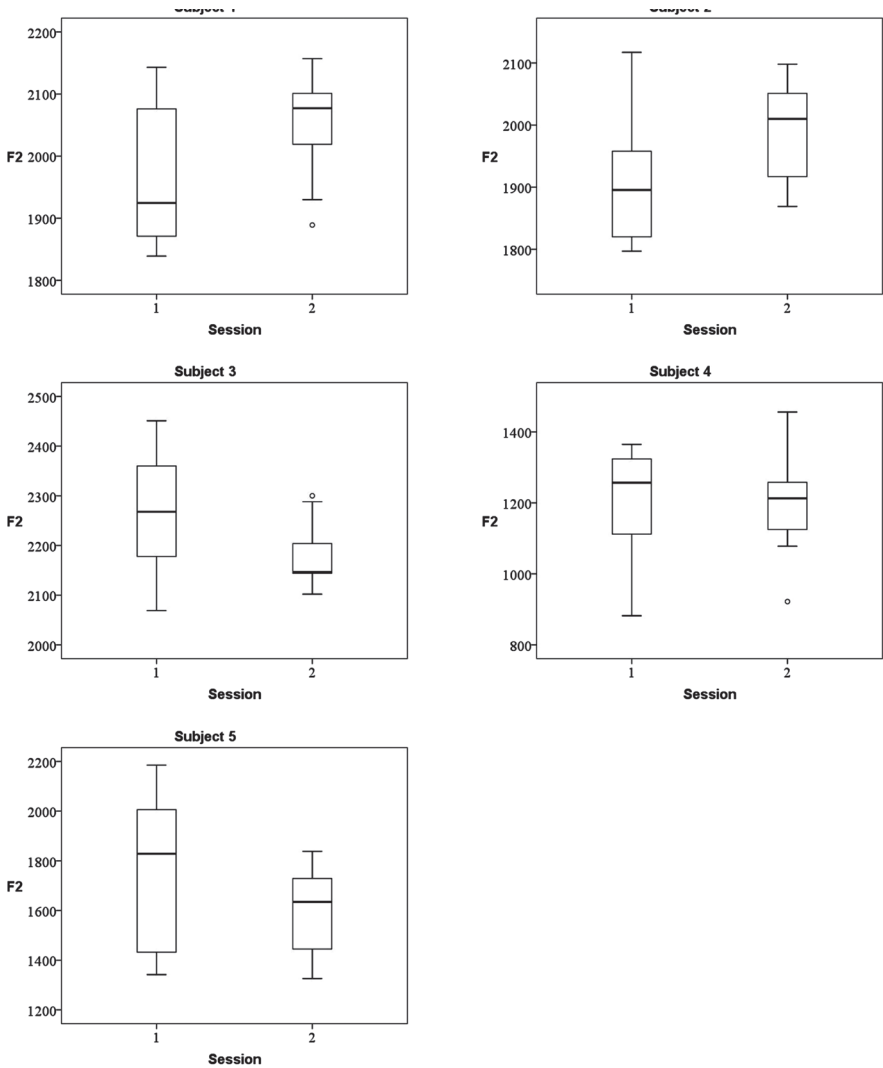

Figure 1. The formant values (Hz) of the target word in first and second session produced by each subject. The boxplots represent the quartile range of the formant values.

Table 1. The second formant value averages, medians, standard deviations and interquartile ranges for the first vowel in the target word produced by each subject.

Subject	Average 1	Average 2	Median 1	Median 2	Standard deviation 1	Standard deviation 2	Interquartile range 1	Interquartile range 2
1	1972	2053	1925	2077	115,6	86,1	219	115
2	1912	1988	1896	2010	101,4	79,7	160	148
3	2274	2179	2268	2147	124,5	68,9	204	89
4	1205	1196	1257	1213	161,0	139,7	247	150
5	1758	1612	1829	1635	299,6	168,7	593	310

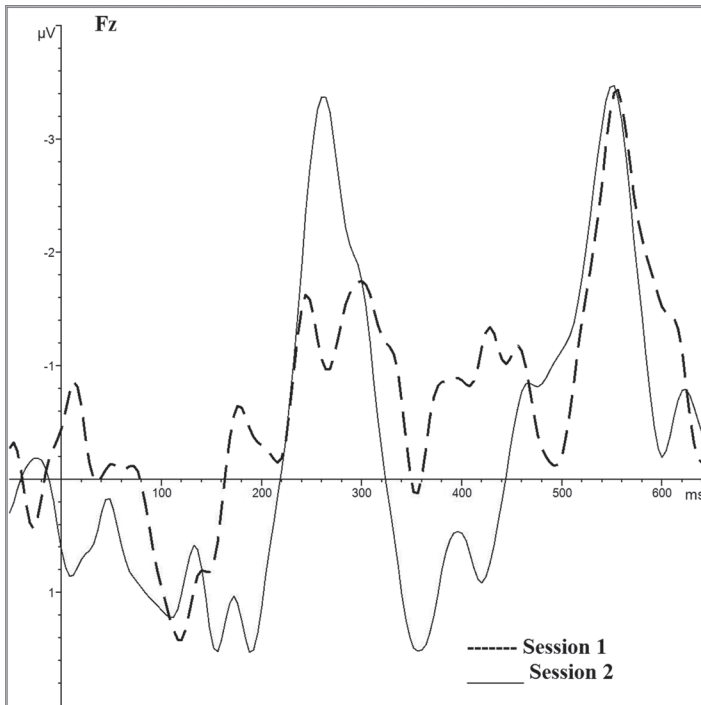

Figure 2. The grand average difference waveforms (the response elicited by the standard stimulus subtracted from that elicited by the deviant stimulus) for the Fz electrode in sessions 1 and 2.

Table 2. Discrimination sensitivities and reaction times for each subject per session (1 and 2).

Subject	Discrimination sensitivity		Reaction time	
	1	2	1	2
1	0,705	1,124		1056
2	3,250	3,300	998	773
3	4,087	3,942	569	693
4	2,997	4,282	519	733
5	4,614	4,614	723	620

One-Sample t-tests (one-tailed) indicated that the MMN was significantly different from zero at the second time window in the second session (250–270ms) at both Fz ($t(4) = -2.501, p = .0335$) and Cz ($t(4) = -2.628, p = .029$) electrodes and at the third time window (270–290ms) at Fz ($t(4) = -2.185, p = .047$) electrode. The tests showed also a tendency for the second session's first time window (230–250ms) at Fz ($t(4) = -1.977, p = .0595$). All other values were not statistically significantly different from zero. This indicates that the response is most prominent on second day's second time window in both electrode sites, and non-existent during the recordings on the first day.

4. Discussion

Our aim was to investigate whether listen-and-repeat training influences young children's ability to perceive, discriminate, and produce a non-native vowel. These phenomena were investigated both at the pre-attentive level indexed by the MMN ERP component, and at the behavioural level. The children trained a vowel pair /y/ and /ʉ/ with two words /ty:ti/ and /tʉ:ti/ and their scores for productions as well as perception of the vowels were measured. The results showed no statistically significant improvements in the behavioural tests (production, discrimination, and reaction times), but the stimulus change elicited an MMN response on the second day, while there was no response on the first day. This indicates that pre-attentive discrimination of the non-native vowel enhanced as a result of the training, but the learning effect was not seen on the attentive tasks level in this study. These results suggest that memory-trace formation appears to precede behavioural changes.

Our results showing an emergence of the MMN for unfamiliar speech sounds after training in children are in accordance with

previous studies showing neural plasticity in processing non-native speech sounds in children (Cheour et al. 2002, 189; Peltola et al. 2005, 123). However, the manner of learning the non-native sounds differed considerably from the studies by Peltola et al. and Cheour et al. In this study the children were monolingual and exposed to the non-native vowel only during the two short experiments, whereas in the other studies the experimental groups were attending French immersion program or French schools, where they were exposed to the non-native sound for a longer period. In line with the rapid language learning shown by our study is a study by Shtyrov et al. (2010, 16866), in which where the MMN response to a novel word increased to match in size with that elicited by a familiar word only in 14 minutes in adult subjects. Our results are also in line with an MMN study conducted with adults (Winkler et al. 1999, 641), and give further evidence that behavioural training alters the pre-attentive discrimination and reflect the learning of non-native sounds also in children.

Various studies have demonstrated that the MMN can be used for the assessment of auditory discrimination and learning in children (Lovio et al. 2009, 918; Partanen et al. 2013, 1133; Shafer et al. 2010, 737). For example Lovio et al. (2012, 50) used a short training with an intervention game to study preschool children with difficulties in reading-related skills. The children were divided into two groups: either an intervention group using an intervention game (GraphoGame) developed for training the integration of phonemes and the corresponding letters or a control group who trained with a number-knowledge game. In that study it was found that even a 3-hour training with a targeted method can improve reading-related skills as well as enhance the MMN responses, as the changes were greater in the intervention than in the control group. In a study by Pihko et al. (2007, 852-853) language-impaired 6- to 7-year-old bilingual children who received different language and speech exercises, improved significantly more than a control group who received motor training. The effect was seen in a slight improvement in a behavioural discrimination test but neurally in both brain hemispheres as reflected by strengthening of the P1m and MMNm responses. Our results are in line with these previous results showing that a previously non-existent MMN response emerges after linguistic training.

There is a large number of studies showing a significant training-induced concurrent improvement in behavioural measures and the MMN (Kujala and Näätänen, 2010, 55-67, for a review), whereas

our study showed a training effect on the MMN only. Possibly, the MMN emerges before the training effects are detectable at the behavioural level. A study by Tremblay et al. (1998, 3559) is in accordance with our results, as they reported that the behavioural results were not in line with the MMN findings in all subjects and that the behavioural learning follows the change in the MMN response. In this study there were 10 adult subjects who trained for 10 days to identify two syllables differing in the voice onset time (VOT) values and the identification ability as well as the MMN responses were recorded. Four subjects showed significant changes in the MMN responses before changes in the identification performance, five subjects showed significant changes in both measurements on the same day and one subject did not improve in the identification test but showed a significant change in the MMN. Our results showing an MMN enhancement but no significant change in behavioural test results after brief training might reflect a similar pattern in learning as that observed in the four subjects of Tremblay et al. study whose MMN response improved before identification. As our experiment lasted only for two days we cannot say whether a change in perception and production of the stimuli would have followed the changes in the pre-attentive level after further training. The results may also suggest that the MMN yields more reliable results than the behavioural measurements with children or that it is more a sensitive indicator of plasticity than behavioural methods, at least in small subject groups (Peltola et al. 2003, 27; for a review see Kujala et al. 2007, 7).

Acknowledgements

We thank Sanako co. warmly for sponsoring the LAB-lab. This study was financially supported by TOP-Foundation.

The Effect of Production Training on Non-Native Speech Sound Perception and Discrimination in School-Aged Children: An MMN and Behavioural Study

Summary

The aim of the present study was to determine how phonetic training affects non-native speech sound perception and production in school-aged children. Training effects were determined using mismatch negativity brain

response (henceforth MMN) and behavioural tests. The semi-synthetic pseudoword stimuli with a native and a non-native vowel used in this study were selected so that they would be difficult for Finnish speaking children to distinguish on the basis of their mother tongue.

There were five children in this study and their mean age was 8;4 (years;months). All subjects participated in a two-day survey, in which both days included the same measurements: MMN, discrimination and listen-and-repeat tests. Training materials were vowels /y/-/ʉ/ embedded in semi-synthetic words /ty:ti/ and /tʉ:ti/, synthesized using a Semisynthetic Speech Generation model, with the latter stimulus as the target word. The productions of the words were recorded in two sessions and the two lowest formants analysed. The perception of the vowels was measured both pre-attentively with the MMN and at attentive level with an oddball discrimination task.

The results showed that there were no significant improvements in the behavioural tests (production, discrimination and reaction time) but there was a prominent MMN response to the target word on the second day, whereas on the first day the response was non-existent. This suggests that speech-sound learning effects might first emerge at the low-level pre-attentive neural processing stage. This is consistent with recent studies showing that memory traces for novel speech stimuli are formed rapidly at this level of sound processing.

Key words: children, mismatch negativity, language learning.

Literature

- Alku et al. 1999** – Alku, Paavo; Tiitinen, Hannu; Näätänen, Risto. A method for generating natural-sounding speech stimuli for cognitive brain research. *Clinical Neurophysiology*, 110, 1999, 1329–1333.
- Best 1995** – Best, Catherine. A direct-realist view of cross-language speech perception. In: Strange, Winifred (ed.). *Speech Perception and Linguistic Experience: Issues in Cross-Language Speech Research*. Baltimore: York Press, 1995, 171–206.
- Best, Strange 1992** – Best, Catherine; Strange, Winifred. Effects of phonological and phonetic factors on cross-language perception of approximants. *Journal of Phonetics* 20, 1992, 305–330.
- Boersma 2001** – Boersma, Paul. Praat, a system for doing phonetics by computer. *Glott International*, 5 (9/10), 2001, 341–345.
- Bradlow et al. 1997** – Bradlow, Ann R.; Pisoni, David B.; Akahane-Yamada, Reiko; Tohkura, Yoh'ichi. Training Japanese listeners to identify English /r/ and /l/: IV. Some effects of perceptual learning on speech production. *Journal of the Acoustical Society of America*, 101 (4), 1997, 2299–2310.

- Cheour et al. 2002** – Cheour, Marie; Shestakova, Anna; Alku, Paavo; Ceponiene, Rita; Näätänen, Risto. Mismatch negativity shows that 3–6 year-old children can learn to discriminate non-native speech sounds within two months. *Neuroscience Letters*, 325, 2002, 187–190.
- Flege 1987** – Flege, James Emil. The production of “new” and “similar” phones in a foreign language: evidence for the effect of equivalence classification. *Journal of Phonetics*, 15, 1987, 47–65.
- Giannakopoulou et al. 2013** – Giannakopoulou, Anastasia; Uther, Maria; Ylinen, Sari. Enhanced plasticity in spoken language acquisition for child learners: Evidence from phonetic training studies in child and adult learners of English. *Child Language Teaching and Therapy*, 29 (2), 2013, 201–218.
- Heeren, Schouten 2010** – Heeren, Willemijn F. L.; Schouten, Marten E. H. Perceptual development of the Finnish /t-t:/ distinction in Dutch 12-year-old children: A training study. *Journal of Phonetics*, 38, 2010, 594–603.
- Johnson, Newport 1989** – Johnson, Jacqueline S.; Newport, Elissa L. Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, 21 (1), 1989, 60–99.
- Kraus et al. 1995** – Kraus, Nina; McGee, Therese; Carrell, Thomas D.; King, Cynthia; Tremblay, Kelly; Nicol, Trent. Central auditory system plasticity associated with speech discrimination training. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 7 (1), 1995, 25–32.
- Kuhl 1991** – Kuhl, Patricia K. Human adults and human infants show a “perceptual magnet effect” for the prototypes of speech categories, monkeys do not. *Perception & Psychophysics*, 50(2), 1991, 93–107.
- Kujala et al. 2007** – Kujala, Teija; Tervaniemi, Mari; Schröger, Erich. The mismatch negativity in cognitive and clinical neuroscience: Theoretical and methodological considerations. *Biological Psychology*, 74, 2007, 1–19.
- Kujala, Näätänen 2010** – Kujala, Teija; Näätänen, Risto. The adaptive brain: A neurophysiological perspective. *Progress in Neurobiology*, 91, 2010, 55–67.
- Lenneberg 1967** – Lenneberg, Eric H. *Biological foundations of language*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1967.
- Lovio et al. 2009** – Lovio, Riikka; Pakarinen, Satu; Huotilainen, Minna; Alku, Paavo. Salla Silvennoinen, Risto Näätänen, Auditory discrimination profiles of speech sound changes in 6-year-old children as determined with the multi-feature MMN paradigm, *Clinical neurophysiology: official journal of the International Federation of Clinical Neurophysiology*, 120 (5), 2009, 916–921.
- Lovio et al. 2012** – Lovio, Riikka; Halttunen, Anu; Lyytinen, Heikki; Näätänen, Risto; Kujala, Teija. Reading skills and neural processing

- accuracy improvement after a 3-hour intervention in pre-schoolers with difficulties in reading-related skills. *Brain Research*, 1448, 2012, 42–55.
- Näätänen et al. 1978** – Näätänen, Risto; Gaillard, Anthony W. K.; Mäntysalo, Sirkka. Early selective-attention effect on evoked potential reinterpreted. *Acta Psychologica*, 42 (4), 1978, 313–329.
- Näätänen 2001** – Näätänen, Risto. The perception of speech sounds by the human brain as reflected by the mismatch negativity (MMN) and its magnetic equivalent (MMNm). *Psychophysiology*, 38 (1), 2001, 1–21.
- Näätänen et al. 1997** – Näätänen, Risto; Lehtokoski, Anne; Lennes, Mieta; Cheour, Marie; Huotilainen, Minna; Iivonen, Antti; Vainio, Martti; Alku, Paavo; Ilmoniemi, Risto J.; Luuk, Aavo; Allik, Jüri; Sinkkonen, Janne; Alho, Kimmo. Language-specific phoneme representations revealed by electric and magnetic brain responses. *Nature*, 385, 1997, 432–434.
- Näätänen et al. 2007** – Näätänen, Risto; Paavilainen, Petri; Rinne, Teemu; Alho, Kimmo. The mismatch negativity (MMN) in basic research of central auditory processing: A review. *Clinical Neurophysiology*, 118, 2007, 2544–2590.
- Oldfield 1971** – Oldfield, R. C. The assessment and analysis of handedness: the Edinburgh inventory. *Neuropsychologia*, 9 (1), 1971, 97–113.
- Partanen et al. 2013** – Partanen, Eino; Torppa, Ritva; Pykäläinen, Johannes; Kujala, Teija; Huotilainen, Minna. Children's brain responses to sound changes in pseudo words in a multifeature paradigm. *Clinical Neurophysiology*, 124 (6), 2013, 1132–1138.
- Patkowski 1980** – Patkowski, Mark S. The sensitive period for the acquisition of syntax in a second language 1. *Language Learning*, 30 (2), 1980, 449–468.
- Peltola et al. 2003** – Peltola, Maija S.; Kujala, Teija; Tuomainen, Jyrki; Ek, Maria; Aaltonen, Olli; Näätänen, Risto. Native and foreign vowel discrimination as indexed by the mismatch negativity (MMN) response. *Neuroscience Letters*, 352, 2005, 25–28.
- Peltola, Aaltonen 2005** – Peltola, Maija S.; Aaltonen, Olli. Long-Term Memory Trace Activation for Vowels Depends on the Mother Tongue and the Linguistic Context. *Journal of Psychophysiology*, 19 (3), 2005, 159–164.
- Peltola et al. 2005** – Peltola, Maija S.; Kuntola, Minna; Tamminen, Henna; Hämäläinen, Heikki; Aaltonen, Olli. Early exposure to non-native language alters preattentive vowel discrimination. *Neuroscience Letters*, 388 (3), 2005, 121–125.
- Pihko et al. 2007** – Pihko, Elina; Mickos, Annika; Kujala, Teija; Pihlgren, Annika; Westman, Martin; Alku, Paavo; Byring, Roger; Korkman, Marit. Group intervention changes brain activity in bilingual language-impaired children. *Cerebral Cortex*, 17, 2007, 849–858.

- =====
- Rvachew 1994** – Rvachew, Susan. Speech perception training can facilitate sound production learning. *Journal of Speech and Hearing Research*, 37 (2), 1994, 347–357.
- Shafer et al. 2010** – Shafer, Valerie L.; Yu, Yan H.; Datta, Hia. Maturation of speech discrimination in 4- to 7-yr-old children as indexed by event-related potential mismatch responses. *Ear and Hearing*, 31 (6), 2010, 735–745.
- Shtyrov et al. 2010** – Shtyrov, Yury; Nikulin, Vadim V. Friedemann Pulvermüller, Rapid cortical plasticity underlying novel word learning. *The Journal of Neuroscience*, 30 (50), 2010, 16864–16867.
- Taimi et al. (2014)** – Taimi, Laura; Jähi, Katri; Alku, Paavo; Peltola, Maija S. Children learning a non-native vowel – the effect of two-day production training. *Journal of Language Teaching and Research*, 5 (6), 2014, 1229–1235.
- Tremblay et al. 1998** – Tremblay, Kelly; Kraus, Nina; McGee, Therese. The time course of auditory perceptual learning: neurophysiological changes during speech-sound training. *Neuroreport*, 9 (16), 1998, 3557–3560.
- van Rees et al. 2012** – van Rees, Lauren J.; Ballard, Kirrie J.; McCabe, Patricia; Macdonald-D’Silva, Anita G.; Arciuli, Joanne. Training Production of Lexical Stress in Typically Developing Children Using Orthographically Biased Stimuli and Principles of Motor Learning. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 21, 2012, 197–206.
- Wang, Kuhl 2003** – Wang, Yue; Kuhl, Patricia K. Evaluating the “Critical Period” Hypothesis: Perceptual Learning of Mandarin Tones in American Adults and American Children at 6, 10 and 14 Years of Age. *Proceedings of the 15th ICPhS, Barcelona*, 2003, 1537–1540.
- Winkler et al. 1999** – Winkler, István; Kujala, Teija; Tiitinen, Hannu; Siivonen, Päivi; Alku, Paavo; Lehtokoski, Anne; Czigler, István; Csépe, Valéria; Ilmoniemi, Risto J.; Näätänen, Risto. Brain responses reveal the learning of foreign language phonemes. *Psychophysiology*, 36 (5), 1999, 638–642.

Olga UREK, Dace MARKUS

PROGRESSIVE AND REGRESSIVE VOICING ASSIMILATION IN LATVIAN: OT-BASED ACCOUNT

1. Introduction

The term “voicing assimilation” refers to cases where the segment changes its underlying specification for the feature [voice]¹ in order to agree to the feature specification of the adjacent – either preceding or following – segment.

When the trigger of the voicing assimilation precedes the target, such assimilation is referred to as progressive, while when the trigger follows the target, we talk about regressive voicing assimilation. Both progressive and regressive voicing assimilation are attested in the languages of the world, but the latter type is far more common (see Lombardi 1995, 1999, Kenstowicz et al. 2003 among many others for typology of voicing assimilation). The often-cited example of progressive voicing assimilation comes from English, where the plural suffix /-z/ assimilates in voicing to the stem-final obstruent (see Lombardi 1995).

1) *Progressive voicing assimilation in English*

a. /kæt-z/	→	[kæts]	‘cats’
b. /dɔg-z/	→	[dɔgz]	‘dogs’
c. /pɪn-z/	→	[pɪnz]	‘pins’

A typical example of regressive voicing assimilation is attested in Russian, where the prefix-final obstruent surfaces as voiced or voiceless depending on the nature of the stem-initial obstruent.

2) *Voicing alternations in Russian*

a. *Regressive assimilation in hetero-voiced clusters*

/pod-prɪgnutʲ/	→	[potprɪgnutʲ]	‘to jump’
/ot-gadatʲ/	→	[odgadatʲ]	‘to guess’

¹ In this article, we assume privative [voice]. However, our analysis is also compatible with binary features.

<i>b. Voicing contrast before sonorants</i>			
/pod-nesti/	→	[podnesti]	‘to bring’
/ot-litʲ/	→	[otlitʲ]	‘to pour off’
<i>c. No alternation in uniformly voiced clusters</i>			
/pod-3aritʲ/	→	[pod3aritʲ]	‘to roast’
/ot-stupitʲ/	→	[otstupitʲ]	‘to step aside’

Typically, only obstruents can participate in voicing assimilation as triggers and targets, while sonorants remain inert (as you can see in 2b).

Voicing assimilation is commonly attested in the Latvian language, and it has been thoroughly described in the literature over the years (see Endzelīns 1951; Sokols et al. 1959; Laua 1997; Muižniece 2002 among others). However, to date it has received no attention in OT-literature. The goal of this paper is to fill this gap.

The paper is organized as follows. In Section 2, we present regressive voicing assimilation patterns in Standard Latvian and Dundaga Latvian. In Section 3, we provide a brief introduction of Optimality Theory and discuss different approaches to voicing assimilation using the notion of positional prominence. In Section 4, we demonstrate that Dundaga Latvian cannot be handled by standard approaches to voicing assimilation and propose an alternative solution. In Section 5, we conclude and discuss possible directions for further research.

2. The Data

2.1. Voicing assimilation in Standard Latvian

In Standard Latvian, all obstruents have a voiced and a voiceless variant. Both voiced and voiceless segments can appear word-initially, intervocalically, and word-finally. The typologically common process of word-final laryngeal neutralization does not apply in Standard Latvian (although it is attested in some dialects, see Rudzīte 1964). Consider the examples below:

<i>3) Distribution of voiced and voiceless obstruents in Latvian</i>			
a. /pele/	→	[pelē]	‘mouse’
b. /balle/	→	[ballē] ²	‘party’
c. /pase/	→	[pas:ē]	‘passport’
d. /ba:ze/	→	[ba:žē]	‘base’
e. /kad/	→	[kad]	‘when’
f. /pat/	→	[pat]	‘even’, part.

² In Latvian, every heavy syllable bears a lexically specified intonation. In this paper, we will only indicate syllable intonations where they are relevant for the discussion.

When two or more obstruents with different underlying voicing specifications become adjacent as a result of affixation, voicing assimilation applies³. In such cases, voicing specification of the rightmost member of the cluster is assimilated by all members of the cluster (Endzelīns 1951; Sokols et al. 1959; Laua 1997; Muižniece 2002 among others). Note that voicing assimilation can result in voiceless as well as in voiced clusters (as in (4a)).

4) Voicing alternations in Latvian

a. Regressive voicing assimilation in hetero-voiced clusters

/at-balsti-t/ → [adbalti:t] 'to support'

/uz-taisi-t/ → [ustaisi:t] 'to make'

b. Voicing contrast before sonorants

/at-lik-t/ → [atlikt] 'to put back'

/uz-lik-t/ → [uzlikt] 'to put'

c. No alternation in uniformly voiced clusters

/at-sauk-t/ → [atsaukt] 'to recall'

/uz-bu:ve-t/ → [uzbu:vet] 'to build'

Restriction on hetero-voiced obstruent clusters also applies in non-alternating items. Only obstruent clusters where all elements share voicing specification are permitted morpheme-internally (Laua 1997).

2.2. Voicing assimilation in Dundaga Latvian

Several sources (Endzelīns 1951; Ābele 1926, 1929; Rudzīte 1964) report the case of progressive voicing assimilation in the Līvonian dialect of Latvian. Below we will consider some examples of this phenomenon, most of which come from the subdialect spoken in Dundaga (as described in Endzelīns 1951, Ābele 1926, 1929; Rudzīte 1964 and references therein).

Just like in Standard Latvian, in Dundaga subdialect regressive voicing assimilation applies in hetero-voiced clusters at the morpheme boundary between the prefix and the stem and between the stem and the suffix. Regressive assimilation can result in either voiced clusters (as illustrated in (5a)), or voiceless clusters (as illustrated in (5b)) (Rudzīte 1964, 180, 208). Note that final devoicing does not apply in this subdialect (e.g., [zia:²d], 'flower', Gen. sg.).

³ Voicing assimilation can also apply in certain compounds, and across prosodic word boundaries in fast speech (see Sokols et al. 1959 for a detailed discussion).

The only exception to this pattern is the voiced fricative [v] that fails to participate in voicing assimilation as either a trigger or a target. Elsewhere we argue that this is due to the fact that it is underlyingly a sonorant.

5)			
a.			
/ap-ga:z-t/	→ [abga:st]	*[apga:st]	‘to overturn’
/na:k-dam-s/	→ [na:gdams]	*[na:kdams]	‘come’, pres. act. part.
b.			
/zie ² d-s/	→ [zie ² ts]	*[zie ² ds]	‘flower’, Nom. sg. cf. [zie ² dam]
/drau ³ g-s/	→ [drau ³ ks]	*[draugs]	‘friend’, Nom. sg. cf. [drau ³ gam]

In Dundaga Latvian (just like in Standard Latvian), present active participle is formed by suffixation of /-dam-/ to the infinitival stem. In Standard Latvian, it results in the following pattern:

6)			
1. <i>Vowel-final stems</i>			
a. /duoma:-dam-s/	→ [duoma:dam-s]		‘think’, pres. part.
b. /medi:-dam-s/	→ [medi:-dam-s]		‘hunt’, pres. part.
2. <i>Consonant-final stems</i>			
a. /aug-dam-s/	→ [augdams]		‘grow’, pres. part.
b. /sa:k-dam-s/	→ [sa:gdams]		‘start’, pres. part.
c. /tsæl-dam-s/	→ [tsældams]		‘build’, pres. part.

As illustrated above in (6), the voiced obstruent in /-dam-/ surfaces faithfully in all cases, regardless of whether it is preceded by a vowel, a sonorant, a voiced obstruent, or a voiceless obstruent. In the latter case, however, regressive voicing assimilation applies, whereby the voiceless obstruent surfaces as voiced when followed by /-dam-/ (as shown above in (6.2b)).

The situation in Dundaga Latvian is markedly different. Here the diachronic vowel-deletion process applied, whereby monophthongs and diphthongs were lost in syllables without secondary stress (Rudzīte 1964, 175) (for details on vowel deletion in Livonian dialect please refer to Rudzīte 1964, Endzelīns 1951, Ābele 1926, 1929 among others). Synchronically, this resulted in two types of consonant-final verbal stems: those that never had a stem-final vowel, and those that

lost the stem-final vowel to the deletion process⁴. The former group behaves just like consonant-final stems of Standard Latvian (according to Rudzīte 1964, 180), where regressive voicing assimilation routinely applies in hetero-voiced clusters, e.g., /na:k-dam-s/ → [na:gdams].

The latter group, however, is much more interesting. The process of vowel deletion mentioned above triggered compensatory lengthening that applied wherever the preceding syllable contained a short monophthong (see Endzelīns 1951; Ābele 1926, 1929; Rudzīte 1964). If the deleted vowel was preceded by a sonorant or a voiced obstruent, compensatory lengthening applied to the short monophthong itself. If the deleted vowel was preceded by a voiceless obstruent, the voiceless obstruent was prolonged. Consider the examples below:

7)

1. *Vowel deletion after a sonorant* (from Rudzīte 1964, 247)

a. /runV:-t/⁵ → [ru:²nt]⁶ ‘to talk’

b. /gulV:-t/ → [gu:²lt] ‘to sleep’

2. *Vowel deletion after a voiced obstruent* (from Rudzīte 1964, 233)

a) /klibV:-t/ → [kli:bt] ‘to limp’

b) /slavV:-t/ → [sla:vt] ‘to praise’

3. *Vowel deletion after a voiceless obstruent* (from Rudzīte 1964, 151, 247)

a. /satsV:-t/ → [sats:t⁷] ‘to say’

b. /lasV:-t/ → [las:t] ‘to read’

An important observation to be made about the data in (7) is that assimilation is blocked in word-final voiced-voiceless clusters created by vowel deletion, even though regressive assimilation regularly applies to underlying hetero-voiced clusters. We will return to this pattern below.

Let us now consider how this group of stems pattern with respect to the suffixation of /-dam-/⁸.

⁴ Note that deletion also affected vowels belonging to an affix, as in /lab-us/ a: [la:bs] (Rudzīte 1964, 180).

⁵ Here and further in the examples from Dundaga Latvian we do not indicate the quality of the underlying vowel, as it seems to be not recoverable from the surface forms of the language. However, see footnote 9 and Endzelīns (1951) for cases where the deleted vowel causes assimilation in the following vowel.

⁶ Here and further, a monophthong bearing an intonation diacritic is long. Where the exact intonation is not indicated in the source, vowel length is marked using IPA notation as in [V:].

⁷ Here and further, length of consonants is indicated following Ābele 1926, 1929; Rudzīte 1964.

⁸ For details on [a]~[æ] alternation in /-dam-/, see Endzelīns 1951.

- 8)
1. *Stems ending with a sonorant* (from Ābele 1926, 29; Endzelīns 1951, 923)
 - a. /ganV:-dam-s/ → [gɑ:ndæms] ‘shepherd’,
pres. part.
 - b. /runV:-dam-s/ → [ru:ʔndams] ‘talk’,
pres. part.
 2. *Stems ending with a voiced obstruent* (from Ābele 1926, 29)
 - a. /lauzV:-dam-s/ → [lauzdæms]⁹ ‘break’,
pres. part.
 3. *Stems ending with a voiceless obstruent* (from Rudzīte 1964, 182)
 - a. /prasV:-dam-s/ → [pras:tæms] ‘ask’,
pres. part.
 - b. /kapV:-dam-s/ → [kap:tæms] ‘chop’,
pres. part.
 - c. /trakV:-dam-s/ → [trak:tæms] ‘rage’,
pres. part.

As you see above, stems ending with a voiced obstruent or a sonorant do not affect the voicing of /-dam-/ (just as we would expect of sonorants and of obstruents in a uniformly voiced cluster). Where affixation of /-dam-/ results in a hetero-voiced cluster, progressive voicing assimilation applies, whereby the suffix surfaces as [-tæm-]. Recall that this does not happen when no vowel was deleted before the suffix. In such cases, regressive voicing applies instead (as in /na:k-dam-s/ → [na:gdams]).

The question arises as to how crucial it is for the application of progressive voicing that the triggering voiceless obstruent is long. The data available to us at this point seems inconclusive. On the one hand, Ābele 1926, 29 quotes examples of progressive voicing triggered by short voiceless obstruents:

- 9)
- a. /ma:ʔtsV:-dam-s/ → [ma:ʔtstæms] ‘teach’ pres. part.
 - b. /mai:sV:-dam-s/ → [mai:stæms] ‘mix’ pres. part.

On the other hand, she mentions that in certain cases the form with progressive assimilation and the form with no assimilation can co-exist. Notably, regressive assimilation seems to never apply in these forms:

⁹ We were unable to find an example with a short monophthong in the stem. It is, however, unlikely that the length of the vowel itself influences the voicing alternation in the suffix. Cf. also forms like /stai:gV:-t/a: [stai:gt] vs. /klibV:-t/a: [kli:bt] (from Rudzīte 1964, 234).

- 10)
- a. /tra::pV:-dam-s/ → [tra::ptæms] or
[tra::pdæms] ‘hit’, pres. part.
- b. /sa::pV:-dam-s/ → [sa::ptæms] or
[sa::pdæms] ‘ache’, pres. part.

In the following sections we will propose an analysis couched within Optimality Theory that can account for progressive and regressive voicing assimilation in Latvian.

3. Voicing assimilation in Optimality Theory

In this section, we provide the OT analysis of voicing assimilation patterns in Standard Latvian. Before we do that, however, it will be useful to briefly introduce the basic machinery of Optimality Theory. For the detailed introduction, please refer to Kager 1999; McCarthy 2008; for the original proposal, please see Prince & Smolensky 1993/2004.

3.1. Optimality Theory

In the early days of generativism, the underlying form and the surface form were thought to be linked by the ordered set of so-called phonological rewrite rules (see Chomsky & Halle 1968). However, it was soon observed that sometimes phonological rules form so-called “conspiracies”, i.e., work together in order to avoid certain surface structures (e.g., an epenthesis rule and a deletion rule working together to prevent consonantal clusters on the surface). This brought about the idea that phonological transformations are output-driven and with it the need to formally state the constraints on the surface structures (see McCarthy 2008 and references therein).

Optimality Theory captures this intuition by dispensing with the rewrite rules and introducing constraints on the well-formedness of outputs, so-called Markedness constraints. Markedness constraints take the form of statements that explicitly forbid certain configurations from surfacing. Thus, Markedness constraints evaluate output forms. By themselves, Markedness constraints have the effect of neutralizing all contrasts to the unmarked value. However, as we know, in natural language some contrasts still get to surface. In Optimality Theory, this is explained by the presence of another type of constraints that are antagonistic to Markedness constraints. These are known as Faithfulness constraints. Faithfulness constraints take the form of statements requiring the preservation of underlying contrasts. Thus, Faithfulness constraints evaluate the relationship between the input form and output form.

Thus, Markedness and Faithfulness constraints express opposing requirements, and therefore they are inherently in conflict. Any form where the underlying contrast is neutralized, satisfies some Markedness constraint and violates the antagonistic Faithfulness constraint. On the other hand, any form where the underlying contrast is preserved, violates some Markedness constraint and satisfies the antagonistic Faithfulness constraint.

Conflicts between Markedness and Faithfulness constraints are resolved via constraint ranking. In OT grammar, Markedness and Faithfulness constraints are arranged in the strict-dominance hierarchy. Violations incurred on higher-ranked constraints are more ‘costly’ than violations incurred on lower-ranked constraints. Thus, if some Markedness constraint is ranked above the antagonistic Faithfulness constraint, the underlying contrast will be neutralized, while if some Faithfulness constraint is ranked above the antagonistic Markedness constraint, the underlying contrast will be preserved in the surface form.

OT constraints are assumed to be universal and innate. In other words, every natural language has exactly the same constraint set. What differs from language to language is the ranking of the universal constraints. The main goal of language acquisition, therefore, is to establish the constraint ranking that correctly derives all and only surface forms of the target language.

In addition to the ranked constraint set (referred to as EVAL in OT terminology), OT grammar has a component called GEN, which generates a set of output candidates for each input (underlying form) supplied by the lexicon. Output candidates are generated by applying different phonological operations to the input form. GEN is not restricted in the type and number of operations it can apply to the input form.

Output candidates generated in GEN are evaluated against the hierarchically ranked constraints in EVAL, starting at the top of the hierarchy and proceeding further down. First, the highest-ranked constraint, Con_1 , selects a candidate or a set of candidates that incur the least number of violation marks on that constraint. These are submitted for evaluation to the constraint that is ranked further down the hierarchy, Con_2 , which in turn selects candidates that incur the least number of violations on Con_2 . The process repeats with Con_3 , Con_4 , ... Con_n until there is only one candidate left in the candidate set. This remaining candidate is the optimal output candidate, and it becomes the surface form.

It should be kept in mind that Optimality Theory is essentially a theory of phonological computation. As such, it does not say anything

about the nature of underlying representations, nor has it any bearing on feature specifications of phonological segments. In principle, Optimality Theory is compatible with any theory of features and representations.

In the following section we will consider two different analyses of voicing assimilation, both couched within Optimality Theory.

3.2. Voicing assimilation in Optimality Theory

It has been observed that phonological contrasts are more likely to be preserved in psycholinguistically or phonetically prominent positions (Beckman 1998; Steriade 1999 and references therein). Positions of psycholinguistic prominence are those that play the greater role in lexical storage, access and retrieval. Such are, for instance, roots and root-initial syllables, as opposed to inflectional affixes and medial syllables. Phonetically prominent positions are those associated with the most salient perceptual cues. Those include, for example, stressed syllables and syllable onsets (see Beckman 1998; Steriade 1999 and references therein for more examples and detailed discussion).

To capture this generalization in OT, it was proposed to introduce the family of Faithfulness constraints that are sensitive to the position where the feature specification occurs (Lombardi 1995, 1999; Beckman 1998; Padgett 2002). These faithfulness constraints have the effect of “protecting” feature specifications in prominent positions. Positional faithfulness constraints have been crucial in OT-based analyses of voicing assimilation. In what follows, we are going to consider two such analyses, both of which crucially rely on the notion of positional prominence.

It is well known that certain languages maintain voicing distinction only in prominent positions and neutralize it elsewhere. For instance, in German both voiced and voiceless obstruents can appear in the onset, while only voiceless obstruents are allowed in the coda. To account for this pattern, Lombardi 1999 proposes the positional faithfulness constraint that requires input-output correspondence with respect to laryngeal feature specifications in the position preceding the tautosyllabic sonorant.

- 11) **IdentOnset(voice)**¹⁰: consonants in the position before tautosyllabic sonorant should be faithful to underlying voicing specification (adapted from Lombardi 1999)

¹⁰ In this paper, we are going to focus on [voice], and therefore use only one of the family of positional faithfulness constraints referring to laryngeal features proposed in Lombardi 1999.

Ident(voice): consonants should be faithful to underlying voicing specification

In addition, Lombardi 1999 (as well as many others) uses the markedness constraint prohibiting laryngeal features.

12) *[voice]: assign one violation mark for every voiced obstruent in the output.

Mutual ranking of Faithfulness and Markedness constraints determines whether and in what position the language maintains voicing contrast. Consider the ranking for Latvian (13a) and for Russian (13b):

13)

a. Voicing contrast in Latvian

	IdentOns(voice)	Id(voice)	*[voice]
/duod/			
☞ a. duod			**
b. duot		*!	*
c. tuod	*!	*	*
d. tuot	*!	**	

b. Voicing contrast in Russian

	IdentOns(voice)	*[voice]	Id(voice)
/god/			
a. god		**!	
☞ b. got		*	*
c. kod	*!	*	*
d. kot	*!		**

In Latvian (13a), the constraint against voiced obstruents is ranked below the general faithfulness constraint requiring underlying voicing specifications to be preserved in all positions. In this grammar, candidate (a) is selected as optimal because it does not incur any violations on faithfulness constraints.

The situation in (13b) is quite different. Here the markedness constraint prohibiting voiced obstruents is ranked above the general faithfulness constraint but below the positional faithfulness constraint

that requires faithfulness to voicing specification in the onset position. Thus candidates (c) and (d) are eliminated because the underlyingly voiced segment in the onset is devoiced. Fully faithful candidate (a) incurs two violation marks on the markedness constraint, and candidate (b), the one with final devoicing, is chosen as optimal.

In order to account for voicing assimilation in clusters, Lombardi 1999 proposes the constraint that requires obstruent clusters to agree in voicing specifications.

14) **Agree(voice)**: obstruent clusters should agree in voicing

As such, Agree(voice) says nothing about the direction of voicing assimilation and is satisfied by clusters with regressive and progressive assimilation. However, when ranked above Id(voice), Agree(voice) and IdOns(voice) jointly select candidates with regressive voicing assimilation. Consider, for instance, the example from Latvian below:

15) Regressive voicing assimilation in Latvian

	Agree(voice)	IdOns(voice)	Id(voice)	*[voice]
/atbilde/				
a. atbilde	*!			
☞ b. adbilde			*	**
c. atpilde		*!	*	
d. adpilde	*!	*	**	*
/uzteikt/				
a. uzteikt	*!			*
b. uzdeikt		*!	*	**
☞ c. usteikt			*	
d. usdeikt	*!	*	**	*

In (15), candidates (a) and (d) violate Agree(voice) because they both contain hetero-voiced obstruent clusters. Candidates where the underlying voicing specification of the obstruent in the onset position was changed incur the fatal violation of IdOns(voice). As a result, the candidates with regressive voicing assimilation are predicted to surface. Thus in both cases in (15), voicing specification of the cluster is determined by the rightmost segment, i.e., the one in the prominent position.

A very important consequence of employing positional faithfulness constraint as defined in (11) is the prediction that voicing assimilation can only apply regressively. This follows because the voicing specification of the cluster is determined by the voicing specification of the obstruent in the prevocalic position, which, by definition, will always be the leftmost segment of the cluster. On the one hand, this is a welcome consequence – directionality of assimilation arises via interaction of independently motivated constraints and does not need to be stipulated directly. On the other hand, this analysis rules out the possibility of progressive voicing assimilation, which, as we will see below, does occasionally occur in the languages of the world.

The problem with the analysis illustrated in (15) arises in cases where the hetero-voiced coda cluster occurs in a language that maintains voicing contrast word-finally and has regressive assimilation in clusters. Consider the example from Yiddish in (16) (note that the form in (16.1) below is the actual form of Yiddish, while the form in (16.2) is hypothetical, as Yiddish lacks voiced obstruent-only suffixes):

16) Voicing assimilation in Yiddish (adapted from Lombardi 1999)

	Agree(voice)	IdOns(voice)	Id(voice)	*[voice]
1. /zog+t/				
a. zogt	*!			*
b. zogd			*	*!*
☞ c. zokt			*	
2. /pikd/				
a. pikd	*!			*
b. pigd			*	*!*
☞ c. pikt			*	

In the tableau above, IdOns(voice) constraint is inactive, because in the hetero-voiced obstruent cluster in question both obstruents are located in the coda. High-ranked Agree(voice) rules out output candidates with hetero-voiced clusters. Both the remaining forms with voicing assimilation tie on Id(voice) constraint, so the crucial choice is made by *[voice]. As a result, the output candidate with a voiceless cluster is predicted to win, regardless of the input. In other words, the ranking predicts neutralization in hetero-voiced complex codas word-

finally in languages that maintain voicing contrast in simple word-final codas and have regular regressive voicing assimilation in clusters elsewhere.

Intuitively, this solution is not very appealing. In fact, Lombardi 1999 does not provide evidence from a language that works like that: Yiddish, that she models her analysis on, lacks voiced obstruent-only suffixes, and therefore surface forms of Yiddish do not allow to discriminate between regressive assimilation and neutralization in complex word-final codas.

The counter-example to the analysis is readily available, however. For instance, Kenstowicz et al. 2003 quote the data from Hungarian, where both voiceless and voiced obstruent-only suffixes occur. In other respects, Hungarian behaves just like Yiddish, with voicing contrast in simple codas and regressive assimilation in clusters. However, in Hungarian hetero-voiced word-final complex codas behave exactly like hetero-voiced clusters intervocally: they are subject to regressive voicing assimilation. Crucially, voicing assimilation in such clusters results in two voiced obstruents when the rightmost member of the cluster is voiced, and neutralization fails to apply (contrary to what was predicted in Lombardi 1999). Thus, the data in (17) suggest that syllable structure plays no role in neutralization of voicing contrast and directionality of voicing assimilation. Consider:

17) Regressive voicing assimilation in Hungarian (Kenstowicz et al. 2003, 271)

a. Intervocalic clusters

<i>kap</i>	‘catches’	<i>ka[b]-dos</i>	‘catches repeatedly’
<i>dob</i>	‘throws’	<i>do[p]-tam</i>	‘I threw’
<i>jég</i>	‘ice (nom)’	<i>jé[k]-tó’l</i>	‘ice (ablative)’
<i>csók</i>	‘kiss’	<i>csó[g]-ból</i>	‘kiss (elative)’

b. Word-final clusters

1 sg. pres.	Imperative	2 sg. pres.	
<i>kap-ok</i>	<i>ka[b]-d</i>	<i>kap-sz</i>	‘catch’
<i>dob-ok</i>	<i>dob-d</i>	<i>do[p]-sz</i>	‘throw’
<i>vág-ok</i>	<i>vág-d</i>	<i>vá[k]-sz</i>	‘cut’
<i>rak-ok</i>	<i>ra[g]-d</i>	<i>rak-sz</i>	‘put’

One solution that allows to account for patterns like this is to reformulate relevant positional faithfulness constraints in such a way

that they do not refer to syllable structure. Indeed, it was suggested that preferential preservation of voicing contrast is more readily explained by making reference to positions that afford the most salient phonetic cues to voicing (Steriade 1999; Padgett 2002; Kenstowicz et al. 2003).

Perceptual cues to voicing contrast in obstruents include voice onset time (VOT), F_0 and F_1 values of the following sonorant, release burst intensity and many others (see, for example, Lisker 1986 for a more exhaustive list). As observed in Kenstowicz et al. 2003, pre-sonorant position is associated with such post-closure cues as VOT, F_0 and F_1 values, amplitude and the release burst duration, the word-final prepausal position is only associated with burst duration, while in the preobstruent position none of these cues are available. Thus, the contexts where the obstruent might find itself can be ranked on a scale depending on the number and saliency of perceptual cues to voicing that are available for each. This gives us the following hierarchy of contexts (Padgett 2002, Kenstowicz et al. 2003):

18) presonorant > word-final > preobstruent

Padgett 2002 translates this hierarchy of contexts into positional faithfulness constraints arranged in the fixed ranking (Padgett 2002, 8):

19) $\text{Ident}_{\text{CUE}}(\text{voice})$ – an output obstruent of cue strength X or higher, and its input correspondent, have identical values for the feature [voice].¹¹

20) $\text{Ident}_{\text{PS}}(\text{voice}) \gg \text{Ident}_{\text{WF}}(\text{voice}) \gg \text{Ident}_{\text{PO}}(\text{voice})$

Given this fixed ranking, we would still predict all the patterns captured by Lombardi 1999. The advantage of this analysis is that now we are able to refer to pre-pausal position as well, and thus correctly account for languages like Hungarian.

Standard Latvian, just like Yiddish, cannot be used to discriminate between the two alternative analyses as it lacks obstruent-only

¹¹ Padgett 2002, footnote 13 states that “violation of one Ident constraints entails violation of lower-ranking ones”, thus, capturing the intuition that it is the cue strength rather than position as such that matters. However, as far as we can tell, this does not produce different effect than traditional constraint evaluation, since pathological scenarios where voicing is neutralized in a more prominent position and preserved in a less prominent one are ruled out independently by assuming that positional faithfulness constraints are arranged in a fixed universal hierarchy.

voiced suffixes. Both syllable-based and cue-based analyses work just fine for Standard Latvian, as demonstrated below.

20)

a.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/aiz-taisi:t/					
a. [zt]			*!		*
☞ b. [st]				*	
c. [sd]	*!		*	*	*
d. [zd]	*!				**

b.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/at-balsti:t/					
a. [tb]			*!		*
☞ b. [db]				*	**
c. [tp]	*!				
d. [dp]	*!		*	*	*

c.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/lu:rg-t/					
a. [gt]			*!		*
☞ b. [kt]				*	
c. [gd]		*!			**
d. [kd]		*!	*	*	*

d.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/kad/					
☞ a. [kad]					*
b. [kat]		*!			

An important prediction of the analyses considered in this section is that assimilation is predicted to be always triggered by the seg-

ment in the strong position (regardless of whether this position is defined via syllable structure or phonetic cues). As a direct consequence of this, assimilation is predicted to be always regressive, because the leftmost segment in the cluster is always guaranteed to be in the least advantageous – i.e., preobstruent – position.

Even though progressive voicing assimilation is predicted to never occur, it is occasionally attested in the languages of the world (see Lombardi 1995). In Section 2, we have presented some intriguing data from Dundaga Latvian, and in what follows we propose our analysis of it within the framework of Optimality Theory.

4. Analysis

4.1 Compensatory Lengthening in Dundaga Latvian

Before we proceed with the analysis of voicing assimilation in Dundaga Latvian, let us first briefly consider compensatory lengthening patterns that occur in the forms where an underlying vowel is deleted after a single obstruent. The relevant examples are given below:

22) repeated from 5)

1. *Vowel deletion after a voiced obstruent* (from Rudzīte 1964, 233)

a. /klibV:-t/	→	[kli:bt]	‘to limp’
b. /slavV:-t/	→	[sla:vt]	‘to praise’

2. *Vowel deletion after a voiceless obstruent* (from Rudzīte 1964, 151, 247)

a. /satsV:-t/	→	[sats:t ¹²]	‘to say’
b. /lasV:-t/	→	[las:t]	‘to read’

As you can see in (22), vowel deletion triggers gemination of an adjacent obstruent if it is voiceless, and lengthening of the preceding vowel if the preceding obstruent is voiced (we are not considering sonorants here, because they are inert with respect to voicing assimilation process that is the main focus of this paper).

As such, compensatory lengthening is commonly attributed to the preservation of the underlying mora after its docking site – in this case, the underlying vowel – is deleted from the surface representation (see Hayes 1989). The stranded mora then has to be reassigned to one

¹² Here and further, length of consonants is indicated following Ābele 1926, 1929; Rudzīte 1964.

of the surviving segments in the output. In Latvian, so it seems, the preferred new docking site of the stranded mora is an immediately preceding segment (i.e., some consonant).

It appears that in Latvian obstruent singletons normally cannot host a mora (the evidence to this end comes, *inter alia*, from the fact that coda obstruents do not contribute to the syllable weight (Kariņš 1996)), which is also a common phenomenon in the languages of the world. Geminate, on the other hand, are almost always moraic – cross-linguistically, that is (Hayes 1989). Surface gemination of an underlying obstruent singleton, then, can be taken to signal the fact that it hosts the stranded mora.

In Dundaga Latvian, as well as in Standard Latvian, only voiceless obstruents geminate (see Liepa 1963, 1967; Rudzīte 1964). Notably, this is true not only of compensatory lengthening, but also of gemination that routinely affects obstruents in intervocalic position between short stressed and short unstressed vowel.

23)			
/ˈlapa/	→	[ˈlap:ā]	‘leaf’, Nom. sg.
/ˈlaba/	→	[ˈlabā]	‘good’, adj. fem.

The prohibition on voiced obstruent geminates is widely attested in the languages of the world (Thurgood 1993; Podesva 2002). Turning back to compensatory lengthening, it appears that if the immediately adjacent segment to the left of the deleted vowel cannot host a mora (e.g., if it is a voiced obstruent), the mora docks on the next available site – in this case, the vowel of the preceding syllable – causing it to lengthen.

To capture this pattern formally, we minimally¹³ need the following constraints: a faithfulness constraint militating against the deletion of the underlying mora, a markedness constraint requiring that no landing site is skipped, and the constraint against voiced geminates. Besides, we need to capture the fact that in Latvian, underlyingly voiced obstruent never gets devoiced in order to be able to host a stranded mora.

24)

DEP-MORA – every mora in the input has a correspondent in the output (Morén 1999)

¹³ Note that since compensatory lengthening *per se* falls outside the scope of this paper, we are omitting many details that would otherwise warrant an analysis: e.g. we don't say anything about unidirectionality of mora-reassignment or restrictions on syllable weight in Latvian.

LOCAL-MORA – given a segment S_x and a mora μ_x associated with it, assign one violation mark for every segment that μ_x migrates to (Topintzi 2012).

To capture the latter two insights, we propose to use locally conjoined constraints (Smolensky 1993), which are violated only if both requirements expressed in the constraint are violated in the same domain.

25)

[voice]&[geminate] – assign one violation mark for every instance of a voiced geminate in the output.

*MORA[OBS]¹⁴ & ID[voice] – assign one violation mark for every moraic obstruent that is not faithful to its underlying specification for [voice].

Below you can see how the ranking of these constraints captures compensatory lengthening in Latvian.

26)

	DEP-MORA	*[voice]&*[gem]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA
1./klibV:t/				
☞ a. kli:bt				**
b. klib:t		*!		*
c. klibt	*!			
d. klip:t			*!	*
2./lasV:t/				
a. la:st				**!
☞ b. las:t				*
c. last	*!			

In the tableau above, candidate (1c) violates the high-ranked faithfulness constraint because the underlying mora has been deleted. Candidate (1b) satisfies faithfulness, but violates the conjoined markedness constraint because it contains a voiced geminate. In candidate (1d), the mora is hosted by a segment that is unfaithful to its underlying specification for [voice], and so it is ruled out. Thus, candidate (1a) is

¹⁴ The constraint was first proposed in Morén 1999.

correctly predicted to surface. In (2), the crucial competition is between candidates (2a) and (2b). The selection is made by LOCAL-MORA, which assigns two violation marks to (2a), where the underlying mora migrated two segments to the left, but only one violation mark to (2b).

5.2 Voicing assimilation in Dundaga Latvian

Let us now proceed with the analysis of voicing assimilation patterns in Dundaga Latvian. The relevant examples are repeated below:

27)

a. *Regressive voicing assimilation*

/na:k-dam-s/ → [na:gdams] ‘coming’
 /lab-s/ → [laps] ‘good’, Nom. sg.

b. *Progressive voicing assimilation*

/prasV:-dam-s/ → [pras:tæms] ‘asking’
 /kapV:-dam-s/ → [kap:tæms] ‘chopping’

c. *Voicing assimilation blocked*

/klibV:-t/ → [kli:bt] ‘to limp’
 /lab-Vs/ → [la:bs] ‘good’, Acc. pl.

As was demonstrated in the previous sections, the analysis employing positional faithfulness constraints can correctly capture regressive voicing assimilation patterns in Latvian.

28)

a.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wr} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/sa:k-dam-s/					
a. sa:kdams			*!		*
☞ b. sa:gdams				*	**
c. sa:ktams	*!				
d. sa:gtams	*		*!	*	*

b.

	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wr} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/lab-s/					
a. labs			*!		*
b. labz		*!			**
☞ c. laps				*	
d. lapz		*	*!	*	*

It does, however, run into problems with both progressive assimilation and assimilation blocking.

29)
a.

	Dep-M	*[gem]& *[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wt} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/lab-Vs/									
☞ a. la:ʔbs				**			*!		*
b. la:ʔbz				**		*!			**
c. lab:z		*!		*					
d. lab:s		*!		*					
e. laʔ:s			*!	*				*	
f. laʔ:z			*!	*		*	*	*	*
g. la:ʔz				**		*!	*		
☞ h. la:ʔs				**				*	

b.

	Dep-M	*[gem]& *[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Ident _{ps} (voice)	Ident _{wt} (voice)	Agree(voice)	Ident _{po} (voice)	*[voice]
/kapV:-dam-s/									
a. kapdæms	*!						*		*
☞ b. kap:dæms				*			*		*
☞ c. kap:tæms				*	*!				
d. ka:ptæms				**!	*!				
e. ka:pdæms				**!			*!		*
f. kəbdæms	*!								**
g. ka:bdæms				**!				*	**
h. kəb:dæms		*!	*	*					**

Let us first consider the situation in (29a). The intended winner, candidate (a) loses to its main competitor, candidate (h), on Agree(voice) constraint. In this case, ranking Agree(voice) lower is not a possible solution, because then regular regressive voicing assimilation would be blocked from application as well.

Now let us see what happens in (29b). Here the intended winner in (c) crucially violates faithfulness constraint requiring the preservation of underlying voicing contrast in pre-sonorant obstruents. Note that this constraint cannot be ranked lower either – it is responsible for the fact that regular voicing assimilation in Dundaga applies regressively.

Below we propose to solve this problem without creating pathological scenarios and by using machinery that has been independently motivated elsewhere. Let us first consider the scenario involving assimilation blocking in word-final voiced-voiceless clusters. In rule-based phonology terms, the pattern arises because the vowel deletion rule and the voicing assimilation rule are arranged in the counterfeeding order. That is, the vowel deletion rule that results in a surface consonant cluster and creates the context for voicing assimilation applies before the voicing assimilation rule. On the surface, it looks like voicing assimilation rule has underapplied. This situation is known as underapplication opacity. While underapplication can be readily modeled in rule-based approaches, classic OT cannot handle such cases easily, as it does not make reference to the intermediate stages of derivation.

Several solutions have been proposed to handle opacity effects in OT (McCarthy 2007, 2010; Bermúdez-Otero 2003, to name just a few). Here we propose to solve this problem by reformulating positional faithfulness constraints in such a way that they refer to the input positions of the segments in question, and not to their output positions.

A very similar solution was proposed by Jurgec & Razboršek 2013 in their analysis of voicing neutralization patterns in Šmartno Slovenian. In this dialect of Slovenian, the otherwise regular final devoicing process does not affect voiced obstruents that are the result of final vowel deletion. Thus, in Šmartno Slovenian the counterfeeding interaction of vowel deletion and final devoicing results in underapplication opacity. Jurgec & Razboršek 2013 propose to solve that problem by allowing positional faithfulness constraint to refer to the input position of a segment, thus capturing the insight that the

voicing specification of the underlyingly prevocalic segment is preferentially preserved. A slightly modified version of their constraint is given below:

- 30) Ident-Input_{CUE}(voice) – an input obstruent of cue strength *X*, and its output correspondent, have identical values for the feature [voice].

Input-oriented positional faithfulness constraints can distinguish between underlying consonant clusters and consonant clusters derived by vowel deletion. Consider the tableaux below:

31)

	Dep-M	*[gem]&*[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Ident-IN _{ps} (voice)	Ident-IN _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident-IN _{po} (voice)	*[voice]
/lab-Vs/									
☞ a. la:bs				**			*		*
b. la:bz				**		*!			**
c. lab:z		*!		*		*			**
d. lab:s		*!		*			*		*
e. lap:s			*!	*	*				
f. lap:z			*!	*	*	*	*		*
g. la:pz				**	*!	*	*		*
h. la:ps				**	*!				

In (31), the main competitor of the intended winner, candidate (h), violates the positional faithfulness constraint that requires faithfulness to the segments that are underlyingly prevocalic, since in this case the obstruent is underlyingly followed by a vowel. As a result, candidate (a) is correctly predicted to surface.

The same ranking also correctly accounts for the normal application of regressive voicing assimilation. Consider:

32)

	Dep-M	*[gem]& *[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Ident-IN _{ps} (voice)	Ident-IN _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident-IN _{po} (voice)	*[voice]
/sa:k-dam-s/									
a. sa:kdams							*!		*
☞ b. sa:gdams								*	**
c. sa:ktams					*!				
d. sa:gtams					*!		*	*	*

Unfortunately, it runs into problems with progressive assimilation. This happens because both obstruents in the surface cluster underlyingly occupy salient prevocalic positions. Changes of voicing specifications on either of these obstruents entail violations of Ident-Input_{ps}(voice). As a result, the faithful candidate is predicted to surface, just as in case with voiced-voiceless clusters in (31).

33)

	Dep-M	*[gem]&*[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Ident-IN _{ps} (voice)	Ident-IN _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident-IN _{po} (voice)	*[voice]
/kapV:-dam-s/									
a. kapdæms	*!						*		*
☞ b. kap:dæms				*			*		*
☞ c. kap:tæms				*	*!				
d. ka:ptæms				**!	*				
e. ka:pdæms				**!			*		*
f. kabdæms	*!				*				**
g. ka:bdæms				**!	*				**
h. kab:dæms		*!	*	*	*				**

The pattern predicted in (33) is not entirely unfamiliar. Recall that both the forms with progressive assimilation and the faithful parses are possible when the vowel preceding the voiceless obstruent is underlyingly long, i.e., exactly in cases where there is no gemination¹⁵. Regressive assimilation does not happen in these forms, which indicates that the analysis using input-oriented positional faithfulness constraints is on the right track.

34) repeated from (8) (from Ābele 1926, 29)

- a. /tra::pV:-dam-s/ → [tra::ptæms] or [tra::pdæms] ‘hit’
 b. /sa::pV:-dam-s/ → [sa::ptæms] or [sa::pdæms] ‘ache’

The data suggests that progressive assimilation depends on the presence of the surface geminate. This state of affairs is suggestive of the ban on “the worst of the worst” and can be captured by the locally conjoined constraint (Smolensky 1993) as the one proposed below:

35) Agree(voice) & *[geminate] – geminates should agree in voicing with immediately adjacent obstruent

Since this constraint is not violated in Dundaga Latvian, we suggest that it dominates the relevant identity constraints. This gives us the following ranking:

36)

	Dep-M	*[gem]&*[voice]	*MORA[OBS] &ID[voice]	LOCAL-MORA	Agree(voice)& *[gem]	Ident-IN _{ps} (voice)	Ident-IN _{wf} (voice)	Agree(voice)	Ident-IN _{po} (voice)	*[voice]
/kapV:-dam-s/										
a. kapdæms	*!							*		*
b. kap:dæms				*	*!			*		*
☞ c. kap:tæms				*		*!				
d. ka:ptæms				**!		*				
e. ka:pdæms				**!				*		*
f. kabdæms	*!					*				**
g. ka:bdæms				**!		*				**
h. kab:dæms		*!	*	*		*				**

¹⁵ Ābele 1926 does not specify whether this variation is intra- or inter-speaker.

One important consequence of this constraint is that voicing assimilation in clusters involving geminates is not inherently directional. The assimilation is always to the geminate, so it can in principle apply regressively as well as progressively. More data is needed to test this prediction, and we therefore leave it for future research. Importantly, we also predict that this kind of assimilation will never result in a voiced cluster. But rather than being the effect of *[voice], this is the epiphenomenon of the prohibition of surface voiced geminates.

The question remains unsolved as to why progressive voicing assimilation would sometimes apply in forms where the trigger of assimilation is not a geminate. Further research is necessary to answer this question, in particular, in order to determine the status of the variation described in the literature.

5. Conclusions and discussion

In this paper we have considered voicing assimilation patterns that apply in Latvian language. In particular, we have presented some data illustrating a typologically rare process of progressive voicing assimilation from the subdialect of Latvian spoken in Dundaga. We have demonstrated that traditional OT-based approaches to voicing assimilation cannot handle Dundaga data, and proposed the alternative analysis that employs input-oriented positional faithfulness constraints and local constraint conjunction. The welcome consequence of this analysis is that the directionality of voicing assimilation does not need to be stipulated directly, but rather results from the interaction of independently motivated constraints. The ranking we propose correctly accounts for the regular regressive voicing assimilation pattern, blocking of voicing assimilation in the derived environment and voicing assimilation triggered by the geminate.

Our analysis crucially relies on the assumption that the vowel that was deleted from the surface representation via the diachronic process was preserved in the underlying representation. That is, we assume that surface forms of Dundaga Latvian provide enough evidence for the language learner to postulate underlying representation containing a vowel. Whether this assumption is justified can only be proven by further research. The data from Dundaga Latvian that is available to us at this point is incomplete, and mostly relies on impressionistic transcriptions. In addition, sometimes the authors do not make the distinction between synchronic alternations and diachronic processes sufficiently clear.

As we have demonstrated in this paper, input-oriented positional faithfulness constraints can successfully capture underapplication opacity. However, overapplication opacity (i.e. cases where some process seems to have applied even though its context is not met in the surface form) cannot be handled by positional faithfulness constraints.

Consider the hypothetical scenario where both epenthesis and voicing assimilation apply to a hetero-voiced cluster. In this case, the intended winner and the candidate faithful to underlying voicing would tie on Agree(voice) (as neither has a surface cluster), but the former would incur an extra violation on Ident-Input_{PO}(voice) (and Ident_{PS}(voice)) and thus end up harmonically bound. We are not aware of a language where voicing assimilation overapplies, but should it exist, additional mechanisms would have to be proposed to account for it.

Another question that is left to be addressed in further research concerns the status of input-oriented positional faithfulness constraints, the typological predictions that they make and their interaction with classic positional faithfulness constraints (Beckman 1998; Padgett 2002).

Progressive and Regressive Voicing Assimilation in Latvian: Ot-based Account

Summary

This paper presents an OT-based analysis of voicing assimilation patterns in Standard Latvian and in the subdialect of Latvian spoken in Dundaga. Standard Latvian has regressive voicing assimilation in obstruent clusters, and lacks word-final devoicing. In Dundaga Latvian, voicing assimilation underapplies in surface clusters created by vowel deletion, applies progressively in clusters containing geminates, and applies regressively elsewhere. We demonstrate that traditional OT-based approaches to voicing assimilation cannot handle Dundaga data, and argue that underapplication of voicing assimilation in derived environments can be captured by positional faithfulness constraints modified to refer to the input position of segments. We also show that progressive assimilation results from language-specific restrictions on the distribution of obstruent geminates.

Key words: Optimality Theory, voicing assimilation, directionality, Dundaga subdialect, positional faithfulness, opacity, underapplication, local constraint conjunction, compensatory lengthening.

Literature

- Ābele 1926** – Ābele, Anna. Piezīmes par Dundagas izloksnes fonētiku. *Filologu Biedrības Raksti*, VI, 1926, 22.–30.
- Ābele 1929** – Ābele, Anna. Dundagas izloksnes intonācijas. *Filologu Biedrības Raksti*, IX, 1929, 168.–198.
- Beckman 1998** – Beckman, Jill. *Positional Faithfulness*. Doctoral dissertation. Amherst: University of Massachusetts, 1998.
- Bermúdez-Otero 2003** – Bermúdez-Otero, Ricardo. The acquisition of phonological opacity. In: Spenader, Jennifer; Eriksson, Anders, Dahl, Östen (eds.). *Variation within Optimality Theory: Proceedings of the Stockholm Workshop on Variation within Optimality Theory*. Stockholm: Department of Linguistics, Stockholm University, 2003, 25–36.
- Chomsky, Halle 1968** – Chomsky, Noam; Halle, Morris. *The Sound Pattern of English*. New York: Harper and Row, 1968.
- Endzelīns 1951** – Endzelīns, Jānis. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.
- Jurcec, Razboršek 2013** – Jurcec, Peter; Razboršek, Tina. *Opaque interactions in Šmartno Slovenian*. An abstract of a talk presented at Phonetics/Phonology Workshop at the University of Toronto, 2013.
- Kager 1999** – Kager, Rene. *Optimality Theory*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Kenstowicz, Abu-Mansour, Törkenczy 2003** – Kenstowicz, Michael; Abu-Mansour, Mahasen; Törkenczy, Miklóz. Two notes on laryngeal licensing. In: Ploch, Stephan (ed.). *Living on the Edge: 28 Papers in Honour of Jonathan Kaye*. Berlin: Mouton De Gruyter, 259–282.
- Laua 1997** – Laua, Alise. *Latviešu literārās valodas fonētika*. 4., pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Lisker 1986** – Lisker, Leigh. 1986. “Voicing” in English: a catalog of acoustic features signaling /b/ versus /p/ in trochees. *Language and Speech*, 29, 1986, 3–11.
- Lombardi 1995** – Lombardi, Linda. Restrictions on direction of voicing assimilation: an OT account. *University of Maryland Working Papers in Linguistics*, 3, 1995, 89–115.
- Lombardi 1999** – Lombardi, Linda. Positional faithfulness and voicing assimilation in Optimality Theory. *Natural Language & Linguistic Theory*, Vol. 17, No. 2, 1999, 267–302.
- McCarthy 2007** – McCarthy, John J. *Hidden Generalizations: Phonological Opacity in Optimality Theory*. London: Equinox, 2007.
- McCarthy 2008** – McCarthy, John J. *Doing Optimality Theory: Applying theory to data*. Oxford, UK: Blackwell, 2008.

- =====
- McCarthy 2010** – McCarthy, John J. An introduction to Harmonic Serialism. *Language and Linguistics Compass*, 4 (10), 2010, 1001–1018.
- Morén 1999** – Morén, Bruce. *Distinctiveness, coercion and sonority: A unified theory of weight*. PhD dissertation. University of Maryland at College Park, 1999.
- Muižniece 2002** – Muižniece, Lalita. *Latviešu valodas praktiskā fonoloģija*. Rīga: Rasa ABC, 2002.
- Padgett 2002** – Padgett, Jaye. Russian Voicing Assimilation, Final Devoicing, and the Problem of [v]. Ms. University of California, Santa Cruz, 2002.
- Podesva 2002** – Podesva, Robert. Segmental constraints on geminates and their implications for typology. Paper presented at the LSA Annual Meeting, 2002.
- Prince, Smolensky 1993/2004** – Prince, Alan; Smolensky, Paul. *Optimality Theory: Constraint interaction in generative grammar*. Oxford, UK: Blackwell, 1993/2004.
- Rudzīte 1964** – Rudzīte, Marta. *Latviešu dialektoloģija*. Rīga: Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1964.
- Smolensky 1993** – Smolensky, Paul. Harmony, markedness, and phonological activity. *ROA*, 1993, 87.
- Mllvg I 1959** – Sokols, E., A. Bergmane, R. Grabis, and M. Lepika (eds.). *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika, I: Fonētika un morfoloģija*. Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1959.
- Steriade 1999** – Steriade, Donca. Alternatives to syllable-based accounts of consonantal phonotactics. In: Fujimura, O.; Joseph, B. D.; Palek B. (eds.). *Proceedings of LP '98: Item order in language and speech*, Vol. 1. Prague: Charles University in Prague, The Karolinum Press, 1999, 205–245.
- Thurgood 1993** – Thurgood, Graham. Geminates: a cross-linguistic examination. In: Nevis, J. A.; McMenamin, G.; Thurgood, G. (eds.). *Papers in Honor of Frederick H. Brengelman on the Occasion of the 25th Anniversary of the Department of Linguistics*. Fresno, CA: Dept. of Linguistics, CSU Fresno, 129–39.
- Topintzi 2012** – Topintzi, Nina. *Compensatory lengthening*. Invited talk at the 20th Manchester Morphology Meeting, Manchester, 24th–26th May, 2012.

Jana TAPERTE

LATVIEŠU VALODAS LATERĀLO SPRAUDZEŅU AKUSTISKS RAKSTUROJUMS INFORMANTU VECUMA GRUPĀ NO 16 LĪDZ 39 GADIEM

1. Ievads

Kopš 2013. gada janvāra Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūtā *Dr. philol.* Jura Grigorjeva vadībā tiek īstenots Latvijas Zinātnes padomes finansēts fundamentālo un lietišķo pētījumu projekts “Latviešu standartvalodas skaņu sistēmas akustisks raksturojums pa vecuma grupām (5–15, 16–39, 40–59, 60–80)”, kura mērķis ir aprakstīt un salīdzināt latviešu valodas skaņu akustiskos parametrus dažādu vecumu informantu izrunā. Rakstā tiek aplūkoti projekta pirmajā posmā gūtie rezultāti: latviešu valodas laterālo spraudzeņu akustiskās īpašības 10 informantu (5 vīriešu un 5 sieviešu vecuma grupā no 16 līdz 39 gadiem) runā.

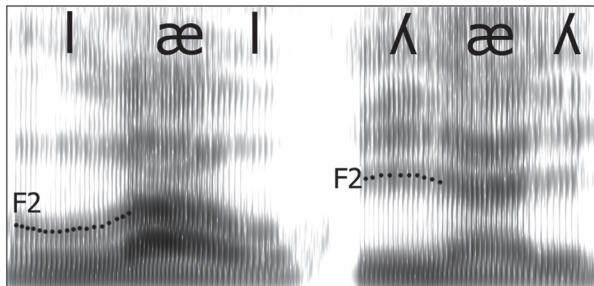
2. Laterālo spraudzeņu akustiskās īpašības

Tradicionāli laterāls spraudzenis jeb laterālis tiek definēts kā līdzskanis, kura artikulācijas laikā aktīvais runas orgāns – mēle –, tuvojoties pasīvajam runas orgānam, pilnīgi noslēdz eju elpas plūsmai vokālā trakta vidū un gaiss plūst gar vienu vai abiem mēles sāniem (VPSV 2007, 363). Pīters Ladefogeds (*Peter Ladefoged*) un Īans Medisons (*Ian Maddieson*) šo definīciju precizē, norādot, ka laterāļu izrunas laikā mēle tiek novietota tā, ka gar vienu vai abiem tās sāniem izplūst lielāks gaisa tilpums nekā gar tās vidusdaļu (Ladefoged, Maddieson 1998, 182). Pasaules valodās laterāļu artikulācijas vieta var variēt no dentālas līdz velārai. Vislielākais vienā valodā novērotais savstarpēji kontrastējošu balsīgu laterālo spraudzeņu skaits ir četri, taču visvairāk ir izplatīts divu laterāļu fonoloģiskais kontrasts (turpat, 185–186). Arī latviešu valodā ir divi laterālie spraudzeņi: alveolārs (saskaņā ar Alises Lauas datiem (Laua 1997)) vai dentāls (saskaņā ar J. Grigorjeva 2008. gadā veiktā elektropalatogrāfiskā pētījuma rezultātiem (Grigorjevs 2012a)) [l] un palatāls [ɭ].

Laterālie spraudzeņi pieder pie skaneņu jeb sonantu klases un kopā ar *r* veida jeb rotiskajām skaņām (*rhotics*) veido plūdeņu grupu. Artikulācijas ziņā skaneņi tiek pretstatīti troksneņiem un definēti kā līdzskaņi, kuru izrunas laikā balss saites vibrē un gaiss samērā brīvi plūst cauri balss traktam (Crystal 2008, 442), tādēļ to spektrālā aina līdzinās patskaņu spektrālajai aintai: tai ir raksturīga relatīvi liela (salīdzinot ar troksneņiem) kopējā intensitāte un skaidra formantu struktūra. Laterāļu, tāpat kā citu plūdeņu, artikulācijas laikā mēles un pasīvā runas orgāna veidotās spraugas dēļ skaņas viļņa svārstību amplitūda samazinās, lai gan sprauga tomēr ir pietiekami plaša, lai akustiskajā signālā parādītos tikai tonālie komponenti bez berzes trokšņa (Kent, Read 1992, 138; sk. 1. att.), un laterāļu akustiskās īpašības tiek aprakstītas līdzīgi patskaņu akustikai, proti, spektrālās pazīmes (formantu un antiformantu struktūru) saistot ar to fizioloģiskajiem korelātiem (Bladon 1979, 501).

P. Ladefogeds un Ī. Medisons min šādas laterālo spraudzeņu formantu struktūras īpatnības (Ladefoged, Maddieson 1998, 193–197; sk. arī 1. att.):

- laterālim esot patskaņu apkaimē, gaisa plūsmas virziena maiņas dēļ dinamiskajā spektrogrammā ir vērojamas krasas formantu struktūras izmaiņas pārejā no viena segmenta uz otru (apikāliem līdzskaņiem pāreja ir straujāka un vairāk izteikta nekā dorsāliem un lamināliem);
- zema pirmā formanta (F1) frekvence (parasti zem 400 Hz);
- svārstīga otrā formanta (F2) frekvence, kas ir atkarīga no līdzskaņa slēguma vietas un mēles konfigurācijas;
- svārstīga, augsta trešā formanta (F3) frekvence (novērots, ka apikāliem līdzskaņiem ir raksturīgs lielāks F3–F2 intervāls nekā lamināliem), virs tā mēdz parādīties cits citam tuvu novietoti papildu formanti.

1. attēls. Zilbju [læ] un [ʎæʎ] dinamiskā spektrogramma. Ar punktēto līniju norādīts līdzskaņa otrā formanta (F2) centrs

Hennings Rīcs (*Henning Reetz*) un Allards Jongmans (*Allard Jongman*), kā arī Rejs Kents (*Ray D. Kent*) un Čārlzs Rīds (*Charles Read*) min alveolāra laterāļa [l] pirmo triju formantu vidējās frekvences, kas iekļaujas šādos intervālos: F1 – 295–365 Hz, F2 – 980–1350 Hz, F3 – 2600–3050 Hz (Kent, Read 1992, 139; Reetz, Jongman 2009, 197). Īpaši liela nozīme laterāļu savstarpējā nošķiršanā pēc artikulācijas vietas ir F1 un F2 frekvencei.

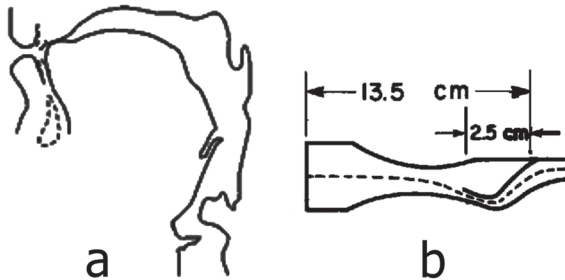
Saskaņā ar Entonija Bladona (*Anthony Bladon*) datiem F1 frekvence korelē ar laterālā sašaurinājuma apjomu: jo lielāks sašaurinājums, jo augstāka F1 frekvences vērtība (Bladon 1979, 502). Tā parasti mainās arī blakus esoša patskaņa ietekmē – paaugstinās platu patskaņu un pazeminās šauru patskaņu fonētiskajā apkaimē –, un ir saistīta ar laterāļa velarizācijas pakāpi, proti, velarizācija sekmē F1 frekvences paaugstināšanos (turpat; Ladefoged, Maddieson 1998, 194; Recasens, Farnetani 1990, 963). Tāpat ir novērots, ka tā ir apgriezti proporcionāla dorsopalatāla kontakta apjomam. Kopumā palatalizētiem un palatāliem laterāļiem ir raksturīga zemāka F1 frekvence nekā dentāliem un alveolāriem laterāļiem bez palatalizācijas (piemēram, bulgāru valodā palatalizēta [lʲ] F1 frekvence ir ap 100–150 Hz zemāka par nepalatalizēta apikāla [l] F1 frekvenci; savukārt itāliešu valodā novērotā F1 vidējā frekvence laterāļiem [l] un [ʎ] ir attiecīgi 500 Hz un 280 Hz (Ladefoged, Maddieson 1998, 194)).

F2 frekvence ir apgriezti proporcionāla mutes un faringa rezonatora tilpumam aiz slēguma vietas (Bladon 1979, 502; Ladefoged, Maddieson, 196) un tieši proporcionāla dorsopalatāla kontakta apjomam (Bladon 1979, 502). Visaugstākā F2 frekvences vērtība ir vērojama palatālajam [ʎ], vidējā – ar palatalizāciju izrunātam dentālajam [l], zemākā – alveolārajam [l]. Velarizācija sekmē F2 frekvences pazemināšanos (Recasens, Farnetani 1990, 963), un velārajam [ɫ] tā ir viszemākā, kas ir saistāms ar sašaurinājuma veidošanos velārajā vai faringālajā apvidū (līdzīgi pakaļējās artikulācijas rindas patskaņiem (Bladon 1979, 502)). Laterāļu [l] un [ʎ] F2 frekvences kraso atšķirību var vērot arī 1. attēlā: pirmajam tā parasti ir zemāka par 1500 Hz, savukārt otrajam – augstāka (Grigorjevs 2012, 101).

Kā norāda E. Bladons (Bladon 1979, 503), antiformanta (sk. turpmāk) dēļ F3 laterāļu spektrā var tikt slāpēts, un šādos gadījumos ceturtais formants (F4) var “pārņemt” dažas F3 īpašības, proti, atspoguļot izmaiņas mutes dobuma priekšējās daļas apjomā: piemēram, dentālajiem līdzskaņiem, kuru artikulācijas laikā priekšējais rezonators ir vismazākais, ir sagaidāma šo formantu frekven-

ces paaugstināšanās, savukārt lūpu noapaļojums sekmē tās pazemināšanos.

Laterāļu izrunas laikā pirms slēguma starp mēli un cietajām aukslējām veidojas neliela gaisa tilpne, kas darbojas kā rezonatora sānu atzars (2. att.). Šī papildu rezonatora kameras un galvenā rezonatora mijiedarbības rezultātā laterāļa spektrā parādās antirezonsanses jeb antiformanti, un šajā ziņā laterāļi ir līdzīgi nāseņiem (Johnson 2003, 160; Reetz, Jongman 2009, 197): skaņas avota spektra tonālie komponenti, kuru frekvence sakrīt ar rezonatora sānu atzara pašfrekvenci, tiek vājināti, un līdzskaņa spektrā enerģija šajās frekvences zonās tiek dzēsta.

2. attēls. Laterālā spraudzeņa [l] artikulācijas shēma (2. a attēls (Narayanan et al. 1997, 1067)) un balss trakta formas atveidojums (2. b attēls (Stevens 1998, 545)); balss trakta kopējais garums ir 13,5 cm, rezonatora sānu atzara garums ir 2,5 cm, ar svītrlīniju norādīts gaisa plūsmas ceļš no balss spraugas līdz mutes atvērimumam)

Laterālim nosakot antiformanta frekvenci, ir jāņem vērā, ka frekvenču zonā zem 5000 Hz parasti var konstatēt vismaz divus (bieži vien vairāk) spektrālos minimumus (Bladon 1979, 503), un kā laterālītātes pazīme parasti tiek minēts antiformants starp F2 un F3 (aptuveni 2000–3000 Hz diapazonā) (turpat; Johnson 2003, 163). Taču tā frekvence mainās līdz ar rezonatora sānu atzara garumu, ko savukārt ietekmē laterāļa artikulācijas vieta. Skaņas akustiskos parametrus, tostarp sagaidāmās formantu un antiformantu frekvences vērtības, var aprēķināt, modelējot balss trakta izmērus un konfigurāciju: piemēram, ja balss trakta garums ir 13,5 cm un rezonatora sānu atzara garums ir 2,5 cm (1. b att.), antiformanta sagaidāmā frekvence ir 3500–4000 Hz

(Stevens 1998, 546). Kennets Stīvenss (*Kenneth N. Stevens*) norāda, ka atkarībā no mēles pozīcijas laterāļa izrunas laikā, kā arī no fonētiskās apkaimes un runātāju īpatnībām sānu atzara efektīvais garums var variēt aptuveni no 2 līdz 4 cm, līdz ar to antifomanta frekvence var būt diapazonā no 2200 līdz 4400 Hz (Stevens 1998, 545–546).

Turpmāk tiek aplūkotas latviešu valodas laterālo spraudzeņu [l] un [ɭ] spektrālās īpašības – formantu struktūra un antiformantu frekvences – un rezultāti tiek salīdzināti ar J. Grigorjeva pilotpētījuma datiem (Grigorjevs 2012a; 2012b).

3. Materiāla ieraksts un analīze

Pētījuma materiālu veido izolēti izrunātas slēgtas simetriskas *CVC* struktūras zilbas (*C* – līdzskanis [l] vai [ɭ], *V* – patskanis [i(:); e(:); æ(:); ɑ(:); ɔ(:); u(:)]), kurās analizēts prevokāls līdzskanis. Materiālu ierunāja 10 informanti – 5 vīrieši (turpmāk tekstā V1–V5) un 5 sievietes (turpmāk tekstā S1–S5) vecumā no 19 līdz 39 gadiem. Visiem informantiem latviešu valoda ir dzimtā valoda, un viņu runā nav konstatētas būtiskas dialektu iezīmes vai individuālas īpatnības. Katra zilbe ierakstīta trijos atkārtojumos, un kopējais analizēto vienību skaits tādējādi ir 720.

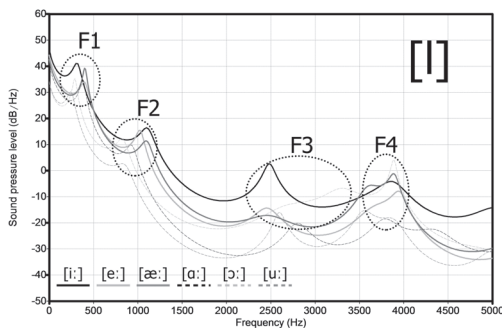
Pētījuma materiāls tika ierakstīts, izmantojot ar datoru savienotas *Edirol UA-25* un *Roland UA-55* ārējās skaņas kartes un *AKG C520* uz galvas fiksējamu kondensatoru mikrofonu. Ieraksti tika veikti ar 44,1 kHz ciparošanas frekvenci un 16 bitu kvantēšanu. Ieraksta laikā tika lietota *WavePad Sound Editor v5.40* (NCH Software 2013) un *Audacity v2.0.3* (Audacity Team 2013) datorprogrammas. Akustiskā analīze tika veikta ar datorprogrammu *Praat v5.3.35* (Boersma, Weenink 2012). Akustiskajai analīzei tika izmantotas platjoslu dinamiskās spektrogrammas, kā arī FFT un LPC momenta spektri. Datu statistiskā apstrāde tika veikta ar datorprogrammām *Microsoft Excel v14.0.4760* (Microsoft Corporation 2010) un *SPSS Statistics v21.0.0.0* (IBM Corporation 2012).

3. Rezultāti

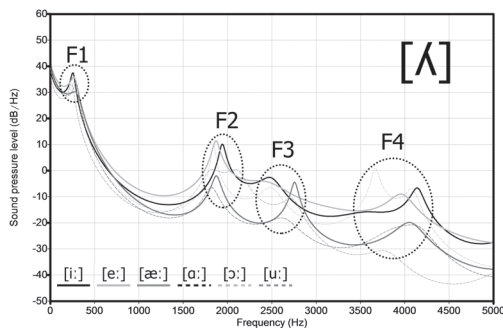
3.1. Formanti

Izmantojot analizējamo līdzskaņu stabilajam posmam aprēķinātos vidējos FFT un LPC momenta spektrus, tika noteiktas pirmo četru formantu frekvences vērtības (sk. apkopotos datus 1. un 2. tabulā). 3. un 4. attēlā parādīti viena informanta (V5) visu garo patskaņu fonētiskajā apkaimē izrunātu laterāļu [l] un [ɭ] LPC spektri. No attēliem,

kas lielā mērā atspoguļo arī citu informantu izrunā novērotās kopējās tendences, var secināt, ka laterāļa [l] (3 att.) pirmo divu formantu frekvences vērtības ir daļēji atkarīgas no fonētisko apkaimi veidojošā patskaņa kvalitātes, savukārt laterālim [ɫ] (4. att.) tās ir stabilākas un mazāk pakļautas fonētiskās apkaimes ietekmei. Šis relatīvais F1 un F2 frekvences nemainīgums ir saistīts ar šī līdzskaņa artikulācijas īpatnībām: tas tiek izrunāts ar slēgumu cieto aukslēju apvidū un tā izrunai (tāpat kā tas raksturīgs citu palatālu līdzskaņu artikulācijai) ir nepieciešams precīzs mēles stāvoklis, ko blakus esošas skaņas ietekmē minimāli.

3. attēls. Laterālā spraudzeņa [l] LPC spektrs patskaņu [i; e; æ; ɑ; ɔ; u:] fonētiskajā apkaimē. Ar elipsēm iezīmētas pirmo četru formantu frekvences zonas

4. attēls. Laterālā spraudzeņa [ɫ] LPC spektrs patskaņu [i; e; æ; ɑ; ɔ; u:] fonētiskajā apkaimē. Ar elipsēm iezīmētas pirmo četru formantu frekvences zonas

Gan sieviešu un vīriešu grupām kopā, gan katram informantam individuāli aprēķinātās vidējās laterāļu [l] un [ɭ] pirmo četru formantu frekvences vērtības (sk. 1. un 2. tabulu) demonstrē līdzīgas tendences. Sieviešu izrunai salīdzinājumā ar vīriešu datiem ir raksturīgas lielākas formantu frekvences vērtības un līdz ar to arī lielākas standartnovirzes (ar dažiem izņēmumiem), kas ir saistīts ar atšķirībām sieviešu un vīriešu balsis trakta anatomijā. Tabulās apkopotie dati rāda, ka laterāļi [l] un [ɭ] ir savstarpēji nošķirami tikai pēc F1 un F2 frekvences vērtības, savukārt starp F3 un F4 būtiskas atšķirības nav novērotas – šo formantu frekvence vairāk ir atkarīga no blakus esoša patskaņa kvalitātes nekā no laterāļa artikulācijas vietas (sīkāk par to sk. turpmāk).

Dentālajam vai alveolārajam [l] visu četru formantu vidējās frekvences vērtības ir augstākas nekā palatālajam [ɭ]:

- [l] vidējā F1 frekvences vērtība ir 370 Hz (SN = 73 Hz), [ɭ] vidējā F1 frekvences vērtība ir 309 Hz (SN = 36 Hz);
- [l] vidējā F2 frekvences vērtība ir 1008 Hz (SN = 177 Hz), [ɭ] vidējā F2 frekvences vērtība ir 2086 Hz (SN = 251 Hz);
- [l] vidējā F3 frekvences vērtība ir 2838 Hz (SN = 340 Hz), [ɭ] vidējā F3 frekvences vērtība ir 2868 Hz (SN = 353 Hz);
- [l] vidējā F4 frekvences vērtība ir 3938 Hz (SN = 430 Hz), [ɭ] vidējā F4 frekvences vērtība ir 3946 Hz (SN = 446 Hz).

1. tabula. Laterālā spraudzeņa [l] pirmo četru formantu frekvences vērtības hercos (VSV – vidējā statistiskā vērtība; SN – standartnovirze)

	F1 (Hz)		F2 (Hz)		F3 (Hz)		F4 (Hz)	
	VSV	SN	VSV	SN	VSV	SN	VSV	SN
Vīrieši	344	56	908	104	2600	258	3629	237
V1	405	40	834	66	2956	193	3589	138
V2	343	43	970	89	2503	55	3605	281
V3	328	47	893	73	2488	140	3694	159
V4	292	22	893	110	2377	89	3471	299
V5	354	53	951	114	2675	248	3784	133
Sievietes	395	78	1108	179	3076	228	4246	350
S1	427	36	1048	87	3096	107	4214	171
S2	398	135	1310	210	3057	211	4516	249
S3	387	66	1071	155	3212	274	4082	400
S4	395	49	1018	125	3094	262	4086	304
S5	369	58	1092	134	2920	143	4335	377

2. *tabula.* Laterālā spraudzeņa [ʎ] pirmo četru formantu frekvences vērtības hercos (VSV – vidējā statistiskā vērtība; SN – standartnovirze)

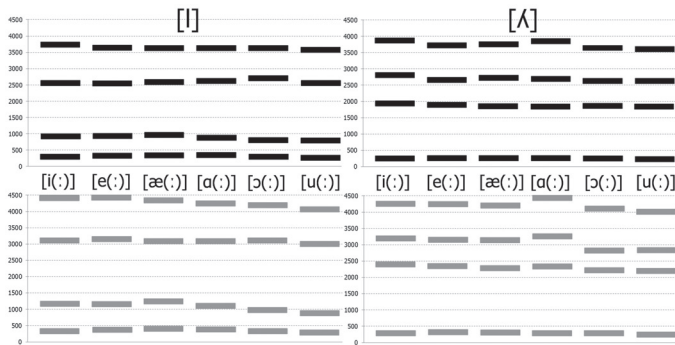
	F1 (Hz)		F2 (Hz)		F3 (Hz)		F4 (Hz)	
	VSV	SN	VSV	SN	VSV	SN	VSV	SN
Vīrieši	274	29	1880	93	2680	225	3720	374
V1	306	21	1796	60	2709	256	3609	152
V2	283	25	1970	65	2727	121	3889	366
V3	257	29	1829	62	2655	218	3730	352
V4	254	19	1914	83	2720	294	3490	443
V5	269	16	1891	79	2587	176	3884	341
Sievietes	311	50	2293	179	3055	359	4172	395
S1	347	49	2236	133	3265	376	4188	244
S2	313	47	2351	116	3035	248	4491	377
S3	282	48	2371	202	3236	288	4131	279
S4	329	39	2153	197	3018	320	3858	453
S5	287	35	2354	125	2724	276	4194	323

Lai gan šī pētījuma datus noteiktā atšķirība starp alveolārā/dentālā un palatālā laterāļa F1 frekvences vērtībām ir mazāk izteikta nekā citu valodu pētījumos novērotā (sk. 2. sadaļu), *t* testa rezultāti apliecina tās statistisko nozīmību ($p < 0,001$). Statistiski nozīmīgas ir arī F2 frekvences vērtību atšķirības ($p < 0,001$), savukārt atšķirības F3 un F4 frekvencē nav būtiskas (attiecīgi $p = 0,248$ un $p = 0,788$).

Abu laterāļu formantu frekvence ir pakļauta blakus esošu patskaņu ietekmei, lai gan palatālā [ʎ] formantu struktūra, kā jau tika minēts iepriekš, ir samērā stabila šī līdzskaņa artikulācijas īpatnību dēļ. Laterāļu formantu struktūras shematiskais attēlojums dažādu patskaņu apkaimē ir redzams 5. attēlā, kas izveidots pēc vīriešu un sieviešu grupu vidējiem datiem. Kā redzams, gan vīriešu, gan sieviešu izrunā patskaņa ieteikmei visvairāk ir pakļauti laterāļa [l] F1 un F2, bet [ʎ] pirmo divu formantu frekvence ir mazāk mainīga.

Sprīžot pēc vidējiem datiem (5. att.), [l] pirmais formants ievērojami pazeminās patskaņu [ɔ(:)] un [u(:)] apkaimē, paaugstinās patskaņu [æ(:)] un [ɑ(:)] apkaimē, savukārt vidējās F1 frekvences vērtības vērojamas zilbēs ar patskaņiem [i(:)] un [e(:)]. F2 frekvences vērtības korelē ar blakus esoša patskaņa artikulācijas rindu – pazeminās zilbēs ar pakalējās rindas patskaņiem un paaugstinās zilbēs ar priekšējās rindas patskaņiem. Palatālā [ʎ] sieviešu izrunā vērojama

F1 pazemināšanās patskaņa [u(:)] fonētiskajā apkaimē, savukārt F3 un F4 ievērojami pazeminās abu noapaļoto patskaņu apkaimē gan vīriešu, gan sievieti izrunā. Lai pārbaudītu, kuras fonētiskās apkaimes noteiktās atšķirības ir statistiski nozīmīgas, tika veikta triju faktoru dispersijas analīze, par rezultatīvo pazīmi izvēloties vienu no četrām formantu frekvences vērtībām (katram līdzskanī atsevišķi), bet par faktorālajām pazīmēm – patskaņa artikulārā sašaurinājuma vietu (palatāla vs. faringāla vs. velāra) un patskaņa artikulācijas rindu (priekšējā vs. pakaļējā).

5. attēls. Prevokālu laterālo spraudzeņu [l] un [ɭ] formantu struktūra patskaņu [i(:); e(:); æ(:); ɑ(:); ɔ(:); u(:)] fonētiskajā apkaimē (vidējās vērtības). Ar melno krāsu norādīti vīriešu izrunas dati, ar pelēko krāsu – sievieti izrunas dati

Saskaņā ar dispersijas analīzes rezultātiem gan alveolārā/dentālā [l], gan palatālā [ɭ] F1 frekvence nav atkarīga no blakus esoša patskaņa artikulācijas rindas (attiecīgi $p = 0,283$ un $p = 0,154$), savukārt patskaņa artikulārā sašaurinājuma vietas noteiktās atšķirības abiem līdzskanī izrādās statistiski nozīmīgas (attiecīgi $p < 0,001$ un $p = 0,004$). Taču *post hoc* analīze (pēc Bonferoni korekcijas) atklāj nebūtisku atšķirību ($p = 0,122$ laterālim [l] un $p = 1,000$ laterālim [ɭ]) starp faringālu [æ(:); ɑ(:)] un palatālu [i(:); e(:)] patskaņu apkaimi un nozīmīgu atšķirību starp velāru [ɔ(:); u(:)] un palatālu, kā arī velāru un faringālu patskaņu apkaimi ($p < 0,001$ abos gadījumos laterālim [l] un $p = 0,001$ abos gadījumos laterālim [ɭ]). Tas liek secināt, ka noteicošais faktors šajā gadījumā ir patskaņa noapaļojums, kas rada blakus esoša līdzskaņa F1 pazeminājumu. Līdzīgs rezultāts ir vērojams arī alveolārā/dentālā [l] F2 frekvencei: *post hoc* analīzes rezultāti uz-

rāda patskaņu [ɔ(:); u(:)] apkaimes būtisko ietekmi uz tās vērtībām ($p < 0,001$), savukārt atšķirība starp palatālo un faringālo patskaņu apkaimi nav būtiska ($p = 1,000$); F2 frekvenci ietekmē arī patskaņa artikulācijas rinda ($p < 0,001$). Palatālā [ɮ] F2 frekvencei abi faktori ir izrādījušies statistiski nenozīmīgi (attiecīgi $p = 0,080$ un $p = 0,862$). Laterālīm [l] F3 un F4 frekvence nav pakļauta nedz patskaņa artikulārajā sašaurinājuma vietas (attiecīgi $p = 0,981$ un $p = 0,377$), nedz artikulācijas rindas (attiecīgi $p = 0,829$ un $p = 0,482$) ietekmei. Savukārt [ɮ] datus novērota noapaļoto patskaņu ietekme uz abiem augstākajiem formantiem.¹

3. *tabula.* Laterālo spraudzeņu [l] un [ɮ] pirmo četrus formantu frekvences vērtību diapazoni hercos salīdzinājumā ar J. Grigorjeva pilotpētījuma datiem (Grigorjevs 2012a; 2012b)

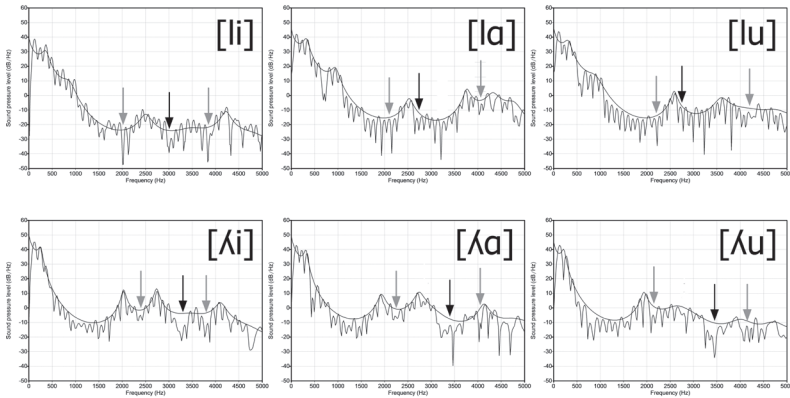
		F1 (Hz)	F2 (Hz)	F3 (Hz)	F4 (Hz)
[l]	Šī pētījuma dati	240–650	690–1640	2200–3800	2430–3870
	Grigorjevs 2012a, 2012b	200–600	700–1300	2200–2800	3400–3800
[ɮ]	Šī pētījuma dati	200–440	1660–2900	2130–3450	2960–4590
	Grigorjevs 2012a, 2012b	200–300	1600–1900	2200–2900	3800–4200

Kopumā iegūtās laterāļu [l] un [ɮ] pirmo četrus formantu frekvences saskan ar J. Grigojeva pilotpētījuma (Grigorjevs 2012a; 2012b) rezultātiem (sk. salīdzinājumu 3. tabulā). Pētījumā aprēķinātie formantu frekvences vērtību plašie intervāli ir saistāmi ir analizēto datu apjomu.

3.2. Antiformanti

Lai laterāļiem noteiktu antiformantu frekvenci, līdzskaņa nepārveidotajam FFT spektram tika pārklāts ar LPC algoritmu izlīdzināts spektrs. LPC (*linear predictive coding*) jeb lineāri paredzošās kodēšanas pamatā ir pieņēmums, ka balss trakta filtrā antirezonaņu nav (Johnson 2003, 157), tāpēc attēlā antiformantu zonās līdzskaņiem ir vērojama šo spektru neatbilstība (6. att.).

¹ *Post hoc* analīzes rezultāti F3 frekvences vērtībām: palatāls vs. faringāls – $p = 1,000$, velārs vs. palatāls – $p < 0,001$, velārs vs. faringāls – $p < 0,001$. *Post hoc* analīzes rezultāti F4 frekvences vērtībām: palatāls vs. faringāls – $p = 1,000$, velārs vs. palatāls – $p = 0,004$, velārs vs. faringāls – $p = 0,001$.

6. attēls. Antiformantu noteikšana prevokāliem patskaņu [i; a; u] fonētiskajā apkaimē izrunātiem laterālajiem spraudžiem [l] un [ʎ]. Antiformanti norādīti ar bultiņām; melnā bultiņa norāda antiformantu, kuru nosaka rezonatora sānu atzars

Kā tika minēts iepriekš, laterāļa spektrā var tikt konstatēti vairāki spektrālie minimumi. Ņemot vērā iespējamo papildu rezonatora lielumu alveolārā/dentālā un palatālā laterāļa artikulācijas laikā, analizējamajiem līdzskaņiem tika noteikti antiformanti augsto frekvenču zonā – sākot ar 2000 Hz –, kur vairākumā gadījumu tika konstatēti 3 vai 4 antiformanti. Attēlā, kur parādīta antiformantu noteikšanas procedūra (6. att.), redzams, ka ar pelēkām bultiņām marķēto antiformantu frekvence ir samērā stabila un nav atkarīga nedz no līdzskaņa, nedz no blakus esoša patskaņa kvalitātes, savukārt ar melno bultiņu atzīmētais antiformants dažādu patskaņu fonētiskajā apkaimē mainās atkarībā no līdzskaņa artikulācijas vietas. 4. un 5. tabulā sniegtas abiem laterālajiem aprēķinātās pirmo četru antiformantu frekvences vērtības un atzīmētas tās, kuras, pēc autores domām, atbilst papildrezonatora svārstības frekvencei.

Lai gan precīzi noteikt rezonatora sānu atzaram atbilstošo antiformantu bez artikulācijas pētījumu datiem ir problemātiski, par labu izvēlētajām vērtībām liecina tas, ka šajās frekvenču zonās antiformants vērojams visiem informantiem visu patskaņu apkaimē. Jāpiebilst arī, ka šie frekvenču intervāli un tiem aprēķināmais iespējamais rezonatora sānu atzara garums atbilst K. Stīvensa norādītajām vērtībām (Stevens 1998, 545–546; sk. arī 2. sadaļu). Saskaņā ar rezultātiem alveolārā/dentālā laterāļa [l] rezonatora sānu atzaram atbilstošā antiformanta frekvenču diapazons ir 2250–3250 Hz, bet palatālā laterāļa [ʎ] papildrezonatoram

atbilst antiformants 2350–5000 Hz frekvenču zonā. Balstoties uz šiem aprēķiniem, var noteikt, ka efektīvais rezonatora sānu atzara garums latviešu valodas laterāļiem varētu būt attiecīgi 2,7–3,9 cm un 1,8–3,7 cm.

4. tabula. Laterālā spraudzeņa [l] pirmo četru antiformantu frekvences vērtību diapazoni hercos. Pelēkāajā ailē norādīti vērtību diapazoni, kuri, pēc autores domām, atbilst rezonatora sānu atzara rezonansei

	Z1	Z2	Z3	Z4
Vīrieši	1700–2600	2500–3000	2900–3800	3700–4600
V1	2150–2600	2500–3000	3100–3800	3700–4500
V2	1750–2250	2500–3000	3100–3800	3700–4500
V3	1750–2250	2500–3250	3000–3750	3700–4400
V4	1750–2500	2500–3000	3000–3750	3800–4600
V5	1700–2250	2400–3000	2900–3250	3900–4500
Sievietes	1700–2500	2250–3250	3000–3800	3750–4700
S1	1800–2300	2300–3000	3250–3800	3800–4600
S2	1700–2500	2400–3000	3000–3800	3750–4550
S3	1800–2500	2250–3200	3250–3750	3750–4700
S4	2000–2450	2500–3200	3200–3800	3800–4550
S5	1750–2300	2400–3250	2850–3600	3750–4600

5. tabula. Laterālā spraudzeņa [ʌ] pirmo četru antiformantu frekvences vērtību diapazoni hercos. Pelēkāajā ailē norādīti vērtību diapazoni, kuri, pēc autores domām, atbilst rezonatora sānu atzara rezonansei

	Z1	Z2	Z3	Z4
Vīrieši	1900–2800	2400–3300	3100–4000	3700–4700
V1	1900–2700	2700–3250	3100–3900	3700–4600
V2	2100–2800	2600–3300	3500–3900	4000–4700
V3	2000–2600	2700–3300	3200–4000	3900–4600
V4	1900–2500	2400–3250	3600–3800	4150–4600
V5	2200–2750	2600–3250	3150–3900	3800–4600
Sievietes	1700–2850	2350–3500	3200–4000	4000–4800
S1	1700–2700	2350–3500	3300–3900	4000–4750
S2	1750–2750	2600–3300	3200–3900	4000–4800
S3	2000–2750	2700–3400	3400–3900	4000–4800
S4	2100–2500	2800–3500	3300–4000	4250–4750
S5	1750–2850	2800–3500	3450–4000	4000–4750

6. tabula. Laterālo spraudzeņu [l] un [ʎ] pirmo četru antiformantu frekvences vērtību diapazoni hercos salīdzinājumā ar J. Grigorjeva pilotpētījuma datiem (Grigorjevs 2012a; 2012b). Šrifts bez formatējuma norāda biežāk novērotos frekvenču vērtību diapazonus; slīprakstā norādīti pilni diapazoni, bet treknrakstā – vērtību diapazoni, kuri, pēc autoru domām, atbilst rezonatora sānu atzara rezonansei

		Z1 (Hz)	Z2 (Hz)	Z3 (Hz)	Z4 (Hz)
[l]	Šī pētījuma dati	2000–2300 (1700–2600)	2700–3100 (2250–3250)	3200–3700 (2900–3800)	4000–4500 (3700–4700)
	Grigorjevs 2012a, 2012b	2100–2200 (1900–2500)	3000–3200 (2500–3200)	3400–3700	4000–4200
[ʎ]	Šī pētījuma dati	2000–2700 (1700–2850)	2800–3200 (2350–3500)	3300–3800 (3100–4000)	4000–4700 (3700–4800)
	Grigorjevs 2012a, 2012b	2200–2300 (2000–2600)	3000–3200 (2800–3200)	3700–3800	4200–4400 (4100–4600)

Abiem laterāļiem noteiktajiem antiformantiem ir raksturīgs plašs frekvenču diapazons, kas skaidrojams gan ar informantu individuālajām īpatnībām, gan ar patskaņu fonētiskās apkaimes ietekmi. Iegūtos datus salīdzinot ar pilotpētījuma rezultātiem (6. tabula), var redzēt, ka, lai arī šajā darbā aprēķinātās frekvences vērtības ir ievērojami svārstīgākas, kopumā šie dati uzrāda līdzīgas tendences: laterālim [l] rezonatora sānu atzara noteiktais antiformants visbiežāk atrodams frekvenču zonā no 2700 Hz līdz 3100 Hz, savukārt laterālim [ʎ] – frekvenču zonā no 3300 Hz līdz 3800 Hz.

4. Nobeigums

Salīdzinājumā ar pilotpētījuma rezultātiem (Grigorjevs 2012) gūtie dati demonstrē augstu variatīvuma pakāpi, taču uzrāda līdzīgas tendences. Latviešu valodas laterālie spraudzeņi [l] un [ʎ] ir savstarpēji nošķirami galvenokārt pēc pirmo divu formantu un antiformanta frekvences. Laterāļa [l] formantu struktūra ir mainīgāka nekā [ʎ] formantu struktūra, kas ir saistīts ar palatālo līdzskaņu grupai raksturīgo stabilo artikulāciju, taču arī palatālais [ʎ] ir pakļauts blakus esošu patskaņu ietekmei. Pilnīgākam šīs līdzskaņu grupas aprakstam būtu jāveic arī uztveres un artikulācijas pētījumi, lai noteiktu aplūkoto akustisko pazīmju auditīvo nozīmību, kā arī precīzāk rasturotu to saistību ar runas orgānu darbību.

Acoustic Characteristics of Latvian Laterals (data from speakers aged 16–39)

Summary

The acoustic characteristics of the Latvian laterals [l] and [ɫ] are discussed in the paper and the results are compared with those of the pilot study carried out by Juris Grigorjevs in 2012. The study is part of the research project "Acoustic characteristics of the Latvian sound system by age groups (5–15, 16–39, 40–59, 60–80)" at Latvian Language Institute, Riga. The material consists of closed symmetric CVC syllables, where C is one of the Latvian laterals and V is one of the vowels [i(:); e(:); æ(:); a(:); o(:); u(:)]. The CV parts of the syllables were used for the analysis. Each utterance was recorded in three repetitions by every speaker, thus 720 items were analysed in total. The laterals are characterized using two parameters – formant structure and frequency values of the oral zero.

The results of the study generally coincide with those of the study conducted by Grigorjevs and show the same overall trends. Latvian laterals can be distinguished mainly by the frequency of F1 and F2 and the oral zero, while F3 and F4 demonstrate some effects of the context vowels. The perceptual significance of these acoustic features should be verified by perception tests.

Literatūra

- Audacity Team 2013** – Audacity Team. *Audacity* v2.0.3 [Computer software]. Pieejams: <http://audacity.sourceforge.net/> (skatīts 09.07.2013).
- Bladon 1979** – Bladon, Anthony. The production of laterals: some acoustic properties and their physiological implications. *Current Issues in Linguistic Theory. Vol. 9. Current Issues in the Phonetic Sciences: Proceedings of the IPS-77 Congress, Miami Beach, FL, USA, December 17th–19th, 1977*. Hollien, H.; Hollien, P. (eds.). Amsterdam: John Benjamins, 1979, 501–508.
- Boersma, Weenink 2012** – Boersma Paul, Weenink, David. *Praat: Doing phonetics by computer* v5.3.35 [Computer software]. Pieejams: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/> (skatīts 08.12.2012).
- Grigorjevs 2012a** – Grigorjevs, Juris. Acoustic characteristics of the Latvian sonorants. *Baltistica*, 47(2). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, 267–292.
- Grigorjevs 2012b** – Grigorjevs, Juris. Latviešu valodas laterālo spraudzeņu akustisks raksturojums. *Linguistica Lettica*. 20. laidziens. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2012, 96.–109.

- =====
- IBM Corporation 2012** – IBM Corporation. *SPSS Statistics* v21.0.0.0 [Computer software]. Pieejams: <http://www-01.ibm.com/software/analytics/spss/products/statistics/index.html> (skatīts: 23.12.2012).
- Johnson 2003** – Johnson, Keith. *Acoustic and Auditory Phonetics*. 2nd edition. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd, 2003.
- Kent, Read 1992** – Kent, Raymond D., Read, Charles. *The Acoustic Analysis of Speech*. San Diego, CA: Singular Publishing Group, 1992.
- Ladefoged, Maddieson 1998** – Ladefoged, Peter, Maddieson, Ian. *The Sounds of the World's Languages*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd, 1998.
- Laua 1997** – Laua, Alise. *Latviešu literārās valodas fonētika*. 4. izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Microsoft Corporation 2010** – Microsoft Corporation. *Microsoft Excel* v14.0.4760 [Computer software]. Pieejams: <http://office.microsoft.com/en-001/excel/> (skatīts: 23.12.2012).
- Narayanan et al. 1997** – Narayanan, Shrikanth S., Alwan, Abeer A., Haker, Katherine. Toward articulatory-acoustic models for liquid approximants based on MRI and EPG data. Part I. The laterals. *Journal of the Acoustical Society of America*, 101(2). Mellville, NY: Acoustical Society of America, 1997, 1064–1077.
- NCH Software 2013** – NCH Software. *WavePad Sound Editor* v5.40 [Computer software]. Pieejams: <http://www.nch.com.au/wavepad/index.html> (skatīts: 10.05.2013).
- Recasens, Farnetani 1990** – Recasens, Daniel, Farnetani Edda. Articulatory and acoustic properties of different allophones of /l/ in American English, Catalan and Italian. *Proceedings of the International Conference on Spoken Language Processing*. Vol. 2. Tokyo: The Acoustical Society of Japan, 1990, 961–964.
- Stevens 1998** – Stevens, Kenneth N. *Acoustic Phonetics*. Cambridge, MA: MIT Press, 1998.
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Valsts valodas aģentūra, 2007.

Ieva ZUICENA

“MŪSDIENU LATVIEŠU VALODAS VĀRDNĪCA” UN PROBLĒMAS LATVIEŠU VALODAS VĀRDSĶIRU KLASIFIKĀCIJĀ

Valsts pētījumu programmas “Nacionālā identitāte (valoda, kultūra un cilvēkdrošība)” projekta Nr. 3 “Valoda – nacionālās identitātes pamats” ietvaros 2013. gada nogalē tika pabeigta “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas” (MLVV) šķirķļu rakstīšana, un pašlaik šī vārdnīca ir pieejama internetā (www.tezaurs.lv/mlvv) no burta A līdz burtam Ž.

Lai jaunā elektroniskā vārdnīca varētu pilnvērtīgi funkcionēt, tai vēl ir nepieciešams veikt vairākus tehniska rakstura uzlabojumus. Vispirms būtu jāizveido MLVV iekļauto vārdu saraksts, lai vārdnīcas lietotājs varētu redzēt, kādi vārdi vispār ir atrodamī šajā vārdnīcā. Uzlabojamas ir arī MLVV meklēšanas iespējas, jo pašlaik meklētājs uzrāda tikai pirmo šķirķļa vārdu, nereaģējot uz otro vai trešo šķirķļa vārdu, kā arī neparāda tos atvasinājumus, kas bez skaidrojuma pievienoti šķirķļa beigās aiz kvadrātiņa. Pagaidām neatrisināta problēma ir pelēkā fona zudums komentāros par vārda lietojumu šķirķļa beigās. Iztrūkstot šim pelēkajam fonam, komentārs vizuāli saplūst ar pārējo šķirķli un nav labi saskatāms. Tālākā nākotnē varētu padomāt arī par to, kā labāk parādīt šķirķļa vārdā platā patskaņa *e* un divskaņa *o* izrunu. Šķiet, ka ir pienācis laiks no grafiskās atveides pāriet uz jauno tehnoloģiju piedāvātajām iespējām un izrunu atspoguļot skaniskā veidā, līdzīgi kā tas ir darīts “Latviešu literārās valodas vārdnīcas” (LLVV) elektroniskajā variantā (www.tezaurs.lv/llvv).

Kā katrā skaidrojošajā vārdnīcā, MLVV centrālā vieta ir atvēlētā vārda semantikas atspoguļojumam. Samērā detalizēti dota arī gramatiskā informācija. Šajā ziņā vārdnīcas veidotājiem grūtības sagādāja mūsdienīgas latviešu valodas gramatikas trūkums. Kā zināms, jaunā latviešu valodas gramatika (Gramatika 2013) iznāca tikai 2013. gada nogalē, kad MLVV faktiski bija jau pabeigta. Tāpēc darba gaitā nācās konsultēties pie topošās gramatikas autoriem individuāli, meklēt jaunāko informāciju citos izdevumos, jo 1959. gadā iznākusī “Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika” (MLLVG I) dažkārt pauda

novecojušas nostādnes. Rediģējot MLVV, liela uzmanība tika veltīta tam, lai gramatikas jautājumos tiktu ievērota atbilstība jaunākajiem valodnieciskajiem atzinumiem, taču laika trūkuma dēļ ne visur un ne visos sīkumos tas ir izdevies. Šajā rakstā tiks aplūkotas problēmas, kas saistās ar vienu no vārda gramatiskā raksturojuma elementiem skaidrojošās vārdnīcās – leksikogrāfiskajām norādēm par vārda piederību noteiktai vārdsšķirai.

Pārmaiņas numerāļu klasifikācijā

Viens no jautājumiem, kur valodnieciskajā literatūrā sastopami atšķirīgi viedokļi, kas savukārt rada nekonsekvences vārdnīcās, ir atsevišķu vārdu piederība pie konkrētas vārdu šķiras. Laika gaitā notikušas pārmaiņas skaitļa vārdu, vietniekvārdu un vēl dažu citu vārdsķiru klasifikācijā. Piemēram, jaunākajā valodnieciskajā literatūrā vairs netiek atsevišķi izdalīta tāda skaitļa vārdu grupa kā nenoteiktie skaitļa vārdi, kas kā īpaša semantiska grupa aplūkota jau Stērstu Andreja 1879. gadā izdotajā “Latviešu valodas mācībā” (Paegle 2003, 66). Arī “Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” pirmajā sējumā, kas iznāca 1959. gadā, pamata skaitļa vārdi iedalīti noteiktajos un nenoteiktajos skaitļa vārdos, norādot, ka nenoteikto skaitļa vārdu grupai pieskaitāmie skaitļa vārdi (piem., *daudz, nedaudz, maz, vairāk, mazāk, cik, necik*) “stāv uz robežas starp īstiem skaitļa vārdiem un apstākļa vārdiem”. (MLVG I, 478) Runājot tālāk par šo skaitļa vārdu grupu, turpat pieminēts, ka šādu vārdu, ar kuriem izsaka nenoteiktu daudzumu, latviešu valodā ir maz un tie ir apstākļa vārdu homonīmi (MLVG I, 495). Tātad, ja šie vārdi ir saistījumā ar lietvārdu, tie ir nenoteiktie skaitļa vārdi (*daudz ābolu*), bet, ja saistījumā ar darbības vārdu – adverbi (*daudz strādāt*). Šāda interpretācija konsekventi ievērota “Latviešu literārās valodas vārdnīcas” visos astoņos sējumos (līdz pat 1996. gadam, kad iznāca LLVV pēdējais sējums); šajā vārdnīcā vārdi *daudz, nedaudz, maz, vairāk, mazāk, cik, necik* u. tml. dalīti homonīmos, un kā pirmais homonīms dots nenoteiktais skaitļa vārds, bet kā otrs – apstākļa vārds.

Jēdzienu “nenoteiktie skaitļa” vārdi lieto arī Brigita Ceplīte un Laimdots Ceplītis grāmatā “Latviešu valodas praktiskā gramatika”, kas iznāca 1991. gadā: “Ir arī skaitļa vārdi, kas apzīmē nenoteiktu daudzumu saistījumā ar lietvārdu; šādus skaitļa vārdus sauc par nenoteiktajiem skaitļa vārdiem [...] Šie vārdi uzskatāmi par apstākļa vārdiem saistījumā ar darbības vārdiem, īpašības vārdiem vai apstākļa vārdiem.” (Ceplīte, Ceplītis 1991, 50).

Viensējuma “Latviešu valodas vārdnīcas” (LVV) gan pirmā, gan otrā izdevuma veidotāji vārdus *daudz*, *maz*, *nedaudz*, *cik* homonīmos nedala, bet šķirkļa galvā norāda, ka tie ir gan skaitļa vārdi, gan apstākļa vārdi:

NEDAUDZ skait. un apst. **1.** apst. *Nelielā mērā, mazliet*. N. noguris. N. pasmaidīt. Kļuva n. vieglāk. N. īsāks, zemāks. N. ieēst. **2.** nenot. skait., nelok. *Nenoteikts, samērā neliels skaits, daudzums*. Man vēl ir n. naudas. Šai telpā var saiet tikai n. cilvēku. (LVV 2006, 675)

Savukārt vārdu *vairāk* LVV veidotāji, pretstatā LLVV, ierindo tikai apstākļa vārdu kategorijā (LVV 1987, 836; LVV 2006, 1143).

Latviešu valodas inversajās vārdnīcās, kas iznāca pagājušā gadsimta 70. gados (Emīlija Soida, Sarma Kļaviņa “Latviešu valodas inversā vārdnīca”, ZA Valodas un literatūras institūta izdotā “Latviešu valodas inversā biežuma vārdnīca”), vārdi *daudz*, *maz*, *nedaudz*, *vairāk*, *mazāk cik*, *necik* klasificēti par apstākļa vārdiem.

Pēdējā laikā latviešu valodniecībā pārsvaru ir guvis viedoklis, ka pie adverbiem jeb apstākļa vārdiem var pieskaitīt arī vārdus, kuri sintaktiski tiešā veidā nesaistās ar verbu. Citiem vārdiem sakot, formālā (sintaktiskā) vārdšķiru iedalījuma kritērija vietā par galveno tiek izvirzīts semantiskais kritērijs: “Nenoteikta daudzuma jēdziena ietveršana skaitļa vārda kā vārdšķiras izpratnē ir pretrunā ar skaitļa vārda definīciju, kurā ir ietverts **noteikts kvantitātes jēdziens**..” (Gramatika 2013, 415)

Strādājot pie MLVV, autori sākumā pieturējās pie LLVV iedibinātās tradīcijas, vārdus *daudz*, *maz*, *nedaudz*, *cik*, *necik* dalot homonīmos kā nenoteiktos skaitļa vārdus un apstākļa vārdus, bet vēlāk šī nostādne tika mainīta, atsakoties no šo vārdu iedalīšanas nenoteiktajos skaitļa vārdos un atzīstot tos tikai par apstākļa vārdiem (MLVV: www.tezaurs.lv/mlvv).

“Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” pirmajā sējumā aprakstīta vēl viena mūsdienās vairs neeksistējoša skaitļa vārdu grupa – kopuma skaitļa vārdi –, kurā ietilpst tikai divi vārdi *abi*, *abas* (MLLVG I, 498). LLVV pirmajā sējumā, kas iznāca 1972. gadā, ir sekots šādam iedalījumam un pie šķirkļa vārda *abi* dota norāde, ka tas ir kopuma skaitļa vārds (LLVV I, 30). Vārds *abi* atzīts par numerāli jeb skaitļa vārdu 1976. gadā iznākušajā “Latviešu valodas inversajā biežuma vārdnīcā” (IBV, 168), bet E. Soidas un S. Kļaviņas sastādītajā “Latviešu valodas inversajā vārdnīcā” tas atzīts nevis par skaitļa vārdu, bet gan par vietniekvārdu (Inv 1970, 57). LVV veidotāji vārdnīcas pirmajā izdevumā vārdu *abi* klasificējuši par kopuma skaitļa vārdu

(LVV 1987, 14), bet vārdnīcas otrajā izdevumā gramatiskā norāde mainīta, vārdus *abi*, *abas* pieskaitot noteikto vietniekvārdu grupai (LVV 2006, 13).

Dzintra Paegle grāmatā “Latviešu literārās valodas morfoloģija” vārdu *abi* apskata nodaļā par noteiktajiem pronomeniem (Paegle 2003, 86). Blakus noteiktajiem pronomeniem grāmatas autore nosauc vēl astoņas citas vietniekvārdu grupas: personu, piederības, norādāmie, jautājāmie, attieksmes, nenoteiktie, noliegtie pronomeni, atsevišķā grupā iedalīts atgriezeniskais vietniekvārds *sevis*.

Citāds pronomenu iedalījums ir redzams jaunajā “Latviešu valodas gramatikā”. Šīs nodaļas autore Daina Nītiņa vietniekvārdus iedalījusi šādās leksiski semantiskajās grupās: personu un norādāmie vietniekvārdi, nenoteiktie vietniekvārdi, jautājāmie vietniekvārdi, kā arī vispārīgas nozīmes vietniekvārdi, kuri savukārt sadalīti vēl sīkākās apakšgrupās. Vienā no tām – kvantitatīvas pazīmes vietniekvārdi – ietilpināts vietniekvārds *abi* (Gramatika 2013, 435–454).

MLVV vārdi *abi*, *abas* nosaukti par noteiktajiem vietniekvārdiem, taču tāda pronomenu grupa jaunajā gramatikā vairs netiek izdalīta. Kā rīkoties vārdnīcas redaktoram? Šādā situācijā, šķiet, būtu lietderīgi vietniekvārdiem (arī dažu citu vārdšķiru vārdiem) gramatiskajās norādēs aprobežoties tikai ar vārdšķiras nosaukumu, neminot konkrēto apakšgrupu, jo pēc kāda laika šis iedalījums var atkal mainīties.

Adjektīvi vai pronomeni?

Valodnieciskajā literatūrā ir izteikti dažādi uzskati arī par to, pie kuras vārdšķiras pieskaitāmi atvasinājumi *manējs*, *tavējs*, *savējs*, *mūsējs*, *jūsējs*, ko mūsdienās parasti lieto ar noteikto galotni – *manējais*, *tavējais*, *savējais*, *mūsējais*, *jūsējais*.

MLLVG šie no piederības vietniekvārdiem atvasinātie vārdi pieminēti gan pie adjektīviem nodaļā par vārdu darināšanu (MLLVG I, 226), gan sīkāk aprakstīti nodaļā par vietniekvārdiem, kur tie pieskaitīti piederības vietniekvārdu grupai, vienlaikus atzīstot, ka ar savu izskaņu šie atvasinājumi formāli atšķiras no vietniekvārdiem un tuvojas adjektīviem un lietvārdiem (MLLVG I, 512).

Šo vārdu grupu par pronomeniem raksturojusi lielākā daļa latviešu valodas skaidrojošo vārdnīcu (LLVV; LVV 1987; LVV 2006), tāpat “Latviešu valodas inversā biežuma vārdnīca”, savukārt citos izdevumos (Inv 1970; Paegle 2003, 27, 80) tie nosaukti par adjektīviem, vadoties pēc šo vārdu morfoloģiskajām pazīmēm.

Jaunajā “Latviešu valodas gramatikā” sufiksālie atvasinājumi *manējais, tavējais, savējais, mūsējais, jūsējais* pieminēti nodaļā “Vārddarināšana”, kur tie nosaukti par atvasinātiem vietniekvārdiem (Gramatika 2013, 276), taču nodaļā par vietniekvārdiem šī vārdu grupa nav aplūkota.

Valodniece D. Nītiņa atzīst, ka šādus tradicionāli pie vietniekvārdiem pieskaitītus atvasinājumus var uzskatīt arī par adjektīviem, līdzīgi kā citus pronomiņāli motivētus vārdus, piemēram, *savs – savāds, cits – citāds, dažs – dažāds, viss – visāds*. Šādu uzskatu balsta fakts, ka šiem vārdiem piemīt ne vien nenoteiktās, bet vēl biežāk noteiktās galotnes (*manējā soma, tavējais dzīvoklis*), turklāt formas ar noteikto galotni atbilstošos kontekstos nereti iegūst lietvārda statusu, un tās mēdz lietot tuvinieku apzīmēšanai: *manējie aizbraukuši ogās, aiziet pie savējiem*. (Nītiņa 2001, 61–62)

Atšķirībā no citām latviešu valodas skaidrojošajām vārdnīcām, MLVV šīs vārdu grupas vārdi ir atzīti par īpašības vārdiem, un tiem ir pievienota norāde *īp.* (īpašības vārds).

Ģenitīveņi

Sarežģīts jautājums ir par ģenitīveņu piederību pie noteiktas vārdšķiras. Tā kā cilmes ziņā šie vārdi ir sastingušas lietvārda ģenitīva formas, tradicionāli tos klasificē par lietvārdiem (VPSV 136; Ceplīte, Ceplītis 1991, 37) vai kā īpašu nelokāmo lietvārdu grupu (LV, 56; Nītiņa 2001, 21). Dz. Paegle ģenitīveņus raksturo kā savdabīgus no substantīviem darinātus nelokāmus salikteņus, kuriem ir tikai viena forma un kurus lieto vārdkopās ar substantīviem (Paegle 2003, 53).

Šo savdabīgo vārdu grupu latviešu valodniecībā vairāk pētījuši Emīlija Soida un Jānis Kušķis (Soida 1974; Kušķis 1976). Rakstā “Ģenitīveņi” E. Soida secina, ka ģenitīveņi neatbilst nevienai no tradicionālajām vārdšķirām, kaut arī dažas pazīmes tos saista gan ar lietvārdiem (cilme), gan ar apstākļa vārdiem (neveidojas gramatisko formu paradigma), gan ar īpašības vārdiem (funkcionē galvenokārt par apzīmētājiem) (Soida 1974, 127).

Samērā plašs ģenitīveņu apraksts atrodams 2013. gadā iznākušajā “Latviešu valodas gramatikā”, kur tie aplūkoti nodaļā par nelokāmajiem lietvārdiem. Šīs nodaļas autore Gunta Smiltiece atzīmē, ka ģenitīveņus ar lietvārdiem saista forma, bet pēc nozīmes un funkcijas tie vairāk līdzinās īpašības vārdiem, jo nosauc priekšmetu vai dzīvu būtni pazīmes (Gramatika 2013, 368). Ģenitīveņi mūsdienu latviešu valodā ir ļoti izplatīti, šīs produktivitātes pamatā ir latviešu valodai ti-

piska un sena apzīmētāja izteikšanas tradīcija – lietot ģenitīvu tur, kur citās valodās izmanto attiecīgo īpašības vārdu. Tas veicinājis konkrētu vārdu nostiprināšanās vienīgi ģenitīva formā, šo formu atraušanos no ločījumu paradigmas sistēmas un pārtapšanu par atsevišķu nelokāmu vārdu grupu (Gramatika 2013, 369).

Uzskatu maiņa ģenitīveņu raksturojumā redzama, ja ielūkojamies latviešu valodas inverso vārdnīcu dotumos. “Latviešu valodas inversajā biežuma vārdnīcā” un “Latviešu valodas inversās vārdnīcas” 1. izdevumā ģenitīveņi nosaukti par substantīviem. Savukārt “Latviešu valodas inversās vārdnīcas” 2. izdevumā tie iedalīti atsevišķā vārdu grupā, kurā, kā teikts vārdnīcas ievadā, ietilpināti lietvārdi, kam nav nominatīva (t.s. ģenitīveņi), kā arī tiem funkcionāli līdzīgi vārdi, kas nav lietvārdi, piemēram, *pagaidu*, *papildu*, *pusaugu* (Inv 2000, 7).

Tā kā ģenitīveņi saistījumā ar lietvārdu veic apzīmētāja funkcijas, skaidrojošajās vārdnīcās tiem veido īpašības vārdiem raksturīgos skaidrojumus, kuri parasti sākas ar vārdiem “tāds, kas..., tāds, kam..., tāds, kura...” u. tml.

BEZNOTECES ģen., nelok. *Tāds (piem., ūdensbaseins), kam nav dabiskas noteces*. B. ezers. (LVV 2006, 168)

zemjūras, ģen., nelok. *Tāds, kas atrodas, noris zem jūras*. (LLVV 8, 606)

mazkaloriju ģen. *īp. nozīmē*. *Tāds, kam ir maz kaloriju. M. produkti, ēdieni. M. majonēze. M. ievārījums*. (MLVV: www.tezaurs.lv/mlvv)

LVV gan 1987. gada, gan 2006. gada izdevuma priekšvārdā (vārdnīcas uzbūves aprakstā) ir atrodama īsa piezīme, ka ar norādi “ģen., nelok.” vārdnīcā raksturoti lietvārdi (pasvītrojums mans – I. Z.), kas sastopami tikai vienskaitļa vai daudzskaitļa ģenitīva formā un ko lieto par apzīmētāju (LVV 1987, 8; LVV 2006, 7). Saīsinājumu sarakstā dots arī norādes “ģen., nelok.” atšifrējums: “ģen., nelok. – lietvārds, kas lietojams ģenitīvā īpašības vārda nozīmē” (LVV 1987, 13; LVV 2006, 12).

LLVV pirmajā sējumā vārdnīcas uzbūves aprakstā šī vārdu grupa raksturota piesardzīgāk: “Par nelokāmiem lietvārdiem nosacīti (pasvītrojums mans – I. Z.) uzlūkot arī tādi vārdi kā **aukstasiņu**, **aizauss**, **bezgala**, kam dota norāde ģen., nelok. (ģenitīvs, nelokāms).” (LLVV 1, 14)

Kāpēc vārdnīcās ģenitīveņus par lietvārdiem var uzlūkot tikai nosacīti? Manuprāt, tas ir tāpēc, ka skaidrojošajās vārdnīcās leksēmu semantika tiek atklāta funkcionāli jeb konkrētā lietojumā. Ja vārds,

kas formāli pieder pie vienas vārdšķiras, teikumā veic citas vārdšķiras funkcijas, tad tā nozīmes vai nozīmes nianse skaidrojums tiek veidots atbilstoši tam, kā attiecīgais vārds funkcionē teikumā. Līdz ar to ģenitīveņiem, kas formāli ir sastingušas lietvārda ģenitīva formas, skaidrojošajās vārdnīcās tiek veidots īpašības vārdu skaidrojums, jo tie teikumā veic apzīmētāja funkcijas. Šā iemesla dēļ leksikogrāfi parasti ir vairījušies ģenitīveņus tiešā veidā saukt par lietvārdiem.

MLVV līdz šim ģenitīveņu šķirkļos tika dota norāde *ģen. īp. nozīmē* (ģenitīvs vai ģenitīvenis, īpašības vārda nozīmē). Precizitātes labad būtu lietderīgi turpmāk šo norādi atstāt tikai gadījumos, kad ar lietvārdu ģenitīva locījumā izsaka kādu raksturīgu pazīmi. Piemēram, pie šķirkļa “gods” 2. nozīmes MLVV ir dota šāda nozīmes nianse: // *ģen.: īp. nozīmē*. Tāds, kas saistīts ar pagodinājumu, godināšanu. *Goda pjestāts. Goda eskorts. Goda sardze.* (www.tezaurus.lv/mlvv) Savukārt ģenitīveņiem būtu ieviešama cita norāde *ģenit.* (ģenitīvenis), dodot vārdnīcas saīsinājumu sarakstā šā termina atšifrējumu – nelokāms lietvārds vienskaitļa vai daudzskaitļa ģenitīvā, ko parasti lieto apzīmētāja funkcijā.

Adjektīviskie divdabji

Vēl viena vārdu grupa, kas leksikogrāfiem sagādā vārdšķiru klasifikācijas un šķirkļa izveides grūtības, ir pilnīgi vai daļēji adjektīvējušies divdabji, kas tiek lietoti saskaņotā apzīmētāja funkcijā un kuriem piemīt īpašības vārdu pazīmes (Par to sk. Ozola 2010; Zuicena, Ozola 2008). Vai šādus divdabjus var uzskatīt par īpašības vārdiem vai tomēr ne, šis jautājums vēl nav atrisināts (un diez vai ir atrisināms), kaut arī divdabju adjektīvācijas problēmai ir veltīti vairāki latviešu valodnieku pētījumi (Bergmane 1955; Nītiņa 1985). Atzīstot adjektīvācijas pakāpes noteikšanas grūtības un ņemot vērā, ka divdabju pāriešana īpašības vārdos vai tuvināšanās tiem ir raksturīga latviešu valodas parādība, šādi divdabji (gan pilnībā adjektīvējušies, gan daļēji adjektīvējušies) jaunajā gramatikā ir aplūkoti vienā nodaļā ar īpašības vārdiem (nodaļas autore D. Nītiņa) un tiek saukti par adjektīviskajiem divdabjiem (Gramatika 2013, 370–412). Šāds izklāsts, manuprāt, ir ļoti veiksmīgs, jo abām šīm vārdu grupām ir daudz kopīgu iezīmju.

Arī skaidrojošajās vārdnīcās adjektīviskajiem divdabjiem, tāpat kā ģenitīveņiem, veido īpašības vārdiem raksturīgos skaidrojumus ar ievadvārdiem “tāds, kas”, “tāds, kura” u. tml.

APBRĪNOJAMS īp. (arī divd. → apbrīnot); **apbrīnojami** apst. *Tāds, kas izraisa apbrīnu; lielisks, nepārspējams; neparasts.*

A. mākslas darbs. Meistars strādā ar apbrīnojamu pacietību. Apbrīnojami skaists piemineklis. Apbrīnojami, cik ātri viss norisinājās. (LVV 2006, 58)

pamatots, -ais; -a, -ā; apst. **pamatoti**. **1.** *Divd.* → *pamatot*. **2.** *Tāds, kura patiesums, nepieciešamība ir pierādīta.* (LLVV 6/1, 233)

neizsīkstošs -ais, **neizsīkstoša** -ā, *divd. īp. nozīmē*; **neizsīkstoši** *apst.* **1.** Tāds, kas jūkami nesamazinās, nebeidz pastāvēt. *N. avots. Neizsīkstoši krājumi. Pārņ.: N. sarunu temats.* **2.** Tāds, kas nezaudē spēku, intensitāti. *Cilvēks ar neizsīkstošu enerģiju. N. darbīgums. Neizsīkstoša fantāzija.* (MLVV: www.tezaurs.lv/mlvv)

Kā redzam pirmajā piemērā, divdabja formā esošs vārds LVV kvalificēts par īpašības vārdu, iekavās atzīmējot, ka tas vienlaikus ir arī divdabis. Nākamajā piemērā no LLVV 6. sējuma 1. grāmatas var redzēt līdzīgu risinājumu. Vārdam divdabja formā šķirkļa galva veidota pēc īpašības vārdu parauga, parādot sieviešu dzimtes galotni un noteiktās galotnes formas. Iespējamais konkrētā divdabja predikatīvais lietojums ar tipveida norādi atzīmēts pirmajā nozīmē. Otrajā nozīmē dots īpašības vārdam raksturīgais skaidrojums jeb definīcija. MLVV piemērā šķirkļa galvā dotā norāde *divd. īp. nozīmē* apliecina, ka šis vārds ir divdabja formā un lietots īpašības vārda nozīmē.

Adjektīvisko divdabju interpretācija MLVV izstrādes gaitā ir mainījusies. Sākotnēji tika pieņemts: ja atributīvi lietots divdabis vārdnīcā tiek ievietots atsevišķā šķirklī, tas nozīmē, ka šāds vārds jau ir ieguvis semantisku patstāvību un to var uzskatīt par īpašības vārdu. Tādā veidā MLVV izstrādes sākumposmā visi atsevišķos šķirkļos ievietotie adjektīviskie divdabji tika kvalificēti par īpašības vārdiem. Tas ļoti mulsināja vārdnīcas lietotājus un radīja lielu jucekli, jo divdabjiem raksturīgās izskaņas un galotnes (-ošs, -oša, -is, -usi u. c.) traucēja šos vārdus uztvert par īstiem adjektīviem. Bez tam šādā šķirkļa veidojumā vairs nebija saskatāma adjektīviskā divdabja verbālā daba, proti, ka attiecīgo šķirkļa vārdu var lietot arī predikatīvā funkcijā. Tāpēc vēlāk tika pieņemts lēmums adjektīvētos divdabjus marķēt ar norādi *divd. īp. nozīmē* (divdabis, kas lietots īpašības vārda nozīmē), tādā veidā norādot gan uz attiecīgā vārda saistību ar verbu, gan pielīdzināšanos adjektīvam. Norāde *īp.* (īpašības vārds) tika saglabāta tiem šķirkļa vārdiem divdabja formā, kuriem nevarēja konstatēt atbilstošu verbu, resp., vārdiem, kuriem atbilstīgu darbības vārdu formu nemaz nav vai tās tiek lietotas reti (piem., *cakots, daudzsološs, ķiplokots, pašaudzēts, pašausts, sengaidīts* u. c.).

Tāpat arī citās latviešu valodas skaidrojošās vārdnīcās šādi salikteņu tipa darinājumi un no lietvārdiem darinātie veidojumi ar *-ots*, *-ota* ir atzīti par īpašības vārdiem:

CAURSTAIGĀJAMS īp. *Tāds, kam iespējams vai nepieciešams iet cauri, lai nokļūtu kur.* Caurstaigājama istaba. C. pagalmis. (LVV 2006, 193)

ZVAIGŽNOTS īp. *Zvaigžņains. Zvaigžņotas debesis. Zvaigžņota nakts.* (LVV 1987, 879)

pusplaucis, -plaukušais; s. -plaukusi, -plaukušī. *Tāds, kas ir sācis plaukt, bet vēl nav izplaucis.* Pusplaukušī ievziedi. (LLVV 6/2, 469).

Pēdējā piemērā norāde *īp.* (īpašības vārds) nav lietota, jo LLVV lietvārdu, īpašības vārdu un verbu vārdšķiras nenorāda vispār. Par šā vārda piederību adjektīviem, nevis divdabjiem liecina tas, ka šim un tamlīdzīgiem šķirkļiem nav dota atsevišķa nozīme ar tipveida norādi par divdabi.

Turpretī inversajās vārdnīcās saliktie divdabji ar *paš-*, *pus-*, *caur-*, *sen-* u. tml. jau 20. gs. 70. gados atzīti par divdabjiem, kaut arī tiem nav attiecīgā verba salikteņa formā (IBV; Inv 1970). Jāatzīst, ka inverso vārdnīcu autori ir rīkojušies pareizāk, jo šie saliktie divdabji ir “radušies nevis no saliktajiem darbības vārdiem, bet gan no vārdu savienojumiem, tieši divdabim pievienojot kāda vārda sakni vai celmu”. (Gramatika 2013, 380)

Tāpēc par divdabjiem MLVV būtu kvalificējami arī tie salikteņi ar *paš-*, *pus-*, *caur-*, *sen-* u. tml., kuriem nav atbilstošā darbības vārda, lai vārdnīcā nebūtu pretrunu pamatvārda un no tā darinātā salikteņa marķējumā (piem., *ejošs* un *augšupejošs*, *atpakaļejošs*; *saprotams* un *pašsaprotams*).

Leksikogrāfiem grūtības sagādā arī veidojumu ar *-ots*, *-ota* klasificēšana. Ja ir skaidri zināms, ka vārds darināts no lietvārda, tad, bez šaubām, vārdnīcā tas tiek kvalificēts par adjektīvu (piem., *muskuļi* → *muskuļots*). Taču nereti paralēli pastāv vienas un tās pašas saknes lietvārds un darbības vārds (piem., *pipari*, *piparot* → *piparots*). Ir gadījumi, kad sākumā pastāv tikai lietvārds un no tā darinātais atvasinājums ar *-ots*, bet pēc tam no tā rodas darbības vārds. Piemēram, LLVV ir reģistrēts tikai lietvārds *caka* (LLVV 2, 153), MLVV var atrast gan vārdu *caka*, gan *cakots* (MLVV: www.tezaurs.lv/mlvv), taču pēdējā laikā valodā ir konstatēti lietojumi arī ar darbības vārdu *cakot*, kas šajā vārdnīcā vēl nav ievietots.

Praktisks ieteikums darinājumu ar *-ots*, *-ota* klasificēšanai rodams jaunajā gramatikā: “Domājams, būtu lietderīgi pieņemt, ka visi

atributīvi lietoti darinājumi ar *-ots*, *-ota* ir īpašības vārdi gadījumos, ja pastāv tās pašas saknes lietvārdi [...]. Ja substantīvīskā motivācija ir problemātiska un atvasinājumi ar *-ot-* (precīzāk – *-o-t-*) saistāmi galvenokārt vai tikai ar darbības vārdiem, tie uzskatāmi par adjektīvīviskiem divdabjiem: *ilgoties – ilgotās tāles*, *izglītoties – izglītots cilvēks*, *apgaismot – apgaismots logs*, *apkaunot – apkaunots darbinieks* u. c.” (Gramatika 2013, 377) Arī šī vārdu grupa MLVV būtu vēlreiz jāpārskata, ņemot vērā tikko minēto kritēriju.

Vārdu grupēšana vārdšķirās ir viena no sarežģītākajām gramatikas problēmām. Grūtības vārdšķiru nodalīšanā rodas galvenokārt tad, kad vārds, formāli piederēdams pie vienas vārdšķiras, teikumā veic citas vārdšķiras funkcijas. Šādu gadījumu atspoguļošanā vārdnīcās nereti var atrast kļūdas un nekoncekvences. Strādājot pie MLVV, esam centušies ne tikai sekot pārmaiņām latviešu valodas leksikā, bet arī ņemt vērā jaunākos atzinumus latviešu valodniecībā. Valoda attīstās, mainās, tai seko līdzī arī valodnieciskā doma. Labas vārdnīcas uzdevums ir fiksēt visas šīs pārmaiņas. Jāteic, ka elektroniskās vārdnīcas formāts šajā ziņā ir ļoti pateicīgs, jo ļauj bez lieliem finansiāliem ieguldījumiem veikt vārdnīcas teksta pārskatīšanu un labošanu. Tāpēc darbs pie MLVV būtu turpināms, kaut arī visa vārdnīca jau ir publicēta internetā. Regulāri atjaunota un papildināta skaidrojošā vārdnīca kalpos ļoti ilgi un attaisnos savu nosaukumu – mūsdienu latviešu valodas vārdnīca.

“The Dictionary of Modern Latvian” and the Classification Problems of Some Parts of Speech

Summary

Within the framework of the national research programme “National Identity (Language, Culture and Human Security)” and its Project Nr 3 “Language as the Basis of National Identity”, by the end of 2013 the work on the “Dictionary of Modern Latvian” (“*Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*”, MLVV) was completed. The entries from A to Ž are now available online (www.tezaurs.lv/mlvv)

The present paper looks at some features of the grammatical characteristics of a word in dictionary – namely, the indication of its part of speech. In the course of time, several changes have taken place in Latvian grammar. For instance, as regards the classification of numerals, we no longer distinguish

a separate group called *nenoteiktie skaitļa vārdi* ('indefinite numerals'). The words previously included in this group (such as *daudz* 'many', *maz* 'few, little', *cik* 'how much', *ne cik* 'none; not at all', etc.) are now considered to be adverbs. The numeral *abi* 'both' is now regarded a pronoun. However, the words *manējais* 'mine', *jūsējais* 'yours', *mūsējais* 'ours' etc. which used to be regarded as possessive pronouns are now considered to be adjectives. The authors of *MLVV* have attempted to follow the recent developments in the classification of parts of speech and to register the above-mentioned words accordingly.

The issue of the so-called *ģenitīveņi* (undeclinable genitive forms of certain nouns) and their part of speech is also complicated. Traditionally they are regarded a specific group of undeclinable nouns. Since they usually perform the function of an attribute, in dictionaries they are usually defined similarly to adjectives.

Another problem is caused by the classification of the adjectival participles because, due to lack of objective criteria, it is impossible to draw a strict borderline between fully adjectival and partly adjectival participles. *MLVV* provides two types of indications in entries with participles – *divd. īp. nozīmē* (*divdabīs īpašības vārda nozīmē* 'participle used as adjective') and *īp.* (*īpašības vārds* 'adjective'). The latter indication is given to all fully adjectival participles, as well as those participles which do not have the respective finite form of the verb. The use of the indication *īp.* ought to be further revised and adapted accordingly to the recent theories presented in the "Latvian Grammar" published in 2013. The format of an online dictionary is very helpful in that it allows to revise and correct the text without large financial expenses. Therefore it is essential that the work on *MLVV* continues, even though the entire dictionary text is already published in the internet. A regularly revised and updated dictionary will serve long in the future and will live up to its title "Dictionary of Modern Latvian".

Literatūra

- Bergmane 1955** – Bergmane, Anna. Par latviešu valodas divdabju adjektīvēšanas. *Valodas un literatūras institūta Raksti V*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1955, 23.–36.
- Ceplīte, Ceplītis 1991** – Ceplīte, Brigita; Ceplītis, Laimdots. *Latviešu valodas praktiskā gramatika*. Rīga: Zvaigzne, 1991.
- Gramatika 2013** – *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
- IBV** – *Latviešu valodas inversā biežuma vārdnīca*. Atb. red. Tamāra Jakubai- te. Rīga: Zinātne, 1976.

- Inv 1970** – Soida, Emīlija; Kļaviņa, Sarma. *Latviešu valodas inversā vārdnīca*. Rīga: Latvijas Valsts universitāte, 1970.
- Inv 2000** – Soida, Emīlija; Kļaviņa, Sarma. *Latviešu valodas inversā vārdnīca*. 2. izd. Rīga: RaKa, 2000.
- Kušķis 1976** – Kušķis, Jānis. Ģenitīveņu tipi. *Valodas sistēma*. Zinātniskie raksti, 259. sēj. Rīga: LVU, 1976, 121.–147.
- LLVV** – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. sēj. Atb. red. Laimdots Ceplītis, Melīta Stengrevica (8. sēj). Rīga: Zinātne, 1972–1996.
- LV** – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
- LVV 1987** – *Latviešu valodas vārdnīca*. Atb. red. Dainuvīte Guļevska. Rīga: Avots, 1987.
- LVV 2006** – *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006.
- MLLVG I** – *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika*. 1. sēj. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1959.
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Red. Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts. Pieejama: www.tezaurs.lv/mlvv.
- Nītiņa 1985** – Nītiņa, Daina. Vārdšķiras un to konversija latviešu valodā. *LPSR ZA Vēstis*, Nr. 1, 1985, 68.–76.
- Nītiņa 2001** – Nītiņa, Daina. *Latviešu valodas morfoloģija (konspektīvs lokāmo vārdšķiru apskats)*. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2001.
- Ozola 2010** – Ozola, Ārija. Divdabju ar izskaņām *-ošs, -oša* lietojums mūsdienu latviešu valodā un atspoguļojums skaidrojošajās vārdnīcās. *Vārds un tā pētišanas aspekti. 14 (I)*. Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte. Liepāja: LiePA, 2010, 216.–222.
- Paegle 2003** – Paegle, Dzintra. *Latviešu literārās valodas morfoloģija*. 1. daļa. Rīga: Zinātne, 2003.
- Soida 1974** – Soida, Emīlija. Ģenitīveņi. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 10. laidieni. Rīga: Liesma, 1974, 114.–128.
- VPSV** – *Valodniecības pamattermiņu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. autoru kolektīvs Valenīnas Skujiņas vadībā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007.
- Zuicena, Ozola 2008** – Zuicena, Ieva; Ozola, Ārija. Divdabju adjektivizācijas un substantivizācijas problēmas risinājums “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā”. *Letonikas otrais kongress. Valodniecības raksti – I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2008, 193.–199.

Santa JĒRĀNE

VIETVĀRDU VĀRDNĪCU MEGASTRUKTŪRA

Līdz šim dažādu valodu vārdnīcas strukturālā aspektā aplūkotas vairākkārt, taču lielākoties analizētas tulkojošās vārdnīcas (skat., piemēram, Melnikienē 2009; Melnikienē 2009a; Karpinska 2012; VIL 2012, 16–91). Šī raksta mērķis ir strukturālā aspektā aplūkot citu specifisku vārdnīcu grupu – vietvārdu vārdnīcas –, īpaši pievēršot uzmanību to megastruktūrai.

Jēdziens *megastruktūra*

Tradicionāli vārdnīcas analizē divos aspektos – makrostruktūras aspektā un mikrostruktūras aspektā. Latviešu valodniecībā ar jēdzienu *makrostruktūra* saprot šķirkļu izkārtojumu vārdnīcā (VPSV 2007, 225), savukārt ar jēdzienu *mikrostruktūra* – elementu izkārtojumu vārdnīcas šķirklī (turpat, 233), respektīvi, šķirkļa uzbūvi. Tāda pati jēdzienu *makrostruktūra* un *mikrostruktūra* interpretācija atrodama arī Igora Burhanova (*Igor Burkhanov*) veidotajā vārdnīcā *Lexicography. A Dictionary of Basic Terminology* (Burkhanov 1998, 146–147, 155).

Tomēr jāņem vērā, ka vārdnīcās – īpaši tulkojošajās un speciālajās (pie speciālajām pieder arī vietvārdu vārdnīcas) – bieži tiek iekļauta dažāda papildinformācija (īpašvārdu saraksti, fonētikas vai gramatikas apraksts u. tml.), kas atrodama pirms vai pēc vārdnīcas korpusa (ar jēdzienu *korpus* šajā rakstā tiek saprasts šķirkļu saraksts – t. i., šķirkļa vārdi un par tiem sniegtā informācija).

Pievēršot uzmanību jau minēto terminu *makrostruktūra* un *mikrostruktūra* skaidrojumam VPSV, redzams, ka tie vispār neparedz analizēt informāciju, kas ir ārpus vārdnīcas šķirkļu saraksta. Lai vārdnīcas analizē būtu iespējams atsevišķi aplūkot arī šādu informāciju, vairākos leksikogrāfijas pētījumos līdzās terminiem *mikrostruktūra* un *makrostruktūra* lietots arī termins *megastruktūra* (skat. Hartmann 2001; Берков 2004; Melnikienē 2009; Karpinska 2012; VIL 2012).

Grūti izsekot, kad un kur termins *megastruktūra* lietots pirmo reizi, tomēr par to, ka pirms vai pēc korpusa esošā informācija veido atsevišķu strukturālo daļu, jau 1989. gadā rakstījis Francs Jozefs

Hausmanis (*Franz Josef Hausmann*) un Herberts Ernsts Vīgands (*Herbert Ernst Wiegand*) – skat. Hausmann, Wiegand 1989, 329–331.

Valērijs Berkovs (*Валерий Берков*) megastruktūru sauc arī par ietvara struktūru un raksta, ka to veido vārdnīcas daļu izkārtojums (Берков 2004, 15). Parasti megastruktūra sastāv no trim daļām: vārdnīcas ievaddaļas, korpusa un nobeiguma daļas (ibid., 15).

Termins *megastruktūra* iekļauts arī Reinharda Hartmaņa (*Reinhard Hartmann*) un Gregorija Džeimsa (*Gregory James*) veidotajā leksikogrāfijas vārdnīcā *Dictionary of Lexicography* (2001), kur minēts, ka megastruktūru veido makrostruktūra kopā ar ārpuskorpusa struktūru (*outise matter*) (DL 2001, 93).

Tajā pašā vārdnīcā atrodams arī termins *mediostruktūra* (ibid., 93) un paskaidrots, ka mediostruktūru veido norādes, kas savstarpēji saista dažādās vārdnīcas daļās esošu informāciju (ibid., 32). Citiem vārdiem, to varētu saukt arī par norāžu struktūru. Piemēram:

Prīvuļi z Iecavā E II 29: < uzv.? Skat. arī s.v. *Prīvuļi* (LVV 2010, 34) [pasvītrojums mans – S. J.].

Piemērā pasvītrotā informācija, kas būtu jāmeklē ārpus vārdnīcas korpusa, šajā gadījumā – avotu un saīsinājumu sarakstā. Tātad arī mediostruktūru, iespējams, varētu uzskatīt par vienu no vārdnīcu strukturālās analīzes aspektiem.

Ārpuskorpusa struktūras elementus klasificējot pēc atrašanās vietas, lingvistiskajā literatūrā izmanto trīs jēdzienus – *front matter* (daļas, kas atrodas pirms korpusa), *middle matter* (informācija, kas var būt ievietota korpusa daļā, piemēram, attēli, diagrammas u. tml.), *back matter* (daļas, kas atrodas pēc korpusa) (DL 2001, 12, 60, 94; Hartmann 2001, 61; Hausmann, Wiegand 1989, 330–331).

Domājot par angļu terminu latviskajiem ekvivalentiem, *front matter* varētu saukt par pirmskorpusa daļu, *back matter* – par pēckorpusa daļu, savukārt *middle matter* – par korpusā ietverto papildinformāciju.

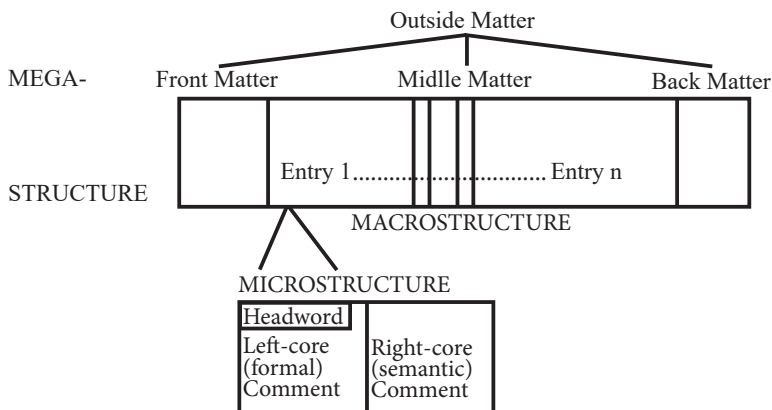
Iespējams, latviešu leksikogrāfijā šādā aspektā viena no pirmajām vismaz daļēji aplūkota 1995. gadā izdotā “Angļu-latviešu vārdnīca” (ELD), skat. Veisbergs 1997. Minētajā publikācijā uzmanība pievērsta galvenokārt saturiskajam (ne strukturālajam) aspektam, tomēr A. Veisbergs komentējis arī vārdnīcas ievadu, nosaucis vārdnīcā atrodamos trīs pielikumus un īsi tos raksturojis (Veisbergs 1997, 249–250).

Par ārpus korpusa esošajām daļām latviešu leksikogrāfijā rakstījusi jau Daina Zemzare monogrāfijā “Latviešu vārdnīcas” (1961).

Piemēram, analizējot Gotharda Frīdriha Stendera sarakstīto *Lettifches Lexicon* (1789), D. Zemzare min, ka “pielikumā [...] doti personu, vietu, dzīvnieku, putnu, zivju, kukaiņu, koku, augu un sēņu nosaukumi” (Zemzare 1961, 175). Līdzīgi aprakstīta arī citās vārdnīcās esošā ārpus korpusa atrodamā informācija.

Tomēr D. Zemzare pirms vai pēc korpusa esošās daļas nav aprakstījusi strukturālā aspektā, t. i., attieksmē ar citām vārdnīcas daļām – apskatīts šo daļu saturs, nevis funkcijas. Līdz ar to D. Zemzares pieeja vēl nebūtu uzskatāma par strukturālu.

Hartmanis vārdnīcas struktūru grafiski ir attēlojis šādi (skat. 1. attēlu; Hartmann 2001, 59):

1. attēls. R. Hartmaņa piedāvātā vārdnīcas struktūras shēma

Vārdnīcas analīzē līdzās mikrostrukturai un makrostrukturai atsevišķi izdalot megastruktūru, tiek sašaurināta jēdziena *makrostruktūra* izpratne. VPSV jau ir piedāvāta tieši šaurākā šī jēdziena izpratne, taču, piemēram, lietuviešu leksikogrāfijā ar jēdzienu *makrostruktūra* tiek saprasts nevis šķirkļu izkārtojums vārdnīcā, bet vispārīgā vārdnīcas uzbūve – vārdnīcas šķirkļu un lielāko vārdnīcas daļu izkārtojums (Jakaitienė 2004, 33).

Kā minēts iepriekš, jēdzienu *megastruktūra* galvenokārt izmanto, analizējot tulkojošo vārdnīcu struktūru, bet varētu izmantot jebkurai vārdnīcai, jo neviena nopietna vārdnīca nesākas un nebeidzas ar korpusu jeb makrostruktūru, ja, protams, jēdzienu *makrostruktūra* saprotam tā, kā tas definēts VPSV – resp., makrostruktūru veido šķirkļu izkārtojums.

Ārpuskorpusa struktūra

Praktiskajā analizē jēdziens *megastruktūra* sagādā zināmas neērtības. *Megastruktūra*, *makrostruktūra* un *mikrostruktūra* attiecībā cits pret citu ir hierarhiski jēdzieni. Tātad, ņemot vērā teorētiskajā literatūrā piedāvāto izpratni, analizēt vārdnīcu megastruktūras aspektā nozīmētu analizēt **visu** vārdnīcu – tās mikrostruktūru, makrostruktūru un ārpus korpusa esošo informāciju, tomēr praksē visbiežāk analīze ir lineāra un uz megastruktūru tiek attiecinātas tikai ārpus korpusa esošās daļas (skat., piemēram, Karpinska 2012, 147–158; Melnikienē 2009, 90–146; VIL 2012, 68–72). Šāda pieeja, iespējams, ir ērtāka, jo ļauj koncentrēties tikai uz kādu noteiktu vārdnīcas daļu, plašāk neiztirzājot pārējās, tomēr tā nonāk pretrunā ar jēdziena *megastruktūra* izpratni. Ja minētais termins tiek skaidrots kā ‘visa izdevuma struktūra’, tad, runājot par megastruktūru, nebūtu korekti analizēt tikai ārpuskorpusa daļas.

Lai gan šā raksta nosaukumā – pakļaujoties jau esošajai vārdnīcu apraksta tradīcijai – izmantots tieši termins *megastruktūra*, jāatzīst, ka, iespējams, turpmāk analizētās vārdnīcas daļas precīzāk raksturotu termins *ārpuskorpusa struktūra*.

Protams, praktiskajā leksikogrāfijā, kas saistās ar vārdnīcu veidošanu, nav tik būtiski, kā katru vārdnīcas daļu sauc – šo terminu izpratne pārāk neietekmē vārdnīcas saturu. Tomēr, no otras puses, – jo precīzāki ir termini, jo precīzāk iespējams vārdnīcas aprakstīt, kas savukārt ir svarīgi ne tikai teorētiskajā leksikogrāfijā, bet arī, piemēram, veidojot jaunu vārdnīcu sastādīšanas instrukcijas.

Ārpuskorpusa daļas

Lietuviešu leksikogrāfe Dangole Melnikienē (*Danguolė Melnikienė*) min, ka, piemēram, R. Hartmanis, analizējot angļu valodas vārdnīcas, izšķir pat septiņas pirmskorpusa daļas (*title page, contents, preface, consultants, user's guide, abbreviations, grammar*) un astoņas pēckorpusa daļas (*names, weights, measures, symbols, conventions, quotations, proverbs, index*) (Melnikienē 2009, 93–94), taču šo daļu skaits un dalījums var ievērojami variēt.

Piemēram, F. Hausmanis un E. Vīgands min, ka pirmskorpusa (*front matter*) un pēckorpusa daļa (*back matter*) nav atsevišķas funkcionālas vārdnīcas daļas, bet drīzāk patvaļīgs (t. i., stingri nenoteikts) funkcionālo tekstu kopums (Hausmann, Wiegand 1989, 330–331). Analizējot *Collins Dictionary of the English Language* (CED) ievad-

daļu, autori izdala pat 18 šādus funkcionālos tekstus, piemēram, *nosaukums (title)*, *izdevuma dati (imprint)*, *vispārējais konsultants (General Consultant)*, *speciālie konsultanti (Special Consultants)* u. c. (Hausmann, Wiegand 1989, 330).

Par analīzes vienību izvēloties daļas, nevis funkcionālos tekstus, var teikt, ka, piemēram, latviešu un lietuviešu leksikogrāfijā parasti pirms un pēc korpusa esošo daļu skaits ir mazāks, nekā uzskaita R. Hartmanis. Tas gan ir saprotams – pirmkārt, ne visas ārpuskorpusa daļas vārdnīcā ir obligātas, otrkārt, atsevišķu informāciju iespējams apvienot vienā vārdnīcas daļā. Šādi rīkojušies, piemēram, izdevuma *Lietuviški tradiciniai vietovardžiai (LTV)* autori. Pirms vārdnīcas korpusa ir nodaļa, kurā skaidrota vārdnīcas uzbūve, un nodaļa beidzas ar pirmo pielikumu (LTV 2002, 10) – tas netiek izdalīts kā atsevišķa vārdnīcas daļa un tāpēc neparādās arī satura rādītājā.

Rakstot par lietuviešu valodas tulkojošajām vārdnīcām, D. Melnikiene šķir sešas pirmskorpusa daļas (titullapu, saturu, ievadu, informāciju par vārdnīcas uzbūvi, saīsinājumu sarakstu un leksikogrāfisko avotu sarakstu) un divas pēckorpusa daļas (fonētikas un gramatikas apraksts, papildinformācijas avoti, piemēram, toponīmu un svešvalodā biežāk lietoto saīsinājumu saraksti).

Neapšaubāmi, jebkuras vārdnīcas svarīgākā daļa ir korpusi. To uzsver arī leksikogrāfijas teorētiķi (Hausmann, Wiegand 1989, 331; Melnikienē 2009a, 5), tomēr jāatzīst, ka tādas vārdnīcas kā “Latvijas PSR vietvārdi” (ELvv), “Latvijas vietvārdu vārdnīca” (LVV) un Lietuvas vietvārdu vārdnīca *Lietuvos vietovardžių žodynas (LVŽ)* bez ievaddaļas būtu maz informatīvas. Nepārzinot šķirkļa struktūru (ko apraksta tieši vārdnīcas ievaddaļā) un nezinot saīsinājumu atšifrējumus, korpusā ietvertā informācija saprotama tikai daļēji.

Latviešu un lietuviešu vietvārdu vārdnīcas aprakstītas un analizētas vairākās publikācijās un izdevumos (piem., Balode 2002; Balode 2008; Balode 2009; Baluodē 1999; Bušs 1997; Jakaitienē 2005; Maciejauskienē 2002; Palionis 2011; Бушс 2002; Сталтмане 1989). Autori lielākoties analizējuši šķirkļa struktūru. Vienīgi Jons Paļonis (*Jonas Palionis*), rakstot par LVŽ, pievērsis uzmanību arī tās ievaddaļai (gan nelietojot terminu *megastruktūra*) (Palionis 2011).

Latvijas vietvārdu vārdnīcu ārpuskorpusa daļas redzamas 1. tabulā.

1. tabula. Latvijas vietvārdu vārdnīcu ārpuskorpusa daļas

<p><u>Endzelīns J. <i>Latvijas PSR vietvārdi.</i> I sēj., 1956</u></p> <p>Pirmskorpusa daļas</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Titullapa ● Redakcijas priekšvārdi (latviski un krieviski) ● Autora priekšvārdi (latviski un krieviski) <p>Pēckorpusa daļas</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Bijušo pagastu saraksts ar norādi, kādos tagadējos rajonos ietilpst to teritorijas 	<p><u><i>Latvijas vietvārdu vārdnīca. Pracrīka–Puožu, 2010</i></u></p> <p>Pirmskorpusa daļas</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Titullapa ● Priekšvārds ● Vārdnīcas struktūra ● Viena ģeogrāfiskā objekta viena nosaukuma apraksta jeb šķirkļa struktūra ● Darbā lietoto avotu saīsinājumu saraksts ● Darbā lietoto saīsinājumu paskaidrojumi ● Vietvārdu lokalizācijas norādes ar numuriem Latvijas pagastu un izlokšņu kartē ● Intonāciju sistēma latviešu valodas izloksnēs. Apzīmējumi un paskaidrojumi
---	--

Katru no nosauktajām daļām būtu iespējams aprakstīt atsevišķi, taču šajā publikācijā vairāk uzmanības pievērsts ievadam un titullapai.

Vārdnīcas ievadsELvv

ELvv ārpuskorpusa daļa ir neliela. Ievaddaļu veido tikai redakcijas priekšvārdi un autora priekšvārdi. Tie beidzas ar darbā lietoto saīsinājumu sarakstu. Tātad te nosacīti apvienotas divas daļas. No strukturālā viedokļa īpatnēji, ka otrajā ELvv daļā (ELvv 1961) ievada nav, ir tikai saīsinājumi un paskaidrojumi.

LVV

Priekšvārdā nosaukti vārdnīcas avoti: “LVV publicētie vietvārdi un informācija par tiem ņemti no ļoti daudziem dažādas ticamības pakāpes avotiem” (LVV 2010, V); minētas atšķirības no ELvv, nosaukts vārdnīcas mērķis un adresāts, minēti daži precizējumi saistībā ar vietvārdu atlasī.

Kā uzsvērts jauno LVV sējumu ievadā, vārdnīcas pēdējie trīs sējumi “daudzējādā ziņā ir Jāņa Endzelīna “Latvijas PSR vietvārdu” turpinājums, tomēr starp šiem diviem izdevumiem ir arī virkne atšķirību” (LVV 2010; III).

Atšķirības konstatējamas jau ievaddaļā. Abās vārdnīcās uzbūves principi ir gandrīz vienādi. Savā ziņā varētu teikt, ka tās ir vienādi sarežģītas, tomēr ELvv nav pilnīgi izskaidrota pašas vārdnīcas un tās šķirklju struktūra – minēts, ka vietvārdi kārtoti ligzdu sistēmā pēc alfabēta ar norādēm par atrašanās vietu un avotu, no kura vietvārds ņemts (ELvv 1956; III), bet nav informācijas, piemēram, par to, pēc kādiem principiem kārtoti vietvārdi pašās ligzdās.

Abās Latvijas vietvārdu vārdnīcās nav satura rādītāja. Tas nav tik būtisks vārdnīcās, kurās papildinformācijas ir maz (piemēram, ELvv), tomēr, ja ārpuskorpusa daļu ir daudz (kā, piemēram, visos četros LVV sējumos), satura rādītājs ir būtisks, īpaši gadījumos, kad informācija sniegta divās valodās (piemēram LVV ceturtajā sējumā (2013) priekšvārds tulkots angļu valodā) (sal. Melnikienē 2009, 95–96).

Uz to, ka ārpus korpusa esošā informācija vārdnīcas struktūrā veido atsevišķu strukturālo daļu, norāda tas, ka abās vārdnīcās pirmskorpusa daļas lappuses pat numurētas atsevišķi – ar romiešu cipariem.

LVŽ

Vēl sarežģītāka struktūra ir lietuviešu vietvārdu vārdnīcai:

Pirmskorpusa daļas

- titullapa;
- saturs;
- priekšvārds;
- ievads:
 - vārdnīcas nozīmīgums (*svarba*) un mērķis,
 - vietvārdu avoti,
 - vārdnīcas veids,
 - vietvārdu pētījumu pieredze,
 - vārdnīcas uzbūve:
 - ◆ vietvārdu attēlojums (*pateikimas*),
 - ◆ objektu norāžu attēlojums (*pateikimas*),
 - ◆ lokalizācijas (izplatības) norāžu attēlojums,
 - ◆ vietvārdu cilmes skaidrojums;
- literatūras un avotu saīsinājumi;
- objektu norāžu saīsinājumi;
- izplatības (lokalizācijas) norāžu saīsinājumi;
- citi saīsinājumi.

Uz vārdnīcas avotu daļēji norādīts jau priekšvārdā: vārdnīcas avots – Lietuviešu valodas institūta Vārdnīcu nodaļā esošā “no dzīvās

valodas savākto vietvārdu kartotēka” (LVŽ 2008, VII). Priekšvārdā nosaukti konkrētā sējuma rakstītāji (Ibid., VII), minēts, ka dažiem vietvārdiem norādīts uzsvars, savukārt dažiem nav (ibid., VIII).

Ievadu veido piecas apakšnodaļas. Apakšnodaļā par vārdnīcas veidu minēts, ka to nebūtu korekti saukt par tēzauru, jo nav pilnīgi izpētīti vēsturiskie vietvārdi (ibid., XX). Vārdnīcas autori norāda – tā ir normatīva, jo vietvārdi tajā doti literārajā valodā, normētā fonētikā un ar atzīmētu uzsvara vietu (ibid., XX).

Šis ir viens no būtiskākajiem aspektiem, ar ko LVŽ atšķiras no abām Latvijas vietvārdu vārdnīcām – LVV un ELvv iekļauti vietvārdi arī izlokšņu formās.

Tāpat LVŽ minētajā apakšnodaļā aprakstīti vietvārdu normēšanas kritēriji, piemēram, par normatīvu uzskatīta vietvārda izruna nevis izlokšnēs, bet literārajā valodā. Visu, ko nevar uzskatīt par likumsakarīgām fonētiskajām pārmaiņām, vietvārdu gadījumā uzskata par literārās valodas normu (ibid., XX). Iekļautas atkāpes par lietuviešu valodas veidošanās procesu (ibid., XX).

Uz vārdnīcas struktūru tieši neattiecas nodaļa par vietvārdu pētījumu pieredzi. Tā sniedz tikai zināmu papildinformāciju.

Nodaļā par vārdnīcas uzbūvi paskaidrots, ka vietvārdi kārtoti pēc ligzdu principa, vienā ligzdā apvienojot vietvārdus pēc to cilmes. Taču ar vietvārdu cilmi šeit saprasts nevis to saknes kā noteiktas abstraktas leksēmas etimoloģija, bet tikai paša toponīma (toponīmiskās leksēmas) rašanās avots (ibid., XXXIX).

Vietvārdu uzbūves skaidrojumā izdalītas četras apakšnodaļas. Kopā tajās iekļauti 36 paragrāfi.

J. Paļonis norāda, ka dažu piemēru (īpaši to, kas ilustrē vietvārdu cilmi vai skaidrojumus) šajā nodaļā varētu būt mazāk. (Palionis 2011).

Arī LVŽ pēckorpusa daļas nav (iespējams, tas ir tāpēc, ka visa vārdnīca vēl nav iznākusi). Priekšvārdi un ievads tulkoti angļu valodā.

D. Melnikiene, atsaucoties uz franču autoru Andrē Kolino (*Andrē Collinot*) un Fransīnas Mazjēras (*Francine Maziere*) monogrāfiju *Un pr t   parler: le dictionnaire*, raksta, ka vērtību nākamo paaudžu acīs saglabā tikai tās vārdnīcas, kurām bijis vairāku desmitu lapušu plašs ievads (Melnikien  2009a, 6).

D. Melnikiene nosaukusi četras galvenās vārdnīcas ievada (t. i., priekšvārda) funkcijas:

- a) sniegt informāciju par galvenajiem izdevuma parametriem (adresātu, aprakstītās leksikas slāni, vārdnīcas apjomu);

- b) iepazīstināt ar vārdnīcas projektu, sniedzot informāciju par iepriekšējiem izdevumiem un paskaidrojot galvenās jaunā izdevuma iezīmes;
- c) nosaukt projekta dalībniekus un izteikt pateicību pārējiem, kas tajā piedalījušies;
- d) mudināt vārdnīcas lietotāju uzmanīgi iepazīties ar citās vārdnīcas ievaddaļās atrodamo informāciju, kas varētu atvieglot vārdnīcas izmantošanu (Melnikienē 2009a, 9).

Jāpiemin, ka D. Melnikienē nav aplūkojusi gadījumus, kad atsevišķi netiek izdalīta nodaļa, kurā skaidrots, kā lietot vārdnīcu un orientēties tās šķirklī. Kā liecina prakse, šādos gadījumos attiecīgā informācija tiek minēta priekšvārdā. Tā tas ir, piemēram, lietuviešu vārdnīcā *Vietovardžiu žodynas* (VŽ). Līdz ar to priekšvārdam varētu būt vēl vismaz viena funkcija – skaidrot vārdnīcas uzbūvi un sniegt informāciju, kā orientēties vārdnīcas šķirklī.

Leksikogrāfijas teorijā gan šāda prakse priekšvārdā iekļaut informāciju, kā orientēties šķirklī, tiek kritizēta (skat. Nielsen 2006, 10–11).

Lai gan redzams, ka, piemēram, LVŽ ievads ir plašs (un tas pilda visas nosauktās funkcijas), tāpat izsmelošs ir arī LVV ievads, atsevišķu citu vietvārdu vārdnīcu ievaddaļu vēl varētu uzlabot. Piemēram, LTV priekšvārdā nav minēts ne vārdnīcas adresāts, ne mērķis, ne arī galvenās iezīmes, ar ko tā atšķiras no citiem līdzīgiem izdevumiem. Tāpat vārdnīcas adresātu nemin, piemēram, *Dictionary of English Place Names* (DEPN) autors.

Interesanti, ka vārdnīcas adresāts tieši nav nosaukts arī ELVv (lai gan no sniegtās informācijas to varētu izsecināt). Daudz konkrētāka informācija par to parādās LVV priekšvārdos: “[...] ELVv galvenais adresāts – salīdzināmi vēsturiskās valodniecības speciālisti [...]” (LVV 2010, IV).

Tāpat daļā vārdnīcu priekšvārdā netiek minētas atsauces uz citām vārdnīcas daļām. Neviens aplūkotās vārdnīcas priekšvārdā netiek minēta atsauce uz tādām daļām kā saīsinājumu un apzīmējumu saraksts. Vienīgais izņēmums ir LVV, kur šāda atsauce parādās šķirklī struktūras skaidrojumā: “Publicēto avotu sarakstu atšifrējumi atrodami “Darbā lietoto avotu saīsinājumu sarakstā [...]” (LVV 2010, XI).

Lai gan LVV priekšvārds un ievads izstrādāts rūpīgi, nekur ne parādās atsauce uz vārdnīcā ievietoto vizuālo materiālu, kas palīdz orientēties šķirklī (skat. LVV 2010, XVII) – vizuālais materiāls uzskatāms par būtisku, jo, atšķirībā no iepriekš skaidrotajiem piemēriem, daudz labāk un uzskatāmāk atklāj vispārīgo šķirklī struktūru.

Ne LVV priekšvārdā, ne vārdnīcas struktūras skaidrojumā netiek sniegta nekāda informācija par sarakstu “Intonāciju sistēma latviešu valodas izloksnēs. Apzīmējumi un paskaidrojumi” (skat. LVV 2010, LVI). No ievaddaļā minētās informācijas netop īsti skaidrs, kāpēc tas pievienots. Būtu noderīgi šķirkļu struktūras skaidrojumā ietvert uz to atsauci, paskaidrojot, kā šis saraksts papildina šķirkli atrodamo informāciju vai atvieglo tās uztveri (šīs informācijas trūkums gan nebūt nemazina vārdnīcas saturisko vērtību).

Nevienā no Latvijas vietvārdu vārdnīcām – ne ELvv, ne LVV – nav norādīts precīzs šķirkļu skaits. Šīs informācijas trūkst arī vairākās citās vārdnīcās, piemēram, LVŽ. Savukārt DEPN šķirkļu skaits nosaukts nevis priekšvārdos vai ievadā, bet uz pēdējā vāka.

Vērts pieminēt arī Valda Jura Zepa sastādīto vārdnīcu *The Placenames of Latgola* (PL). Šī vārdnīca no iepriekš minētajām atšķiras, pirmkārt, ar to, ka tajā apkopoti vietvārdi tikai no vienas Latvijas daļas – Latgales. Otrkārt, viena no būtiskākajām iezīmēm, kas PL atšķir no iepriekš analizētajām vārdnīcām, – tajā informācija par vietvārdiem sniegta svešvalodā (resp., angļu valodā). Autors gan nav paskaidrojis, kāpēc Latgales vietvārdu aprakstam izvēlēta angļu valoda (ačīmredzot vismaz daļēji to varētu skaidrot ar faktu, ka vārdnīca izdota Amerikā). Ievadā sacīts – lai gan darbs vēl ne tuvu nav uzskatāms par pabeigtu, “ir laiks to nodot akadēmiskajai sabiedrībai” (PL 1984, VII). Tātad noprotams, ka vārdnīca galvenokārt paredzēta speciālistiem. Te gan varētu precizēt, vai mērķauditorija ir amerikāņi vai ārzemju latvieši. Būtu interesanti uzzināt, vai adresāts kaut kādā mērā ir ietekmējis vārdnīcas saturu (piemēram, par vietvārdiem sniegto informāciju).

Autors ievadā apraksta problēmu, ka dažkārt dažādos avotos viens un tas pats vietvārds var būt fiksēts atšķirīgās formās. Piemēram, vietvārds *Plōciņi* atrodams arī formās *Plāciņi*, *Placiņi*, *Plāceņi*, *Plotina*, *Plocini*, *Plociņi*, *Plotiny* u. c. (ibid., XI).

Šajā gadījumā par šķirkļa vārdu izvēlēts *Plōciņi* ar norādi uz formu *Plotino* (ibid., XI). Taču nav paskaidrots, pēc kādiem kritērijiem šajā un citos gadījumos tiek izlemts, kura forma dodama šķirkļa galvā (vārdnīcas sastādītājs vien atzīst, ka būtu nepieciešams dot norādes uz visām avotos atrastajām formām, tomēr tas ievērojami palielinātu izdevuma apjomu) (ibid., XI).

Autors raksta – tā kā formu dažādība bieži radusies no nepamatoti ieviestās tradīcijas Latgales vietvārdus pierakstīt latviešu literārajā valodā (*Contemporary Standard Latvian*), viņš pievienojis tabulu ar

fonētiskajām atbilstmēm, vienlaikus atzīstot, ka visos gadījumos tā tomēr nepalīdzēs (ibid., XI). Dažus piemērus skat. 2. tabulā.

2. *tabula*. Latviešu un latgaliešu valodas fonētiskās atbilstmes vārdnīcā
Placenames of Latgola

Literārajā valodā	Latgaliski
<i>a</i>	<i>a</i> vai <i>o</i>
<i>ā</i>	<i>ō</i> vai <i>vō</i>
<i>ei</i>	<i>ei</i> vai <i>ai</i>
<i>-eniēki</i>	<i>-inīki</i>
<i>ie</i>	<i>ī</i>

Vārdnīcā šķirkļi kārtoti pēc alfabēta, taču šo tabulu reizē varētu uzskatīt par vēl vienu šķirkļu meklēšanas palīgīdzekli.

Strukturālā aspektā PL atšķiras ar bagātīgo karšu materiālu, kas sniegts gan ievadā, gan korpusa daļā (gandrīz visām kartēm norādīts mērogs, kas gan, kā atzīstas pats autors, pēdējā brīdī veiktu pārmaiņu dēļ ir nepareizs). Piemēram, vienā no ievaddaļas kartēm – *Phonetic coverage* (ibid., XXI) – autors, apkopojot no informantiem savāktos datus, vizuāli attēlojis, par kuriem pagastiem iegūts visvairāk informācijas, par kuriem – maz vai gandrīz nemaz. Tāpat kartē tiek norādīts, ka daļa informācijas nav pilnīgi uzticama.

Korpusa daļā ievietotajām kartēm ir vairāk ilustratīvs raksturs – tās sniedz informāciju par konkrētas vietas lokalizāciju.

Salīdzinājumam, piemēram, somu vietvārdu vārdnīca *Suomalainen paikannimikirja* (SP). Tās korpusā ievietotas ne tikai kartes, bet arī ģerboņi, dažādu vietu un personu attēli, taču tie tāpat drīzāk sniedz ekstralingvistisku informāciju un reizē padara vārdnīcu vizuāli pievilcīgāku.

Dažu PL šķirkļu beigās ievietota zvaigznīte (*). Vārdnīcā sniegts pielikums, kur par šiem šķirkļiem atrodama kāda papildinformācija. Piemēram, par šķirkli *Aleksandrova* pielikumā minēts, ka tajā būtu ievietojams vietvārds *Ēgliši*, kas kirilicā atrodams avotā *T420* (PL 1984, 603). Avota atšifrējums atrodams vārdnīcas saīsinājumu sarakstā.

Titullapa

No praktiskās analīzes viedokļa līdz šim vismazāk uzmanības pievērsts vārdnīcu titullapām.

Kā raksta D. Melnikiene, titullapa ir savdabīgas durvis uz vārdnīcu, kas tās lietotājam sniedz ne mazums informācijas (Melnikienē

2009, 93). Pirmkārt, tās ir ziņas par vārdnīcas autoriem. ELvv autors norādīts jau uz pirmā vāka, kamēr turpmākajos sējumos tie nosaukti tieši titullapā. Otrkārt, titullapā parasti tiek nosaukts vārdnīcas apjoms (ibid., 93). Lai gan J. Endzelīna vietvārdu sējumu titullapā nekādu norāžu par apjomu nav, turpmāko izdevumu titullapā lasāms, ka attiecīgajos sējumos “apkopota informācija par visiem LU Latviešu valodas institūta vietvārdu kartotēkā iekļautajiem Latvijas vietvārdiem” (LVV 2010).

Te būtu jāpiemin, ka, analizējot titullapu, uzmanība pievēršama abām tās pusēm. ELvv un LVV viena titullapas puse ir ļoti līdzīga – minēts vārdnīcas nosaukums, izdevējs, izdošanas vieta, gads un informācija par to, kādi šķirkļi konkrētajā izdevumā atrodami (piemēram, ELvv pirmajā daļā – no A līdz J, LVV 2003. gadā izdotajā sējumā – no *Paeglis* līdz *Piķu*).

Vairāk atšķiras otra puse. ELvv nosaukts tikai atbildīgais redaktors un redakcijas kolēģija (šī informācija minēta gan latviešu, gan krievu valodā) un dots vārdnīcas nosaukums krievu valodā. Informācija par redaktoriem un redakcijas kolēģiju atrodama arī LVV sējumu titullapā, tomēr atšķirībā no ELvv LVV titullapas otra puse reizē ir arī vārdnīcas anotācija – tajā atrodama īsa informācija par pašu vārdnīcu (“šis sējums ir trešais no izdevuma, kas nosacīti turpina J. Endzelīna sastādīto vārdnīcu “Latvijas PSR vietvārdi” [...]” (LVV 2010)) un tajā iekļauto informāciju: “Katram “Latvijas vietvārdu vārdnīcā” iekļautajam vietvārdam norādīta lokalizācija (parasti pagasts) un attiecīgā ģeogrāfiskā objekta kategoriālā piederība. Bieži vien sniegta informācija par vietvārda izrunu izloksnē un cita ar konkrēto vietvārdu saistīta informācija. Vietvārdiem parasti dots cilmes komentārs.” (LVV 2010)

Lai gan izdevuma dati tiek uzskatīti par funkcionālu tekstu, nevis vārdnīcas daļu (tos kā atsevišķu daļu nenosauc ne D. Melnikiene, ne R. Hartmanis), iespējams, titullapas otru pusi būtu iespējams skatīt arī kā patstāvīgu strukturālu elementu, pieņemot, ka šajā daļā iekļautā informācija nav vienots funkcionāls teksts, bet sastāv no atsevišķiem tekstiem, un katram no tiem ir savas funkcijas.

Savdabīgs vārdnīcu titullapā atrodams kvalitātes rādītājs ir, pirmkārt, recenzents un, otrkārt, izdevuma finansiālie atbalstītāji (Melnikienē 2009, 94). ELvv titullapā ne viens, ne otrs nav norādīts, savukārt LVV 2003., 2010 un 2006. gada izdevumā norādīta informācija tikai par tās finansiālo atbalstītāju: “Grāmata sagatavota Valsts pētījumu programmas “Letonika: pētījumi par vēsturi, valodu un kultūru” ietvaros un izdota ar Valsts pētījumu programmas “Nacionālā

identitāte (valoda, Latvijas vēsture, kultūra un cilvēkdrošība)” finanšiālu atbalstu” (LVV 2010).

Recenzenti minēti 2013. gada izdevumā (LVV 2013). Iepriekšējos sējumos uz recenzentiem norādīts ar tekstu “Par vērtīgiem aizrādījumiem, labojumiem un precizējumiem manuskripta gatavošanas gaitā pateicība pienākas *Dr. habil. philol.* Aleksandram Vanagam (Viļņa), *Dr. habil. philol.* Antoņinai Reķēnai (Liepāja)” (LVV 2010), nesaucot viņus tieši par recenzentiem.

Vietvārdu pareizrakstības un izrunas vārdnīcas

Interesantu onīmu vārdnīcu daļu veido vietvārdu pareizrakstības un izrunas vārdnīcas, piemēram, *Geographische Namen – richtig ausgesprochen* (GN) un *Словарь географических названий зарубежных стран* (СГНЗС).

СГНЗС iekļauti 40 000 vietvārdu no dažādām valstīm. Vietvārdi krievu valodā atveidoti saskaņā ar tobrīd apstiprinātajiem atveides nosacījumiem (СГНЗС 1986, 3). Vietvārdiem atzīmēta uzsvara vieta, sniegta informācija par piederību onīmu subklasei, norādīta objekta lokalizācija.

Šie izdevumi apliecina, ka ne visos gadījumos vārdnīcai objektīvi nepieciešams plašs ievads ar izvēršiem skaidrojumiem, kā orientēties šķirklī vai šķirkļu sarakstā. Sastopamas pat tādas vietvārdu vārdnīcas, kurām ievada nav vispār. Piemēram, *Словарь географических названий* (1958). Vārdnīcai ir tikai saīsinājumu saraksts, un uzreiz pēc tā sākas šķirkļu saraksts (СГН 1958, 4–5).

СГНЗС pirmskorpusa daļa ir neliela. Neskaitot titullapu ar informāciju par izdevuma datiem, to veido īss ievads (priekšvārds), saīsinājumu un dažādu valstu administratīvo vienību saraksts. Turklāt priekšvārdi ietver arī vārdnīcas struktūras skaidrojumu.

Mazliet neparasta ir GN – ievadā paskaidrots, ka GN apkopoti dažādu valstu vietvārdi tādā rakstījumā, kādā tie atrodami vācu atlantos (GN 1963, IX). Katram vietvārdam norādīta izruna, taču tā nav dota tradicionālajā fonētiskajā transkripcijā. Vietvārdi pierakstīti fonētiskajā rakstībā¹. Piemēram,

<i>Brodnica</i> (Polen)	<i>brodniūtʃa</i> (GN 1963, 31);
<i>Cēsis</i> (UdSSR, Lettland)	<i>tʃeeβiiβ</i> (GN 1963, 38);
<i>Hyrynsalmi</i> (Finnland)	<i>hüürünβalmii</i> (GN 1963, 81);
<i>Nancy</i> (Frankreich)	<i>nangβii</i> (GN 1963, 140).

¹ Piemēros, kas citēti no GN, grafiskais marķējums – kursivējums un trekņraksts – atstāts tā, kā to lietojuši izdevuma veidotāji.

Vienā no vārdnīcas ievaddaļām – *Zur Benutzung des Aussprachbuchs* – beigās dota tabula, kā katra grafēma vai burtkopa izrunājama. Dažus piemērus skat. 3. tabulā.

3. *tabula.* Grafēmu un burtkopu izruna vārdnīcā *Geographische Namen – richtig ausgesprochen*

Burts (<i>Buchstabe</i>)	Izruna (<i>Lautwert</i>)	
a	a	kā vārdā <i>Ast, aber</i>
œ	o	kā vārdā <i>Motte</i> ; šī skaņa parādās ārpus Vācijas runātajā vācu valodā (<i>außerdeutsche Sprache</i>) ilgi pirms tam; vācu valodā šī garā skaņa ir zudusi
ng	ng	kā vārdā <i>singen, lange, ne</i> kā vārdā <i>Angelika</i> ; izrunā sekojošie <i>g</i> un <i>k</i> tiek papildus uzsvērti
<i>th</i>		nebalsīgs aspirēts līdzskanis: izrunā <i>β</i> , kā vārdā <i>Fluß</i> , piespiežot mēles galu starp priekšzobiem

No valodnieciskā viedokļa šāds vietvārdu un skaņu izrunas skaidrojums varētu šķist dīvains, tomēr, no otras puses, tas liecina, ka vārdnīca īpaši orientēta uz lietotājiem, kas nav valodnieki (jāņem vērā, ka tradicionālā valodniecībā lietotā fonētiskā transkripcija šādiem lietotājiem varētu nebūt saprotama un tādējādi vārdnīca nepildītu savu funkciju).

Šādi materiāli par vietvārdu rakstību vai izrunu var tikt iekļauti arī kā pielikumi cita tipa vietvārdu vārdnīcās. Piemēram, vienā no lietuviešu vārdnīcām – VŽ – pēckorpusa daļā atrodami valstu un galvaspilsētu nosaukumi (skat. 4. tabulu).

Citētais materiāls būtībā arī ir vietvārdu izrunas vārdnīca (kaut arī iekļauts attiecīgajā izdevumā tikai kā papildmateriāls), jo norādīta akcenta vieta un intonācija. Tomēr nekādi paskaidrojumi, kā attiecīgās diakritiskās zīmes jāsaprot vai ko tās norāda, nav pievienoti (pieņemot, ka tiem, kam lietuviešu valoda ir dzimtā, šāda informācija saprotama arī bez papildu paskaidrojumiem). VŽ ievadā minēts tikai par galvenajā šķirklī sarakstā iekļauto vietvārdu akcentēšanu. Tas vēlreiz apliecina, ka vārdnīcai ne vienmēr nepieciešams plašs ievads.

4. *tabula*. Valstu un galvaspilsētu nosaukumi vārdnīcā *Vietovardziņu žodynas*

Tradicionālie (jeb īsie valstu nosaukumi)	Oficiālie valstu nosaukumi	Tradicionālās transkribētās un adaptētās galvaspilsētu nosaukumu formas	Oriģinālās galvaspilsētu nosaukumu formas valodās, kurās izmanto latīņu alfabētu
Andorā	Andòros Kunigaikštystē	Andorà	Andorra la Vella
Egīptas	Egīpto Arābu Respublika	Kairas	
Jungtīnēs Valstījos, JAV	Jungtīnēs Amērikos Valstījos	Vāšingtonas	Washington
Lātvija	Lātvijos Respublika	Rygā	Rīga

Ja 4. tabulā citētais materiāls būtu veidots kā atsevišķa vārdnīca, lietotājam daudz noderīgāka varētu būt informācija par to, pēc kāda principa atlasīti šķirkļa vārdi un pēc kādiem principiem tajos norādīta akcentējuma grupa, mazāk uzmanības pievēršot vārdnīcas struktūras skaidrojumam, jo šādi veidots šķirkļu saraksts ir salīdzinoši vienkāršs un, ja vien tajā nav kādi izņēmumi, saprotams arī bez lietotājam paredzētajām instrukcijām (*user guide*).

Piemēram, CFH3C priekšvārdos šķirkļu izkārtojums raksturots vienā teikumā: “Ģeogrāfiskie nosaukumi vārdnīcā kārtoti pēc alfabēta.” (CFH3C 1986, 3)

Izdevumi, kas nav saukti par vārdnīcām

Atsevišķi būtu minami arī tie izdevumi, kas nav saukti par vārdnīcām, bet formālā aspektā atbilst vārdnīcai un nav pretrunā ar VPSV sniegtā termina *vārdnīca* definīciju (skat. VPSV 2007, 435).

Skatoties tikai pēc nosaukuma, šajā grupā ietilptu samērā daudz izdevumu, piemēram, jau minētā SP, kuras nosaukums nozīmē ‘somu vietu vārdu grāmata’, tāpat arī ELvv, LTV, GN. Tomēr te aplūkoti tikai tie darbi, kurus par vārdnīcām nav saukuši paši to autori.

Viens no tādiem darbiem ir Aleksandra Vanaga (*Aleksandras Vangas*) *Lietuvos miestų vardai* (LMV). Tajā aplūkoti 165 Lietuvas pilsētu nosaukumi – nosaukumu veidošanās, darināšana un cilme (LMV 2004, 7).

Pirms korpusa LMV ir trīs daļas. Tajās aprakstīta izdevuma tapšanas vēsture un vietvārdu atlasē kritēriji, tomēr nav nekādu skaidrojumu par izdevuma mērķi un adresātu, tāpat arī par šķirkļa struktūru. Iespējams, to varētu pamatot, pirmkārt, ar jau minēto faktu, ka izdevums nav saukts par vārdnīcu un līdz ar to nosaukumu apraksti netiek uztverti kā vārdnīcas šķirklī. Otrkārt, informācijas attēlojuma veids nav sarežģīts, līdz ar to informācija saprotama arī bez papildu skaidrojumiem.

Īpatnēji, ka darbā izmantots daudz saīsinājumu un apzīmējumu, tomēr saraksts ar to atšifrējumiem nav pievienots.

Līdzīgs ir arī izdevums krievu valodā *Почему так названы?* (ПТН), kurā skaidrota Pēterburgas vietvārdu rašanās (apskatīti ielu, laukumu, salu, upju, kanālu un tiltu nosaukumi). Ievadā vispārīgi aprakstīta nosaukumu došanas vēsture Pēterburgas topoobjektiem, paskaidrots, kādi vietvārdi izdevumā iekļauti. Īsi raksturots vietvārdu kārtošanas princips – nav minēts, ka galvenais kārtošanas princips ir kārtojums pēc alfabēta, bet paskaidrots, ka nosaukumi ar vienādu cilmi grupēti kopā un aprakstīti vienā vietā. Tāpat skaidrots, ka nosaukumi, kas sastāv no vārda un uzvārda, kārtoti pēc pirmā vārda (ПТН 2002, 7).

Interesanti, ka, skaidrojot vienādas cilmes nosaukumu kārtošanu, ПТН autori nelieto jēdzienu *ligzda* (*гнездо*) vai *šķirklis* (*словарная статья*), tā vietā rakstot: “[...] о них рассказывается в одном месте, в “кусте” [...]” (Ibid.) (“[...] tie ir minēti vienā vietā, vienā “pudurā”.”).

Līdzīgi kā LMV, arī ПТН ievadā nav skaidrota šķirkļa struktūra. ПТН ievadā nemin neko arī par šķirklī atrodamo informāciju.

Nobeigums

Sandro Nīlsens (*Sandro Nielsen*) ir ieteicis visus vārdnīcas komponentus dalīt divās grupās – tādos, kas saistīti ar lietotāju (*user-related*), un tādos, kas saistīti ar vārdnīcas funkcijām (*function-related*). Pie pirmajiem pieder, piemēram, instrukcijas par vārdnīcas lietošanu, un šie komponenti paredzēti, lai atvieglotu vārdnīcas lietotājam tās izmantošanu. Savukārt otri saistīti ar informācijas meklēšanu vārdnīcā. Pie tiem pieder, piemēram, šķirklju saraksts (Nielsen 2006, 7).

Varētu pieņemt, ka ārpuskorpusa daļas pieskaitāmas pie pirmās grupas, tātad nosacīti tām varētu izvirzīt kopējas funkcijas neatkarīgi no tā, cik ārpuskorpusa daļu ir un kā tās izvietotas (t. i., pirms vai pēc korpusa).

Pieņemot šādu interpretāciju, būtu atsevišķi jāapskata tie vārdnīcas komponenti, kas nav integrēti vārdnīcas korpusā, bet sniegti kā

papildmateriāls – šķirkļos nav nekādu norāžu – apzīmējumu vai saīsinājumu –, kas attiecīgās daļas piesaistītu korpusam. LVŽ neintegrēta ir, piemēram, ievada apakšnodaļa par vietvārdu pētījumu pieredzi. VŽ – beigās pievienotais valstu un galvaspilsētu nosaukumu saraksts. Līdz ar to nevarētu teikt, ka minētās daļas atvieglo vārdnīcas lietošanu.

Iespējams, strukturālā aspektā varētu runāt par funkcionālam un nefunkcionālām vārdnīcas daļām. Pie funkcionālām tādā gadījumā būtu pieskaitāmas tās, kas saistītas ar lietotāju (saīsinājumu un apzīmējumu saraksti, instrukcijas par vārdnīcas lietošanu), un tās, kas saistītas ar informācijas meklēšanu. Savukārt pie nefunkcionālām – vārdnīcas korpusā neintegrētās daļas (tas, ka kāda vārdnīcas daļa strukturālā skatījumā atzīstama par nefunkcionālu, nenozīmē, ka saturiskā aspektā tā ir lieka).

Secinājumi

Avotu analīze rāda, ka, iespējams, nav lietderīgi katrai ārpuskorpusa daļai izdalīt atsevišķas funkcijas, jo daļu skaits, dalījums un apjoms atkarībā no vārdnīcas variējas. Piemēram, atsevišķām vārdnīcām ir gan priekšvārdi, gan ievads (kā LVŽ), citām savukārt vai nu tikai priekšvārdi, vai ievads. Nav tik būtiski, vai, teiksim, šķirkļa struktūra skaidrota priekšvārdos vai ievadā. Svarīgi, lai šāda informācija vārdnīcā vispār būtu iekļauta un izskaidrota lietotājam saprotami.

Iespējams, lietderīgāk būtu runāt par ārpuskorpusa struktūras kā vienotas daļas funkcijām (pat nedalot, kādas funkcijas būtu attiecināmas uz priemskorpusa daļu un kādas – uz pēckorpusa daļu, jo to novietojums nav stingri noteikts).

Varētu sacīt, ka primārā ārpuskorpusa daļu funkcija ir sniegt informāciju par vārdnīcu un atvieglot tās lietošanu.

Megastructure of Dictionaries of Place Names

Summary

Traditionally dictionaries had been analysed according to a two level system – macrostructure, which refers to the layout of entries in dictionary, and microstructure, which refers to the entry structure. But in modern lexicography the term *megastructure* is also used. It refers to the overall structure of dictionary.

The aim of this paper is to analyze and compare megastructure (also called *outside matter*) of different dictionaries of place names. The main at-

tention is focused on Latvian and Lithuanian dictionaries, but for comparison also some Russian, English, German and Finnish dictionaries are used.

A more detailed analysis is paid to two parts of outside matter: the title page and preface. It is stated, that preface (which in practice can also include the user guide) is the second most important part of the dictionary after the main word list. The title page is also an important structural component of a dictionary, because the authors and the number of entries are often mentioned on title page.

Practical analysis shows, that the extent, location and division of each part of outside matter can noticeably vary from dictionary to dictionary (it also depends on the kind of dictionary – dictionaries of pronunciation have much shorter front matter, than the usual encyclopedic kind of dictionaries).

Some dictionaries have both preface and user guide, but some – only one of them. So probably it would be better to speak about the functions of outside matter as a whole, instead of functions of each separate part.

Avoti

- DEPN** – Mills, David. *Dictionary of English Place Names*. Oxford: Oxford University press, 1996.
- ELvv** – Endzelīns, Jānis. *Latvijas PSR vietvārdi*. 1., 2. sēj. Rīga: A. Upīša valodas un literatūras institūts, 1956–1961.
- ELD** – *English-Latvian Dictionary*. Ed. I. Birzvalka. Rīga: Jāņa sēta, 1995.
- GN** – Täubert, Henrich. *Geographische Namen – richtig ausgesprochen*. Gotha: VEB Hermann Haack, 1963.
- LMV** – Vanagas, Aleksandras. *Lietuvos miestų vardai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004.
- LTV** – *Lietuviški tradiciniai vietovardžiai*. Sud. M. Razmukaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- LVV** – *Latvijas vietvārdu vārdnīca*. Atb. red. O. Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2003–2010.
- LVŽ** – *Lietuvių vietovardžių žodynas. A–B*. Autorių kolektyvas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
- PL** – Zeps, Valdis Juris. *The Placenames of Latgola: A dictionary of East Latvian toponyms*. Madison, Wisconsin: Baltic Studies Center, 1984.
- SP** – *Suomalainen paikannimikirja*. Helsinki: Karttakeskus, 2007.
- VŽ** – *Vietovardžių žodynas*. Sud. A. Pupkis, M. Razmukaitė, R. Miliūnaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- ПТН** – Горбачевич, Кирилл, Хабло, Евгений. *Почему так названы?* Санкт-Петербург: Норинт, 2002.
- СГН** – Боднарский, Митрофан. *Словарь географических названий*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1958.

СГНЗС – *Словарь географических названий зарубежных стран*. Отв. ред. А. М. Комков. Москва: Недра, 1986.

Literatūra

- Balode 2002** – Balode, Laimute. Formal Structure of Baltic Dictionaries of Onomastics. – *Actas do XX Congreso Internacional de Ciencias Onomásticas*. Vol. II. Santiago de Compostela, 2002, 1279–1284
- Balode 2008** – Balode, Laimute. The historical dimension of toponyms in Latvian onomastic dictionaries. – *Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences. 4*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen, 11–16.
- Balode 2009** – Balode, Laimute. Vietvārdu vārdnīcas un to struktūra: somu, igauņu, lietuviešu un latviešu pieredze. *Latvijas Universitātes raksti*, 746. sējums. Rīga: Latvijas Universitāte, 16.–26.
- Baluodė 1999** – Baluodė, Laimutė. Leksikografinės paralelės XX a. Lietuvoje ir Latvijoje. *Acta Baltica '99*. Kaunas: Aesti, 6–11.
- Burkhanov 1998** – Burkhanov, Igor. *Lexicography. A Dictionary of Basic Terminology*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1998.
- Bušs 1997** – Bušs, Ojārs. Par Latvijas vietvārdu vārdnīcu (vairāk praktiskā nekā teorētiskā skatījumā). *Leksikogrāfijas teorija un prakse. Akadēmika Jāņa Endzelīna 124. dzimšanas dienas atceres zinātniskās konferences tēzes*. 1997. gada 20. februāris. Rīga, 1997, 8.–10.
- CED** – *Collins Dictionary of English Language*. London, Glasgow, 1979.
- DL** – Hartmann, Reinhard; Gregory, James. *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge, 2001.
- Hartmann 2001** – Hartmann, Reinhard. *Teaching and Researching Lexicography*. Essex: Pearson Education Limited, 2001.
- Hausmann, Wiegand 1989** – Hausmann, Josef; Wiegand, Franz, Herbert, Ernst. Component Parts and Structures of General Monolingual Dictionaries: A Survey. *Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires. An International Encyclopedia of Lexicography*. Ed. F. J. Hausmann et al. Berlin: De Gruyter, 328–360.
- Jakaitienė 2005** – Jakaitienė, Evalda. *Leksikografija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Karpinska 2012** – Karpinska, Laura. *Critical analysis of English-Latvian lexicographic tradition*. Doctoral thesis. Riga: University of Latvia, 2012.
- Maciejauskienė 2002** – Maciejauskienė, Vitalija. Lietuvos vietovardžių žodynas: pobūdis ir sandara. *Lituanistica*, 2 (50). Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2002, 102–117.
- Melnikienė 2009** – Melnikienė, Danguolė. *Dvikalbiai žodynai Lietuvoje: megastruktūros, makrostruktūros ir mikrostruktūros ypatumai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.

- =====
- Melnikienė 2009a** – Melnikienė, Danguolė. Pratarinė ir jos funkcija dvikalbių lietuviškų žodynų megastruktūroje. *Kalbų studijos*. 15 NR. Kaunas: Kauno Technologijos universitetas, 5–10.
- Nielsen 2006** – Nielsen, Sandro. A Functional Approach to User Guides. *Dictionaryaries: Journal of the Dictionary Society of North America*. No. 27. Madison, 2006, 1–20.
- Palionis 2011** – Palionis, Jonas. Naujo didelio lituanistikos veikalų pradžia (Lietuvos vietovardžių žodynas. I tomas: A–B. Lietuvių kalbos institutas, 2008.). Pieejams: <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/6335-jonas-palionis-naujo-didelio-lituanistikos-veikalo-pradzia> (skatīts 22.03.2014).
- Veisbergs 2008** – Veisbergs Andrejs. English-Latvian Dictionary. Review. *International Journal of Lexicography*. Vol. 10. No. 3. Oxford: OUP, 1997, 249–253.
- VIL 2012** – *Vārdnīcu izstrāde Latvijā: 1991–2010*. Atb. red. A. Lauzis. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2012.
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Atb. red. V. Skujiņa. Rīga: Valsts valodas aģentūra, LU Latviešu valodas institūts, 2007.
- Zemzare 1961** – Zemzare, Daina. *Latviešu vārdnīcas*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961.
- Берков 2004** – Берков, Валерий. *Двуязычная лексикография*. Москва: Астрель, 2004.
- Бушс 2002** – Бушс, Оярс. Словарь топонимов Латвии: наследие и современные проблемы. *Материалы XXXI межвузовской научно-методической конференции преподавателей и аспирантов*. Санкт-Петербург, 2002, 8–9.
- Сталтмане 1989** – Сталтмане, Велта. *Ономастическая лексикография*. Москва: Наука, 1989.

Diāna LAIVENIECE

PROMOCIJAS DARBU NOSAUKUMI MŪSDIENU LATVIEŠU ZINĀTNES VALODĀ

Uzskats, ka “stils sākas no virsraksta” (Šoblinkas 1965), promocijas darba virsrakstus nešauboties ļauj kvalificēt kā zinātniskās valodas stilam piederīgus teksta elementus. Taču ar šo faktu vien nepietiek, lai virsraksts atbilstu statusam “promocijas darba nosaukums”. Attiecībā uz šiem darbiem mūsdienu valodas praksē ierastāks teikt – *promocijas darba nosaukums* vai *promocijas darba temats*, lai gan šie jēdzieni – *virsraksts*, *nosaukums* un *temats* – nav lietojami kā sinonīmi.

Virsraksta un nosaukuma attieksmes tiek interpretētas dažādi. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca* virsrakstu definē kā teksta daļu, “kas tieši vai netieši informē par attiecīgā teksta saturu” (VPSV 2007, 454), savukārt nosaukumu – kā vārdu, vārdkopu vai garāku vārdu savienojumu, “kādā priekšmets, parādība vai cits objekts ir nosaukts, lai to atšķirtu no līdzīgiem” (VPSV 2007, 261), tādējādi to nemaz tieši nesaistot ar virsrakstu kā teksta daļu. Atšķirīgi ieskati ir *Latviešu literārās valodas vārdnīcas* un *Latviešu valodas vārdnīcas* autoriem, kas virsrakstu identificē ar nosaukumu (grāmatai, tekstam, tā daļai) (LLVV₈ 1996, 524; LVV 2006, 1183). Tādējādi, runājot par promocijas darba nosaukumiem, ir pamats tos traktēt kā virsrakstus, kas šķiet piemērotāk, ja šo valodas vienību analizē no lingvistiskā viedokļa, kā tas ir šajā pētījumā. Tāpēc turpmāk tekstā attiecībā uz promocijas darbu nosaukumiem tiks lietots termins “virsraksts”.

Pārdomāts darba virsraksts ietver galveno pētījuma ideju un atspoguļo tā objektu (Eko 2006). Pētnieciska darba virsraksta svarīgumu nosaka arī tas, ka virsraksts “savas kompozicionālās specifikas dēļ, pirmkārt, izvirza pētījuma tematu pirmsteksta stiprajā pozīcijā, otrkārt, veic apsteidzošu funkciju, koncentrējot lasītāja uzmanību uz pētījuma tematu un orientējot viņu turpmākā teksta izklāstā” (Polkovņikova 2012, 442). Virsraksta funkcija ieinteresēt lasītāju nav saistāma tikai ar publicistiku (Brēde 1998), bet pilnā mērā attiecināma arī uz zinātnes valodas tekstiem (Jalilifar 2010) – promocijas darba virsrakstam būtu jāsaista potenciālā lasītāja profesionālā interese.

Promocijas darbi, definēti kā oriģināli pētījumi vai pētījumu (empīrisku vai teorētisku) rezultātu apkopojums, kas sniedz jaunas atziņas nozarē vai apakšnozarē, paplašinot šīs nozares zināšanas par pētāmo problēmu (Metodiskie norādījumi 2011, 7), ieņem īpašu vietu zinātnes valodas tekstū vidū gan darba apjoma dēļ, gan pētījuma nozīmīguma dēļ. Izstrādāts un aizstāvēts promocijas darbs ir apliecinājums pētnieka statusam noteiktā zinātnes nozarē un/vai apakšnozarē, proti, zinātņu doktora akadēmiskajam grādam. Tādējādi šo darbu nosaukumi ir uzlūkojami par savdabīgiem indikatoriem, pēc kuriem var spriest par zinātnisko darbu virsrakstu veidošanas specifiku (modi?) mūsdienu latviešu zinātnes valodā.

Pētījuma **mērķis** ir veikt promocijas darbu virsrakstu kvalitātīvo un kvantitatīvo analīzi, lai spriestu par pašlaik – 21. gadsimta sākumā – dominējošām tendencēm virsrakstu veidošanā latviešu zinātnes valodā. Analīze izvērsta vairākos virzienos:

- 1) pētīts jautājums par virsrakstu optimālo garumu,
- 2) aplūkoti virsrakstos izmantotie valodas līdzekļi zinātniskās precizitātes izteikšanai (skaitļi un onīmi),
- 3) aprakstīti divdaļīgu un trīsdaļīgu virsrakstu veidošanas modeļi.

Pētījuma nolūkam apkopoti 535 promocijas darbu virsraksti, kas Latvijas augstākās izglītības iestādēs (Latvijas Universitātē, Rīgas Stradiņa universitātē, Daugavpils Universitātē, Liepājas Universitātē, Biznesa augstskolā *Turība*, Latvijas Mākslas akadēmijā u. c.) aizstāvēti laikā no 2006. līdz 2013. gadam humanitāro un sociālo zinātņu jomā. Pētījumā iekļauti valodniecības, literatūrzinātnes, vēstures, filozofijas, folkloristikas, mākslas zinātnes, teoloģijas un reliģiju zinātnes, komunikācijas zinātnes, politikas zinātnes, juridiskās zinātnes, vadībzinātnes, socioloģijas, ekonomikas, pedagoģijas un psiholoģijas promocijas darbu virsraksti.

Mērķa sasniegšanai izmantota promocijas darbu virsrakstu kvalitātīvā kontentanalīze un statistiskā analīze. Kvalitatīvā kontentanalīze – pētījuma metode tekstuālu datu satura subjektīvai interpretācijai, izmantojot kodēšanas un tēmu vai modeļu izdalīšanas sistēmisku klasifikācijas procesu (Hsieh, Shannon 2005, 1283), – ir piemērots līdzeklis dominējošo tendenču noteikšanai kādā speciālam nolūkam atlasītā valodas materiālā. “Kvalitatīvā kontentanalīze iet tālāk par vienkāršu vārdu skaitīšanu vai objektīva satura izdalīšanu un pēta tekstā apslēptās tēmas un modeļus.” (PTSV 2011, 33) Metodes lietojumā galvenā vērtība tiek pievērsta integrētam skatījumam uz runu/tekstu un tā specifisko kontekstu, tādējādi ļaujot pētniekam interpretēt sociālo pasauli subjektīvā, tomēr zinātniskā veidā (Zhang, Wildemuth 2009, 308).

Tā kā humanitāro un sociālo zinātņu jomā aizstāvēto promocijas darbu skaits nav vienāds – jomu proporcionālā attiecība ir apmēram 1:2,3 par labu sociālajām zinātnēm –, kā arī pētījumu skaits starp atsevišķām zinātnes nozarēm ir ļoti atšķirīgs, statistiskās analīzes rezultāti izteikti procentos, nepieciešamības gadījumā sniedzot komentārus par tendences vispārinājuma iespējām atkarībā no izlases lieluma resp. nepietiekamības.

Promocijas darbu virsrakstu garums

Jautājums par zinātniskā teksta virsraksta garumu ir bijis aktuāls dažādos laikos. Kā savienot prasību pēc pētījuma objekta un galvenās idejas vai problēmas atspoguļojuma ar noteikumu par virsraksta izteiksmes lakoniskumu (Gemsts 1981, 20; Kristapsone 2008, 76), nav viegls jautājums. Attiecībā uz zinātniskā teksta virsraksta garumu atrodamas dažādas norādes: 15 vārdu (Geske, Grīnfelds 2006, 254), 12 un mazāk vārdu (Habibzadeh, Yadollahie 2010), 9–12 vārdi kā ieteicamais virsraksta garums (Farneste 2012, 78). Visos šajos gadījumos, domājams, tiek runāts par virsrakstā esošo vārdu kopskaitu, iekļaujot tajā arī palīgvārdus, kas nereti jau tā apjomīgus virsrakstus pagarina vēl vairāk, bet bez kuriem latviešu valodā (tāpat kā daudzās citās) nevar iztikt, piemēram,

• *Uzskatos par labu un jaunu cilvēku novērojamās kopīgās realitātes saistība ar ideoloģisko orientāciju un morāles pamatu nozīmīgumu* (Psiholoģija, LU 2001)¹.

Pamatotāka šķiet cita norāde, proti, ka virsrakstā nevajadzētu būt vairāk par 5–6 pilnnozīmes vārdiem², ar tiem saprotot vārdus, “kas viennozīmīgi atainotu darba galveno jēdzienu saturu” un “būtu skaidri ne tikai kontekstā, bet arī paši par sevi” (Gemsts 1981, 20). Šādu pieeju virsraksta apjoma noteikšanai izmantojusi arī Svetlana Polkovņikova, pētot valodniecības rakstu virsrakstus un secinot, ka tos šajā nozarē vidēji veido 5–6 pilnnozīmes vārdi (Polkovņikova 2012, 444) – tāpat konstatējama atbilstība Visvalža Gemsta ieteikumam. Tomēr jebkura promocijas darba problemātika ir daudz plašāka par aspektu(-iem), kas aplūkots(-i) kādā zinātniskā rakstā, līdz ar to prasības attiecībā uz virsrakstu garumu zinātniskam tekstam nez vai vajadzētu unificēt.

Runājot par virsrakstu garumu, šķiet, precīzāk būtu runāt nevis par vārdu, bet gan par nominatīvo vienību skaitu, jo viena no svarīgākajām zinātniskās valodas stila prasībām ir precizitāte un izteikuma

¹ Piemērā palīgvārdi ir pasvītroti.

² Visvaldis Gemsts šajā gadījumā lieto apzīmējumu “nozīmīgi vārdi”.

nepārprotamība, kas ierobežo pētījuma autora iespējas dot savam promocijas darbam īstu un koncentrētu virsrakstu.

- Šajā rakstā, pētot jautājumu par virsrakstu optimālo garumu,
- 1) virsraksta nominatīvo vienību skaitā iekļauti tikai pilnnozīmes vārdi. Netiek ņemti vērā palīgvārdi (galvenokārt tiek lietoti saikļi un prievārdi), kā arī samērā bieži izmantotās norādāmā vietniekvārda *tas* vienskaitļa vai daudzskaitļa ģenitīva formas (*tā, tās, to*), kas lietotas apzīmētāja funkcijā ar precizējošu nozīmi kā iepriekš nosauktā pilnnozīmes vārda atkārtojums (piemēram, *Latvijas pierobeža un tās attīstības iespējas*; *Studentu lojalitāti ietekmējošie faktori un to nozīme vadības lēmumu pieņemšanā*);
 - 2) personu un valstu, novadu, reģionu, kā arī organizāciju, institūciju u. c. onīmu nosaukumi, kas izteikti ar vairākiem vārdiem, tāpat saliktie nosaukumi vai to abreviatūras (piemēram, *IKT*) uzlūkotī par vienu nominatīvo vienību;
 - 3) laika perioda apzīmējumi, kas pierakstīti ar arābu vai romiešu cipariem un/vai vārdiem (piemēram, *Pirmais pasaules karš*), ieskaitot izteikuma formu “no–līdz”, neatkarīgi no izteikuma garuma uzlūkotī par vienu nominatīvu vienību.

Tādējādi, piemēram, virsrakstā

• *Arvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes attīstības tendences civillietās un komercietās Eiropas Savienībā un Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē* (Juridiskā zinātne, LU 2013)³,

kurā ir 18 vārdu, izmantojot iepriekš minētos kritērijus, tiek fiksētas 11 nominatīvās vienības.

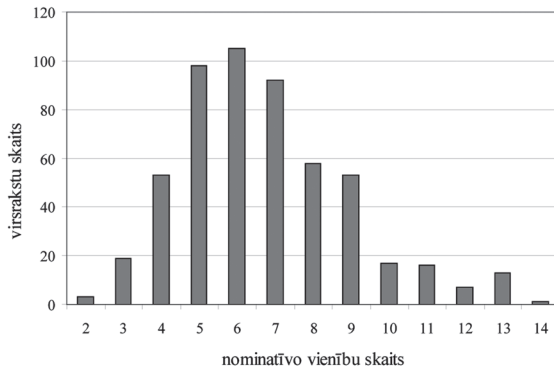
Protams, arī šī pieeja ietver zināmu subjektīvismu interpretācijā, līdz ar to turpmākajā izklāstā dotajiem kvantitatīvajiem rādītājiem ir vairāk tendenci raksturojošs, nevis strikti faktoloģisks statuss.

Izmantojot aprakstīto pieeju promocijas darbu virsrakstu garuma noteikšanai, konstatēti šādi rezultāti:

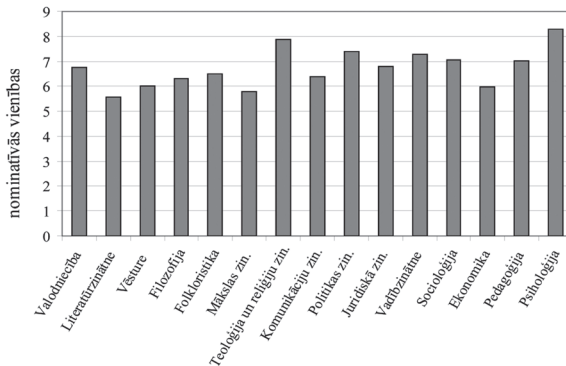
- 1) biežāk sastopamais nominatīvo vienību skaits ir 5, 6 un 7 vienības, kas fiksēts 55,14% gadījumu no visiem promocijas darbu virsrakstiem (sk. 1. attēlu);
- 2) vidējais nominatīvo vienību skaits visā pētījuma materiālā ir 6,73 vienības;
- 3) humanitāro zinātņu jomā vidējais nominatīvo vienību skaits promocijas darbu virsrakstos ir 6,4 vienības, bet sociālo zinātņu jomā – 7,02 vienības;

³ Šajā piemērā katra skaitā iekļautā nominatīvā vienība uzskatāmības labad ir atsevišķi ierāmēta.

- 4) vidējais nominatīvo vienību skaits pa nozarēm ir visai atšķirīgs – no 5,57 vienībām (literatūrzinātne) līdz 8,3 vienībām (psiholoģija) (sk. 2. attēlu);
- 5) īsāko promocijas darba virsrakstu veido 2 nominatīvās vienības, garāko – 14⁴, piemēram,
- *Administratīvais akts* (Juridiskā zinātne, LU 2006);
 - *Sākumskolas skolēnu dabaszinātņu sasniegumus ietekmējošie valsts līmeņa faktori starptautiskajos salīdzinošajos pētījumos izglītības vadības skatījumā* (Vadībzinātne, LU 2013).

1. attēls. Nominatīvo vienību skaits promocijas darbu virsrakstos

2. attēls. Vidējais nominatīvo vienību skaits promocijas darbu virsrakstos (sadalījums pa zinātnes nozarēm)

⁴ Abos piemēros vārdu skaits sakrīt ar vienību skaitu.

Šie statistiskās analīzes rezultāti saistībā ar virsrakstā ietvertā satura izpēti ļauj izdarīt pāris secinājumu attiecībā uz jautājumu par virsrakstu optimālo garumu.

Pirmkārt, par nepieciešamu un pietiekamu promocijas darba virsraksta garumu varētu uzskatīt 5–7 +/- 1 nominatīvo vienību. Pārskatot šīs robežas, autors riskē kļūt vai nu pārprasts, vai liekvārdīgs, vai arī abējādi – izteiksmes pārmērs un sarežģītība rada neskaidrību (šos apgalvojumus ilustrē daži tālāk tekstā sniegtie piemēri).

Otrkārt, vārdu skaits un pat ne nominatīvo vienību skaits kā tāds nevar būt kritērijs vērtējumam *labi/atbilstoši/veiksmīgi formulēts virsraksts* vai *slikti/neatbilstoši/neveiksmīgi formulēts virsraksts*. Galvenais kritērijs ir virsrakstā ietverto vārdu (t. sk. terminu, jēdzienu, faktu un datu) un vārdu savienojumu nozīmes atbilstība pētījuma galvenajai idejai un/vai problēmai un tās pētīšanas ievirzei, kā arī latviešu valodas normām un saprotamībai. Proti, lasītājam, izlasot promocijas darba virsrakstu, ir jāsaprot, kas ir izpētīts un arī – kādā aspektā tas ir pētīts. Ja virsrakstā nosaukts tikai pētījuma objekts vai priekšmets, neatklājot pētījuma specifisko ievirzi, tad zinātnē šāds virsraksts kvalificējams kā informatīvi nepietiekams, lai arī izteikts atbilstoši formālajām prasībām – īsi un lakoniski, piemēram:

- *Kreatīvās tīklu kopienas* (Socioloģija, RSU 2011);
- *Pieaugušā mūžmācīšanās izpēte* (Pedagoģija, LU 2013);
- *Patērētāju uzvedība kredītu tirgū* (Ekonomika, LU 2012);
- *Loģistika reģionu attīstībai* (Ekonomika, LLU 2009).

Promocijas darba precīza virsraksta formulēšanas mērķis ir sasniegts tad, ja autors ir spējis nedaudzos vārdos ietvert labam zinātniskā teksta virsrakstam nepieciešamos nosacījumus, kas lasītājam sniedz priekšstatu par pētījuma būtību, vairs neliekot uzdot papildu jautājumus, piemēram:

- *Latviešu valodas izrunas datormodelēšana* (Valodniecība, LU 2006);
- *Vidusskolēna literārās kompetences veidošanās* (Pedagoģija, LU 2013);
- *Latvija krievu literatūrā (1901–1940)* (Literatūrzinātne, DU 2008).

Promocijas darba virsraksta formulējuma galīgā versija var izveidoties, kad autors jau ir tuvu sava pētījuma izstrādes un teksta uzrakstījuma beigām. Tas ir laiks, kad pašam ir absolūti skaidrs pats svarīgākais, kas darba virsrakstā ietverams, lai atspoguļotu pētījuma būtību. Tad arī iespējams atrast lakoniskāko un vienlaikus visprecīzā-

ko virsraksta formulējumu, kas liecina par pētnieka spēju vispārināt, konkretizēt un formulēt sava pētījuma kodolu skaidrā, jēgpilnā un saturiski pietiekamā nosaukumā. Pārlietu gari, izteiksmē samudžināti formulējumi, dažkārt stilistiski neveikli vai valodas loģikai neatbilstoši izteikumi neliecina par labu promocijas darba pieteikumu, par virsrakstu kā pētījuma vizītkarti, piemēram:

- *Izšķirošās IKT izvēles nākamās digitālās dekādes robežšķirtnē Latvijas skolu izglītības politikas veidošanas sistēmā* (Vadībzinātne, LU 2008);

- *Mārketinga virzītājspēku ietekmes uz patērētāju uzvedību modelēšana. Ātrās aprites produktu kategorijas piemērs* (Ekonomika, LU 2008);

- *Skolēnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem praktiskās darbības pieredzes veidošanās speciālajā internātpamatskolā* (Pedagoģija, LU 2012);

- *Uzskatos par labu un jaunu cilvēku novērojamās kopīgās realitātes saistība ar ideoloģisko orientāciju un morāles pamatu nozīmīgumu* (Psiholoģija, LU 2011).

Atliek vien pievienoties jau vairāk nekā pirms desmit gadiem izteiktajam vērtējumam par promocijas darbiem: “.. slikta, grūti saprotama valoda, bieži vien sākot jau ar darba nosaukumu” (Zenkevičs 2003, 20). Lai lasītājs saprastu, kas gribēts šajos virsrakstos pateikt, tie jālasa vairākkārt, un tā nav laba stila pazīme tik nozīmīgam darbam, jo tieši virsraksts piesaka promocijas pētījumu gan laikrakstā “Zinātnes Vēstnesis”, gan augstākās izglītības iestādes mājaslapā, gan bibliotēku katalogos u. c. informācijas ieguves resursos. Tāpēc ir vērts veltīt laiku laba promocijas darba virsraksta perfekta izstrādei.

Virsrakstos ietvertais fakts un datu materiāls

Jau promocijas darba virsrakstā ir konstatējamas tādas zinātniskās valodas stila pazīmes kā precizitāte, skaidrība un nepārprotamība (viennozīmīgums), kas panākts ar faktu un datu materiāla (skaitļu, antroponīmu u. c. onīmu) lietpratīgu izmantojumu pēc t. s. nepieciešamības un pietiekamības principa. Fakti un skaitliski izteikti dati lielā mērā nodrošina izpildi prasībai par zinātniska teksta pieteikumu, proti, “virsrakstam jābūt maksimāli informatīvam un .. jārada priekšstats par darba saturu” (Geske, Grīnfelds 2006, 254).

Faktu un datu atspoguļojums promocijas darbu virsrakstos izpaužas atbilstoši zinātnes nozares specifikai. Piemēram, vēsturē 93,75% gadījumu promocijas darbu virsrakstos ietilpst ar skaitļiem izteikti dati,

kas norāda gadus, gadsimtus vai to robežas, savukārt citās nozarēs šis rādītājs ir krietni mazāks: mākslas zinātnē – 57,14%, literatūrzinātnē – 46,51%. Ir nozares (ekonomika, socioloģija), kur šāda informācija darbu virsrakstos vispār nav ietverta. Ar skaitļiem vai cipariem izteikti dati kopumā konstatēti 13,64% promocijas darbu virsrakstu.

Līdzīgi novērojumi izsakāmi attiecībā uz antroponīmu (piemēram, daiļdarbu autoru, vēsturisku personu, zinātnieku, mākslinieku u. c. personu vārdu un uzvārdu vai pseidonīmu) izmantojumu promocijas darbu virsrakstos – šis faktu materiāls ietverts 7,85% virsrakstu. Teoloģijā un reliģiju zinātnē šādas norādes konstatētas 55,55% virsrakstu, filozofija – 50%, literatūrzinātnē – 44,18%, bet citās jomās, jo īpaši sociālajās zinātnēs, vēsturiskas vai mūsdienu personas, viņu darbība un/vai dzīvesgājums nav pētījuma objekts.

Citu onīmu (ergonīmu, ģeonīmu, urbonīmu, hidronīmu) lietojuma īpatsvars konstatēts 40,37% promocijas darbu virsrakstu – galvenokārt izmantoti pilsētu, valstu un to savienību, reģionu, starptautisku organizāciju, institūciju un struktūru nosaukumi.

Šajā nodaļā aplūkoti promocijas darbu virsraksti, kuros skaidrības, precizitātes un informatīvā pilnīguma nolūkā lietoti (1) ar skaitļiem izteikti dati, (2) personvārdi jeb antroponīmi, kā arī (3) citi onīmi – galvenokārt ģeogrāfiskie nosaukumi. Līdztekus faktu un datu materiālam vērtēts to pieraksta veids saistībā ar latviešu valodas normām.

Ar skaitļiem izteiktu datu pieraksta veids

Nav konstatējams viens dominējošs pieraksta veids, promocijas darbu virsrakstos atspoguļojot skaitļos izteiktu datu materiālu. Gluži pretēji – aina ir pat ļoti raiba: gadsimti tiek rakstīti gan ar arābu, gan romiešu cipariem; vārds *gadsimts* rakstīts gan ar pilnu vārdu, gan ar saīsinājumu (*gs.*); gadskaitļu robežas visbiežāk norādītas, izmantojot vienotājdromuzīmi (sk. Blinkena 2009, 384–385), tādējādi aizstājot prievārdisko izteikumu “no–līdz”, bet sastopami arī citi pieraksta veidi (piemērus sk. tālāk tekstā); aiz gadskaitļa, kas pierakstīts ar arābu cipariem, punkts gan tiek, gan netiek likts.

Kā zināms, ja gadskaitlis likts iekavās un ir nepārprotams, aiz tā punktu kā norādi uz kārtas skaitļa vārdu var arī nelikt (Blinkena 2009, 369), tādējādi nav iebildumu pret šādu norāžu precizitāti, piemēram:

- *Latviešu un zviedru literārie kontakti (1980–2008)* (Literatūrzinātne, DU 2009);

- *Latviešu teātris (1940–1945) totalitārisma mākslas kontekstā* (Mākslas zinātne, LU 2008).

Konstatējams, ka šādā novietojumā – gadskaitļa robežu norāde iekavās bez vārda *gads* lietojuma – punkts aiz skaitļiem nav lietots nevienā gadījumā, taču tāpat tas netiek lietots arī citā novietojumā – aiz virsraksta galvenās daļas, aiz komata vai kola, piemēram:

- *Sieviešu jautājums un sievietes tēls latviešu rakstniecībā 1870–1920* (Literatūrzinātne, LU 2013);

- *Latvija Zviedrijas politikā 1939–1991* (Vēsture, LU 2010);

- *Sabiedriskā tikumība Latvijā, 1918–1940* (Vēsture, LU 2009);

- *Latviešu dzejas publikācijas un vienotas literārās telpas veidošanās: 1789–1855* (Komunikācijas zinātne, LU 2011).

Pirmie divi piemēri u. c. analogiski gadījumi, kuros gadskaitļu robežu norāde bez jebkādas pieturzīmes ir apvienota vienā izteikumā ar virsraksta galveno daļu, rada vairākas problēmas gan loģiskas, gan praktiskā ziņā – kā šādu virsrakstu pareizi izlasīt. Savukārt, ja laika/laikmeta robežu norāde dota, neizmantojot ierastās iekavas, proti, neveidojot iestarpinājumu (sk. Beitiņa 2009, 169–171), bet lietojot komatu vai kolu, citā gadījumā – arī punktu, tā ir pietiekami skaidri uztverama un loģiski saistāma ar virsraksta pamatdaļā ietverto saturu (piemērus ar komatu un kolu sk. iepriekš), piemēram,

- *Galvenās Literatūras pārvaldes darbība Latvijā. 1985.–1990. gads* (Literatūrzinātne, LU 2013).

Loģiskas ziņā mulsinošs ir šāds virsraksts:

- *Arhitektūras pieminekļu saglabāšana Latvijā 19. gadsimta otrā puse–1940. gads* (Vēsture, LU 2008).

Šeit aiz vietas apstākļa tūlīt seko laikmeta robežu norāde nominatīvā (nevis lokatīvā, kā pieņemts, norādot uz laika vienību, kurā kaut kas notiek). Ir izmantota tikai vienotājdromuzīme (pretēji pareizrakstības likumam, jo saistāmie jēdzieni ir nevienādi – izteikti gan ar vārdiem, gan cipariem, tāpat gan ar gadsimta daļas apzīmējumu, gan ar konkrēta gada norādi), bet apjomīgā (domājams, laika apstākļa) konstrukcija nekādi nav atdalīta no virsraksta galvenās daļas. Tas viss traucē lasītājam uztvert izteikuma loģiku, apgrūtina virsraksta precīzu izpratni, līdz ar to – arī izlasīšanu. Šajā gadījumā ieteicamāk būtu lietot pilnu izteikumu, turklāt, ņemot vērā, ka perioda robežas iezīmē nevienādi lielumi, virsraksts būtu vēl papildināms ar vārda *laiks* lokatīva formu. Iespējamais labojums:

- *Arhitektūras pieminekļu saglabāšana Latvijā laikā no 19. gadsimta otrās puses līdz 1940. gadam*⁵.

Izmantojot šos vai citus līdzekļus, korektas laika/laikmeta robežu norādes veidotas citos virsrakstos, piemēram:

⁵ Labojums izcelts ar pasvītrojumu.

• *Jūgendstila poētikas iezīmes latviešu literatūrā laika posmā no 20. gs. sākuma līdz Pirmajam pasaules karam* (Literatūrzinātne, LU 2011);

• *Dzelzceļa transporta faktors Latvijas Republikas sociāli ekonomiskajā un politiskajā dzīvē no 1918. gada līdz 1940. gadam* (Vēsture, LU 2012);

• *Tautas apgaismības idejas latviešu laicīgajā literatūrā 18. gs. otrajā pusē un 19. gs. sākumā* (Literatūrzinātne, LU 2013).

Virsrakstos, kuros gadskaitlim pievienots klāt vārds *gads* (netika konstatēts neviens gadījums ar šī vārda saīsinājumu (*g.*), arī tad ne, ja tajā pašā virsrakstā tika lietots saīsinājums gadsimta apzīmējumam), aiz kārtas skaitļa vārdiem korekti tiek lietots punkts. Dažos gadījumos, kad aiz gadskaitļa, norādot laika perioda robežas, punkts tiek lietots, bet vārda *gads* lokatīva forma tomēr nav dota, veidojas nepietiekami skaidrs izteikums, piemēram:

• *Latvijas PSR drošības iestāžu darbība un loma okupācijas režīma nostiprināšanā 1944.–1956.* (Vēsture, LU 2009);

• *Latvijas PSR represīvo iestāžu dokumenti kā vēstures avots 1940.–1941.; 1944.–1991.* (Vēsture, LU 2012).

Šādas laika periodu norādes, kas, no vienas puses, nekādi nav atdalītas no virsraksta galvenās daļas, bet, no otras puses, nav arī gramatiski ar to saistītas, apgrūtina virsraksta uztveri un sapratni, pat ja lasītājam ir fona zināšanas un piemīt interpretācijas prasmes. Turklāt šajos gadījumos punkts, kas lietots kā kārtas skaitļa vārda norāde, vienlaikus uztverams arī kā teikuma beigu pieturzīme. Tas savukārt ir pret-runā ar latviešu valodas interpunkcijas nosacījumu, ka aiz virsrakstiem, kas veidoti kā stāstījuma teikumi, punktu neliek (Blinkena 2009, 154).

Šīs būtībā ļoti vienkāršās, pat pašsaprotamās norādes, kas attiecas uz precizitāti kā zinātniskās valodas stila pazīmi, var kļūt – gluži pretēji – par lieku jautājumu un neskaidrību cēloni. Tādējādi jāsecina, ka promocijas darba virsraksts būtu pārdomājams ne tikai no satura, jēgas un izteiksmes lakoniskuma aspekta, bet arī no formālās loģikas viedokļa.

Personvārdu jeb antroponīmu pieraksta veids

Lai arī personvārdu izmantojums promocijas darbu virsrakstos nav īpaši izplatīts (tikai aptuveni 8% gadījumu), to norādēs sastopama visa iespējamā pieraksta dažādība:

- 1) personas pilns vārds un uzvārds, norādot arī uzvārda oriģināl-rakstību;
- 2) personas pilns vārds un uzvārds;

3) vārda iniciālis un uzvārds;

4) tikai uzvārds, piemēram:

- *Johana Kristofa Broces (Brotze, 1742–1823) dzīvesgājums un viņa rokrakstu kolekcija LU Akadēmiskajā bibliotēkā* (Komunikācijas zinātne, LU 2013);

- *Antona Čehova prozas recepcija Latvijā (līdz 1940. gadam)* (Literatūrzinātne, DU 2012);

- *Runas verbi A. Čehova stāstos un to tulkojumos latviešu valodā* (Valodniecība, DU 2010);

- *(Re)prezentācija attēlā: pētījums fenomenoloģiskās attēla apziņas koncepcijās (Huserls, Sartrs, Ingardens, Finks, Vīzings)* (Filozofija, LU 2013).

Latviešu valodā, tāpat latviešu zinātnes rakstos, pieņemts cilvēku nosaukt, lietojot pilnu viņa vārdu un uzvārdu; tā ir gan tradīcija, gan arī zinātniskā precizitāte, kas būtu jāievēro, kādu personu zinātniskā mutvārdu vai rakstveida tekstā pieminot pirmo reizi. Turklāt tā ir arī izglītojoša prakse – līdz ar uzvārdu tiek ielāgots personas vārds, kas ļauj izvairīties no neveiklām situācijām mutvārdu runā, kad iniciālis reizēm arī tiek lasīts kā iniciālis (piemēram, [En] Čomskis), nevis pilns vārds. Atšķirīgi tas ir citās valodās, piemēram, krievu valodā pārsvarā gadījumu tiek rakstīts vārda un tēvavārda iniciālis kopā ar uzvārdu, vācu un angļu valodā – tikai uzvārds (protams, vienmēr var būt izņēmumi kādos atsevišķos gadījumos).

Šī latviešu tradīcija – minēt pilnu personas vārdu un uzvārdu – promocijas darbu virsrakstos ir respektēta 80% gadījumu. Virsrakstā nevajadzētu ekonomēt valodas līdzekļus uz faktoloģiskās precizitātes rēķina.

Savukārt iepriekš minētajā piemērā sniegtais precizējums, kas noformēts kā iestarpinājums, minot personas uzvārda rakstību oriģinālā⁶, gan būtu informācija, bez kuras promocijas darba virsrakstā varētu iztikt, atstājot to darba ievadam.

Dzīves datu norādes līdzās personas vārdam un uzvārdam kā virsrakstā atspoguļotā informācija konstatējama attiecībā uz sabiedriskajiem darbiniekiem un māksliniekiem tādās nozarēs kā komunikācijas zinātne un mākslas zinātne, bet tās netiek sniegtas, nosaucot literātus, filozofus, politiķus, garīdzniecības pārstāvjus u. c. personas. Tādējādi secināms, ka katrā zinātnes nozarē ir savas antroponīmu un ar to saistīto faktu pieraksta tradīcijas, kas tiek respektētas, jau sākot ar pētījuma virsrakstu.

⁶ Vienīgais gadījums pētījuma materiāla izlasē, kad virsrakstā sniegta personas uzvārda oriģinālrakstība.

Citu onīmu lietojums

Īpašvārdu jeb onīmu izmantojums promocijas darbu virsrakstos ir plašs (vairāk nekā 40% virsrakstu ir minēts vismaz viens onīms)⁷, turklāt specifiski atšķirīgs pa zinātnes nozarēm. Jau iepriekš tekstā tika pieminēta vēsture kā zinātņu nozare, kurā izstrādātajiem promocijas darbiem vairumā gadījumu virsrakstos ir ietverti dati, kas izteikti ar skaitļiem. Tas pats sakāms par vēstures pētījumu virsrakstiem no onīmu lietojuma aspekta – 93,75% gadījumu tajos ir ietverti īpašvārdi, lielākoties ģeogrāfiskie nosaukumi, piemēram, *Eiropa*, *Skandināvija*, *Austrumeiropas reģions* u. c., kā arī ģeogrāfiski vēsturiskie nosaukumi: *Livonija*, *Latvijas ģenerālapgabals*, *Krievijas impērija*, *Kurzemes guberņa*, *Latvijas PSR*, *Padomju Latvija*, *Latvijas Republika* (šis valsts nosaukums lietots tikai promocijas darbu virsrakstos vēsturē kopā ar norādi uz 1918.–1934. resp. 1940. gadu; vienā gadījumā vēsturē un vairākos virsrakstos pedagoģijā analogiskā gadījumā lietots valsts nosaukums *Latvija*, bet mākslas zinātnē – *Latvijas valsts*).

Raugoties no zinātniskās precizitātes un informatīvā pilnīguma aspekta, vēstures zinātnes nozarē nav neviena promocijas darba, kura virsrakstā nebūtu ietverti onīmi un/vai skaitliski izteikti dati. Šim pētījumam izvēlētajā valodas materiāla kopā tas ir unikāls fakts, kas pielīdzināms vienīgi promocijas darbu virsrakstiem teoloģijā un reliģiju zinātnē (88,88% virsrakstu ietverti ar onīmu izteikti fakti un/vai skaitliski dati) un mākslas zinātnē (85,71%).

Liels onīmu īpatsvars darbu virsrakstos konstatēts arī citās nozarēs – politikas zinātnē (80% virsrakstu), socioloģijā (65%), mākslas zinātnē (64,28%), ekonomikā (63,09%), vadībzinātnē (50,76%). Līdzās daudz lietotajiem ģeogrāfiskajiem nosaukumiem šo zinātnes nozaru promocijas darbu virsrakstos minēti arī organizāciju, institūciju un citu struktūru nosaukumi, piemēram, *Eiropas Sociālais fonds*, *Eiropas Centrālo banku sistēma*, *Apvienoto Nāciju Organizācija*, *Eiropas Savienības Tiesa* u. c. Citu zinātnes nozaru (pedagoģijas, literatūrzinātnes, juridiskās zinātnes, komunikācijas zinātnes) promocijas darbu virsrakstos nosaukti arī tādi onīmi kā *Eiropas augstākās izglītības telpa*, *Rīgas Politehnikums* un *Rīgas Politehniskais institūts*, *Rīgas Doms*, *Latvijas Nacionālā opera*, *LU Akadēmiskā bibliotēka*, *Galvenā Literatūras pārvalde* u. c.

Visbiežāk minētais onīms Latvijas augstākajās izglītības iestādēs aizstāvēto promocijas darbu virsrakstos ir *Latvija* (ietverot valsts vēsturiskos nosaukumus), kas minēta 71,75% virsrakstu, kuros izmantoti ģeogrāfiskie nosaukumi. Šis fakts ir gan pašsaprotams, gan likum-

⁷ Šīs procentuālās norādes aprēķinā nav iekļauti antroponīmi.

sakarīgs, jo pētniecībai nepieciešamie dati ir samērā vienkārši iegūstami, savukārt pētījumu rezultāti nepastarpināti izmantojami ne vien Latvijas zinātnes telpā, bet arī valsts praktiskajā darbībā. *Latvija, Latvijas (lauku) reģioni* ir virsrakstos bieži iekļauti īpašvārdi tādās zinātnes nozarēs kā socioloģija (65% gadījumu no visiem virsrakstiem)⁸, vadībzinātne (47,69%), ekonomika (46,42%). Salīdzinājumam – nosaukumi *Eiropa, Eiropas Savienība* un salikteņi ar šā vārda ietvērumu (*Centrāleiropa, Austrumeiropa, Rietumeiropa*) minēti 11,57% virsrakstu, bet *Baltija, Baltijas valstis* – tikai 2,31% virsrakstu.

Vispārinot šo onīmu daļas apskatu, secināms, ka Latvija un Eiropa (vai kāda(-as) atsevišķa(-as) Eiropas valsts(-is)) ir tie ģeogrāfiski lokalizētie pētniecības virzieni, kas saistījuši Latvijas doktorantu uzmanību kopš 2006. gada, – Latvijas tautsaimniecība, Latvijas politika, Latvijas uzņēmumi un iestādes, Latvijas reģionālā attīstība, lingvistiskie, literārie un kultūras procesi Latvijā, atsevišķos gadījumos veidojot arī salīdzinājumu vai korelāciju ar Eiropu vai izmantojot to par fonu/kontekstu Latvijas procesu un norīšu izpētei, par ko liecina arī promocijas pētījumu virsraksti, piemēram:

- *Eiropas Savienības CO₂ emisiju kvotu tirdzniecības sistēma un Latvijas tautsaimniecības ilgtspējīga attīstība* (Ekonomika, LU 2013);
- *Francijas loma Latvijas ārpolitikā, 1921–1933* (Politikas zinātne, LU 2013);
- *Episkā teātra pieredze Eiropā un Latvijā* (Mākslas zinātne, LU 2007);
- *Valsts pārvaldes amatpersonu profesionālā ētosa veidošanās Latvijā, Dānijā un Somijā* (Socioloģija, LU 2013);
- *Bērnības semiotika 20. gadsimta 20.–30. gadu latviešu prozā Eiropas literatūras kontekstā* (Literatūrzinātne, DU 2009).

Virsrakstos ietvertā faktu un datu materiāla statistiskā un saturiskā analīze ļauj izdarīt secinājumus par vienu no raksturīgākajām promocijas darbu virsrakstu pazīmēm, proti, zinātnisko precizitāti un veidiem, kā tā panākama.

Pirmkārt, precizitāti var nodrošināt, bet arī – gluži otrādi – mazināt nozares terminu un jēdzienu lietojums, piemēram:

- *Izgdrojumdomāšanas attīstība valodu mācībās* (Valodniecība, LU 2008)

⁸ Šis rādītājs sakrīt ar procentuālo norādi, kas par šo nozari sniegta teksta iepriekšējā rindkopā. Tātad visos socioloģijas zinātņu nozares promocijas darbu virsrakstos, kuros ietverti onīmi, ir minēts Latvijas vārds.

- *Mentorings sadarbības kultūras veicināšanai iekļaujošā skolā* (Pedagoģija, DU 2010);
- *Franšīzes tiesiskais regulējums ārvalstīs un Latvijā* (Juridiskā zinātne, LU 2009);
- *Sociālā pedagoga profesionālās kompetences veidošanās supervīzijā* (Pedagoģija, LU 2013).

Promocijas pētījumu autori, veidojot darba virsrakstu, nereti (tas redzams arī piemēros) atstāj novārtā Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas ieteikumus (piemēram, 2010. gadā ieteikts anglicisma *mentorings* vietā lietot latvisku terminu *padomdošana, [darb]audzināšana*⁹; anglicisma *franšīze* vietā – *komercpilnvarojums*¹⁰; anglicisma *supervīzija* vietā – *uzraudzība*¹¹) vai arī veido jaunus, garus, lietošanai neparocīgus terminus, kas zinātnes nozarē plašāku rezonansi negūst (piemēram, darinājums *izgudrojumdomāšana* nav sastopams citos pētījumos vai tekstos)¹². Tas savukārt apliecina, ka zinātniskā precizitāte ir panākama tikai tādā gadījumā, ja autors lieto skaidrus, saprotamus, nozarē pieņemtus terminus un jēdzienus vai arī tos darina no jauna, balstoties uz terminologu ieteikumiem, latviešu valodas vārddarināšanas likumiem un loģikas principiem.

Otrkārt, precizitāti var nodrošināt nozares terminu un jēdzienu lietojums kopā ar onīmiem, piemēram:

- *Eiropas Sociālā Fonda finansējums labklājības nozarē Latvijas reģionos* (Ekonomika, LLU 2013);
- *Profesionālās vidusskolas audzēkņu konkurētspējas attīstība studijām Eiropas Augstākās izglītības telpā* (Pedagoģija, LU 2012).

Jāsecina, ka promocijas darbu autori dažkārt jau virsrakstā pārķāpj ortogrāfijas normas, nepārlicinoties par lielo sākumburtu lietojumu saliktajos nosaukumos (*Eiropas Sociālais fonds; Eiropas augstākās izglītības telpa*).

Treškārt, precizitāti var nodrošināt onīmu lietojums kopā ar skaitliski izteiktiem datiem, dažkārt pat iztiekot tikai (vai gandrīz tikai) ar tiem vien, piemēram:

- *Latvijas Brāļu draudze 1918–1940* (Vēsture, LU 2010);

⁹ LZA TK 24. 08. 2010., sēdes protokols Nr. 4/1100. Pieejams: <http://termini.lza.lv/article.php?id=311>

¹⁰ Akadēmiskā terminu datubāze *AkadTerm*. Pieejams: termini.lza.lv/term.php?term=... (pieņemts LZA TK jau 15.03.2003., sēdes protokols Nr. 5/1037)

¹¹ Par *supervision* atveidi latviešu valodā, 11. 07. 2005. Pieejams: <http://termini.lza.lv/article.php?id=166>

¹² Meklējumprogrammas *Google* rādītāji 08.08.2014. – 7 rezultāti, visi tikai saistībā ar konkrēto promocijas darbu.

• *Johans Valters 1869–1932* (Mākslas zinātne, LMA 2011);
• *Rietumeiropas 14. gadsimta krīze Livonijā?* (Vēsture, LU 2011)¹³.

Jau iepriekš (sk. apakšnodaļu “Ar skaitļiem izteiktu datu pieraksta veids”) tika aplūkoti gadījumi, kad gadskaitļu robežu norāde bez jebkādas pieturzīmes ir apvienota vienā izteikumā ar virsraksta galveno daļu, radot neskaidru izteiksmi. Pētījumu materiāls parāda šādi formulētus un pierakstītus virsrakstus vairākās zinātņu nozarēs, bet īpaši vēsturē.

Tātad, no vienas puses, virsrakstos ietvertais fakts un datu materiāls nodrošina precizitāti, kas ir obligāta zinātniskās valodas stila un šā stila tekstu pazīme, bet, no otras puses, promocijas darbu autoru nevērīga attieksme pret valodu un tās likumiem šo precizitāti mazina.

Daži divu un vairākdaļu virsrakstu izveides modeļi

Pārskatot daudzus viena valodas stila tekstu virsrakstus, ir visai viegli pamanīt tradicionālus to izveides līdzekļus, kas tieši vai ar variācijām atkārtojas vairākos virsrakstos, katru reizi, protams, ietverot citu leksisko materiālu. Šāda īpatnība konstatēta attiecībā uz valodniecības populārzinātnisko rakstu virsrakstiem latviešu un lietuviešu valodā, kur skaidri nošķirami dažādi vairākkomponentu virsrakstu izveides modeļi.¹⁴

Veicot promocijas darbu virsrakstu kontentanalīzi, ir konstatēta līdzīga ievirze, proti, pastāv vairāki virsrakstu izveides modeļi, kurus promocijas darbu autori izmanto, lai darba virsrakstā maksimāli precīzāk ietvertu sava pētījuma ideju vai problēmu un pētījuma objektu vai priekšmetu. Vienlaikus var runāt par mūsdienu zinātnes valodas tendencēm, jo, domājams, pūloties formulēt promocijas pētījuma virsrakstu, autori par paraugu ņem jau gatavus virsrakstu modeļus, analizē to saturisko ietilpību, izvēlas piemērotāko vai pielāgo atbilstošāko savām iecerēm.

Pētījumam izvēlētais valodas materiāls – 535 promocijas darbu virsraksti – nosacīti ir sadalāms grupās pēc virsrakstu veida, proti,

¹³ Vienīgais gadījums pētījuma materiāla izlasē, kur promocijas darba virsrakstā izmantots jautājuma izteikums.

¹⁴ Pētījuma aprobācija veikta Šauļu Universitātes 19. starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Tekstas: lingvistika ir poetika” 2013. gada 22. novembrī, referāta nosaukums: *Populārzinātnisko rakstu virsraksti baltu valodu kultūras pētījumiem* un Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XXIV zinātniskajos lasījumos 2014. gada 30.–31. janvārī, referāta nosaukums: *Virsrakstu izveide un noformējums latviešu valodniecības populārzinātniskajiem rakstiem (1965–2013)*.

vienkārši virsraksti, ko veido viena daļa, un salikti virsraksti, ko veido divas (retāk trīs) daļas.

Vairākums promocijas darbu virsrakstu ir vienkārši, tas ir, to pamatā ir viendabīgs nomināls nosaukums, piemēram:

- *Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā* (Juridiskā zinātne, BAT 2013);
- *Profesionālā identitāte profesijas apguves sākumposmā* (Psiholoģija, DU 2009);
- *Rīgas arhitektūra un pilsētībūvniecība 17. gs. otrajā pusē* (Mākslas zinātne, LMA 2010).

Atsevišķos gadījumos viendabīgs virsraksts papildināts ar paskaidrojumu, precizējumu u. tml., kas likts iekavās (piemērus sk. apakšnodaļā “Virsraksti ar iekavām”).

Virsraksti ar divām un vairāk daļām, starp kurām pastāv dažādas saturiskās attiecības un kas nošķirtas, izmantojot kolu, punktu, iekavas, retāk, domuzīmi, kā arī šo pieturzīmju kombinācijas, izmantoti apmēram 18% gadījumu, piemēram:

- *Kurzemes guberņas kristīgās draudzes 19. gs. otrajā pusē: konfesionālisma iezīmes* (Vēsture, LU 2011);
- *Stāstot par stāstīšanu. Naratīvā struktūra Johanna Bobska prozā* (Literatūrzinātne, LU 2011);
- *Sventājas latviešu valoda – statika un dinamika* (Valodniecība, LiePU 2010).

Šajā raksta nodaļā aplūkoti divdaļīgu un trīsdaļīgu virsrakstu izveides modeļi, kas fiksēti promocijas darbiem: (1) virsraksti ar kolu, (2) virsraksti ar iekavām, (3) virsraksti ar punktu jeb virsraksti, kas formulēti divos teikumos, kā arī (4) trīsdaļīgi virsrakstu modeļi, kuros izmantota iepriekš nosaukto pieturzīmju kombinācija. Šādos virsrakstos pieturzīmes atdala ne vien saturiski, bet arī informatīvā mērķtiecīguma ziņā atšķirīgas virsraksta daļas jeb nosaukuma vienības.

Virsraksti ar kolu

Tipisks divdaļīga virsraksta formulējuma veids mūsdienu pētniecībā ir virsraksts ar kolu, piemēram:

- *N. Garina-Mihailovska ģimenes hronika: struktūra un ideoloģija* (Literatūrzinātne, DU 2007);
- *Etniskās un nacionālās identitātes sociālā konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte* (Socioloģija, LU 2012).

Kolu latviešu valodā parasti izmanto, lai uzskaitītu vienlīdzīgus teikuma locekļus vai komponentus aiz precizējamā vārda, lai pamatu vai paskaidrotu iepriekšējā komponentā izteikto domu vai piesaistītu paskaidrojuma pakari, kā arī kolu lieto tiešās runas teikumā, ja tiešā runa seko aiz piebildes (Blinkena 2009, 377–378). Savukārt virsrakstos kolu lieto tad, ja aiz pamatnosaukuma dod paralēlnosaukumu vai citu papildinformāciju (Blinkena 2009, 378). Jāsaka gan, ka promocijas darbu autori kolu virsrakstos lieto krietni vien daudzveidīgākos gadījumos.

Virsraksti ar kolu pētījuma materiālā lietoti 10,09% gadījumu, savukārt, salīdzinot šos rādītājus pa zinātņu jomām, tie ir 22,64% humanitārajās zinātnēs un tikai 4,78% dabaszinātnēs. Šie rādītāji korelē ar Džeimsa Hartleja (*James Hartley*) pētījumā iegūtajiem rezultātiem, ka humanitārajās un sociālajās zinātnēs šāda tipa virsrakstu ir vairāk nekā dabaszinātnēs. Pēc viņa pētījuma datiem, psiholoģijā un vēsturē šie virsraksti veido pat pusi no pētījuma materiāla izlases, uzņēmējdarbības zinātnē – vienu trešdaļu, turpretī datorzinātnēs – tikai 13%, fizikā – 12%, bioloģijā – 11% un inženierzinātnēs – 9% (Hartley 2007, 147).

Šā pētījuma lingvistiskajā materiālā nav iekļauti dabaszinātņu jomā aizstāvēto promocijas darbu virsraksti, bet attiecībā uz psiholoģiju un vēsturi datus var norādīt. Salīdzinot ar Džeimsa Hartleja pētījumu, tie nav puse, resp., 50%, no izlases, bet attiecīgi 6,06% psiholoģijā un 15,62% vēsturē. Lielākais šā modeļa virsrakstu īpatsvars humanitāro zinātņu jomā konstatēts teoloģijā un reliģiju zinātnē – 66,66%, filozofijā – 30,76% un valodniecībā – 28,2%, savukārt sociālo zinātņu jomā – politikas zinātnē (30%), komunikāciju zinātnē (25%) un socioloģijā (25%). Jānorāda, ka pētījuma materiāla kopas gan teoloģijā un reliģiju zinātnē, gan komunikācijas zinātnē, gan politikas zinātnē ir skaitliski nelielas, tāpēc šie dati nebūtu vispārināmi, jo, iespējams, lielākā izlasē šā modeļa virsrakstu īpatsvars būtu mazāks vai lielāks.

Izmantojot kontentanalīzes metodi, var izpētīt virsrakstu saturā ietvertu informāciju, resp., var noteikt, kādu satura vienību atdalīšanai kols ir lietots. Džons Sveils (*John M. Swales*) un Kristīne Fīka (*Christine B. Feak*) izpētījuši, ka pētniecības tekstu virsrakstos kolu visbiežāk izmanto, lai atdalītu šādas satura vienības:

- Problēma: risinājums
- Vispārīgais: specifiskais
- Temats: metode
- Svarīgākais: mazāk nozīmīgais (Swales, Feak 1994)¹⁵

¹⁵ Satura vienību pieraksts veidots kā atbilstošs virsraksta modelis – virsraksts sākas ar lielo sākuma burtu, aiz kola turpinās ar mazo sākuma burtu, un beigās nav pīcturzīmes.

Šis dalījums ir vērā ņemams, lai arī Džona Sveila un Kristīnes Fīkas pētījums attiecas uz plašāku zinātnes tekstu loku, nekā tikai promocijas darbi. Pētījumam izvēlētajā materiālā parādās arī citu satura vienību attieksmes, proti,

- Temats: pētījuma avots
- Temats: temata ierobežojums¹⁶
- Temats: pētījuma virziens resp. aspekts.

Ar kontentanalīzes metodi izanalizējot visu pētījuma materiālu, tātad apmēram 10% no kopējās izlases, ko veido virsraksti ar kolu, tika konstatēti visi 7 iepriekš nosauktie satura vienību nošķiršanas gadījumi, tikai ar atšķirīgu īpatsvaru. Būtiski norādīt, ka ne visos gadījumos satura attieksmes ir skaidri nošķiramas, līdz ar to turpmākais piemēru materiāls – konkrētie promocijas darbu virsraksti kā saturisko attieksmju piemēri – nav kvalificējams kā strikti noteikts, nepieļaujot citu izkārtojumu.

1. Temats: pētījuma avots (26,53%), piemēram,

• *Zoroastrisma ietekme uz jūdaismu priekšstatos par pēcnāves dzīvi: elles sodu sistēma ArdāVirāz un viduslaiku vizionārajos midrāšos* (Teoloģija un reliģiju zinātne, LU 2011).

2. Temats: temata ierobežojums (18,37%), piemēram,

• *Apmaldīšanās stāsti: priekšstati, interpretācija, stāstījuma poētika* (Folkloristika, LU 2012).

3. Temats: pētījuma virziens (16,33%), piemēram,

• *Izglītības iestāžu nosaukumi latviešu valodā: lingvistiskais aspekts* (Valodniecība, LiepU 2009).

4. Temats: metode (16,33%), piemēram,

• *Publiskā sfēra un internets: Attīstības prakses un teorētisko konceptu analīze Latvijas gadījumu studijās* (Komunikācijas zinātne, LU 2013).¹⁷

5. Vispārīgais: specifiskais (10,2%), piemēram,

• *Maģijas interpretācija romiešu dzejas tekstos: amor/furor poētiskais diskurss* (Literatūrzinātne, LU 2007).

6. Svarīgākais: mazāk nozīmīgais (10,2%), piemēram,

• *Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: aktuālie problēmjaudājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas* (Jurīdiskā zinātne, LU 2013).

7. Problēma: risinājums (2,04%), piemēram,

• *Reģionu attīstība Latvijā: reģionu ekonomiskās attīstības plānošanas un novērtēšanas modelis* (Vadībzinātne, LU 2013).

¹⁶ T. sk. hronoloģiskais.

¹⁷ Saglabāta oriģinālā lietotā ortogrāfija – lielais sākuma burts aiz kola.

Vienā gadījumā jāsecina, ka kola lietojums vispār ir lieks, jo tas neatdala ne sintaktiskas, ne saturiskas vienības:

- *Bērnu pārrobežu prettiesiskās pārvietošanas vai aizturēšanas civiltiesiskie aspekti: starptautisko, Eiropas un Latvijas nacionālo tiesību dimensijā* (Juridiskā zinātne, LU 2011).

Ja analizē šo materiālu atsevišķi pa zinātnes nozarēm, iespējams konstatēt dominējošas tendences. Piemēram, promocijas darbu virsraksti valodniecībā 72,72% gadījumu izsaka saturiskās attieksmes “Temats: pētījuma virziens”, turklāt pētījuma virzienu vienmēr apzīmējot ar vārdu *aspekts*: *lingvistiskais aspekts, terminoloģiskais aspekts, sociolingvistiskais aspekts, lingvostilistiskais aspekts, semantiskais aspekts, leksikogrāfiskais un leksiskais aspekts*. Šā visai formālā virsraksta modeļa ekspluatēšana vienā zinātnes nozarē, no vienas puses, stabilizē tā izmantojamību zinātnisko pētījumu nosaukumiem, bet, no otras puses, rada vienveidību. Līdzīgi var analizēt kola lietojumu citu nozaru virsrakstos, piemēram, filozofijā dominē saturiskās attieksmes “Temats: pētījuma avots” (100%), vēsturē – “Temats: temata ierobežojums” (60%), bet teoloģijā un reliģiju zinātnē – “Temats: metode” (50%).

Secināms, ka konstrukcijas ar kolu ir visai parocīgs promocijas darba virsraksta formulēšanas veids, jo tādējādi iespējams apvienot vairākus svarīgus pētījuma kvalitatīvos rādītājus, jau virsrakstā atsedzot būtiskas metodoloģiskas kategorijas. Savukārt pārlietu biežs šā virsraksta modeļa lietojums, izmantojot vienas un tās pašas saturiskās attieksmes vienā zinātnes nozarē, rada jau iepriekšēju paredzamību, pakāpeniski veidojot pieradumu, pat zināmu stereotipu, kas promocijas darbam kā unikālam un oriģinālam pētījumam nav vēlams konteksts.

Virsraksti ar iekavām

Iekavu izmantojums promocijas darbu virsrakstu noformējumā konstatēts 6,72% gadījumu, bet ne vienmēr konstrukcijas ar iekavām veido divdaļīga virsraksta modeli – dažkārt iekavas izmantotas tikai papildu informācijas vai precizējuma izteikšanai. Tāds virsraksta izveides modelis, kur viena satura daļa – parasti otrā – ietverta iekavās, veido 5,42% gadījumu no visa pētījuma materiāla.

Tāpat kā iepriekš attiecībā uz virsrakstiem ar kolu, arī šajā gadījumā ļoti atšķirīgi ir rādītāji starp jomām – humanitārajās zinātnēs virsraksti ar iekavām ir 14,46% gadījumu, savukārt sociālajās zinātnēs – tikai 1,59% gadījumu. Vairākās nozarēs – vadībzinātnē, socioloģijā, ekonomikā, juridiskajā zinātnē – šādu divdaļīgu virsrakstu ar

iekavām promociju darbiem vispār nav, bet valodniecībā, filozofijā, kā arī teoloģijā un reliģiju zinātnē konstatēts tikai pa vienam šāda virsraksta lietojumam.

Veicot šā tipa virsrakstu kontentanalīzi, rodams izskaidrojums, kāpēc to procentuālais lietojums ir neliels, lai gan arī šis virsraksta formulēšanas veids piedāvā promocijas darbu autoram iespēju nosaukt sava pētījuma svarīgākās kategorijas – vismaz tādas kā metode, pētījuma avots, virziens vai ierobežojums u. c. – jau t. s. pirmsteksta pozīcijā. Vairāku atsevišķu virsrakstu sastatījums parāda interesantu sakarību, proti, virsraksti ar iekavām un virsraksti ar kolu reizēm veic vienas un tās pašas saturiskā nošķiruma funkcijas, lai gan kā pieturzīmes kols un iekavas lietojami atšķirīgās funkcijās (sk. Blinkena 2009, 377–378, 387–388). Tātad runa ir vienkārši par autoru valodisko gaumi – dot priekšroku kolam vai iekavām.

Ir fiksēti vairāki gadījumi, kuros iekavās resp. aiz kola norādīta tāda satura vienība kā

1) metode, piemēram,

- *Daugavas lībiešu 10.–13. gadsimta krūšu važiņrotas ar bruņrupuču saktām (tipoloģiska analīze)* (Vēsture, LU 2007);

- *Māsa Marija Stefana kā Terēzes no Lizjē tēla pārņēmēja: reliģiski pētnieciskā kritiskā analīze* (Teoloģija un reliģiju zinātne, LU 2012);¹⁸

2) pētījuma ierobežojums, piemēram,

- *Pedagoģiskā darbība Rīgas Politehnikumā un Rīgas Politehnikajā institūtā (1862–1919)* (Pedagoģija, LU 2007);

- *Latviešu dzejas publikācijas un vienotas literārās telpas veidošanās: 1789–1855* (Komunikācijas zinātne, LU 2011);

3) pētījuma avots, piemēram,

- *Pilsoniskās sabiedrības diskurss modernajā politikas teorijā un tā elementi Latvijas politisko ideju vēsturē (Miķelis Valters un Pauls Šīmanis)* (Politikas zinātne, LU 2007);

- *Emigranta apziņas modeļi: G. Janovskis un G. Gazdanovs* (Literatūrzinātne, DU 2006);

4) pētījuma virziens, piemēram,

- *Ulda Bērziņa dzejas poētika (laika un telpas aspekts)* (Literatūrzinātne, LU 2011);

- *Rucavas izloknes vārdnīca: leksikogrāfiskais un leksiskais aspekts* (Valodniecība, LiepU 2012).

¹⁸ Šeit un turpmākajos piemēros saturiski kopīgā daļa abu tipu virsrakstiem uzskatāmības labad ir pasvītota.

Līdz ar to var secināt, ka virsrakstos ar iekavām daļā gadījumu nošķirtas tās pašas satura vienības un to attieksmju kombinācijas kā virsrakstos ar kolu, veidojot divdaļīga nosaukuma modeli. Būtībā šeit var runāt par sintaktisko konstrukciju sinonīmiju.

Līdzās minētajiem gadījumiem norādāmi arī citi iekavu izmantošanas veidi promocijas darbu virsrakstos, visbiežāk dažādām papildu norādēm, kas parasti izteiktas ar skaitļiem, piemēram:

- *Rīgas pilsētas arhitekts un pilsētas būvmeistars Johans Daniels Felsko (1813–1902)* (Mākslas zinātne, LMA 2010);

- *Dusmas un agresija vardarbību pārcietušiem jauniešiem (16–18 g. v.) un dusmu pārvaldīšanas programmu efektivitāte* (Psiholoģija, LU 2012);

- *Skolēnu pētnieciskās prasmes attīstība dabaszinību mācību procesā pamatskolā (5.–6. klasē)* (Pedagoģija, LU 2011).

Skaitliski izteiktas informācijas norādēm iekavas izmantotas 63,88% virsrakstu ar iekavām, turklāt šī tendence nav specifiska kādai vienai zinātnes nozarei vai dažām, tā ir raksturīga iezīme zinātnes valodā vispār, lai gan, kā jau iepriekš tika parādīts, ne visi autori uzskata, ka gadskaitļu norādes būtu liekamas iekavās.

Gadījumi, kad iekavās liktas personu dzīves datu norādes, tāpat vecuma ierobežojuma u. tml. informācija, nav uzskatāmi par divdaļīgam virsrakstam piederīgu modeli, jo iekavās ietvertais saturs īsteno vien papildu informācijas funkciju (Beitiņa 2009, 169) atšķirībā no gadskaitļos vai citādi izteiktām norādēm par vēsturisku notikumu periodiem, laika/laikmeta robežšķirtnēm, kas raksturojama kā virsraksta daļa ar pētījuma ierobežojuma funkciju.

Atsevišķos gadījumos iekavas izmantotas, lai sniegtu papildu konkretizējošu informāciju, izsakot to vārdiski – vai nu ar sinonīmu, piemēram,

- *Multikulturāla pedagoģiskā procesa īpatnības čigānu (romu) skolēnu iekļaušanai vispārējā izglītībā* (Pedagoģija, DU 2011);

- *Noziedzīgi nodarījumi pret informācijas sistēmu drošību (Kibernozieģumi)* (Juridiskā zinātne, LU 2006)¹⁹;

vai precizējošu vārdu aiz virsjēdziena, piemēram,

- *Alternatīvās enerģijas (biogāzes) ražošanas iespējas Latvijā* (Ekonomika, LLU 2013).

Arī šie gadījumi nav attiecināmi uz divdaļīgiem virsrakstiem, līdz ar to secināms, ka iekavu izmantojuma iespējas promocijas

¹⁹ Saglabāta oriģinālā lietotā ortogrāfija – lielais sākuma burts iekavās iekļautajam terminam.

darbu virsrakstos ir vēl plašākas, tās lietojot zinātniskās precizitātes nolūkā, lai sniegtu papildu informāciju par pētījuma objektu vai priekšmetu.

Virsraksti divos teikumos

Par potenciālu promocijas darba nosaukuma modeli varētu kļūt virsraksti, kas izteikti divos teikumos, taču pētījuma materiāls uzrāda statistiski nepietiekamu izlases lielumu – ap 1,5% –, lai šo faktu vispārinātu. Tomēr šādu virsrakstu izvēle ir raksturīga dažādām zinātnes nozarēm abās jomās (literatūrzinātnei, juridiskajai zinātnei, ekonomikai, socioloģijai u. c.), tāpēc šie valodas fakti izmantojami salīdzinājumam, lai pārbaudītu pieņēmumu, vai divu teikumu virsraksti lietoti tādu pašu saturisko attieksmju izteikšanai kā iepriekš aplūkoti virsraksti ar kolu vai iekavām.

Veicot šā pētījuma materiāla daļas kontentanalīzi, pieņēmums tika apstiprināts. Dominē attieksmes “Temats. Pētījuma virziens” (37,5%), piemēram,

- *Zināšanas izpratne Hēgeļa gara fenomenoloģijā. Hermeneitiskā dialektika* (Filozofija, LU 2013).

Tāpat konstatējami attieksmju veidi “Vispārīgais. Specifiskais” (25%), piemēram,

- *Eiropas Kopienas dzimuma līdztiesības tiesības Latvijā. Personu tiesības saistībā ar bērna piedzimšanu* (Juridiskā zinātne, LU 2007).

un “Temats. Temata ierobežojums” (25%), piemēram,

- *Galvenās Literatūras pārvaldes darbība Latvijā. 1985.–1990. gads* (Literatūrzinātne, LU 2013).

Norādāms viens gadījums, kurā daļījums divos teikumos ir lieks, jo nošķīrumu jau veido iekavu izmantojums:

- *Tēlotājas mākslas dzīve un Latvijas valsts. (1918–1940)* (Mākslas zinātne, LMA 2011).

Secināms, ka virsraksti divos teikumos kā promocijas darbu nosaukumi ir reti sastopami, tie arī nav raksturīgi latviešu valodas tekstiem. Iespējams, atsevišķos gadījumos tie ir parocīgi, proti, ja jānošķir tādas saturiski relatīvi patstāvīgas virsraksta daļas kā pētījuma temats un pētījuma virziens vai metode, kā arī vispārīgais un specifiskais. Taču, kā parāda pētījumam izraudzītais materiāls, arī šajā gadījumā ir runa par sintaktisko konstrukciju sinonīmiem, tāpēc promocijas darba autors var izšķirties par labu tradicionālākam divdaļīgam virsraksta pieprasījumam – ar kolu vai iekavām.

Virsraksti ar pieturzīmju kombinācijām (kols, iekavas, punkts)

Četros gadījumos pētījuma materiālā tika konstatēti visai īpatnēji trīsdaļīgi virsraksta izveides modeļi, kuros kols kā satura vienību atdalošā pieturzīme izmantota pirmā un otrā komponenta šķiršanai, bet otrā un trešā komponenta atdalīšanai lietotas iekavas vai punkts. Šiem virsrakstiem līdz ar to nodalāmas trīs atšķirīgas satura vienības.

1. Temats: pētījuma virziens (pētījuma avots), piemēram,
 - *Dzīvnieki latviešu folklorā: mītiski maģiskais aspekts (pēc latviešu tautasdziesmu un mūsdienu folkloras materiāliem)* (Folkloristika, LU 2011).
2. Temats: pētījuma avots (temata ierobežojums), piemēram,
 - *Eiropa vācbaltu acīm: ceļojumu literatūras liecības (1750–1815)* (Vēsture, LU 2013).
3. Vispārīgais: specifiskais (temata ierobežojums), piemēram,
 - *Politika un reliģija: Latvijas garīdznieku politiskā uzvedība (2002–2012)* (Politikas zinātne, RSU 2013).
4. Svarīgākais: mazāk nozīmīgais. Pētījuma virziens, piemēram,
 - *Lauku inovācija: jaunu attīstības prakšu veidošana. Bioloģiskās lauksaimniecības piemērs* (Socioloģija, LU 2011).

Pētījumam izvēlētā lingvistiskā materiāla izpēte ļauj formulēt vairākus secinājumus par mūsdienu zinātnes tekstu resp. promocijas darbu virsrakstu izveides modeļiem un autoru centieniem maksimāli precīzāk un trāpīgāk virsrakstā ietvert svarīgāko informāciju par veikto pētījumu.

Pirmkārt, izplatīta ir tendence promocijas darbam formulēt virsrakstu ar divām vai trim daļām, par to atdalītājpieturzīmi izvēloties kolu, iekavas, punktu vai šo pieturzīmju kombināciju.

Otrkārt, tā kā kols, iekavas vai punkts virsrakstos tiek lietots līdzīgu un dažkārt pat identisku saturisko attieksmju nošķiršanai, neraugoties uz atšķirīgajām šo pieturzīmju lietojuma funkcijām latviešu interpunkcijā, pieļaujams, ka promocijas darbu virsrakstu formulējumā noteicošā ir autora valodiskā gaume vai arī zinātnes nozares tradīcija, nevis lingvistiski izsvērtā izvēle.

Treškārt, virsraksti ar kola un iekavu apvienojumu, ar iekavu un punkta vai ar kola un punkta apvienojumu iezīmē tendenci vēl vairāk paplašināt līdzšinēji pieņemto promocijas darbu virsrakstu formulējumu robežas, tādējādi jau divdaļīgā resp. trīsdaļīgā virsrakstā piesakot nozīmīgākās pētījuma kategorijas, veidojot iespējami pilnīgu un zinātniski precīzu pētījuma pieteikumu. Atsevišķos gadījumos gan šo

nolūku neļauj īstenot autora paviršā attieksme pret literārās valodas normām un zinātnes nozares terminoloģiju, ignorējot latviskus terminus un priekšroku dodot anglicismiem.

Nobeigums

Promocijas darbu virsraksti ierobežotā apjoma (virsraksts ir tikai neliela teksta daļa), pieejamības (to nodrošina datorlaikmeta priekšrocība) un informatīvās koncentrētības dēļ (virsrakstā pateikts galvenais par pašu pētījumu) ir ļoti piemērots materiāls kādas zinātnes nozares tematikas apzināšanai. Ir pietiekami virsrakstu līmenī pārlūkot noteiktā laika periodā aizstāvēto promocijas darbu kopumu, lai gūtu vispārīgu priekšstatu par attiecīgās zinātnes nozarē notiekošo, tādējādi izvairoties no dažkārt pētniecības praksē sastopamas situācijas, kad potenciālajam pētījumam iecerētais temats izrādās jau pa daļai vai pilnā mērā izpētīts.

Savukārt kā lingvistiskais materiāls promocijas darbu virsraksti parāda aktuālās tendences zinātnes valodā, specifiski atsedzot dažādu zinātnes nozaru tradīcijas zinātniskās precizitātes izteikšanā, tāpat terminrades mēģinājumus, t. sk. neveiksmīgus (daži piemēri no aktuālā materiāla: *tekstizpratība, izgudrojumdomāšana, labizjūta, mūžmācīšanās, kultūrkompetence, sociālprofesionālā kompetence, kolaboratīvā komepetence, elastdrošas attiecības* u. c.), kā arī uzskatāmi demonstrējot zinātniskās izteiksmes veida atbilstību laikmetam.

Tikai viens piemērs salīdzinājumam no valodniecības zinātnes lai ir kā ilustrācija tam, ka promocijas darbu virsraksti ir sava laika valodas un zinātnes tradīciju atspoguļotāji un liecinieki. No 58 disertācijām filoloģijas zinātņu kandidāta grāda ieguvei, kas tika aizstāvētas Latvijā laikā no 1953. līdz 1970. gadam, vairāk nekā ceturtdaļā (25,86%) gadījumu virsrakstā ir ietverts vārdu savienojums *mūsdienu latviešu literārā valoda* vai *mūsdienu latviešu valoda*, vai *latviešu literārā valodā*, dažkārt pat divreiz vienā virsrakstā, piemēram:

- *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas izstrādāšanas principi un to realizējums “Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” (1959) sagatavošanā (1960),*²⁰

- *Par dažiem mūsdienu latviešu valodas fonētikas, vārdariņāšanas un morfoloģijas jautājumiem “Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” I sējumā (R., 1959) (1962).*

Aktuālajam pētījumam apkopotajā materiālā – 39 valodniecībā aizstāvēto promocijas darbu (2006–2013) virsrakstos – nevienā gadījumā līdzās vārdu savienojumam *latviešu valoda* nav konstatējami apzi-

²⁰ Šajā un nākamajā piemērā vārdu savienojumi uzskatāmības labad ir pasvītroti.

mētāji *mūsdienu* vai *literārā*, jo ir mainījušies stereotipiski pieņēmumi par zinātnisko precizitāti – šie jēdzieni kļuvuši par pašsprotamiem. Norādes tiek dotas tad, ja nav runa par mūsdienu valodu, savukārt apzīmējumi *literārs* resp. *neliterārs* valodas pētījumu praksē vairs netiek tik strikti šķirts (sk. Lauze 2004, 12–20), kā tas bija pirms gadiem četrdesmit piecdesmit. Tas gan nenozīmē, ka literārā valoda kā valodniecības pētījumu objekts būtu zaudējusi savu aktualitāti (sk. Blinkena 2013).

Neskati vīru no cepures – vēsta latviešu sakāmvārds, bet skatīt zinātni un zinātnes valodu no virsraksta dažkārt ir ļoti lietderīgi un izzinoši, jo vispārīgais atklājas konkrētājā.

Literatūra

- Beitiņa 2009** – Beitiņa, Maigone. *Mūsdienu latviešu literārās valodas sintakse* : lekciju kurss filoloģijas studentiem. Liepāja: LiePA, 2009.
- Blinkena 2009** – Blinkena, Aina. *Latviešu interpunkcija*. Otrais, pārstrādātais izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009.
- Blinkena 2013** – Blinkena, Aina. Latviešu literārā valoda. *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 241.–252.
- Eko 2006** – Eko, Umberto. *Kā uzrakstīt diplomdarbu*. Tulk. Dace Meiere. Rīga: Jāņa Rozes apg., 2006.
- Farneste 2012** – Farneste, Monta. *The Academic Essay as a Basis for Research Paper Writing*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
- Gemsts 1981** – Gemsts, Visvaldis. *Zinātniskā darba izklāsts*. Rīga: Rīgas Politehniskais institūts, 1981.
- Geske, Grīnfelds 2006** – Geske, Andrejs, Grīnfelds, Andris. *Izglītības pētniecība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006.
- Habibzadeh, Yadollahie 2010** – Habibzadeh, Farrokh, Yadollahie, Mahboobeh. Are Shorter Article Titles More Attractive for Citations? Cross-sectional Study of 22 Scientific Journals. *Croatian Medical Journal*, Vol. 51 (1), 2010, 165–170.
- Hartley 2007** – Hartley, James. Colonic titles! *The Write Stuff*, Vol. 16 (4), 2007, 147–149.
- Hsieh, Shannon 2005** – Hsieh, Hsiu-Fang, Shannon, Sarah E. Three Approaches to Qualitative Contents Analysis. *Qualitative Health Research*, Vol. 15 (9), 2005, pp. 1277–1288. Pieejams arī: <http://www33.homepage.villanova.edu/edward.fierros/pdf/Hsieh%20Shannon.pdf>
- Jalilifar 2010** – Jalilifar, Alireza. Writing titles in applied linguistics: a comparative study of theses and research articles. *Taiwan International ESP Journal*, Vol. 2 (1), 2010, 29–54.

- Kristapsone 2008** – Kristapsone, Silvija. *Zinātniskā pētniecība studiju procesā* : mācību grāmata augstskolu sociālo zinātņu studiju programmu studentiem. Rīga: Biznesa augstskola “Turība”, 2008.
- Lauze 2004** – Lauze, Linda. *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā*. Liepāja: LiePA, 2004.
- LLV₈ 1996** – Latvijas Zinātņu akadēmija. Latviešu valodas institūts. *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 8. sējums. Rīga: Zinātne, 1996.
- LVV 2006** – *Latviešu valodas vārdnīca*. Atbildīgā redaktore Dainuvīte Guļevska. Rīga: Avots, 2006.
- Metodiskie norādījumi 2011** – *Metodiskie norādījumi promocijas darba izstrādei*: psiholoģijas doktora studiju programmas un doktorantūras skolas vadlīnijas. Red. Malgožota Raščevska. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011.
- PTSV 2011** – *Pētniecības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādītāja Ilva Eņģele. Rīga: RaKa, 2011.
- Polkovņikova 2012** – Polkovņikova, Svetlana. Valodniecības rakstu nosaukumi. *Valoda dažādu kultūru kontekstā* : XXII zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Saule, 2012, 440.–446.
- Swales, Feak 1994** – Swales, John M., Feak, Christine B. *Academic writing for graduate students: essential tasks and skills*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1994.
- Šoblinskā 1965** – Šoblinskā, Adomas. Stilius prasieda nuo antraštēs. *Kalbos kultūra*, Nr. 9, 1965, 21–24.
- VPSV 2009** – LU Latviešu valodas institūts. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: VVA, LU LVI, 2007.
- Zenkevičs 2003** – Zenkevičs, Henrihs. Ieskats zinātnisko izdevumu un publikāciju kvalitātē. Valsts prezidentes dibinātā Valsts valodas komisija. *Konferences “Zinātnes valoda” materiāli*. Rīga: VVK, 18.–21.
- Zhang, Wildemuth 2009** – Zhang, Yan, Wildemuth, Barbara M. Qualitative analysis of content. *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. Barbara M. Wildemuth (ed.). Westport, CT: Libraries Unlimited, 2009, 308–319.

Promotion Theses Titles in Modern Latvian Science Language

Summary

Promotion theses occupy a special place among scientific language texts due to both the volume of the work and the significance of the research. Therefore, the titles of these works should be treated as peculiar indicators,

by which to judge on scientific text headline-making trends in modern science language.

The research **aim** is to perform qualitative and quantitative analysis of Promotion theses titles to judge the present – the early 21st century – dominating tendencies in headline-making in Latvian scientific language. The analysis is developed in several aspects:

- 1) the issue of the optimal title length has been studied,
- 2) the language means of expression used in the titles for reaching scientific precision (numbers and onyms) are dealt with,
- 3) two-part and three-part headline-making models are described.

The linguistic research material consists of 535 Promotion theses titles in the field of humanities and social sciences defended at higher educational establishments of Latvia (2006–2013). To achieve the goal qualitative content analysis and statistical analysis of Promotion thesis titles were performed.

During the research several conclusions emerged concerning the Promotion theses title research aspects defined in the research aim:

- 5–7 +/- 1 words could be considered as the necessary and sufficient length of the Promotion thesis title ;
- the title identifying only the research object or subject without disclosing the specific research direction should be qualified as informatively insufficient in scientific language;
- the Promotion thesis title should be reconsidered not only from the aspect of content and conciseness of the formulation, but also in the context of formal logic;
- scientific accuracy in Promotion theses titles is achieved by usage of terms and concepts in the field as well as by facts stated in terms of onyms and numerical data;
- each branch of science has its own traditions of recording facts (personal names, time/age limit), which should be respected beginning with the study title already;
- sufficiently widespread is the tendency to formulate the Promotion thesis title with two or more parts; the chosen separating punctuation marks are colon, brackets, dot or combination of these punctuation marks;
- in the title colon, brackets or dots are used for separation of similar and sometimes even of identical content relations, despite the differentiating usage functions of these punctuation marks in Latvian punctuation;
- in separate cases, the determining factor in wording the title is the Promotion thesis author's linguistic preference rather than a linguistically-considered choice.

Anitra ROZE

METĀLISKO KRĀSU NOSAUKUMI MŪSDIENU LATVIEŠU VALODĀ

Strādājot pie monogrāfijas par latviešu valodas krāsu nosaukumiem, autore cita starpā pievērsusies arī latviešu valodas vienkāršajiem un saliktajiem krāsu nosaukumiem, kuru pamatā ir dažādi metāli (piem., *bronzas, dzelzs, niķelis, platīns, sudrabs, svins, tērauds, zelts, varš*). Meklējot šiem krāsu nosaukumiem vienojošu vārdu, par optimālu izvēlēts apzīmējums *metālisko krāsu nosaukumi*, kas izmantots arī šajā rakstā.

Gadu gaitā klajā nākušas vairākas (tostarp arī autores pašas) publikācijas gan par latviešu valodas krāsu nosaukumiem vispār, gan par atsevišķām krāsu nosaukumu grupām. Tā Inese Ēdelmane rakstījusi apkopojosi par krāsu nosaukumiem latviešu valodā (Ēdelmane 1971), Daina Zemzare (Zemzare 1971) pētījusi govju apspalvojuma krāsu apzīmējošos nosaukumus, Gunta Lejniece pievērsusies krāsas nosaukuma *mēļš* semantikai (Lejniece 1979), bet Laimute Balode rakstījusi par melno krāsu baltu hidronīmijā (Balode 2001). Atsevišķiem ierobežotās nozīmes krāsu nosaukumiem, tostarp arī latviešu valodā, savā rakstā pievērsusies igauņu valodniece Vilja Oja (*Vilja Oja*) (Oja 2004), savukārt poļu valodniece Monika Mihališina (*Monika Michaliszyn*) salīdzinoši pētījusi gan krāsu nosaukumus latviešu un poļu valodā (Mihališina 2001), gan rakstījusi par melnās krāsas semantiku poļu un latviešu valodā (Mihališina 2002). Krāsu nosaukumiem no valodas kultūras viedokļa (konkrēti salikto *sniegbalts* un *debeszils*) kādu vārdu veltījuši gan Jānis Endzelīns (Endzelīns 1980), gan Inta Freimane (Freimane 1981).

Sā raksta mērķis ir aplūkot un analizēt pa grupām tādus krāsu nosaukumus kā *sudrabs, zeltains, bronzas krāsa, tēraudzils* u. tml., kuri līdz šim latviešu valodniecībā vienkopus nav pētīti, akcentu liekot tieši uz 20./21. gs. leksiku. Par pētījuma avotiem izmantota “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas” (MLVV) kartotēka un, ar dažiem izņēmumiem, vairāku mūsdienu latviešu daiļliteratūras autoru (V. Belševicas, I. Ziedoņa, M. Čaklā, U. Bērziņa, R. Ezeras, G. Repšes)

darbi no vietnes *www.letonika.lv* un *www.mariscaklais.lv*. Nelielā skaitā izmantoti arī mūsdienu periodikas (1990–2013) ekscerpti no vietnes *www.news.lv*, kā arī interneta materiāls, kas iegūts, izmantojot pārlūkprogrammu *Google*. Par pētījuma leksikogrāfisko avotu izmantota “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca”, kā arī “Latviešu valodas vārdnīcas” 2006. gada izdevums (LVV 2006).

Iesākumā tabulas veidā aplūkotas vārdnīcās sniegtās metālu definīcijas, turpmāk pievērsoties katras metālu apzīmējošas leksēmas izmantojumam krāsas apzīmētāja funkcijā.

Katrā tabulā redzamajā definīcijā ar burtu trekninājumu akcentēts tas, ka attiecīgais elements ir metāls, kā arī – kāda ir tam raksturīgā krāsa.

BRONZA	‘ zeltaini brūns metāls – vara sakausējums ar citu metālu (parasti alvu)’ (MLVV) / ‘ zeltaini brūns metāls – vara un alvas (arī vara un svina, alumīnija) sakausējums’ (LVV 185)
DZELZS	‘ķīmiskais elements – sudrabaini pelēks metāls , kura sakausējumus ļoti plaši izmanto tehnikā [Fe]’ (MLVV) / ‘ķīmiskais elements – smags, samērā mīksts metāls sudrabainā krāsā , čuguna un tērauda galvenā sastāvdaļa’ (LVV 263).
KAPARS	‘varš’ (MLVV, LVV 479)
NIĶELIS	‘ķīmiskais elements – sudrabaini balts , plastisks, mehāniski izturīgs metāls , kuru izmanto karstumizturīgu un korozijizturīgu sakausējumu iegūšanā, metāla virsmu pārklāšanā u. tml. [Ni]’ (MLVV) / ‘ķīmiskais elements – sudrabaini balts , plastisks, mehāniski izturīgs metāls ’ (LVV 692)
PLATĪNS	‘ķīmiskais elements – ciets, sudrabbalts cēlmetāls ar augstu kušanas temperatūru [Pt]’ (MLVV) / ‘ķīmiskais elements – sudrabaini balts , spīdīgs cēlmetāls ’ (LVV 860).
SUDRABS	‘ķīmiskais elements – spīdīgs, balts (gaisa iedarbībā melnējošs), samērā mīksts, ļoti plastisks cēlmetāls [Ag]’ (MLVV) / 1. ‘ķīmiskais elements – mirdzošs, pelēki balts cēlmetāls’; 2. <i>pārn.</i> ‘ balts, pelēcīgs mirdzums, kāds raksturīgs šim metālam ’ (LVV 1054)
SVINS	‘ķīmiskais elements – zilganpelēks , smags, mīksts, viegli kūstošs metāls [Pb]’ (MLVV) / ‘ķīmiskais elements – mīksts, viegli kūstošs, zilgani pelēks , smags metāls ’ (LVV 1062)
TĒRAUDS	‘dzelzs un oglekļa sakausējums, kurā var būt arī citu vielu metalurģiski piemaisījumi, piekausējumi’ (MLVV) / ‘ciets, pelēcīgs metāls – dzelzs un oglekļa sakausējums’ (LVV 1090)

VARŠ	‘ķīmiskais elements – sarkanīgs , viegli kaļams un stiepjams metāls , kas labi vada elektrību un siltumu [Cu]’ (MLVV) / ‘ķīmiskais elements, viegli apstrādājams, mīksts, smags metāls iesarkanā krāsā ’ (LVV 1153)
ZELTS	‘ķīmiskais elements – dzeltens , spīdīgs, viegli kaļams cēlmetāls , ko plaši izmanto juvelierizstrādājumu izgatavošanā un kā preču vērtības mēru [Au]’ (MLVV) / 1. ‘ķīmiskais elements, viegli kaļams, spīdīgs, dzeltens cēlmetāls (ko plaši izmanto dārglietu izgatavošanai un kā preču vērtības mēru)’; 2. ‘zeltainums; spoži dzeltena krāsa’ (LVV 1193)

Apkopojot visu raksta tapšanai savāktu materiālu, var secināt, ka iepriekš minētās leksēmas – metālu nosaukumi – par krāsu nosaukumiem lietotas gan neatvasinātu, gan atvasinātu, gan saliktu krāsas nosaukumu veidā, turklāt tie aptver dažādas vārdsķiras – tie var būt gan substantīvi (*zelts, sudrabs, bronza*), gan adjektīvi (*zeltains, sudrabots, tēraudzils*), gan adverbji (*zeltaini, sudrabaini*).

Rakstā turpmāk tās tiks aplūkotas un analizētas atsevišķās grupās, lai iespējami pilnīgāk parādītu katrā grupā ietverto krāsu nosaukumu semantiku un lietojumu valodā.

Neatvasinātie metālisko krāsu nosaukumi

Grupā ietilpst substantīvi – metālu nosaukumi, kas konkrētā kontekstā kalpo par krāsas raksturotājiem.

1. Neatvasinātie metālisko krāsu nosaukumi, kas lietoti pārnestā nozīmē, metāla nosaukumu izmantojot par attiecīgajam metālam raksturīgās krāsas apzīmējumu, piem., *Bez pogām blūzes, lai jau saulē kvēl / Uz krūtīm ādas tumšsarkanais kapars* (A. Čaks “Mūžības skar tie”); .. *acu priekšā mastu sils saulē. Stumbru zelts, ēnu tumsa, priežu taisnais lidojums augšup* .. (V. Belševica “Bille dzīvo tālāk”); *Tās duļķes apakšā – tās nav nekas, / Ja tikai redzētu es vienreiz strautu, / Kā mirdzot zelts pa virsu ladinās* (I. Ziedonis “Taureņu uzbrukums”).

2. Neatvasinātie metālisko krāsu nosaukumi, kas lietoti lietvārda ģenitīva formā un teikumā funkcionē kā adjektīvi, apzīmējot attiecīgajam metālam raksturīgo krāsu, spīdumu. Te varam runāt par pārnestā nozīmē lietotu vielas ģenitīvu (LVG 346), piem.: .. *uz vaigiem – bronzas pūderis un košs vaigu sārtums, kas veido skaistu krāsu gammu*. (“Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai”, 2008); *Pār mani saules gudrā acs. Pār mani mēness zelta rats* (I. Ziedonis “Es ieeju sevī”); *Vienīgi salna aiz kalna / nepārspilē neko. / Viņas sudraba maigums /*

paņem it visu laikā (M. Čaklais “Zāļu diena”); *Liepa* [govs] *ir svēta, atliek tikai zelta rimbultī virs ragiem uzzīmēt, kā Betlēmes gotiņai pie Jēzus silītes* (V. Belševica “Bille dzīvo tālāk”).

3. Neatvasinātie metālisko krāsu nosaukumi, kas lietoti lokatīva formā, apzīmējot apgērbu attiecīgajā krāsā vai (kā) izskatu. Te varam runāt par īpašības lokatīvu, kas minēts “Latviešu valodas gramatikā”: “Saisījuma ar lietvārdu izplatīts ir īpašības lokatīvs, kas norāda priekšmeta vai dzīvas būtnes pazīmi.” (LVG 355). Piem.: .. *Ziemeļnieki sanāk uz mesu zem februāra siltajām debesīm, Upsalas mācītājs austrumbaznīcu zeltā un purpurā lūdz tautām mieru* .. (U. Bērziņš “Nozagtie velosipēdi”); .. *vēl gribētu – lai zeltā kvieši, lai brālis stāv pie brāļa cieši* .. (I. Ziedonis “Taureņu uzbrukums”).

Tātad varam secināt, ka: 1) neatvasinātie metālisko krāsu nosaukumi pamatā ir substantīvi, 2) tie tiek lietoti pārnestā nozīmē, metāla nosaukumu izmantojot par attiecīgu specifisku krāsas raksturotāju, 3) lietoti adjektīva nozīmē, tie raksturo attiecīgajam metālam specifisku krāsu un spīdumu un tiek izmantoti kā noteiktas krāsas apgērba, konkrētas reālijas izskata raksturotāji.

Atvasinātie krāsu nosaukumi

Atvasinātie metālisko krāsu nosaukumi tiks aplūkoti pa vārdsķirām.

1. Atvasinātie metālisko krāsu nosaukumi adjektīvi. Visvairāk atvasinājumu tiek darināts no substantīviem *sudrabs* un *zelts* ar nozīmi ‘tāds, kam ir [attiecīgā metāla] krāsa, spīdums’, ‘tāds, kas ar savu krāsu atgādina [attiecīgo metālu]’. Pamatā tie ir atvasinājumi ar sufiksiem *-ain-* un *-ot-*. Daži piemēri:

.. *fanfaras uzzib pie lūpām, un skaņas uzspurdz kā sudrabaini putni, un visa dzīve liekas kā to spožo putnu trauciens saulainā augstumā* .. (V. Belševica “Billes skaistā jaunība”); .. *skanīgajā klusumā viss debesu kupols lāsmoja sudrabots un pērlaini sārts* .. (R. Ezera “Zemdegas”); *Nokrīt piena lāse man uz rokām, / Pārvēršas, un ir jau zeltains sviests* (I. Ziedonis “Taureņu uzbrukums”); *No pirmās mašīnas kāpj vēl trīs ar zeltotiem uzpleciem* .. (V. Belševica “Billes skaistā jaunība”).

2. Atvasinātie metālisko krāsu nosaukumi adverbi.

2.1. adverbs savienojumā ar verbu, piem.: *Pār tālu meža svītru zeltaini lēca saule* (V. Belševica “Bille dzīvo tālāk”); *domāt par vasaru / domāt par vasaru / domāt par zivi kas sidrabi vizēja* (M. Čaklais “Zāļu diena”);

2.2. adverbs savienojumā ar adjektīvu, piem.: .. *arī viņa goda reizēs aplikās, tikai vienu lapsu, to pašu sarkanu, Latvijas mežos šautu. Bet šai dāmai ir divas – kuplas, sudraboti laistīgas* (V. Belševica “Bille”); *Bille uzrausās melnī ar zeltoti puķainiem iemauktiem, Ausma ābolainī* .. (V. Belševica “Bille”).

Apkopojot varam secināt: 1) atvasinātie metālisko krāsu nosaukumi valodā ir gan adjektīvi, gan adverbī, 2) tie lietoti gan savienojumā ar verbu, gan ar adjektīvu, 3) visvairāk atvasinājumu tiek darināts no substantīviem *sudrabs* un *zelts*.

Saliktie krāsu nosaukumi (salikteņi un vārdkopas)

Metāla nosaukums vārdkopās un salikteņos ir atkarīgais komponents, tomēr krāsas raksturojumā tas ir dominējošs, jo akcentē tieši metālam raksturīgo nokrāsu un parasti arī spīdumu. Pētījumā aplūkoti saliktie metālisko krāsu nosaukumi iedalāmi vairākās apakšgrupās.

1. Saliktie krāsu nosaukumi, kuru atkarīgais komponents ir neatvasināts metāla nosaukums, bet neatkarīgais komponents – krāsas nosaukums adjektīvs, piem.: *Ir tāds interesants augs mikrobiode. Ziemā tas kļūst bronzas brūns* (“Kurzemnieks”, 2008); *Vācu aitu suns var būt melns, dzelzs pelēks, pelnu pelēks* .. (www.maziedraugi.lv); *Ceļā ar mani sāk runāt vecs kungs. Kaparbūna seja kā indietim* .. (“Diena”, 2005); *Blondu matu nokrāsas tiek dēvētas ļoti dažādi, piemēram, platīnblonds, smilšu blonds* .. (“Diena”, 2009); *Olvīkoks ir mūžzaļš, žuburots krūms, tā lapas līdzīgas vītola lapām – ar zilganzaļu virspusi un sudrabbaltu, raupju apakšpusi* (“Praktiskais Latvietis”, 2009); .. *snieg pār Tālavas tālajiem siliem / un arī pār Slīteres Zilajiem, / pār jūras svīnpeļēkiem dziļumiem / klusi, balti un dziļi snieg* (M. Čaklais “Zāļu diena”); .. *Tēraudzils drēgnums, kam pieskaras balss, tēraudzila balss, neuzaususi rīta drēgnuma balss* .. (M. Gūtmane “Tā pati diena”); *Mugurpuses krāsa [odzei] stipri variē: var būt brūna, pelēka, zaļgana, dzeltenīga un pat vara sarkana* .. (<http://raksti.daba.lv>); *Viņai ir arī zeltbrūnas matu cirtas un zilzilas acis* .. (“Brīvā Daugava”, 2010).

Sastopams arī neliels skaits līdzīgu salikto krāsas nosaukumu, kuru neatkarīgais komponents ir adverbs, piem.: .. *līdz pašam apvārsnim vēl tikko košzaļi lekno zāli kāds visvarens kulinārs pārklājis ar sudrabbalti mirdzošu, sausi kraukšķīgu sērsmas glazūru*. (“Diena”, 2005)

Pēc autores ieskata, šī tipa saliktajiem krāsu nosaukumiem raksturīgs ļoti izteikts subjektīvisms, īpaši gadījumos, kad tiek rak-

sturots kāds no pelēkās krāsas toņiem. Tas secināms, aplūkojot gan pētījuma nolūkos ekscerpēto materiālu, gan arī vārdnīcu dotumus. Tā, piemēram, *svins* definēts kā ‘zilgani pelēks metāls’ (skat. LVV 1062), bet *tēraud*s kā ‘pelēcīgs metāls’ (skat. LVV 1090), savukārt piemēros atrodami savienojumi *svina pelēks*, *svinpelēks* un *tēraudzils*, bet nav neviena lietojuma ar savienojumu *svina zils*. Salīdzinājumam var minēt, ka gan angļu, gan vācu valodā tiek lietoti abu veidu saliktie krāsu nosaukumi – gan *steel grey* / *steel blue* un *stahlgrau* / *stahlblau*, gan *lead grey* / *lead blue* un *bleigrau* / *bleiblau*.

Lielākajā daļā materiālā atspoguļoto gadījumu (izņemot dzeju) to lietotāji ar saliktajiem krāsu nosaukumiem *svinpelēks*, *svina pelēks*, *tēraudpelēks* apzīmējuši vienkārši tumši pelēku, iespējams, nedaudz izezilganu krāsu, jo šie apzīmējumi vienlīdz sastopami gan debesu, gan ūdens krāsas aprakstos un to lietojumam, šķiet, drīzāk ir asociatīvs raksturs, papildu emocionāla slodze (īpaši daiļliteratūrā), nevis objektīvs pamats. Jāatzīmē arī, ka daiļliteratūras tekstos šāda tipa saliktie krāsas nosaukumi sastopami ļoti nelielā skaitā, pamatā tie atrodami periodikā un interneta materiālā.

2. Saliktie krāsu nosaukumi, kuru atkarīgais komponents ir atvasināts metāliskās krāsas nosaukums adverbs, bet neatkarīgais komponents – krāsas nosaukums adjektīvs, piem.:

Blondu matu nokrāsas tiek dēvētas ļoti dažādi, piemēram, plātīnblonds, smilšu blonds, zeltaini blonds .. (Diena, 2009)

3. Saliktie krāsu nosaukumi, kuru atkarīgais komponents ir neatvasināts metāliskais krāsas nosaukums, bet neatkarīgais komponents – substantīvs, piem.:

*Mugura [plaudīm] zilganpelēka, sāni un vēders sudrabains. Lielāki īpatņi .. **bronzas krāsā** (www.latvijasdaba.lv); .. zemākās nominālvērtības monētas – 1,2 un 5 centi – ir **vara krāsā** (www.eiro.lv); .. gaiļi ir kūtiņās iespundēti, jo kur lai šajā baltajā stiegoņā liktos Mūrgales gaiļi ar zaļgani apsūbējušām **vara krāsas** astēm un sarkanām sekstēm ..? (R. Ezera “Zemdegas”); Dažkārt redz arī brūnas vai vara sarkanas (kūdras vai **kapara krāsā**) odzes, ko tautā mēdz saukt arī par kaparcūskām .. (“Lauku Avīze”, 2000); **Tērauda krāsas** plastikāta korpuss jauno [tālruņa] modeli padara vizuāli solīdāku .. (www.apollo.lv)*

Arī par šī veida saliktajiem krāsu nosaukumiem sakāms, ka daiļliteratūras tekstos tie sastopami ļoti nelielā skaitā, pamatā, kā redzams arī pēc piemēriem, tie atrodami galvenokārt periodikā un internetā.

4. Saliktie krāsu nosaukumi, kuru atkarīgais komponents ir atvasināts vai neatvasināts krāsas nosaukums adverba formā, bet neatkarīgais komponents – atvasināts metāliskais krāsas nosaukums (piem., *zilgansudrabots, sarkanzeltains, zaļganzeltains, zaļzeltains*).

Šādu salikto adjektīvu īpatsvars aplūkotajā materiālā bija vismazākais. Daži piemēri: .. *mākonīšiem salido citi – zilgani un raibi, balti un sārtzeltīti* [taureņi] (G. Repše “Ēnu apokrifs”); *Nokūst biežās leduspuķes no loga. Redz zaļzeltaino zīlīti* (A. Pelēcis “Alūksnes grāmata”); *Lotoss pavērša acis uz augšu un ieraudzīja Mēnesi, lielo, sarkanzeltaino Indijas pilnmēnesi, kas tikko bija pacēlies pār koku galotnēm.* (A. Sakse “Pasakas par ziediem”); *Ļoti reta krāsa – zili sudraboti ēnota bruņurupuču krāsa.* (www.kepas.lv, “Britu īsspalvainā kaķene”)

Secinājumi

Metālisko krāsu nosaukumu lietojums latviešu valodā ir samērā plašs. Tie tiek darināti gandrīz ar visiem latviešu valodas metālu nosaukumiem. Par krāsas nosaukumiem pētījumam savāktajā materiālā visbiežāk tiek lietotas leksēmas *sudrabs* un *zelts*, visretāk – *dzelzs* un *niķelis*. Īpaši izplatīts ir vienkāršo atvasināto metālisko krāsu nosaukumu *zeltains, sudrabains, zeltots, sudrabots* lietojums valodā. Salikto krāsu nosaukumu īpatsvars, kuros kā atkarīgais komponents izmantota leksēma – metāla nosaukums (piem., *tēraudzils, sudrabbalts, vara sarkans, bronzas krāsā*), ir salīdzinoši mazāks. Vēl mazāk ir tādu salikto krāsu nosaukumu, kuros metāliskais krāsas nosaukums izmantots kā neatkarīgais komponents (*sarkanzeltains, zili sudrabots*).

Designations of Metallic Colours in Contemporary Latvian

Summary

The paper looks at simple and compound colour designations in the Latvian language that are based on lexemes such as *bronzā, dzelzs, niķelis, platīns, sudrabs, svins, tērauds, zelts, varš* and *kapars* (bronze, iron, nickel, platinum, silver, lead, steel, gold and copper), i.e. names of different metals.

The study covers the vocabulary of the 20th and 21st century, and the sources used include the card index of *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca* (Modern Latvian Dictionary), works of several contemporary fiction authors – poets and prose-writers, some excerpts from contemporary periodicals (1990–2013) from the internet website www.news.lv, and the internet

material gathered by using the *Google* browser. The lexicographical sources of the study have been the internet version of *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca* the website <http://www.tezaurs.lv/mlvv/>) and the 2006 edition of *Latviešu valodas vārdnīca* (Latvian Language Dictionary – *LVV*).

The use of metallic colour designations in the Latvian language is quite extensive. They are formed with almost all metal designations that exist in the Latvian language. The lexemes predominantly used for colour designations are *sudrabs* and *zelts* (*silver* and *gold*), whereas *dzelzs* and *niķelis* (*iron* and *nickel*) are used least. Particularly widespread is the use of simple derived metallic colour designations *zeltains*, *sudrabains*, *zeltots*, *sudrabots* (*golden*, *silvery*, *aureate*, *silvern*). The proportion of compound colour designations in which the lexeme of metal designation is used as the dependent component (e.g., *tēraudzils*, *sudrabbalts*, *vara sarkans*, *bronzas krāsā* – *steel-blue*, *silvery-white*, *copper-red*, *bronze-coloured*) is relatively smaller. The number of compound colour designations in which a metallic colour designation is used as the independent component (*sarkanzeltains*, *zili sudrabots* – *reddish golden*, *bluish silver*) is more smaller.

Avoti

<http://raksti.daba.lv>

www.apollo.lv

www.eiro.lv

www.kepas.lv

www.latvijasdaba.lv

www.letonika.lv – interneta bibliotēka (apjoms: 200 pilnteksta darbu, apm. 22 000 lpp.)

www.mariscaklais.lv – Māra Čaklā darbu teksti

www.maziedraugi.lv

www.news.lv – publikācijas no vairāk nekā 50 dažādiem Latvijas laikrakstiem, kā arī ziņu aģentūras BNS jaunumi (20 gadus ilga perioda laikrakstu arhīvs)

Literatūra

Balode 2001 – Balode, Laimute. *kirsn- / juod- / meln-* baltu hidronīmijā. *Linguistica Lettica*. Nr. 9. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2001, 110.–122.

Ēdelmane 1971 – Ēdelmane, Inese. Krāsu nosaukumi latviešu valodā. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 7. laidziens. Rīga: Liesma, 1971, 73.–85.

Endzelīns 1980 – Endzelīns, Jānis. Dažādas valodas kļūdas. *Darbu izlase III*. 2. daļa. Rīga: Zinātne, 1980, 9.–45.

- =====
- Freimane 1981** – Freimane, Inta. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā: mācību līdzeklis latviešu valodas specialitātes studentiem*. Rīga: Zvaigzne, 1981.
- Lejniece 1979** – Lejniece, Gunta. Mēļš. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 15. laidziens. Rīga: Liesma, 1979, 153.–156.
- Mihališina 2001** – Михалишина, Моника. Названия цвета в латышском и польском языках. *Valoda un literatūra kultūras aprītē*. Zinātniskie raksti. 638. sēj. Rīga, 2001, 33.–47.
- Mihališina 2002** – Mihališina, Monika. Melnās krāsas semantika poļu un latviešu valodā. *Valoda un literatūra kultūras aprītē*. Zinātniskie raksti. 650. sēj. Rīga, 2002, 75.–83.
- LVG** – *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
- LVV** – *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006.
- MLVV** – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams: www.tezaurs.lv/mlvv/ [skatīts 26.09.2014].
- Oja 2004** – Oja, Vilja. Some colour words with restricted reference. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. A daļa. 58. sēj. 5. numurs, Rīga, 2004, 37.–42.
- Zemzare 1971** – Zemzare, Daina. Par govju vārdiem latviešu valodā. *Baltistica* VII(2). Vilnius: Mintis, 1971, 189.–200.

Sarmīte BALODE

MŪSDIENU KALNIENAS IZLOKSNE DAŽĀDU PAAUDŽU RUNĀ

Valoda, tostarp arī izloksnes, nemitīgi mainās. Mūžībā aiziet vecākā paaudze un līdz ar to – arī daudzi izlokšņu vārdi un formas.

Projektā “Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā: sociolingvistiskais aspekts” vākti izloksnes materiāli un veiktas vairākas aptaujas Gulbenes novada Kalnienā, kurā runātais valodas paveids pieder pie augšzemnieku dialekta dziļajām latgaliskajām izloksnēm. Aptaujāti arī Stāmerienas pagasta Stāmerienas daļas iedzīvotāji, jo šajā apvidū izloksnes lietojums ir ļoti līdzīgs Kalnienai.

Kalniena – agrākā *Kalnamuiža* (*Kollamuiža*) – atrodas Gulbenes novada ziemeļaustrumu daļā pie robežas ar Alūksnes novadu (AZVA). Kādreiz Kalniena piederēja Kalncempju pagastam. Tagad tā ietilpst Stāmerienas pagastā, kurš ir pazīstams ar lielu dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma daudzveidību (1. att.).

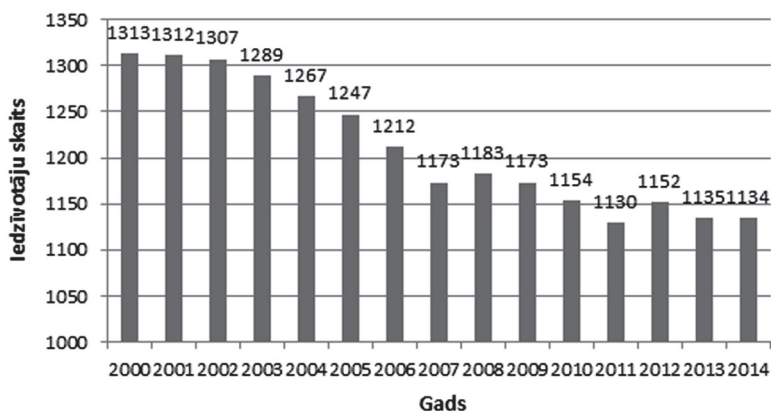
2. attēls. Stāmerienas pagasts
(karte: Latvijas pagasti 2002, 422)

Kalnienas teritorija robežojas ar Kalncempju pagasta daļu, kas ietilpst Alūksnes novada teritorijā. Robeža ar pašreizējo Kalncempju pagastu stiepjas pa *Otes silu* (*Ottes sils*). Kalnienas robežu ar Liteni veido *Lubāniešu purvs* (*Lubānišu pūrs*) un meži. Annas un Jaunannas pagasta dabisku robežu veido *Papardes upe* (*Papaârde*) un mežs. Kalnienas un Beļavas robeža ir *Ludza sils* (*Ludza sils*) un *Ludza ezers* (*Ludza azârs*). Kalniena ir mežu ieskauda un diezgan izolēta no apkârtējās pasaules.

Kalniēnâ vēl joprojâm ir bibliotēka, kultūras nams, veikals – kafejnīca “Ozolnieki”. Līdz 2004. gadam Kalnamuižas pilī atradās Kalnienas pamatskola. Tagad Kalnamuižas pils ir sliktâ stâvoklī, pamazâm sabruk un tiek izpostīta, bet Kalnienas bērni mâcâs Stâmerienas un Litenes pamatskolâ.

2013. gada sâkumâ Stâmerienas pagastâ pavisam bija 1135 iedzīvotâji, no tiem Kalnienas centrâ – 179, taču Kalniēnâ iedzīvotâju skaits ir lielâks, jo daudzi dzīvo ārpus ciemata centra – 445 (šis skaits gan kopâ ar Stâmerienu, jo pagasta pârvaldē Kalnienas iedzīvotâju skaits, kuri nedzīvo Kalnienas centrâ, atsevišķi nav norâdīts).

Kalniēnâ samazinâs iedzīvotâju skaits (Stâm. pag. mater., skat. 2. att.), līdz ar to arī runâtâju izloksnē kļūst mazâk. Ja līdz 2005. gadam iedzīvotâju skaita samazinâjums nebija tik straujš un būtisks, tad, sâkot ar 2006. gadu, iedzīvotâju skaits Stâmerienas pagastâ, tâtad arī pagasta iedzīvotâju skaita ziņâ otrâjâ lielâkâjâ apdzīvotâjâ vietâ – Kalniēnâ, sarūk straujâk.

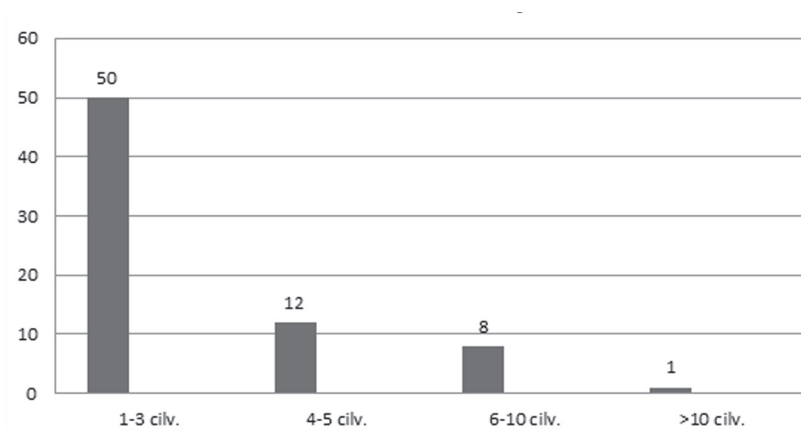
2. attēls. Iedzīvotâju skaits Stâmerienas pagastâ

20. gadsimta astoņdesmitajos gados Kalnienas teritorijā ietilpuši arī divi mazciemi – lauku apdzīvotas vietas, kurās ir vismaz piecas mājas, – *Āboliņi (Uōbuliņi)* un *Lācagārša*, kas vecākās paaudzes runā joprojām ir *Luōcagārša*. Āboliņos dzīvojuši divpadsmit iedzīvotāji, Lācagāršā – deviņpadsmit. 2014. gadā Āboliņos dzīvo tikai daži cilvēki, Lācagāršā iedzīvotāju skaits nav īpaši samazinājies, jo tur *Saldūksņu* mājās dzīvo Kalnienas lielākā ģimene – divpadsmit cilvēki.

Kalnienas teritorijā bijuši arī skrajciemi – viensētu grupas bez kompakas apbūves, kuras sastāv vismaz no četrām mājām un kuras iedzīvotāji vēsturiski uzskata par vienotām un apzīmē tās ar vienu nosaukumu. Piemēram, *Bānuži*, *Upeskakti*. 2014. gadā ne *Bānužos*, ne *Upeskaktos* vairs nav neviena iedzīvotāja.

Pašlaik Kalnienā ir 103 viensētas, no tām 29 vairs nav apdzīvotas, dažas jau sabrukušas vai nodegušas. Ir tādas, kas tikai vecākās paaudzes atmiņās saglabājušas savu nosaukumu, dabā no tām nekas nav saglabājies. 2013. gadā Kalnienā radies viens jauns mājvārds – *Kurpesbirzs (Kūorpesbirss (-zs))*, kas dots par godu bijušajam zemesgabala un tuvējā meža nosaukumam.

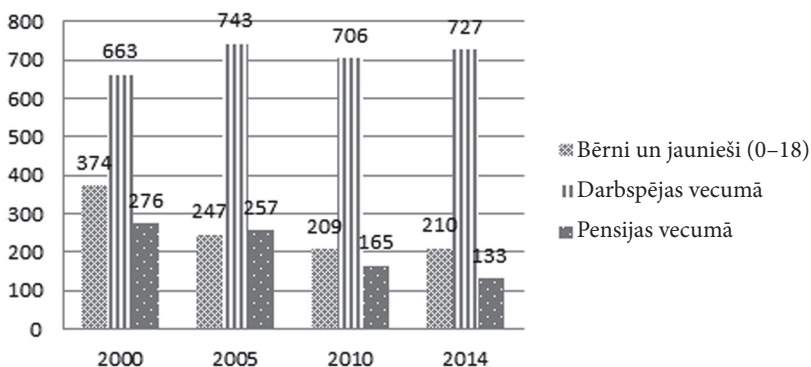
Pārsvarā Kalnienas viensētās dzīvo 1–3 iedzīvotāji, mazāk ir tādu māju, kur dzīvo 4–5 cilvēki un 6–10 cilvēki. Tikai vienā mājā dzīvo vairāk nekā desmit iedzīvotāju (Stām. pag. mater., skat. 3. att.).

3. attēls. Kalnienas viensētās dzīvojošo skaits

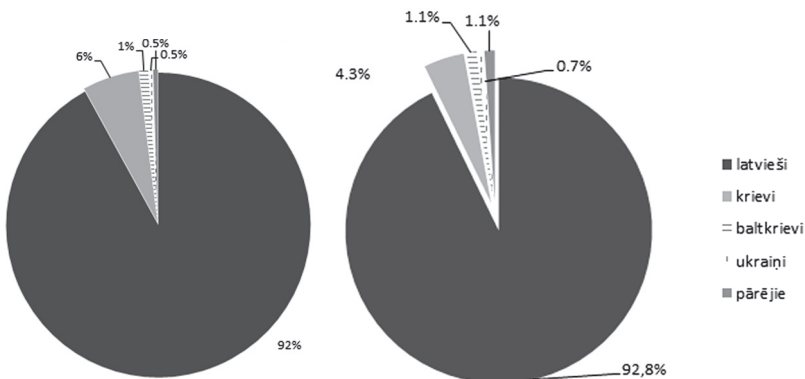
Pēc vecumstruktūras Stāmerienas pagastā, līdz ar to arī Kalnienā, vairāk ir cilvēku darbspējīgā vecumā, mazāk bērnu un jaunie-

šu līdz astoņpadsmit gadu vecumam un pensijas vecuma iedzīvotāju (Stām. pag. mater., skat. 4. att.).

4. attēls. Stāmerienas pagasta iedzīvotāju vecumstruktūra

Kalniena ir etniski viendabīga teritorija – latvieši lielā pārsvarā (Stām. pag. mater., skat 5. att.). Latviešu ir vairāk nekā 92%, vēl pagastā ir krievi, baltkrievi, ukraiņi un ļoti nedaudz citu tautību cilvēku. Iedzīvotāju nacionālais sastāvs īpaši nemainās. Problēmu ar citu tautību iedzīvotāju integrāciju Kalnienā nav bijis ne agrāk, ne tagad.

5. attēls. Nacionālais sastāvs 2000. (pa kreisi) un 2013. gadā

Stāmerienas pagasts, tātad arī Kalniena, ietilpst Malienā – etnogrāfiskā Latvijas novadā Vidzemes ziemeļaustrumu daļā, kura robežas

nosacītas. Malienu pārsvarā veido Alūksnes novada pagasti, no Gulbenes novada par malēniešiem sevi atzīst Beļavas, Litenes un Stāmerienas pagasta iedzīvotāji.

Kalnienā runātā izlokšne, kā jau minēts, pieder pie augšzemnieku dialekta dziļo latgalisko izlokšņu grupas. Tā ir vēsturiskās Kalncempju izlokšnes daļa. Vecākās paaudzes Kalnienas iedzīvotāji par savu runu saka: *mes runajam maleniski* vai arī: *mes runajam kuō mužiki*. Ar vārdu *mužiks* ir domāts laucinieks, vienkāršs cilvēks. Pašas vecākās paaudzes pārstāvji dažreiz atzīst, ka viņi “gramatiski” runāt nemāk, māk tikai malēniski. Pret tiem, kuri runā literārajā valodā, vecākās paaudzes attieksme dažreiz ir diezgan ironiska. Tie, kas runā “rīdzeniski” (tā saka Kalnienā), tiek uzskatīti par “smalkiem”.

Lai noskaidrotu izlokšnes lietojumu dažādu paaudžu informantu runā, tika veikta sociolingvistiskā aptauja, izlokšnes materiāli piekrastīti arī ikdienā, sadzīvē.

Kalnienas izlokšnes materiāli vākti kopš 1977. gada, kad vēl bija daudz runātāju izlokšnē. Ziņas snieguši piecpadsmit pamatteicēji, kuri labi runāja izlokšnē. Tad Kalnienā izlokšni varēja dzirdēt ļoti bieži. 47 gadus veca informante:

igdinā es tamā lobā volūdā [malēniski] narunūoju. tūopiēc poša brēinūs, ko varu pus-līdz tekūši parunuōt. māmma visūr runaja maleniski. ij satikūtīs ār svešākīm cilvēkīm tože, nakaūtrejās, runaja maleniski. [bērnībā] dzeļvajam dziļi lāukūs, prūm nū cēntra. mām tā līekās, ka visi kaimiņi ār runaja, vāiruōk vāi mazuōk runaja maleniski. Žēiguru Dzidra, ij Kļaviņa Ausma, ij Vilis, ij visi šiti – Zariņu Jūons i Zariņu Aivārs, ti ār. nu mes, jaūnūo pāaūdze, vāirs narunajam. es tagad saprūtu, ka muōcēt muōku, a runāt narunūoju.

Tagad Kalnienā izlokšnes runātāju skaits samazinās. Vecie cilvēki aiziet mūžībā, jaunieši dodas uz pilsētām. Kalnienā ir daudz tādu cilvēku, kas vienā dzīvesvietā ilgstoši neuzturas un atkal pārceļas citur.

Lai noskaidrotu sociolingvistisko situāciju, pirmkārt, projekta ietvaros ir izveidota anketa, kurā ir jautājumi par izlokšnes lietojumu ģimenē, sarunu valodu publiskajā telpā ar dažādu paaudžu pārstāvjiem, arī jautājums par attieksmi pret vietējo izlokšni.

Tika iztaujāti 30 dažādu paaudžu runātāji: 10 jaunākās paaudzes (~14–30 g. veci), vidējās paaudzes (~30–60 g. veci) un 10 vecākās paaudzes (~60 g. un vecāki) runātāji. Jaunākajam informantam bija 14, vecākajam – 92 gadi.

Uz jautājumu par ģimenes valodu vecākās paaudzes pārstāvji atbildēja, ka viņi mājās lieto izlokšni, sabiedriskajā telpā pārsvarā

runā literārajā valodā (protams, ar izloksnes īpatnībām, piemēram, vietējā veikalā runā abējādi: *nu to sapīrkusēs ešu; to da citai raizei*. Pie autobusa pieturas: *kuōpet nu, vecenes, ikšā*).

Vidējā paaudze pārsvarā runā literārajā valodā, taču ir 40–50 gadus veci kalnieniēši, kas labprāt runātu izloksnē, izloksni zina, bet baidās, ka uz viņiem skatīsies ar izbrīnu, un kautrējas runāt:

viņa [bibliotekāre] pasmīsīs, kuō mes te visas ņamamīs. viņa pūorsmīsīs nū mūsu runāšanas [malēniski].

Dažkārt izloksnē parunā humoristiskās situācijās sadzīvē (piemēram: *kopiju pastrēpt vajag, kādu kōmpeti uskuōst*).

Par izloksnes lietojuma atšķirībām mājās un sabiedrībā 66 gadus veca sieviete atbild, ka sabiedrībā cenšas runāt literārajā valodā, bet mājās: *vār tērvēlēt maleniski*. 85 gadus veca sieviete atceras: *kod atnūoca kuōc (-ds) cīmīņš, tod runaja tuō smōlkāki, bet parasti pēra vaļā pa maleniski*.

Vecākās paaudzes pārstāvji izloksni prot un samērā bieži tajā runā, pārsvarā mājās, arī sabiedriskajā telpā, satiekoties ar vietējiem iedzīvotājiem. Daži piemēri no vecākās paaudzes informantu runas.

90 gadus veca teicēja: *bārzu jāu gōn mōusu apkārtnē bej ļūti dāudz. pī mūojām mōusīm aūga vīns bārss (-zs), lils bārss (-zs), kuru vīnā vosarā saspīēra pārkuōns. agrāki Jūoņa dinā cirtam tuōdus pamoszus bierziņus ūn vedam mūojās ispuškāt ustabas*.

85 gadus veca informante: *tod bej jūogrīš matriāli mūojas cēļšanai. tiku es ij savai mūojai grīzuse ār rūkas zūoģi matriālus, ij okāl nūoca tūos nōrmas, tūos bej jūoizgrīž, piēc tām jūovat. atkāl uz visu nedeļu aizbraucam tūr uz Silenikīm ūn to tūr bij tūos sōlmu nāras, tūr gulejam, ūn m aizīte pošīm sava lēidzi. bet tēi jāu bej jaūnība. tiku goise dzidāt uz Stūomereni – ānsāmbli ūn kūrī. ko jāu te nūdibinajās tis kōlkoss, tis līlis kōlkoss “Kalniēna”, tod jāu es arī pī tāutiskuōm dejām dāncaju*.

70 gadus veca informante: *mūote bija loba dzīduōtāja, zinaja dāudz dzīsmu. tāus beja lils muzikānc, spēleja gōn cēitari, pijūli, gōn arī akōrdionu. pōuta rogu muziku. pī tāva nūoca dāudz muōcītīs spēlēt. vokarūs bīži spēleja ūn dzīdaja oņkuļi. tā es ār imuōcijūs spēlēt ūn dzīdāt. akōrdionu spēleju ūn dzīdu viēl šudīn*.

*dzīdūoj tāutu tēirumā-i,
uz akmiņa stāvēdām,
lāi skōn vysa tāutu zeme,
lāi dzīerd muni bāleliņ.
gōn dzīdūoju, gōn raūdūoju,
nadzierd muna māmuliņ.*

*sveša mùote gòn dzìerdēja,
ti pàr muni nabàdaj.*

Kā redzams no piemēriem, informantes runā saklausāms cietais *y*, kas nav raksturīgs Kalnienas izloksnē.

66 gadus veca informante: *àizdzèn gonūs. nazinu, kùr tùo mùosa bij, kas viņai pa vàini, mani àissòuta vīnu pošu agri. dīzgàn àuksc bija, pulkštēns jàu nùok desmit, kuò brūkasc (-tis) nanas, tuò nanas. a manam brūoļam jàu bij tūs brūkasc (-tis) jūonas. a kas ta brūkastiņas bij parasti? vài nu bij bìspīns satàisīc àr kriksīšīm, vài nu bij izvùoric mìltu pàntadziņš, tas jàu mìlzīg' gařšuoja.*

Vidējās paaudzes runātāji izloksni prot, bet tajā runā maz, taču izloksnes īpatnības arī viņu runā parādās.

58 gadus veca informante: *varu isstàstīt šitùo pìedzīvòjumu pa irsi. viņi tàisa tādās mājīņas, kòonus. suņa bùdà bij satàisījs tātu kòonus. tūorēiz mán bij sūns Amis. Amis šausmīgi baīdījās nùo iršiem. ka kàc (-ds) spīndz, tad lēca virsù un rija nuòst tùo irsi. šitai pašā vecajā suņa bùdà bij ietàisījē. mēs tùo irša mājīņu nùositām nuòst. ka nàca viss mākùons virsù, ta mēs lējām ūdeni.*

muñs kàdrēiz bija ļuoti dāudz vušku. mâte dzina ganuòs vuřkas, pati sēdeja klāt, kamēr šàs paēda. tad nàca àr visu baru mājās.

51 gadu veca informante: *àr ķieģeliēm tika apmūrēta mūsu māja. tas mūrnieks bej tãc (-ds), kàm sīeva bij vecàka stipri, pac (-ts) tēica: pēnsionēra. ļuoti grēissīrdīga bij sīeva. ja viņš ilgāk čubinājās àr tuò mūrēšanu, ta viņa nàca un bļāustījās. bij grēissīrdīga pēc suņa.*

agrāk kaimiņi uz mājām savāca piena kãnnas un veda uz pienuòtavu. brāuca àr vāģiem, àr ziģu. mãns vectēus arī tūr pìedalījās. piena naūdas dienā sabrāuca visi veči ķibickā (tā sauca un joprojām sauc Stāmerienas veikalu). mūsu sūns vecàmtēvam lidzi àisskrēja. kamēr veči ķibickā iestiprinājās, sūns àisstiepa visas pekeles uz vecàtēva vāģiem. suņam bij tãc (-ds) niķis, pac (-ts) sūns sastiepa visu. bez vecàtēva ne-viēns nevarēja ne-kuo paņemt nùo tiēm vāģiem. veči sauca: Andri, nàc nu, palidzi pekeles paņemt, jùo sūns ne-viēnu nelaīda klāt.

Lai gan abas vidējās paaudzes informantes runā literārajā valodā, viņu valodā novērojamas vairākas izloksnes īpatnības:

- netiek lietots platais *e*, *ē*, tā vietā dzirdams šaurais *e*, *ē*;
- lietvārdos gala zilbē zudis *i* sekojoša *s* priekšā, ja nerodas ne-ērtas līdzskaņu kopas (*mākùons*);
- bieži tiek saīsināti patskaņi darbības vārdu piedēķļos *j* priekšā (*satàisījs*, *baīdījās*, *bļāustījās*, *pìedalījās*);

- vienmēr tiek lietota darbības vārda *būt* pagātnes 3. personas saīsinātā forma *bij*;
- sastopami Kalnienas izloksei raksturīgi vārdi (*vuška* ‘aita’, *pekele* ‘sainis, paka’, *vāgi* ‘rati’).

47 gadus veca informante: *munai mūotei mēiļākūs puķes bej jorīnes. atnūocam uz cēntru dzeivāt ūn tod, kod mūojas bij jūopūorkrusta, viņai tagad tūo mūoja sāucās “Dālījas”. bet, vot, ne “Jorīnes”, a “Dālījas”. visu lāiku mūojās bej lūpi – visvi-suōdi lūpi. bej i cōukas, ij kozas, ij gūs, i putni bij, ij pēiles bej, zūs bej. mūote strūodaja, nu mūojās bej tuō kuō fērma, teleītes kūpa, nu cik tūr bej, nazinu, diūdesmit vār-boūt.*

Šī vidējās paaudzes runātāja lieto izlokсни. Viņas runā parādās izlokсни neraksturīga deminutīvu izskaņa (*teleīte*), parasti Kalnienā deminutīvus veido ar izskaņām *-ītis, -īte (telīte)*.

Jaunieši izloksnē praktiski nerunā, taču viņu runā, tāpat kā vidējās paaudzes pārstāvjiem, gandrīz bez izņēmuma ir jūtamas izlokсниes pēdas, piemēram:

- nav stieptās intonācijas, stieptās intonācijas vietā lieto krītošo: *piēns – piēns, jērs – jērs, māsa – māsa*;
- lauztajā intonācijā lauzums spilgti izteikts, kā vispār daļā Gulbenes un Alūksnes novada;
- nelieto plato *ē, ē*, tas aizstāts ar šauro;
- vīriešu dzimtes (*i*)*io*-celmu lietvārdiem datīva forma parasti beidzas ar *-am*: *brālam rītdien eksāmēns; jāpiēzvana vecām Lāčam; kaķam gašūo ziūtīņas; nūolaūz pilādžam zaru ūn piespraūd pie kūc durīm; kaimiņiene dusmīga, sadeva savam vecām pa ribām*;
- arī lietvārda *suns* vienskaitļa datīva forma parasti ir ar galotni *-am*: *kūo tad devi suņam pīrkstu, sūns ņēma ūn iekuōda; suņam ūn ziņgam viēn-mēr zūobēns pie sāniēm – tā mana vecāmamma tēica*;
- gala zilbē zudis *i* sekojoša *s* priekšā: *kaimiņiēm dega šķūns; brāls palīdzēs salikt mēbeles; vecāis Ēndelīc (-tis), drāuks (-gs) viņam bij, ezērmalā tad viņi abi tūr šiverējās* [darvoja laivu].

Jauniešu runā gala zilbē *i* zudums sekojoša *s* priekšā vērojams sevišķi deminutīvos: *muīns piēklīdis mass (-zs) sunīc; māns vecīc šūodiēn galīgi stīvs pēc tās mālķas griēššanas* (malku Kalnienā nevis zāgē, bet griež).

Arī jaunākā paaudze bieži lieto vīriešu personvārdus, atvasinātus ar *-uks* (*Āndruks, Atuks, Imuks, Ričuks*).

Samērā bieži tiek lietoti ar priedēkli *da-* atvasināti darbības vārdi (*dalikt kādu karuōti krējuma zupai; ār tuō mašīnu tu da Gūlbenei nedabrāuksi; naūdas pietrūka, nedamaksāju*).

Lieto prepozīciju *da* ar nozīmi ‘līdz’ (*jāaizbrāuc da pilsētai; jāaiziēt da skūolai; jāskrien da būodei; da meža aizgāju*).

Daudzskaitļa 1. personā darbības vārdu nākotnes forma beidzas ar *-sam*, piemēram, *iēsam, dūomāsam, mēgināsam darīt*.

1. konjugācijas darbības vārdu nākotnes formas, kam sakne beidzas ar *s, z, t, d*, ir šādas: *neššu, siššu, veššu (veššu gūovi uz ganībām; neššu ūdeni ķēķī; kad es siššu, tad tu krissi)*.

Ļoti bieži dzirdams, ka tiek saīsināti patskaņi darbības vārdu priedēkļos *j* priekšā, piemēram, *vārija, darija, sacija. viēna tānte sildija sveķus un lika pie nedzīstūoša pirksta, kau kāda vāina bija tām pirkstam*.

Attieksme pret savu dzimto izloksni kopumā ir pozitīva, kaut gan dažkārt nepatīk izteiktā lauztā intonācija. Vidējās paaudzes pārstāvji atzīst, ka ir jauki parunāt malēniski. Vecākās paaudzes informante (85 gadus veca): *muna mūsasmaīta, ka atbrāuc, viņai jāu ār patēik malēniski runāt, tod viņai es ešu imuōcīse, ka viņa skāita:*

*ūc (-ds) ār mōusu dāncī grizās,
lilūoj cōukai viersū spīdās.
āizaj pōuruzī uz rīvuļa,
tēlveķis ār tūoragu.*

Uz jautājumu – ja cilvēks runā izloksnē, viņš, pēc jūsu domām, ir: vecākās paaudzes pārstāvis, laucinieks, ar zemu izglītības līmeni, tāds, kurš ciena savu senču valodu – dzimto izloksni vai patriotiski noskaņots, 100% atbilde ir – cilvēks, kas runā izloksnē, ciena savu senču valodu – dzimto izloksni.

Tika izveidota arī lingvistiska anketa. No “Latviešu valodas dialektoloģijas atlanta materiālu vākšanas programmas” izlases veidā tika izvēlēti trīsdesmit jautājumi, uz kuriem tika lūgti atbildēt 30 informanti. Tika noskaidroti dažu koku, augu, dzīvnieku, sadzīves priekšmetu un ēdienu nosaukumi.

Salīdzinot ar 1961. gadā vāktajiem materiāliem, var konstatēt, ka izloksnē notikušas visai lielas pārmaiņas. Ir vārdi, kurus zina un lieto tikai vecākā paaudze, piemēram, *krēncele* ‘ogu ķekars’ (*mes jāu tik pa krēnceli sāucam, ūgu krēncelīti. brōuklenes smukās krēncelēs bej*), *dzāivari, dzāivaraji, dzāivariņi* ‘vaivariņi’ (*golva vīnu-mēr suōpeja nū dzāivariņim*), *čošņaks* ‘ķiploks’ (*čošņakus lika stipri dāudz pī gaļas dasām*), *glūozenes* ‘zilenes’ (*es kuōdu ūgu gōn apiēdu, bet mām glūozenes napatika. navār tāikt, ko glūozenes tuō kuō mēllenes*

smeķētu), *avikstenes* ‘avenes’ (*lasija meža avikstenes un stūodija mūojā ar avikstenes. mār jāu brismīgi smeķej aviksteņu zapc (-ts)*), *žēigurs* ‘zvirbulis’ (*boūs vai liti vai, uz pogāma sanūokuši tik dāudz žēiguru, tis uz litim vai nalobim laikim*), *čouška* ‘čūska’ (*lietoja arī eifemismu striķis. lai bērni nasabeitūs, to tāus ar mūoti sarunajās, nasacija, ko čouška tūr bej aiz škouniša, striķis bej. dōušiks (-gs) striķis*), *šķierglata* ‘ķirzaka’ (*šķierglatas ir mozākas pār čouškām. ko pliēsa mežā sounu pakāišim, to pūlka vareja pinest mūojā šķierglatu ar tuom souinām*), *tūoraks* (-gs) ‘biezpiens’ (*tūoragu sameicija, sajauca ar kriėjumu, iēda ar rupu māizi*).

Ir vārdi, kurus lieto arī vidējā paaudze, tiesa, ne visi informanti, piemēram, *ābūolus*, *kaftupeļus* *mizināt*, *lupināt* ‘mizot’ (*lupināt – saka, kad cepeškrāsnī ar visu mizu cepti, tuos lupina. vai, kā gašūo. zaļus kaftupeļus mizina, a tuos lupina. jāunuos kaftupeļus nelupināja, tik nūoberza ar rupju cimdu*), *ķirša* ‘ķirsis’ (*ķiršas bija dāudz, bija baigi aūksti (-g-) kūoki*), *sērmuōkslis*, *sērmūška* ‘pilādzis’ (*sērmuōkslis – retāk tēica. sērmūška – saka vairāk. uz Jāņu dienu un Vasarassvētkiem parasti lika sērmūšku zarus*), *skālbes* ‘kalmes’ (*skālbes tēus nesa un speciāli stādija diķi*), *revēt* ‘ravēt’ (*milzīg’ ātri viņai [mātei] padevās revēt. ka atbrauca uz Latviju, strādāja Beļavā pa kālpūoni, tūr bij cukurbiešu tirūms. tad viņa ar tuō kaplīti. viņai revēt labi padevās*), *štakenes*, *stiķenes* ‘ērķšķogās’ (*dāudz krūmu štakteņu muīs bij tūolāik; lielas, adatainas, dzeltenas, sařkanas stiķenes*), *vuška* ‘aita’ (*kod beju moza, ganiju vuškas*), *vucāns* ‘auns’ (*mūojās bej baigi niknis tis vucāns. nūkāva tū vucanu, ko viņš palika tik niknis*), *čūška* ‘čūska’ (*viēnu rēizi kārtīgi nūobijuōs nūo čūškas. mār bij pieci, seši gadi. ar vecākiēm bijām avenēs viēnā iscirtumā. mār tāt (-ds) litric (-tis) bij ieduōc, pielasiju gār. skatuōs – cēlms, uz tā cēlma saritinājiēs kaū-kas sāulītē, tāt (-ds) tūmšš, tādi zig-zag raksti uz muguras. prasu māmmai, kas tas pār zvēru. māmma saka: tā tak čūška*), *mūsa* ‘muša’ (*mār kā tagad kūc (-ts) nau, tā mūsū maz. gaļas mūsas un visādas mūsas ir. ka piedēj savas ūoliņas, tad dieva zīmes*), *sveķu piens* ‘jaunpiens’ (*sveķu pienu parasti cepa ar kanēli un cukuru*).

Tika konstatēts, ka ir vārdi tā sauktajā pasīvajā lietojumā, tas nozīmē, ka šis vārds ir dzirdēts un ir zināma tā nozīme, bet saziņā netiek lietots. Piemēram, 47 gadus veca sieviete atceras, ka vecāmāte zvirbuli sauca par *žīguru*, ķirzaku par *šķierglatu*, pieliekamo kambari par *šaparīti*. 41 gadu vecs vīrietis atceras, ka tēvs pieliekamo kambari sauca par *āņkāmbari*. 58 gadus vecas sievietes māte lietojusi tikai vārdu *revēt* ‘ravēt’, taču viņa pati saka tikai *ravēt*.

Jaunākās paaudzes runā izloksnes vārdu ir ļoti maz, taču gadās, ka, piemēram, 15 gadus vecs zēns kausētu tauku pārpalikumus sauc par *ņirām*, kā Kalnienā parasti saka vecākā un vidējā paaudze. Vairāki jaunākās paaudzes informanti zināja pieliekamā kambara nosaukumu *šaparītis* un vārda *kadiķis* vietā parasti lietoja Kalnienai raksturīgo vārdu – *paeglis*, toties vārdu savienojumu *sienu kasīt* ‘sienu grābt’ lieto visu paaudžu aptaujātie informanti.

Izloksnes pēdas glabā arī vietvārdi. Piemēram, mājvārds *Lâcagârša* jeb izloksnē *Luôcagârša* glabā senu valodas parādību – agrāk (*i*)*jo*-celmu lietvārdos ar *-cis*, *-dzis* vienskaitļa ģenitīvā un daudzskaitlī bijis dzirdams *c*, *dz* (*luôca*, *rupuca*, *dadza*) (Rudzīte 1964, 306). Savukārt somugrismi *Ottes sils*, *Musta krûogs* liecina par kādreiz šeit lietoto leivu (leivi – viena no divām izzudušām igauņu valodas salām Latvijas teritorijā) valodu (Jansons 1962, 200).

2014. gada sākumā Kalnienā ir veikta lingvistiska aptauja par materiālo kultūru: dažādu sadzīves priekšmetu, telpu nosaukumiem, iekļauti arī ēdienu nosaukumi. Izvēlēti tādi noskaidrojamie vārdi, kas atklāj izloksnes leksikas savdabību, arī tādi, kas ir seni, lai redzētu, vai kāds no vidējās un jaunākās paaudzes tos vēl atceras.

Tematiski var izdalīt nelielas grupas.

1. Telpu nosaukumi un ar tiem saistītie vārdi

Informanti tika izjautāti par dažu telpu un ar tām saistītajiem nosaukumiem.

Ar nozīmi ‘virtuve’ vecākā paaudze parasti lieto vārdu *ķēķis* (*ķiēķis*), kas līdz ar ig. *kök* < vlv. *Koke* (ME II 373). Vārdu *virtuve* paši vecākie informanti nelieto vispār. Vidējā un jaunākā paaudze lieto paralēli abus vārdus – *virtuve* (*kod ār mozbârnîm runaju, tod es vînu-mâr soku – vîrtuve. agrâk jâu tik pa ķiēķi sâuca; sezdiñ natiku izmozgâise vîrtuvi*) un *ķiēķis* (*tepat ķēķi parunâsamiēs; ķiēķam gristi bej mâlli nûkvâpuši*).

Priekšnams Kalnienā vecākās paaudzes valodā ir *puorūzis* (*pûruzis*), *iepriekša* (*îpriķša*) vai *priekšîņa* (*priķšîņa*). Arī vidējās paaudzes runā saglabājušies vārdi *pûruzis*, *pûorūzis* (< vlv. *vorhûs* ME III 457), *iepriekša* un *priekšîņa* (*priekša*, demin. *priekšîņa* ‘das Vorhaus, Vorzimmer’ ME III 393, 394). Jaunākā paaudze gan vairāk saka – *priekšnâms* (*priekšnams* ‘das Vorhaus, der Vorraum’ ME III 396), tomēr dažreiz lieto arī *pûruzis* (*mân mazai bij bailes tûmšâ pûruzî*).

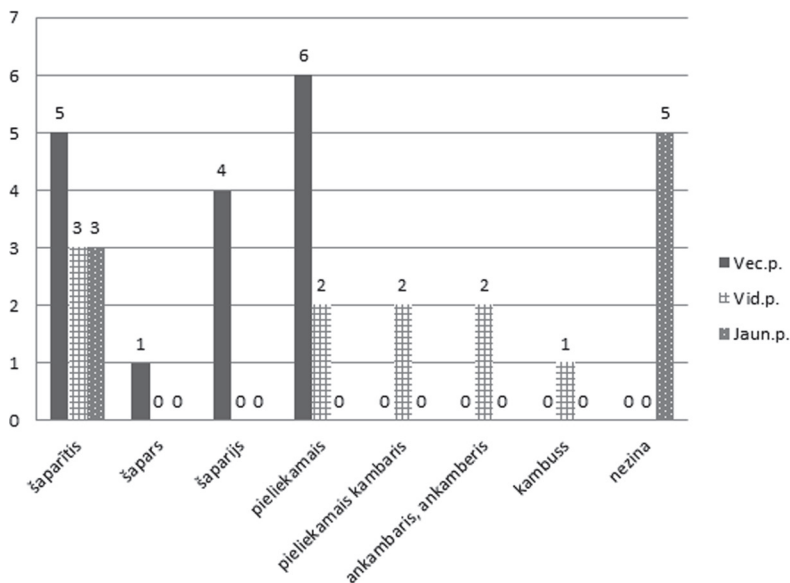
Māla grīda rijā, piederībā, krāsnī, arī virtuvē tikai vecākās paaudzes valodā ir *pads* (*poc* (-ds)), sal. liet. *pâdas* ‘Sohle’ ME III 18.

Vidējā paaudze lieto vārdu *klùons* (sal. liet. *klùonas* ‘rija; kuļamais klons, piedarbs’ ME II 239), arī daži jaunākās paaudzes pārstāvji lieto vārdu *klùons*, bet daudzi to vispār nezina. Vārdu *pads* un *kluons* izplatību atspoguļo LVDA Leksikas 59. karte.

Vasaras pavardu, kas agrāk bija katrā lauku saimniecībā, sauca *pàrc* (-ts), *pùorc* (-ts) (ME III 184, EH II 214–215 bez cilmes skaidrojuma). Tāpat sauca arī plīts priekšu virtuvē. Tagad šo vārdu zina un lieto tikai vecākās paaudzes pārstāvji: *agràki plèiti kurinaja àr sacìrstìm žogarìm. vacàmùote sièdeja pùorta priksà ùn buòza žogarus plèitè*. Vidējās paaudzes viens pārstāvis vasaras pavardu sauc par *cepliti* (sal. *cept*; liet. *kèpti* LEV I 166), jaunākā paaudze nezina abus šos vārdus.

Trauku plaukts tikai vecākās paaudzes runātāju valodā ir *regàlis* vai *rìvulis* (sal. *rijuolis*; sal. ig. *rìol* ME III 541). Vidējā un jaunākā paaudze nezina šos vārdus, lieto nosaukumu *plàukc* (-ts).

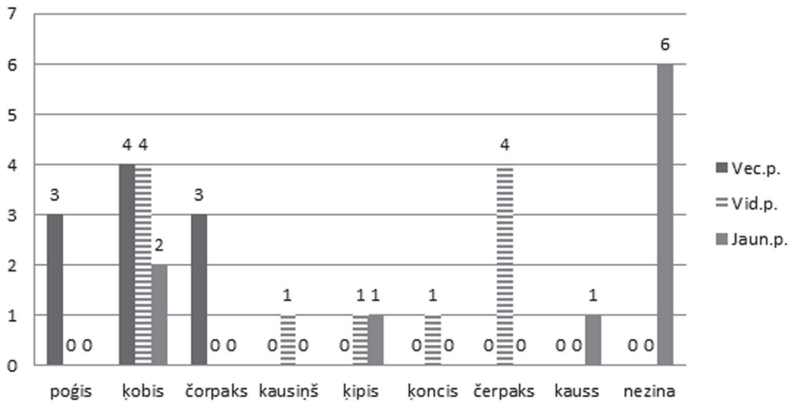
Pieliekamais (sk. 6. att.) vecākās paaudzes valodā ir ģermānisms *šaparītis* (*šaparic*), *šapàrs*, *šaparijs* (*šaparis*, *šaparijs* ‘die Schafferei’ ME IV 4). Vidējā paaudze lieto arī *antkambaris* (*àņkàmbaris*), *antkamberis* (*àņkàmberis*), *kambaris* (*kàmbaris*) (aizgūts no vlv. *kamer* LEV I 374), *kàmbùzis* (*kambùzs*). Vārdu *šaparītis* reizēm lieto arī jaunākā paaudze.

6. attēls. Pieliekamā kambara nosaukumi

2. Mājsaimniecības priekšmetu nosaukumi

Vairāki nosaukumi ir ūdens smeļamajam kausam ar garu kātu. Vecākā paaudze lieto vārdus *poģis* (*poģis* ‘ein kleiner Topf’ EH II 310), *ķobis* (*ķobis* ‘ein Töpchen’ EH I 707), *čõrpaks*. Vidējā paaudze lieto vārdus *ķobis*, *čõrpaks*, *ķõncis*, arī vārds *ķipis* (sal. liet. *kīpis*, *kīpē*, saistāms ar latv. *ciba*, arī ar vācu *Küppe* ‘trauks, kauss’, plašāk skat. LEV I 474) tiek lietots šādā nozīmē. Jaunākās paaudzes valodā dzirdami vārdi *ķobis*, *ķipis*, *kaūss* (sal. liet. *kāušas*, dsk. *kāušai* ME II 178). Vairāki informanti nosaukumus *poģis*, *ķobis*, *čõrpaks*, *ķõncis* nezina (sk. 7. att.).

7. attēls. Ūdens smeļamā kausa ar garu kātu nosaukumi

Priekšauts vecākās paaudzes leksikā ir *šircis* (*šircss*) vai *priekšenieks* (*priekšeniks*, ME III 395). Arī vidējā paaudze lieto vārdu *šircis*, dažreiz arī *skūotele* (no *skuortele* vai no vlv. *schôtvel* ‘Schurzfell’ ME III 911).

Dakšiņa vecākās un vidējās paaudzes runā ir *gapele*, *gapile*. Jaunākā paaudze lieto vārdu *dakšiņa* (demin. no *dakša* ME I 433), *dakša* (sal. norv. *tagg(e)*, vlv. *tagge* ‘Zacke’, vlv. *tack(e)* ‘Ast, Zacke’ ME I 434), bet zina arī *gapele*.

Putu karote gandrīz visu aptaujāto valodā ir *šūmkarūte* (*šūme*, dsk. *šūmas*, *šūmes* ‘der Schaum’, no lv. *schūm* ME IV 109; *karūote* ME II 166) vai *šāumkarūte*. Daži jaunieši nepazīst šo priekšmetu.

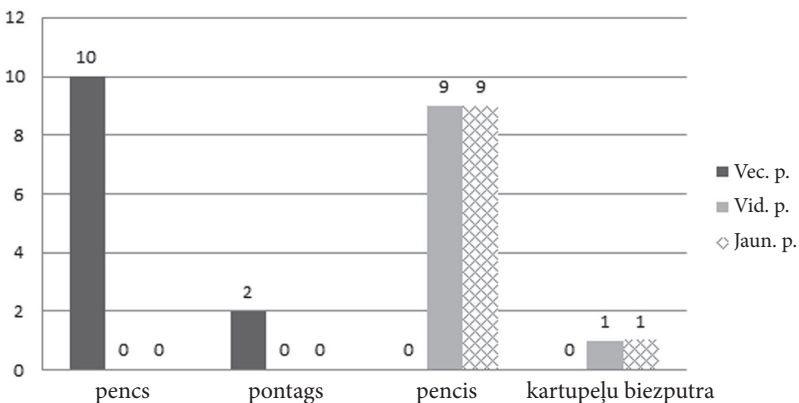
Šķīvis vecāko informantu runā ir *telēķis*, *tēlveķis*, *tēlvēģis* (sal. *talērķis*, *talēķis*, *tale(r)ķis*, *talieķis* = *šķīvis*, no vlv. demin. **tallōr(e)ken* ME IV 127). Vidējā un jaunākā paaudze parasti lieto vārdu *šķīvis* (līdz ar liet. *skyvis* (*skyve*) ‘Teller’ un ig. *kīwe* ‘Blockscheibe’ < vlv. *schive* ‘Scheibe, Tisch’ ME IV 50).

Īpašs koka trauks, kurā mīca maizi, ir *abra* (sal. liet. *ābrē* ‘Bot-tich, Kübel’ ME I 6), vecākās paaudzes valodā vienmēr ir *mūlda* (līdz ar liet. *mūlda* < vācu *Mulde* ME II 664), vidējā paaudze reizēm saka arī *abra*, jaunākā paaudze lielākoties nezina šādu priekšmetu. Par lek-sēmu *abra* un *mulda* izplatību skat. LVDA Leksikas 77.A karti.

Lapaina slotā, ko lietoja krāsns izslaucīšanai pirms maizes cepšanas ir *čauksture* (sal. *čaukstēt* ‘rascheln, rauschen’ ME I 406), to atceras tikai trīs vecākās paaudzes pārstāvji. 70 gadus veca sieviete stāsta: *mes nij-kod ār tuōdu slūtu natikam slāucišš*. 47 gadus veca sieviete atceras: *muna mūote slāucija kruōsni ār tuōdu vacu bārnū bīrstīti*. Maizes krāsns slotas nosaukumus atspoguļo arī LVDA Leksikas 75.A karte.

3. Ēdienu nosaukumi

Kartupeļu biežputra arī mūsdienās gan vecu, gan jaunu leksi-kā ir *pēncis*, piem., *pēncām kartupeļus izvūorija mikstus, satōmpaja, daliēja pīnu, savūorija ūn iēda ār tāukīm ūn sacaptīm seīpulīm*. Vecākā paaudze lieto arī vārdu *pantāgs* (*pōntaks*) piem., *pōntaks lidzīks (-gs) pēncām. kartupeļi samīcīti ār gaļu. pēncām tik uzlēja tāukus ār gaļu ūn sipuoliēm; pāntaks ir sagrūsti kartupeļi kūopā ār saceptu gaļu; mān tas pōntaks negaīšūo* (sk. 8. att.).

8. attēls. Kartupeļu biežputras nosaukumi

Arī ēdienu no olām un miltiem vidējā un vecākā paaudze sauc par *pantagu* (*pōntaks* (-gs) *ir nū ūlām, miltīm, sacaptas gaļas. saklapeī ūlas, lāi naū tuōdā blēinī; miltu pōntadzīņš bij savūoric* (-ts)

nù miltīm ùn pìna). Par vārda *pencis* plašāku izplatību skat. Bušmane 2013, 77.

Mērcē vecākās paaudzes valodā ir *zūoste*, *zūste* (no vācu dial. *Soost* ME IV 760). Tikai vecākā paaudze atceras tādus mērcu veidus kā *speķa zūste*, *svīsta zūste*, *ūlu zūste*. 66 gadus veca sieviete saka: *ja ir gaļa, tod soka – zūste, a, ja bez gaļas, tod soka – mērcē, pìna mērcē*. Jaunākā paaudze lieto tikai vārdu *mērcē* (no *mērkt*, sal. liet. *merkti* ME II 619).

Maizes klaipu arī mūsdienās gandrīz visi informanti sauc *kukulis* (sal. liet. *kukulys* ‘Brotlaib’ ME II 302), piem., *es tikai vēiduju tūs kukuļus, ùn vēirs šaun kruošnī ikšā*.

Vārdus *kūka*, *torte* vecākās paaudzes runātāji joprojām nelieto, piem., *nij-moz cituōdi nasāuca kuō kōukāns vai kōukīns. Kōllamūižā bej tuōda Āusma, viņa lobus kōukanus cepa. viņu visi sāuca pa kōukanu Āusmu. visām kōlkoza bāllēm viņa cepa kōukanus*. Vārdi *kōukāns* un *kōukīns* vidējās un jaunākās paaudzes runā fonētisku pārmaiņu rezultātā ir pārveidoti par *kūkāns*, *kūkīns* (*ūlu dzāltanumus kūļ priķš kūkanīm*). Vidējā paaudze bieži lieto šos vārdus ar humoru. Ir dzirdēts, ka dūšīgu, apaļīgu bērnu salīdzina ar *kūkanu*: *maītens kuō kōukāns*. Jaunākā paaudze lieto vārdu *kūka* (no bv. *kūke(n)*, kas ir lv. *koke* pārveidojums literārā v. *Kuchen* ietekmē LEV I 435) un *tōrte*.

Klimpas vecākā un vidējā paaudze sauc *klučki* (sal. *klucis*, kas aizgūts no v. *chluts* ‘(malkas) klucis’ (vlv. *klōt*, *klots*, v. *Klotz* LEV I 406)); *klučki* laikam skaidrojams ar krievu valodas *клещуки* ietekmi (ME II 232). Bieži tiek vārīta *klučku putra*.

91 gadu veca teicēja atceras: *mes agrāk vūorijam nū rupīm mīžu miltīm klučku putru. ijāucam miltus pìnā ùn tod katliņā vūorītā oūdenī ār karūti imetam klučkus, na visai lilus. kod izvūorijās, piliējam pīnu*.

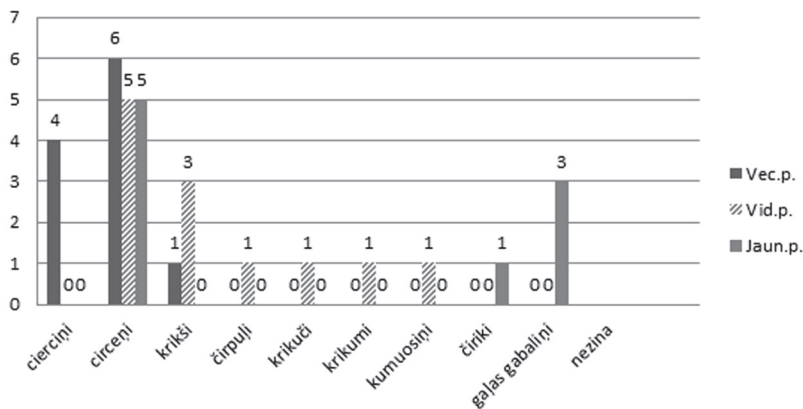
Piena zupa ar kartupeļu klimpām vecākās un vidējās paaudzes valodā ir *kaŗtupeļu klučku putra* (*kaŗtupeļu klučkus jāu gōn vūorija sareivei kaŗtupeļus. uz mārles vai uz linu lupata uzlik ùn nūspīž. ko tis oūdēns ir nūstuōjīs, to tū stierķeli pimeīca kluō. ūlas lik kluō. kaŗtupeļu klučkus sarūllei opalus, mat vūorītā oūdenī. ko pavūorās, pīnu kluō ùn ād*). Vecākās paaudzes pārstāvji atceras, ka kartupeļu klimpu zupa saukta arī – *villaīni klučki* (*muna mūote vīnu-mār tāica, ko viņai tī villaīni klučki smeķejut, tūs vajagut vūorīt*). Vidējā paaudze lieto arī nosaukumus *klučkas*, *kļockas*. Savukārt jaunākā paaudze pārsvarā lieto vārdu *klimpas* (*kliĥpa*, no bv. *klümpe* (vlv. *klumpe*), *klimpe* ‘pika, kunkulis, klimpa’ (v. *Klumpen*) LEV I 405).

Maizes drupata vecākās paaudzes runā ir *drubuōška* (*drubūška*, *drubuōška* ‘ein Krümchen’: *maizes d.* EH I 335), dažu vecākās paaudzes pārstāvju valodā arī – *tirmaize* (*tiermaîza*). *visas mâizes drubūškas nû goлда moušîm bej jûosalosa, kod bejam bârni* – tā atceras 70 gadus veca sieviete. Vidējā un jaunākā paaudze lieto vārdu *drupača* (ME I 504; sal. liet. *drupti* ME I 505), *kripata* (no *kript* ME II 280).

Rūgušpienu vecākā paaudze dēvē par *škuřmuli* (vārda *šķurmulis* cilme un semantiskā motivācija ir neskaidra. Varbūt tas radies asimilācijas rezultātā no **šķermulis* (Bušmane 2007, 99). Nosaukumi *rouģušis piņs* (*rūdzis piens* ‘gegorene, saure Milch’ ME III 276), *rouģulš* (*rūgulis*, sal. liet. *rūgti* ‘gären’ ME III 567), *rūgulis* sastopami arī vidējās un jaunākās paaudzes valodā.

Ievārtījumu Kalnienā vēl tagad sauc *zapte* arī jaunākā paaudze. Vecākās un vidējās paaudzes runātāji lieto arī *i-celma* formu *zaps* (-ts), piem., *man smeķej avîksteņu zaps, vysuodas zapses zîmai savuorieju*.

Kartupeļu ciete gandrīz visu aptaujāto valodā ir *stērķele* (< bv. *sterklis, stārklis* ‘ciete’ LEV II 293). Jaunākie lieto arī vārdu *ciēte* (*ciēts*, sal. liet. *kietas* ME I 396).

9. attēls. Nelielu saceptu gaļas gabaliņu nosaukumi

Daudz nosaukumu ir nelieliem saceptiem gaļas gabaliņiem (sk. 9. att.). Vecākā paaudze tos sauc *cieriņi*, *circeņi* (sal. *circenis* ‘die Grille’ ME I 385), vidējā paaudze – arī *circeņi*, vēl arī *krikši*, *krikučī*, *krikumi* (*krikumi* ‘Abfälle, Überbleibsel’ ME II 278), *kumuosiņi*

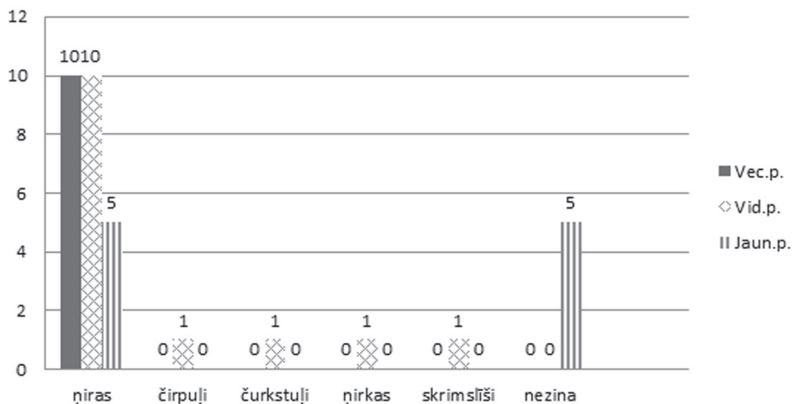
(*kumiõss*, pamatā verbs *kūmt* (apv.) ‘kļūt līkam (sa)gumt’ LEV I 442), *čīrpuļi* (sk. *cīrpt*, liet. *karpýti* ‘насекать’, *kaīrpas* ‘обрезок’ ME I 387). Daži no šiem vārdiem saglabājušies arī jaunākās paaudzes runā.

Maizes riecieni Kalnienā ir *kāncs* vai *kāncis* (sal. kr. *конѣць* ‘gals; nogriezts gabals’ ME II 154). Vidējā un jaunākā paaudze lieto vārdu *šķēle* (no *šķēlt*; liet. *skēlti* ‘spalten’ ME IV 25). Daži jaunākās paaudzes pārstāvji par *kanci* sauc maizes doniņu: *es gribu māizes kāncīti ēst*. Lieto arī vārdu *gabāls* (sal. liet. *gābalas* ‘ком, кусок’ ME I 579).

Ēdiens no sastampātiem zirņiem ar piedevām apaļas pikas formā jeb zirņu pikas pārsvarā visu paaudžu runātāju valodā ir *kami*, *komi* (kr. *комъ* ‘Klumpen’ ME II 152). Vidējā un jaunākā paaudze lieto arī nosaukumu *zīrņu pikas* (sal. liet. *žīrnis* ‘die Erbse’ ME IV 729; *pika* “zu av. *pīxa* – “Knoten”, zu wohl auch (wenn mit altem *ī*) le. *pīca* un *pīcenis*) ME III 212), *zīrņu būmbas*.

Pankūkas Kalnienā sauc *blīņi* (*blīņčuki* ‘eine Art Pfannkuchen’, < kr. *блинчик* ‘kleine Plinse’ EH I 229). Vidējās un jaunākās paaudzes runā dzird arī *blīnes*, *blīņas*, *pāņkūkas* (< vlv. *Pannekoke* ME III 78).

Kausētu tauku pārpalikumu nosaukumu *ņiras* (aizgūts no ig. *nired* ‘dradži’ LVDA 168) daudz lieto vecākā un vidējā paaudze, bet to zina arī jaunākās paaudzes pārstāvji. Vidējās paaudzes runātāji lieto arī *čīrpuļi* (sk. *cīrpt*, liet. *karpýti* ‘насекать’, *kaīrpas* ‘обрезок’ ME I 387), *čūrkstulji* (no *čūrkstēt*, sal. liet. *čūrksčioti* ME I 423), *skrimslīši* (*skremstele*, sal. *kremstele* resp. kr. *хрящъ* ‘Knorpel’ ME III 891), skat. 10. att., kausētu tauku pārpalikumu nosaukumu izplatību arī citās izloksnēs rāda LVDA leksikas 73. karte.

10. attēls. Kausētu tauku pārpalikumu nosaukumi

Jaunpiens vecākās un vidējās paaudzes informantu valodā ir *sveķu piens* (sal. *sveķi* ‘das Harz’, sk. ME III 1148; *piēns*, liet. *pienas*, *sveķu p.* ME III 276). Lieto arī vārdus *pirmpiens* (pirmpiens ‘die Beestmilch’ ME III 227), *jaūnais piens* (*jaūns*, liet. *jāunas*, [slāvu *junъ*] ME II 101; *piēns*, liet. *pienas* ME III 276), *jaūnpiens* (*jaūnpiēns* ‘Beestmilch’ ME II 101), par šo leksēmu izplatību skat. LVDA leksikas 70. karti.

Agrāk, kad nokāva kādu dzīvnieku, tā iekšas izmantoja ziepju vārīšanai, lai nekas neietu postā. Tikai daļa vecākās paaudzes pārstāvju atceras, ka dzīvnieku iekšas ziepju vārīšanai sauca *čapasti* (‘das Eingeweide geschlachteter Haustiere, daraus Seife gekocht wird’ ME I 404).

Secinājumi

Kaut arī izloksne strauji zūd un ir izaugusi paaudze, kura to nelieto, atsevišķas izloksnes īpatnības, tostarp raksturīgi vārdi, ir noturīgas un saglabājušās arī vidējās un jaunākās paaudzes runā. Tas, ka visi aptaujātie informanti ir pozitīvi noskaņoti pret izloksnes lietojumu, liecina, ka viņi apzinās izloksni kā vērtību un vienu no novada identitātes pamatiem. Izloksne dzīvo, taču galvenokārt mājās – ģimenē, tomēr to nedaudz dzirdam arī sabiedriskās vietās dažādās dzīves situācijās.

Daļa vidējās un jaunākās paaudzes pārstāvju izloksni saprot, bet sabiedrībā runāt kautrējas. Izloksnes materiālu vākšana kalnieniēšiem, sevišķi jaunākajai paaudzei, radīja interesi par dzimtas puses valodas īpatnībām un lika uz savu runāto valodu paraudzīties nedaudz citām acīm, varbūt pat apzināties savas izloksnes vērtību.

Atsevišķas izloksnes īpatnības saglabājas un ir ļoti noturīgas. Kaut arī izloksne kopumā zūd, gribētos to saglabāt nākamajām paaudzēm. To ir izteikuši arī vairāki informanti. 66 gadus veca informante ieteica: *mes varētu tejāteri spēlēt maleniski*. Taču tas jāpaspēj izdarīt, kamēr vēl ir dzīvi izloksnes runātāji.

Vai izloksne saglabāsies, tas lielā mērā ir pašu kalnieniēšu ziņā.

Characteristics of Kalniena Subdialect Among Speakers of Various Age Groups

Summary

Kalniena dialect is one of the High Latvian Dialects and belongs to the deep Latgalian variants. The author of the research collected relevant data and carried out several surveys among the inhabitants of Kalniena to gather information as to the use of the Kalniena dialect among various age groups.

Since the dialect spoken in the neighbouring territory of Stameriena bears similarities to that of Kalniena, surveys included the inhabitants of Stameriena as well.

30 respondents, belonging to various age groups, were questioned – 10 people aged 14–30 years, 10 people aged 30–60 and 10 people aged 60 and upwards. Results of the survey indicate that respondents in all age groups use Standard Latvian in most speech situations, especially in public. Kalniena dialect is most often spoken in private settings – at home, among family members. People aged 40 and more are able to converse using the dialect and would like to do so in public more often, but are afraid of receiving negative reaction, whereas the younger generation claims not to use the dialect at all. However, certain dialect elements have seeped in the everyday speech of speakers that claim to use Standard Latvian exclusively. For example, loss of *i* before *s* in the last syllable of a noun (*màkùons*), reduction of vowels before *j* in suffixes of verbs (*satàisijšs*, *baĩdijàšs*, *blaũstijàšs*, *pie-dalijàšs*), or use of the shortened form of third-person past tense verb – *bij* instead of *bija*.

As to the intonation patterns, most speakers in all age groups use broken intonation instead of level intonation; broad *e*, *ē* is substituted by narrow *e*. Vocabulary, typical to Kalniena dialect, has changed over the years – many words and phrases are now only used by older generation, for example, *krēncele*, *dzàivari*, *dzàivaraji*, *dzàivariņi*, *čošņaks*, *avikstenes*, *žèigũrs*. Speakers of the younger generations sometimes know the meaning of dialect words but do not use these words in their everyday speech.

Saĩsinājumi

apv. – apvidvārds

av. – avestas

bv. – baltvācu

demin. – deminutīvs

dsk. – daudzskaitlis

ide. – indoeiropiešu

ig. – igauņu

kr. – krievu

le. – latviešu

liet. – lietuviešu

norv. – norvēģu

lv. – lejasvācu

v. – vācu

vh. – vidušholandiešu

vlv. – viduslejasvācu

> forma pārveidojusies par

< forma izveidojusies no

Literatūra

- AZVA** – Alūksnes Zonālā valsts arhīva materiāli (fonds Nr. 561: Gulbenes rajona Stāmerienas pagasta padomes apraksts Nr. 3, lietas Nr. 5, 6, 28, 29, 40, 41, 57, 58, 90, 91, 112–121, 125, 147, 168, 189, 219, 246, 273, 274, 308, 309, 333, 334, 335; fonds Nr. 611 Gulbenes rajona valsts statistikas nodaļas apraksts Nr. 3, lietas Nr. 3480, 3481, 3579, 3685, 3846, 3847, 3868, 3869.
- Bušmane 2007** – Bušmane, Brigita. *Piena vārdi*. Piena produktu nosaukumi latviešu valodā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2007.
- Bušmane 2013** – Bušmane, Brigita. Kartupeļu biežputras nosaukumi latviešu valodas izloksnēs. *Baltu filoloģija*, XXII (1), 67.–93.
- EH** – Endzelīns, Jānis; Hauzenberga, Edīte. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. 1.–2. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1934–1946.
- Latvijas pagasti 2002** – *Enciklopēdija “Latvijas pagasti”*. *Latvijas pagasti, novadi, pilsētas un novadu lauku teritorijas*. 2. sēj. M–Ž. Atb. red. Astrīda Iltnere. Rīga: Preses nams, 2002, 421.–424.
- Jansons 1962** – Jansons, Aleksandrs. Gulbenes rajona toponīmas jautājumi. *Arheoloģija un etnogrāfija*. IV. Rīga: LPSR ZA izdevniecība, 1962, 200.
- LEV** – Karulis, Kārlis. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 1.–2. sēj. Rīga: Avots, 1992. I (A–O), II (P–Ž)
- LVDA** – *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Autores: Benita Bušmane, Benita Laumane, Anna Stafecka u. c.; darba zin. vad. Benita Laumane. Rīga: Zinātne, 1999.
- ME** – Mīlenbahs, Kārlis. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rediģējis, papildinājis, turpinājis Jānis Endzelīns. 1.–4. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1923–1932.
- Rudzīte 1964** – Rudzīte, Marta. *Latviešu dialektoloģija*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1964, 306.
- Stām. pag. mater.** – Stāmerienas pagasta pārvaldes materiāli.

Dace STRELĒVICA-OŠIŅA

LATVIEŠU VALODAS LĪBISKAIS DIALEKTS DAIĻLITERATŪRĀ, TULKOJUMĀ UN SABIEDRĪBAS UZTVERĒ: DAŽI ASPEKTI

Dialekti sabiedrībā un literatūrā nereti tiek asociēti ar senatnīgumu un arhaiskumu, taču nevar noliegt, ka tiem joprojām ir nozīmīga vieta gan mūsdienu cilvēku mutiskajā saziņā, gan arī drukātajos tekstos. Izņēmums šai ziņā nav arī lībiskais dialekts – savdabīgs un dažādām pretrunām apvītais valodas variants, kura galvenā iezīme ir tā, ka tas radies latviešu un lībiešu valodas kontakta rezultātā. Runājot par tekstiem, jāuzsver, ka dialektu parādīšanās tādās zinātniskās publikācijās kā folkloras vai dzīvesstāstu pieraksti, protams, ir gluži loģiska. Taču par valodas varianta dzīvotspēju un aktualitāti vairāk liecina tā klātbūtne daiļliteratūrā un tās tulkojumos. Daiļliteratūra (gan oriģinālā, gan tulkotā literatūra) latviešu valodas lībiskajā dialektā eksistē, taču ir vairāki sociolingvistiski aspekti, kas liecina par šī dialekta visai savdabīgo lomu. Jo īpaši jāpiemin somu dzejnieces Heli Lāksonenas (*Heli Laaksonen*) dzejoļu izlase “Kad gos smei” (2012), kuru latviski (resp. latviešu valodas lībiskajā dialektā) atdzejojis un sastādījis dzejnieks Guntars Godiņš. Savas popularitātes dēļ šī grāmata (un atsauksmes par to) ir krāšņa ilustrācija un arī sava veida lakmusa papīrs lībiskā dialekta tipiskajai uztverei latviešu sabiedrībā. Taču, pirms pievērsties dialektam tulkojumā un konkrēti šim literārajam darbam, nepieciešams neliels ievads.

Latviešu valodas lībiskais dialekts jeb tāmnieku dialekts (lai gan mūsdienās ar tāmnieku nosaukumu oficiāli tiek apzīmētas tikai šī dialekta Kurzemes izloksnes, tomēr novērojumi liecina, ka sabiedrība labāk atpazīst nosaukumu “tāmnieku dialekts” nekā “lībiskais dialekts”) jau vairākus gadus ir manas uzmanības lokā – it īpaši tagad, darbojoties pētījumu projektā “Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā: sociolingvistiskais aspekts”. Tas zināmā mērā ir arī mans dzimtais dialekts, kaut gan abu manu vecāku dzimtajām vietām – Vecmīlgrāvim un Gudeniekiem – oficiāla lībiskā dialekta “gods” ir paslīdējis garām. Tradicionālajā Martas Rudzītes kartē šīs vietas resp. tajās lietotās iz-

loksnes ir iekļautas vidus dialektā, kaut arī tajās ir sastopamas lībiskā dialekta iezīmes un šie apgabali atrodas uz vidus un lībiskā dialekta robežas, tikai viens Vidzemē, otrs Kurzemē. (Jāpiebilst, ka 1881. gadā publicētā latviešu dialektu kartē un tās aprakstā norādīts, ka Vidzemē šis dialekts stiepies “*gar jūru visā tās garumā aptuveni no Daugavas grīvas līdz Ainažiem*” (Julius Döring 1881, 49; citēts pēc Edmunda Trumpas raksta (Trumpa 2012, 33), bet turpmākajos latviešu dialektoloģijas avotos lībiskā dialekta robeža arvien attālinās no Daugavas ietekas un no Rīgas – taču šī jautājuma iztirzāšana varētu būt atsevišķa pētījuma temats.)

Interesanti, ka Kurzemes lībiskais dialekts un tā lietojums, šķiet, vismaz sociolingvistiskā aspektā līdz šim ir ticis pētīts intensīvāk nekā Vidzemē runātais. Te jāmin, piemēram, Ventspils Augstskolas Lietišķās valodniecības centra zinātnieku grupas veiktais pētījums par tāmnieku izlokšņu lietošanas jomām un īpatnībām Ventspilī – tā rezultātus aprakstījis Jānis Sīlis (2012, 2013 u. c. publikācijās), secinot, ka pētāmajā areālā “*tāmnieku izlokšnes, kas līdz šim lingvistiski interpretētas kā tīri ģeogrāfiska un vēsturiska parādība, mūsdienās pakāpeniski pārtop par sociolektu: tas pārsvarā tiek lietots ģimenē, (...) draugu un paziņu lokā*” u.tml. (Sīlis 2013, 128). Jāatceras arī 2007. un 2008. gadā veikts pētījums par Ziemeļkurzemes reģionālo un lingvistisko identitāti, kas norisinājās starptautiska pētījumu projekta “*Languages in a Network of European Excellence*” ietvaros, kura rezultāti un secinājumi tikuši atspoguļoti vairākās publikācijās (Strelēvica-Ošiņa 2008, 2009 u. c.). Vairākkārt ir nācies pārliecināties, ka Latvijas sabiedrībā pirmām kārtām tieši Kurzeme asociējas gan ar lībiešiem, gan ar lībisko dialektu (vairākkārt gadījies dzirdēt arī ziemeļkurzemnieku atmiņas par priecīgo pārsteigumu, kad viņi negaidot arī Vidzemē sastapuši līdzīgu izlokšņu runātājus). Pašreizējā pētījuma gaitā uzmanība tiek pievērsta arī Vidzemes lībiskajam areālam.

Katrā ziņā lībiskais dialekts jau izsenis latviešu kultūrvidē ir ieguvis īpašu lomu. Pirmkārt, ap to savijušies dažādi pārpratumi un mīti (kā, piemēram, jau minētais izplatītais priekšstats, kas to maldīgi saista tikai ar Kurzemi). Jāuzsver arī tas, ka Latvijas sabiedrībā daudzi zina par šī dialekta saistību ar lībiešu valodu, taču ne visiem ir skaidrs, kāda tieši ir šī saikne un cik cieša. Gadās, ka lībiskais dialekts un lībiešu valoda tiek jaukti. Esmu jau agrākās publikācijās (Strelēvica-Ošiņa 2008, 2009) citējusi dažus anekdotiskus gadījumus, kas saistīti ar šiem pārpratumiem – piemēram, kad populārais tāmnieku dialekta

teiciens “*tā viš i*” pirms vairākiem gadiem kādā TV šovā tika nosaukts par lībiešu valodas teicienu, kas aizgūts latviešu valodā, vai arī dažādus populārzinātniskus avotus, kur sajaukti fakti par lībiešu valodu un lībisko dialektu. Arī pazīstamais lībiešu kultūras darbinieks un valodnieks Valts Ernštreits kādā intervijā laikrakstam, atcerēdamies savus pusaudža gadus, kad vēl nebija sācis mācīties lībiešu valodu, saka: “*Apziņa, kas ir lībieši, man līdzinājās kā lielai daļai cilvēku – [ka] lībietis un tāmnieks ir viens un tas pats, [ka] starp lībiešu valodu un tāmnieku izloksni nav atšķirību*” (Brinkmane 2011). No nesenākiem piemēriem varētu minēt kādu 2014. gada sākumā laikrakstā “Salacgrīvas novada ziņas” publicētu Ilgas Tiesneses rakstu. Tajā vēstīts par Anitu Emsi, “*dzejnieci un Svētciena izloksnes runātāju un zinātāju*” (Tiesnese 2014) un citēti arī citi vietējie kultūras cilvēki, kas pauž savu lokālpatriotismu un lepnumu par lībisko dzīvesziņu, kas saglabājusies caur lībisko dialektu. Taču rakstā parādās arī šāds teikums: “*Mūsdienās Latvijā viņu [=lībiešu] ir 176. Bet to lībiešu, kuri savā valodā runā kopš bērnības, nav vairāk par 10. Viena no šādām unikālām personām ir mūsu A. Emse*” (Tiesnese 2014). Spriežot pēc rakstā iepriekš teiktā, A. Emse gan ir nevis **lībiešu valodas**, bet **latviešu valodas lībiskā dialekta** runātāja (un šī dialekta lietotāju skaits noteikti ir mērāms vismaz tūkstošos). Nenoliedzami, tas ir pozitīvi, ja lībiskais dialekts tiek uztverts kā saikne ar pagātnes lībisko mantojumu un lībiskās identitātes rādītājs (tieši šādu hipotēzi tiecos pierādīt jau minētajā 2007.–2008. gada pētījumā). Taču fakts, ka šīs divas neradniecīgās un atšķirīgās valodas – somugriskā lībiešu valoda un indoeiropēiskās latviešu valodas lībiskais dialekts – tik bieži tiek jauktas (kaut gan mūsdienās taču ir pieejamas publikācijas gan vienā, gan otrā!), ir ievērojams cieniņš un būtu turpmāku pētījumu vērts.

Otrkārt, lībiskais jeb tāmnieku dialekts latviešu sabiedrībā bieži un jau pārāk stereotipiski tiek saistīts ar humoru. To apliecina viedokļu izpaušmes dažādos avotos – no interneta komentāriem līdz akadēmiskām publikācijām. (Jāuzsver – te var minēt gan piemērus, kuri **paši pauž šādu nostāju**, gan tādus avotus, kur **pausti vērojumi un/vai vērtējumi par šo faktu**.)

Kad interneta diskusijās par latgaliešu valodas vai dialekta jauktājumu nereti parādās arguments: “*Tad jau arī ventiņmēle jāuzskata par atsevišķu valodu!*”, tas parasti ir teikts ironiski (kaut arī labsirdīgi) un ar zemtekstu, ka tas taču būtu kas neiedomājams. Arī pētījumu respondenti gan 2007.–2008. gada, gan pašreizējā pētījumā reizēm norādīja uz to, ka tāmnieku dialekts viņos izraisot smaidu un, to izdzirdot,

pirmās asociācijas esot ar kaut ko jautru un humoristisku. Savukārt rakstniece Anna Žīgure recenzijā par kādu no Kuraž Kriša (tāmnieku dialektā rakstoša autora) grāmatām saka: “Ventiņ mēļ *jau pati par sevi ir pateicīgs materiāls pozitīvu sajūtu veidošanai. (..) Tā skan tik la-bestīgi, mazliet ačgārnī” (Žīgure 2009; izcēlums mans). Iespējams, ka izceltais teksts ir politikorekts veids, kā pateikt “smieklīgi”?...*

Daiļrunīgs ir arī G. Godiņa un H. Lāksonenas sarunas virsraksts “Sasmīdinājuši divas tautas” žurnālā “Latvju teksti” (Nr. 10, 2012). Intervijas gaitā G. Godiņš dzejniecei jautā: “*Kāda sajūta, ja grāmata iznāk ne latviešu, bet tādā jocīgā valodā?” (Godiņš 2012b, 40; izcēlums mans). Par netiešu atbildi kalpo H.Lāksonenas replika tālāk tajā pašā intervijā: “*Igauņu dzejnieki mani pārliecināja, ka iespējams rakstīt nopietnu, modernu dzeju manas vecāsmātes valodā” (Godiņš 2012b, 41; izcēlums mans). Taču atdzejotāja teiktajā jaušam to pašu “smieklīgā dialekta” aizspriedumu: “*Jā, lībiskais dialekts, tā valoda, ko izmantoju tavu dzejoļu tulkojumos, ir lipīga. (..) Jokodamies pat uzrakstīju tajā vienu dzejoli” (Godiņš 2012b, 40; izcēlums mans).***

Savukārt J. Sīlis apraksta kādu epizodi 2009. gadā, kad portālā “TVnet” kā 1. aprīļa joks ievietota ziņa, ka 2013. gadā Ventspils skolās puse mācību priekšmetu tikšot apgūti ventiņu izloksnē. Pēc J. Sīļa domām, šīs ziņas komiskuma pamatā ir apstākļi, ka šī dialekta lietojums mūsdienās sašaurinās un tas kļūst par ģimenes un draugu loka valodu (Sīlis 2012, 410). Taču jādodomā, ka iemesli ir vēl plašāki. Visticamāk, viens no tiem ir jau iesakņojusies humoristiskās literatūras tradīcija, kas jo īpaši saistīta ar šī dialekta Kurzemes izloksnēm, galvenokārt Ventspils apkārtnē lietotajām – tā dēvēto ventiņmēli.

Aina Blinkena savulaik šo situāciju raksturojusi šādi: “*Atsevišķi publicējumi dažādos laikposmos kopš 19. gs. ir arī lībiskajā resp. tāmnieku dialektā, galvenokārt humoristiskos sacerējumos vai folkloras materiālos” (Blinkena 2006, 100; izcēlums mans). Jāpiebilst, ka trešais tekstu tips, kur drukātā veidā mēdz parādīties arī lībiskais dialekts, ir mutvārdu vēstures avoti – te var minēt gan Māras Zirnītes pierakstītos un pētītos ziemeļkurzemnieku dzīvesstāstus (2011 u. c.) gan arī citu autoru publikācijas, piemēram, Sofijas Dravnieces atmiņas (1996) par dzīvi Dundagā un vēlāk izsūtījumā Sibīrijā līdz rehabilitācijai 1956. gadā. (S. Dravnieces grāmata gan lielākoties rakstīta literārajā valodā. Interesanti, ka dialekts izmantots vienīgi pēdējā nodaļā, kur aprakstīti daži kuriozi notikumi no bērnības atmiņām.)*

Kā savulaik izteicies kāda komentāra autors portālā www.laacz.lv, “*A ventiņ mēļ i liel nelaim. Neviena to neņem lietot nopietn. (..) Lat-*

galisk rakst pa vis ko. Bet ventīņ mēle voj nu salkans bērnebs atmiņs, voj jok gabals” (Allefm, 13.03.2007, www.laacz.lv; izcēlums mans).

Tas, ka tāmnieku dialekts jeb ventīņmēle pirmām kārtām saistās ar humoru, nereti tiek minēts kā pats par sevi saprotams fakts – it īpaši, ja uz šīs tradīcijas fona jāizceļ kāds izņēmums. Piemēram, folkloras pētnieks Guntis Pakalns, raksturojot kādu folkloras teicēju, saka: “*Par spīti tam, ka tagad pierasts, ka kurzemnieku dialektos (atšķirībā no latgaliešu) iespējams vairs tikai “dzīt jokus”, te stāstījums lielākoties ir nopietns*” (2004, 77; izcēlums mans). Arī Ventspils muzeja vadītāja Inese Aide savulaik rakstījusi: “*Šosestdien Amatu mājā notiks pirmā nodarbība pasākumu ciklam, kurš veltīts ventīņu valodai (tāmnieku dialektam), tās īpatnībām. Pieņemts, ka ventīņu valodā runāto un rakstīto uztver ar smaidu. Taču kā ikvienā valodā un tās dialektā var runāt arī par nopietnām lietām*” (Aide 2009; izcēlums mans).

Īsumā raksturojot literāro tradīciju lībiskajā dialektā, jāpiemin, ka pirmais zināmais daiļliteratūras darbs ar šī dialekta iezīmēm gan vēl nav saistāms ne ar Kurzemi, ne ar humora tradīciju – tas ir 1631. gadā Leipcigā publicēts Rīgas birģermeistara Melhiora Fuksa (*Melchior Fuchs*) dzejolis “*Kā te zemniek ar aršen, sēšen māk strāde*” – vispār šis baltvācu autora teksts tiek uzskatīts par vecāko laicīga satura dzejoli latviešu valodā; par to skat. “Latviešu rakstniecība biogrāfijās” (1992, 107). Kas attiecas uz viduslaikos (un arī vēlāk) Rīgā runāto latviešu valodu, ir pamats domāt, ka tai tiešām piemita lībiskajam dialektam raksturīgas iezīmes; vairāk par šo tēmu rakstījis Jānis Kušķis (1996, 1998), skat. arī Strelēvica-Ošiņa (2008, [2011] 2012).

Savukārt viens no pirmajiem latviešu autoriem, kas rakstījis lībiskajā jeb tāmnieku dialektā (konkrēti Dundagas izloksnē) ir Ernests Dinsbergs 19. gadsimtā. Daļa no šiem tekstiem noteikti uzskatāmi par humoristiskiem – piemēram, dzejojumi joku lugā “*Skaistakais deggons*” (1862) un kāds stāsts (1863), kas publicēts “Pēterburgas avīžu” satīriskajā pielikumā “Zobu gals”. Vairāk par E. Dinsberga publikācijām Dundagas izloksnē skat. Brigitas Bušmanes pētījumā (Bušmane 2008). Visus turpmākos šajā dialektā rakstošos autorus uzskaitīt nav iespējams, bet starp populārākajiem noteikti jānosauc divi ventīņu izloksnē rakstoši autori, kas pēc 2. pasaules kara devās emigrācijā. Viens no tiem ir Ālant Vils (arī Fricis Dziesma, īstajā vārdā Fricis Forstmanis), kurš latviešu literārajā valodā rakstījis nopietnus, liriskus dzejoļus, bet dzimtajā ventīņu izloksnē – humoristiskās poēmas “*Poēm pa kulšen*” (1939), “*Dzīvšen ceper kuldams*” (1946) u. c. Līdzīgi arī otrs autors, jau minētais Kuraž Krišs (Kārlis Zvejnieks),

literārajā valodā rakstījis nopietnus tekstus, bet dzimtajā izloksnē – humoristisku dzeju un prozu, piemēram, “*Ventiņpus*” (1967), “*Lustīg dzīvšēn*” (1987) u. c.

Ievērtības vērti ir arī divi lībiešu autori – Baiba Damberga un Uldis Krasts – kas avīzē “*Līvli*” un arī lībiešu gadagrāmatā (neviens no šiem periodiskajiem izdevumiem diemžēl tagad vairs neiznāk) senāk regulāri publicēja humoristiskus stāstus un dzejoļus latviešu valodas lībiskajā dialektā.

Reizēm literāros darbos lībiskais dialekts izmantots daļēji – tikai grāmatas varoņu tiešajā runā. Tā tas ir, piemēram, Aivara Freimaņa humoristisko stāstu krājumā ““*Sorento*” stāsti” (1988) par kāda piejūras ciema iedzīvotājiem – krodziņa “*Sorento*” apmeklētājiem – un Valentīnas Ozolas humoristiskajā detektīvstāstā “*Rūņciem būšan un nebūšans*” (2004). Jāpiemin arī Māras Zālītes librets traģikomiskajai dziesmuspēlei “*Tobāgo!*” (2001), kur arī daļa teksta ir lībiskajā dialektā. Arī kāds jaunais latviešu rakstnieks Ingus Kniploks mēģinājis izmantot lībisko dialektu savās humoristiskajās miniatūrās “*Šmitiņkungas piezīmes*” (2012), kas publicētas portālā “*Satori.lv*”.

Pētījumu respondenti reizēm ir runājuši par to, ka šo literāro tradīciju, kur tāmnieku dialekts tiek saistīts galvenokārt ar humoru, savā ziņā varot uzskatīt arī par diskrimināciju un ka to vajadzētu mainīt. Daļēji to jau centusies darīt B. Damberga – piemēram, lībiešu mākslinieka J. Beltes dzīves gājumam veltītajā stāstā “*Belte, tas mālders*” (2002), kur dialektā aprakstītas gan komiskas, gan arī smeldzīgas un traģiskas epizodes.

Savukārt ārpus literatūras jomas par nozīmīgu, unikālu piemēru lībiskā jeb tāmnieku dialekta lietojumam visnotaļ nopietnā kontekstā var uzskatīt Andra Gaujas dokumentālo filmu “*Ģimenes lietas*” (2010). (Vairāk par šo tēmu skat.: Strelēvica-Ošiņa 2009 un 2014). Taču iespējams, ka lībiskā dialekta lietojums šai filmā nav bijusi autora apzināta iecere, bet vienkārši neplānots blakusapstāklis. Pats režisors A. Gauja, kā rāda viņa izteikums kādā intervijā, savas filmas varoņu lietoto valodas variantu nosauc vienkārši par “*kurzemnieku dialektu*” (Matīsa 2010, 15).

Autora izvēli lietot dialektu vai literāro valodu (un arī izvēli lietot dialektu nopietni vai nenopietni) nosaka dažādi kritēriji. Taču kas nosaka dialekta izvēli un lietojumu tulkotajā literatūrā? Pirmām kārtām, protams – dialekta lietojums attiecīgajā avottekstā. Kā norādījuši dažādi pētnieki un tulkošanas teorijas speciālisti, dialekts var būt diezgan nopietns pārbaudījums tulkotājam. Antuāns Bermans (*An-*

toine Berman) uzskata, ka “izloksne ir cieši pieķērusies savai zemei un pretojas pārnešanai citā valodā” (*Berman* 2004, 286; tulkojums mans). Savukārt Barbara Pauša (*Barbara Pausch*) uzsver šādus sociolingvistiskus aspektus: “Tulkotājam netiešā veidā jāpauž tāda vai citāda nostāja. Kādu mērķvalodas reģistru, dialektu vai sarunvalodas niansi tulkotājs uzskatīs par ekvivalentu avotteksta dialektam vai sarunvalodai? Kāds statuss šim reģistram, dialektam vai sarunvalodai ir mērķvalodas kultūrā?” (*Pausch* 2012, 81; tulkojums mans).

Palūkojoties uz lībiskā dialektu izmantojumu latviski tulkotajā literatūrā, redzams, ka visbiežāk tas sastopams somugru literātu darbu tulkojumos. (Par iemesliem, kādēļ tas tā ir, runāsim tālāk šai rakstā.) Viens no pirmajiem, iespējams, ir somu rakstnieks Veine Linna (*Väinö Linna*), resp. viņa romāna “*Tuntematon sotilas*” (1954) divi latviešu izdevumi ar nosaukumu “Nezināmais kareivis” – Egonas Spēka tulkojumā 1956. gadā Kopenhāgenā un Maimas Grīnbergas tulkojumā 2010. gadā Rīgā. Abos tulkojumos daļēji izmantotas dialektu iezīmes (gan lībiskā, gan augšzemnieku), bet par šo literāro darbu, kā arī par dialektu iezīmēm tā tulkojumos latviešu sabiedrībā nebija vērojama liela rezonanse.

Nozīmīgs ir arī igauņu rakstnieka Jiri Tūlika (*Jüri Tuulik*) stāstu krājuma “*Meretagune asi*” (1976) latviešu izdevums “Jūras būšana” (1981), ko tulkojis Jānis Žīgurs. Priekšvārda autors Endels Mallene vēsta, ka oriģinālā izmantotas Igaunijas salu (Sāremā, Muhu, Kihnu) izloksnes, savukārt tulkotājs lietojis “*piekrastes iedzīvotāju (Ainažu, Salagrīvas, Limbažu) veco ļaužu valodu*” (Mallene 1981, 6) – zināmā mērā te redzam dialekta saistīšanu ar arhaiskumu. Stāsti ir gan humoristiski, gan arī ar nopietniem un skumjiem motīviem.

2000. gadā iznāca somu rakstnieces Rozas Liksomas (*Rosa Liksom*) stāstu izlase “Vienas nakts ekstāze” Maimas Grīnbergas tulkojumā. (Daži fragmenti tika publicēti jau 1998. gada lībiešu gadagrāmatā “*Līvlist āigastrontōz*”.) Vairākos stāstos izmantotas dialekta iezīmes un, kā teikts nezināma autora recenzijā portālā “TVnet”, autore teksts tulkojumā “*pārtapis gluži jaunā valodas sistēmā, kurā sakausēti slengs un lībiskais dialekts. Vai katru otro lappusi var lasīt sev un citiem skaļi priekšā ar pamatotu pārliecību izdzirdēt nevaldāmus smieklus*” (27.02. 2001; www.tvnet.lv; izcēlums mans). (Jāpiebilst, ka R. Liksomas stāsti satura ziņā ir diezgan drūmi. Vai tiešām recenzijā minētos smieklus izraisa tulkojumā lietotais dialekts?)

Bet visspilgtāk šis fenomens – kad lībiskā dialekta dēļ teksts tiek uztverts galvenokārt kā komisks arī tad, ja autora mērķis nav bijis

tikai humors un izklaide vien – bija redzams, vērojot somu dzejnieces H. Lāksonenas dzejoļu izlases ienākšanu latviešu kultūrvidē un sabiedrībā. Izlase “*Kad gos smeī*” veidota no H. Lāksonenas dažādu krājumu dzejoļiem, kuri oriģinālā rakstīti somu valodas dienvidrietumu dialektā. Atdzejojot Guntars Godiņš vēl pirms grāmatas iznākšanas intervijās mēdza teikt, ka viņš šo dzeju tulkojot “*Ainažu un Salacgrīvas dialektā*” (Vītola 2011, 13), taču vēlāk (jau iznākušās grāmatas priekšvārdā) ir dots jau nedaudz precīzāks valodniecisks skaidrojums: “*Manuprāt, šim somu valodas dialektam vislabāk atbilst lībiskā dialekta iezīmes, tā Vidzemes lībiskā izloksne, ko lieto Igaunijas pierobežā ap Ainažiem un Salacgrīvu. Tur (..) pamatprincips ir vārdu īsums (..) vīriešu dzimtes lietošana sieviešu dzimtes vietā (..), citu personu darbības vārdu formu aizstāšana ar trešās personas formu*” (Godiņš 2012a, 9). Jāpiebilst, ka šīs pazīmes gan piemīt visam lībiskajam dialektam, ne tikai minētajām izloksnēm.

Interesanti, ka lībiskais dialekts gan ar savu nosaukumu, gan raksturīgākajām iezīmēm mulsinājis arī ne vienu vien minētās grāmatas recenzentu. Piemēram, Sintija Kampāne nosauc tulkojuma izmantoto valodas variantu par “*lībiešu dialekta izloksnēm, kādās runā atsevišķas (?) Ainažu, Salacgrīvas apvidus ģimenes*” (Kampāne 2013; izcēlums un jautājuma zīme mana), bet par H. Lāksonenas dzejas lirisko varoni izsakās kā par vīrieti, piemēram: “*poētiskais varonis (..) raudādams piesauc (..)*” vai “*liriskais “es” saprot, ka viņam (..)*” utt. (Kampāne 2013) – acīmredzot šo pārpratumu izraisījis vīriešu dzimtes lietojums. Tomēr atzinīgi jānovērtē tas, ka recenzente saskatījusi šīs dzejas “*nopietnās tēmas, (..) uzlūkotas ar gaišu humoru*” (Kampāne 2013).

Taču izlases nosaukuma “*Kad gos smeī*” izvēle (tajā izmantota dzejoļa rinda), jādodomā, nav nejaušība. Sak, ne tikai latviešu parunā minētajam zirgam vai kaķiem, bet pat govij jāsmejas... Iespējams, tādējādi apelēts pie latviešu lasītāja gaidām, ka t. s. ventiņmēlē (vai tai līdzīgā “mēlē”) rakstītam tekstam jābūt tādām, kas jāuztver pirmām kārtām ar humoru. Kādā literārā pasākumā 2012. gadā (vēl pirms krājuma iznākšanas) klausītājos jautrību izraisīja G. Godiņa lasītais H. Lāksonenas dzejolis “*Gos un bērss*” (ieskatam sniegts dzejoļa fragments):

*“Es grib būt gos apakš bērz. (..)
Es negrib paturet prāta nevien pinkod.
Dod man būt govei apakš bērz,
met man noguruš ād uz istabgrīd
kamin prekša.”*

Tas raisīja pārdomas un retorisku jautājumu. Ja šis pats dzejolis skanētu: “*Es gribu būt govš zem bērza (..). Es negribu paturēt prātā nevienu pinkodu*” utt., varbūt tie paši klausītāji nevis smietos, bet dziļdomīgi apcerētu šī dzejoļa pamatdomu – liriskās varones nogurumu no tehnokrātiskās pasaules un vēlmi saplūst ar dabu?... Sociolingvistikā reizēm tiek izmantota tā dēvētā “saskaņotās maskēšanās” (varbūt tā atveidot Latvijā vēl mazpazīstamo *matched guise* jēdzienu?) metode, kad eksperimenta dalībnieki noklausās vairākus valodu vai valodu variantu audioierakstus viena cilvēka izpildījumā un tiek lūgti izteikt savus subjektīvos iespaidus par šī cilvēka statusu, raksturu u.tml. Pētījuma dalībnieki nezina, ka runātājs ir viens un tas pats, tādēļ priekšstatu par šo cilvēku veido tieši viņa lietotā valoda vai dialekts. (Par šo 20. gadsimta 60. gados Volisa Lamberta (*Wallace Lambert*) ieviesto metodi skat., piemēram, Ričarda Hadsona (*Richard A. Hudson*) sniegto aprakstu (*Hudson* [1980] 2001, 213) un citus avotus.) Rodas pārdomas – vai līdzīgu efektu neradītu arī teksta (nevis runātāja) “maskēšana” dažādos veidos? Viens un tas pats teksts droši vien tiktu dažādi uztverts un raisītu dažādas asociācijas atkarībā no tā, vai tas būtu uzrakstīts latviešu literārajā valodā vai arī lībiskajā dialektā.

Jau iepriekš tika citēts G. Godiņa izteikums par to, atdzejojumā izmantotā valoda ir “lipīga” un viņš vēlāk arī pats tajā dzejojis. Šis “lipīgums” un iedvesmošanās vērojama arī dažādās atsauksmes par šo dzejoļu izlasi plašsaziņas līdzekļos. Piemēram, Marlenas Briedes recenzija “*Kā es met sav ād kamīn prekša*” (vīrsraksts ir alūzija uz iepriekš citētā dzejoļa pēdējo rindu) rakstīta izlokšnē un zināmā mērā humoristiski, tomēr atzīstot arī krājuma nopietnās vērtības, piemēram: “*Heli meklē jēgpilns atbilds, viš negrābstās pa virs*” (Briede 2013, 122). Arī kādas grāmatu apskatnieces blogā “Sibillas grāmatas” recenzija “*Lāksonen i klāt*” rakstīta daļēji izlokšnē, un viens no komentētājiem secina: “*Izklausās lieliska, priecīga grāmata*”. Bloga autore Sibilla gan atbild: “*Nu vietām tā dzeja ir arī nopietnāka*” (22.01.2013, <http://sibillasgramatas.wordpress.com>).

Dzejolis “*Gos un bērss*” tolaik tika arī daudzkārt pārpublicēts portālos “*Facebook*”, “*draugiem.lv*” un citur, un daudzi uzsvēra tieši komiskuma aspektu. Kāda sieviete savā profila dienasgrāmatā rakstīja: “*Vakar es nopirku Heli Lāksonenas dzejoļu grāmatiņu “Kad gos smeī” (..) es smējos un priecājos par Guntara Godiņa asprātīgo tulkojumu austrumjūrmalnieku runā*” (12.03.2013; izcēlums mans). Savukārt portālā “*TVnet*” pie ziņas par šīs grāmatas iznākšanu kāds

komentētājs rakstījis: “*Atdzejojums vien liek pasmaidīt*” (Ku-ku, 11.11.2012, www.tvnet.lv). Sociālajos portālos un citur internetā lasāmie komentāri par H. Lāksonenas dzeju reizēm radīja izbrīnu par to, ka daudzi lasītāji tajā bija saskatījuši galvenokārt virspusējo, šķietami uzjautrinošo slāni, bet ne eksistenciālās pārdomas par dzīvi vai smelzdzīgās rindas par cilvēku attiecībām, mīlestību, šķiršanos utt.

Taču katrā ziņā pozitīvi ir tas, ka šī grāmata rosinājusi ne vienu vien (ne tikai valodniekus, bet arī valodniecības nespeciālistus) pievērsties dialektu jautājumam apcerei. Piemēram, literatūrzinātniece Anda Baklāne publicējusi rakstu “Dzimtās valodas stils” (2012), kurā atkārtο vairākas diezgan vispārzināmas idejas un vērojumus – piemēram, ka daudzuprāt “*dialekti [ir] cildenāki par lielpilsētas piesārņoto standartvalodu*”, vai arī ka latgaliski rakstītā literatūra ir tematiski un stilistiski daudzveidīgāka par ventiņmēlē rakstīto, kurā dominē humors (Baklāne 2012, 43). Taču atzīmēšanas vērts (lai gan skepsi raisošs) ir A. Baklānes minējums, vai izlases “Kad gos smeī” šarms neslēpjoties galvenokārt dialektā, un ka “*jāpatulko standartvalodā un jāskatās, kas paliek pāri no kolorīta un oriģinalitātes*” (Baklāne 2012, 44).

Ir nācies pieminēt H. Lāksonenas grāmatu arī privātās sarunās ar lībiskā dialekta runātājiem – gan tāpat, gan pētījuma interviju ietvaros. Te jāpiezīmē, ka kurzemnieki par šo grāmatu izteicās visumā atzinīgi, bet kāda vidzemniece teica “*galig garam*” – tieši valodas aspektā, vērtējot neprecizitātes un atšķirības no reālajām Vidzemes lībiskajām izloksnēm (galu galā atdzejotājam G. Godiņam šī izloksne nav dzimtā, jo viņš pats nāk no Sēlijas).

Ar manu pētījumu respondentiem (gan tagadējā, gan 2007.–2008. gada projektā) nereti esam pārrunājuši šī dialekta “humora tradīcijas” iespējamās cēloņus. Reizēm pat paši dialekta runātāji ir teikuši, ka lībiskais dialekts izklausoties kā “sabojāta, nepareiza” latviešu valoda, un tāpēc tā šķietot komiska. Arī laikraksta “Ventas Balss” internetversijā kāds komentētājs savulaik rakstījis: “*Ventiņu valodai nav pašai savas gramatikas, un tā pati nav nekas cits kā sakropļota un vienkāršota latviešu valoda ar nedaudz īpatniem apzīmējumiem*” (Guntars 12.06.2010, www.ventasbalss.lv). Taču šis noliedzošais komentārs lasāms pie ziņas “Sagatavota unikāla ventiņu vārdnīca” – domāta Līgas Reiteres un Ulda Grīnberga grāmata “*Īs ventiņu gramatik un vārdnīc jeb bliņķs ventiņmēle*” (2010). Lai gan arī šī (daļēji dialektā rakstītā) grāmata ir ar humora piesitienu, tomēr savā ziņā tas ir solis ceļā uz tāmnieku dialekta atzīšanu par īstu, “nopietnu” valodas variantu.

Taču šķietami šokējošais apgalvojums par “sabojāto valodu” nav gluži bez pamata, jo šajā dialektā ir vērojamas parādības, kādas mēdz rasties valodu kontaktu un interferences gaitā.

Labi zināmas ir tādas tipiskas šī dialekta iezīmes kā reducētās galotnes (piemēram, *Jāns un Ann iet uz māji*), 3. personas verba formas lietojums visās personās (*es ir, tu ir, mēs ir* utt.), gramatiskās dzimtes zudums resp. vīriešu dzimtes vispārinājums utt. Svarīgi ir uzsvērt, ka tas, pretēji tradicionālajam uzskatam, varbūt nemaz **nav** tiešs lībiešu valodas elementu pārcēlums. Jāņem vērā, ka lībiešu valodā darbības vārdu personu formas ir dažādas (piemēram, *ma um, minā um* jeb *ma ūob* ‘es esmu’, *sa ūod* ‘tu esi’, *ta um* ‘viņš/viņa ir’, *mēg ūomō* ‘mēs esam’ utt.); arī lietvārdiem ir dažādas locījumu galotnes, ir arī garie patskaņi galotnēs utml. Savukārt tas, ka somugru valodās nav gramatiskās dzimtes, nav viennozīmīgi vērtējams kā vienīgais cēlonis, kāpēc arī latviešu valodas lībiskajā dialektā dzimtes sistēma ir reducēta. Arī Laimute Balode un Aksels Holvūts (*Axel Holvoet*) to formulē šādi: “*Tiek vispārīgi pieņemts* (it is generally agreed upon), *ka tā iemesls ir lībiešu valodas substrāta ietekme*” (Balode, Holvoet 2001, 28–29; tulkojums mans) – taču viņi neapgalvo, ka tas būtu neapgāzami pierādīts fakts.

Labi zināms piemērs, kur valoda laika gaitā zaudējusi gramatisko dzimti (kaut arī nav saskārusies ne ar vienu somugru valodu!), ir angļu valoda. Tās gramatiskā struktūra sāka radikāli mainīties (reducējoties locījumiem, zūdot dzimtei utt.) kopš 11. gadsimta, kad tā nonāca spēcīgā franču valodas ietekmē. Šajā un citos līdzīgos valodu kontaktu izraisītu pārmaiņu gadījumos mēdz runāt par t. s. vienkāršošanās (*simplification*). Kā norādījis Pīters Tradgils, “*vienkāršošanās [ir] process, kas pavada gan pidžinizāciju, (..) gan arī cita veida valodas pārmaiņas. (..) Par vienkāršošanos var saukt arī tādas parādības kā gramatiskās dzimtes zudums, locījumu galotņu zudums (..)*” (Trudgill 2003, 120; tulkojums mans). Ir pamats domāt, ka arī lībiskā dialekta gramatiskā struktūra ir tipisks t.s. vienkāršošanās procesa rezultāts. Hipotēze par pidžinizācijas un kreolizācijas iezīmēm lībiskajā dialektā vairāk izvērstā citviet (piemēram, Strelēvica-Ošiņa 2009).

No sociolingvistiskā viedokļa būtisks ir fakts, ka citvalodu ietekme parasti tiek uztverta kā nepareiza. Latviešu valodas lībiskais dialekts noteikti nav “tīra” valoda tajā etnogrāfiskā pūrisma izpratnē, kas dialektus, pretstatā literārajai valodai, redz kā senatnīgās, “nesabojātās” valodas avotu (etnogrāfiskā un citu pūrisma paveidu aprakstu skat. Džordža Tomasa (*George Thomas*) izsmelošajā pētījumā (*Tho-*

mas 1991, 77–78)). Lībiskais dialekts ir valodu kontaktu radīts un nepārprotami arī atspoguļo valodu kontaktus un pārmaiņas. Gan nupat jau aplūkotajā gramatiskajā ziņā, gan arī leksiskajā ziņā – salīdzinot ar latviešu literāro valodu vai vidus dialektu, tajā ir vairāk gan lībiešu valodas aizguvumu, gan arī vācu valodas aizguvumu (resp. tie vācu aizguvumi, kas literārajā valodā tika uzskatīti par barbarismiem un daļēji izstumti no aprites, lībiskajā dialektā saglabājušies noturīgāk, jo dialektus jau parasti neviens nenormē un neattiecina uz tiem pūristiskas un preskriptīvas normas). Ievēriības cienīgs ir arī fakts, ka lībiskajam dialektam līdzīgas iezīmes (reducētās galotnes, 3. personas vispārīnāšanu u.c.) daiļliteratūrā reizēm izmanto arī tad, ja jāatdarina cittaunieša nepareizā runa (par to vairāk skat.: Strelēvica-Ošiņa 2009). Visu šo iemeslu dēļ latviešu valodas lībiskais dialekts vidusmēra (un vidus dialektā runājoša) latvieša acīs, iespējams, saistās ar ko “nepareizu” un arī svešādu. Tādējādi arī tulkojumā šī dialekta izmantošana reizēm kalpo ne tik daudz kā lokalizēšanas un domestikācijas līdzeklis – kas varētu likties loģiski –, bet drīzāk kā “āriskošanas” (tā tulkojumzinātnes terminu *foreignization* latviski atveidojis Andrejs Veisbergs (2008, 126)) vai “svešādošanas” (Sīlis 2006, 346–347) darbarīks.

Te nonākam arī pie dažiem ekstralingvistiskiem, ģeogrāfiskiem un simboliskiem iemesliem, kas saistās ar lībiskā dialekta lietojumu un uztveri. Neaizmirsīsim, ka latviešu valodas lībiskais dialekts savulaik bija tā latviešu valodas forma, ko lietoja lībieši tajos gadījumos, kad runāja latviski, un vēlāk arī dzimtā valoda daudziem Ziemeļkurzemē vai Vidzemes piekrastē dzīvojošiem lībiešu pēctečiem, kas ikdienā lībiski vairs nerunāja. (Tiesa gan, lībiskajā jeb tāmnieku dialektā runā ne tikai lībiešu pēcteči, bet arī suiti – taču atcerēsimies, ka savdabīgais suitu novads atrodas uz kādreizējo kuršu un lībiešu zemju robežas.) Jau minētie M. Zirņītes savākie Ziemeļkurzemes dzīvesstāstu materiāli (Zirņīte 2011 u. c.) rāda, ka vairums Lībiešu krasta iedzīvotāju tos stāstījuši lībiskajā dialektā. Līdzīgi atmiņu stāstu fragmenti šajā valodas variantā palaikam publicēti arī lībiešu periodiskajos izdevumos – avīzē “*Līvli*” un lībiešu gadagrāmatās. Tādēļ nenoliedzami būtiska ir lībiskā dialekta vēsturiskā, ģeogrāfiskā un arī simboliskā saistība ar somugrisko mantojumu – pat ja gramatiskā struktūra tiešas lībiešu valodas ietekmes nerāda. (Protams, būtiska ir arī lībiskā mantojuma klātbūtne šī dialekta leksikā, taču to pašu var teikt – lai gan mazākā mērā – arī par latviešu standartvalodu.) Tiešā vai netiešā veidā, lībiskais dialekts asociējas arī ar jūrmalas noskaņu (jo tas pārsvarā ir tieši piejūras iedzīvotāju valoda) – tādēļ tulkojumos tas tik organiski piederas gan J. Tūlika grāmatas

“Jūras būšana” varoņiem un videi kādā Igaunijas salā, gan arī H. Lāksonenas dzejas liriskās varones apdzīvotajai Somijas ainavai ar jūru, mežu u. c. Jāpiebilst, ka somugru un ziemeļu pasaule (gan ģeovēsturisku apstākļu, gan varbūt arī gramatiskās dzimtes trūkuma dēļ?), kurai taču arī mēs daļēji jūtamies piederīgi, tradicionāli asociējas ar savdabīgu, pirmatnīgu feminismu un “stipro sieviešu” tēliem, tāpēc, piemēram, H. Lāksonenas ironiskais teksts: “*Neņem siev no mūskrast! / Mūs siev soļi gar kā vīr soļ / (...) Mūs zob i tūrit a jūrs ūden*” tik labi sader arī ar Latvijas jūrmalas lībisko vidi un valodu.

Visbeidzot jāsecina, ka gan pašam lībiskajam dialektam un tā vēsturei, gan tajā rakstītajiem tekstiem piemīt zināma ambivalence. Humors un nopietnība, sirsnība un skarbums, tuvums un svešādība, mīti un realitāte, “pareizība” un “nepareizība” – rūpīgi iedziļinoties, tas viss ir saskatāms. Zīmīgs ir arī grāmatas “*Kad gos smei*” priekšvārdā G. Godiņa citētais H. Lāksonenas pašraksturojums: “*Es parasti esmu vai nu dusmīga, priecīga vai sapņaina*” (G. Godiņš 2012a, 10–11). Varbūt tieši ar šādu pretrunīgumu var vislabāk pārciest skarbos jūras vējus un ziemeļu tumsu?...

The Livonianized Dialect of Latvian in Literature, in Translations and in the Perception of Society: Some Aspects

Summary

This article describes some sociolinguistic aspects of one of the Latvian dialects – the Livonianized dialect (*lībiskais dialekts*) which has arisen in the contact between the Latvian and Livonian languages and is spoken in the areas which were historically Livonian. However, the affinity between the Livonian language and the Livonianized dialect is sometimes overrated. Grammatically, the latter shows typical contact-induced (hypothetically maybe even creoloid) features – such as reduced inflectional endings, loss of grammatical gender, and other instances of simplification – rather than direct Livonian influence.

The main focus of the article is on the selection of poetry by Finnish poetess Heli Laaksonen, translated by Guntars Godiņš in the Livonianized dialect of Latvian and recently published under the title “*Kad gos smei* [When the cow is laughing]” (2012). This poetry selection has become an interesting landmark in the tradition of the literary use of this dialect in Latvia, and also (as a number of reviews and readers’ commentaries have demonstrated) a “test strip” highlighting the stereotypical attitudes towards this dialect in Latvian society.

The above-mentioned grammatical features of this dialect sometimes cause to perceive it as an “incorrect language”, as respondents of some socio-linguistic studies have described it. This fact, as well as the literary tradition (since late 19th and early 20th century, the Livonianized dialect has been used mainly in humorous texts), have lead to a situation where a text written in this dialect – such as the poetry translation analyzed here – is perceived first and foremost as funny, even if the author’s intention has been more than to provide fun and entertainment.

However, it is undeniable that this dialect is sometimes seen as a link to Livonian (and more generally, Finno-Ugrian) identity, therefore its use in the translations of several works by Finno-Ugrian authors is certainly not a coincidence.

Avoti

- Aide 2009** – Aide, Inese. Veltīts ventiņu valodai... *Ventspils ziņas*, 2009, 28. oktobris, http://www.ventspilszinas.lv/lv/blogi/iepazisti_radosas_personibas/2009/10/28/veltits-ventinu-valodai/ (Skatīts: 01.10.2012)
- Allefm 2007** – Allefm (13. marts, 2007) [Komentārs diskusijā.] www.laacz.lv (Skatīts: 2008)
- Baklāne 2012** – Baklāne, Anda. Dzimtās valodas stils [Recenzija par Heli Lāksonenas grāmatu “Kad gos smei”]. *Latvju teksti*, Nr. 10, 2012, 43.–44.
- Briede 2013** – Briede, Marlena. Kā es met sav ād kamīn prekša [Recenzija par Heli Lāksonenas grāmatu “Kad gos smei”]. *Vārds*, Nr. 2 (5), 2013, 120.–122.
- Brinkmane 2011** – Brinkmane, Ilze. No runājamās kļūst par rakstu valodu [Intervija ar Valtu Ernštreitu]. *Diena*, 2011, 20. jūnijs, 10.–11.
- Damberga 2002** – Damberga, Baiba. Belte, tas mālders. *Lībiešu gadagrāmata / Līvlist āggastrōntōz*, 2002, 165.–185.
- Dravniece 1996** – Dravniece, Sofija. Atmiņas. *Kubalu skolas-muzeja raksti, I. burtnīca*. Mežsaustere, 1996.
- Godiņš 2012** – Godiņš, Guntars. Par Heli [Priekšvārds]. H. Lāksonena, *Kad gos smei*. Rīga: Mansards, 2012a.
- Godiņš 2012** – Godiņš, Guntars. Sasmīdinājuši divas tautas [Intervija ar Heli Lāksonenu]. *Latvju teksti*, Nr. 10, 2012b, 40.–42.
- Guntars. [Komentārs pie raksta “Sagatavota unikāla ventiņu vārdnīca”]. 2010, 12. jūnijs, www.ventasbalss.lv (Skatīts: 12.08.2012)
- Kampāne 2013** – Kampāne, Sintija. “I tāt, kāc tu i”. Uzasināta zīmuļa trāpīgumā. Heli Lāksonena “Kad gos smei”. 2013, 17. februāris, www.ubisunt.lu.lv/zinas/nc/t/18496/print.html (Skatīts: 17.11.2014).
- Ku-ku. [Komentārs pie raksta “Izdota Heli Lāksonenas dzejas izlase “Kad gos smei””]. 2012, 11. novembris, www.tvnet.lv (Skatīts: 01.02.2014)
- Lāksonena 2013** – Lāksonena, Heli. *Kad gos smei*. Rīga: Mansards, 2013.

- Mallene 1981** – Mallene, Endels. Ievadam [Priekšvārds]. J. Tūliks, *Jūras būsana*, Rīga: Liesma, 1981, 5.–6.
- Matīsa** – Matīsa, Kristīne. Paspārdīt sabiedrību. [Intervija ar Andri Gauju.] *Kino Raksti* Nr. 5 (30), 7.–16.
- Reitere 2010** – Reitere, Līga; Grīnbergs, Uldis. *Īs veniņ gramatik un vārdnic jeb bliņš veniņmēle*. Ventspils: SIA “Resintro”, 2010.
- Roza Liksoma** “*Vienas nakts ekstāze*” [Recenzija; autors nav minēts]. 2001, 27. februāris, www.tvnet.lv (Skatīts: 01.02.2014).
- Sibilla**. Lāksonen i klāt [Recenzija par Heli Lāksonenas grāmatu “Kad gos smeī”]. Blogs *Sibillas grāmatas*, 2013, 22. janvāris, <http://sibillasgramatas.wordpress.com> (Skatīts: 01.02.2014).
- Tiesnese 2014** – Tiesnese, Ilga. Par lībisko dialektu. *Salacgrīvas novada ziņas*, 2014, 24. janvāris.
- Tūliks 1981** – Tūliks, Jiri. *Jūras būsana*. Rīga: Liesma, 1981.
- Vītola 2011** – Vītola, Ilze. Darām tā! [Intervija ar Guntaru Godiņu]. *Mājas Viesis*, 2011, 19. augusts.
- Zirnīte 2011** – Zirnīte, Māra. *Lībieši Ziemeļkurzemes ainavā*. Dabas aizsardzības pārvalde, 2011.
- Žigure 2009** – Žigure, Anna. Vien lustig lasāmviel [Recenzija par Kuraž Kriša grāmatu “Pasrouges un pasmaid”]. *Jaunā Gaita*, Nr. 256, 2009, marts, http://zagarins.net/jg/jg256/JG256_gramatas_Zigure.htm (Skatīts: 20.08.2012).

Literatūra

- Balode 2001** – Balode, Laimute; Holvoet, Axel. The Latvian Language and Its Dialects. In: Dahl, Östen; Koptjevskaja-Tamm, Maria (eds.). *The Circum-Baltic Languages*, Volume 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001, 3–40.
- Berman 2012** – Berman, Antoine. Translation and the Trials of the Foreign. In: Venuti, Lawrence. *The Translation Studies Reader*. New York, London: Routledge, 2012 [2004], 240.
- Blinkena 2006** – Blinkena, Aina. Kopvalodas (literārās valodas) vieta latviešu valodas vērtību skalā. *Letonika. I. kongress. Valodniecības raksti*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2006, 94.–103.
- Bušmane 2008** – Bušmane, Brigita. Dundagas izloksnes parādību atspoguļojums Ernesta Dinsberga darbos. *Baltu filoloģija*, XVII. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008, 19.–31.
- Hudson 2001** – Hudson, Richard A. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001 [1980].
- Kušķis 1996** – Kušķis, Jānis. Fonētikas īpatnības XVI gadsimta rakstos. *Baltu filoloģija*, VI. Zinātniskie raksti. Rīga: Latvijas Universitāte, 1996, 79.–86.

- Kušķis 1998** – Kušķis, Jānis. Dialektālā pamata atspulgs XVI un XVII gadsimta rakstu morfoloģijā. *Baltu filoloģija*, VIII. Zinātniskie raksti. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998, 68.–76.
- LRB** – *Latviešu rakstniecība biogrāfijās*. Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1992, 107.
- Pausch 2012** – Pausch, Barbara. Translation of German Dialects and Colloquial Speech into English: Language, Backgrounds, and Attitudes. *Multilingual Discourses*, Vol. 1.1, Fall 2012, 81–110.
- Sīlis 2006** – Sīlis, Jānis. Filmu tulkošana: oriģinālteksta atveides problēmas mērķvalodā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 10. Liepāja: Liepājas pedagoģijas akadēmija, 2006, 346.–353.
- Sīlis 2012** – Sīlis, Jānis. Latviešu literārā valoda un latviešu valodas lībiskā dialekta dziļās (tāmnieku) izloknes kā ventspilnieku kontaktvaloda: sociolingvistisko datu vākšanas metodikas pilnveide. *Apvienotais Pasaules latviešu zinātnieku III kongress un Letonikas IV kongress “Zinātne, sabiedrība un nacionālā identitāte”*. Valodniecības raksti. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2012, 408.–419.
- Sīlis 2013** – Sīlis, Jānis. Latviešu valoda kā dzimtā valoda mūsdienu Ventspilī: literārās valodas un dialekta lietošanas īpatnību sociolingvistiskais aspekts. *Letonikas piektais kongress. Plenārsēžu materiāli*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 115.–128.
- Strelēvica-Ošiņa 2008** – Strelēvica-Ošiņa, Dace. Ko Ziemeļkurzemē domā par valodu un identitāti? Ieskats kāda pētījuma rezultātos. *Līvli*, Nr.1 (74). Rīga: Līvōd Īt, 2008, 15.–16.
- Strelēvica-Ošiņa 2009** – Strelēvica-Ošiņa, Dace. Latviešu valodas lībiskais dialekts un tā lietotāju identitāte: pārdomas pēc pētījuma. *LU Raksti*, 746. sējums. *Valodniecība. Latvistika un somugristika*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2009, 94.–112.
- Strelēvica-Ošiņa 2012** – Strelēvica-Ošiņa, Dace. *Kāpēc mēs gribam, lai valoda ir pareiza? Ieskats preskriptīvisma vēsturē, teorijā un praksē*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2012 [2011].
- Strelēvica-Ošiņa 2014** – Strelēvica-Ošiņa, Dace. Divu valodu kontaktu robežpunkts – latviešu valodas lībiskais dialekts. *Ventspils paralēle*, I–IV. Rakstu krājums. Ventspils: Ventspils Augstskola, 2014, 54.–68.
- Thomas 1991** – Thomas, George. *Linguistic Purism*. London and New York: Longman, 1991.
- Trudgill 2003** – Trudgill, Peter. *A Glossary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2003.
- Trumpa 2012** – Trumpa, Edmunds. Latviešu ģeolingvistikas pētījumu sākumi. *Karte des lettischen Sprachgebiets* (1881) – pirmā latviešu valodas dialektu karte. *Latviešu ģeolingvistikas etīdes*. Rīga: Zinātne, 2012, 17.–49.
- Veisbergs 2008** – Veisbergs, Andrejs. Zudusī dihotomija: valoda un tulkojumvaloda. *Linguistica Lettica* 18. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2008, 125.–139.

Малгожата ОСТРУВКА, Ева ГОЛАХОВСКА

НАЗВАНИЯ РАСТЕНИЙ В ПОЛЬСКОЙ РЕЧИ В ЛАТГАЛИИ

В Латвии испокон веков существовала польская диаспора, которая до начала XXI века составляла около 60 тысяч. Согласно статистическим данным от 2011 г., там проживало 44,8 тысяч поляков – по сравнению с 2000 годом их количество уменьшилось почти на 14 тысяч (<http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81otwa>). Около 40 тысяч из них в разной степени владеют польским языком, в то время как всего 1 774 признало польский основным средством общения в семье (в 2003 г. 12 тысяч поляков родным языком признало польский) (Kunicka 2013: 448). В Латгалии проживает около 20 тысяч польского населения, главным образом в Даугавпилсе, Краславе и Резекне. Следует отметить, что данные переписей населения от 1935–1943 гг. уже отражают постепенное уменьшение количества поляков в Латгалии, особенно в Краславской окрестности (Mežs, Németh 2014: 61).

Именно в Даугавпилсе, Краславе и Резекне в конце 90-х годов XX века велись полевые исследования живой польской речи представителей старшего поколения.

Поляки в Латвии на протяжении столетий живут в многонациональной среде – их соседями являлись белорусы, русские, местные латыши (латгальцы), евреи¹. В результате образовалась многоязычная общность, члены которой, помимо польского, в разной степени пользуются русским и латышским языками, а в некоторых местах юго-восточной Латгалии – также белорусским говором (т. н. простым языком или “простой мовой”). Отдельные индивиды владеют латгальскими говорами верхнелатышского

¹ СМПП – это аббревиатура, обозначающая словарь разговорного польского языка, использовавшегося поляками на территории бывшего Великого княжества Литовского, а также в Латвии. Польское заглавие *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (Словарь разговорной северокресовой польщизны). Словарь готовится к печати в Институте Славистики ПАН в Варшаве.

диалекта. После Второй мировой войны поляки все чаще вступали в смешанные браки с русскими, белорусами, латышами, что повлияло на постепенное вытеснение польского языка даже из обихода семейной жизни.

До второй мировой войны поляки пользовались родным языком почти во всех сферах жизни. В соседском кругу, на работе, в администрации или в школе некоторые из них употребляли русский или латышский языки. Предпочтение того или другого языка зависело от собеседника.

В советское время употребление польского языка ограничилось тремя сферами – семьёй, соседством (если соседями были поляки) и религией. Остальные (школа, работа, администрация, средства массовой информации) главным образом обслуживал русский язык. В конце 90-х годов XX века в сфере религии стал применяться латышский язык и латгальский говор.

В настоящее время польский язык является средством общения в отдельных семьях, в сфере религии он сохранился как язык молитвы и литургии (в тех костелах, где этого желают верующие), редко – в общении соседей. Увеличился диапазон применения латышского языка как государственного – его учат дети в польских школах, им надо владеть, чтобы получить работу, на нем общаются члены семей в смешанных польско-латышских браках. В то же время, в Латгалии повсеместно употребляется русский язык – даже ученики в польских школах на перерывах разговаривают по-русски.

Информанты, от которых записан языковой материал, – это, по крайней мере, билингвы. Они владели польским и русским языками, и в некоторой степени – латышским. Поэтому одной из основ сравнения в настоящей статье будет польский литературный язык. Польский язык в Латвии по своей характеристике однотипен польскому северо-восточному диалекту, следовательно, очередной базой сравнения будет так называемая “польщизна кресова”. Необходимы также ссылки на русский язык как вторичный для всех собеседников. Проводя анализ отдельных названий, следует обратить внимание на белорусский и латышский языки, так как они на исследуемой территории сосуществовали с польским.

В статье представлена характеристика названий растений, извлечённых из магнитофонных записей речи польского меньшинства в Латгалии – жителей деревень и маленьких городков, расположенных вблизи Резекне, Краславы, Даугавпилса.

Названия растений, выступающие в говорах и диалектах, хотя и являются очень интересным материалом для лингвистов и этнографов, нередко вызывают дискуссии. Чаще всего трудно идентифицировать предмет с его названием. Это касается главным образом дикорастущих растений, названиям которых присуща омонимия и синонимия.

Одним из эффективных методов сбора материала является метод опроса. При отборе материала для доклада нами был использован вопросник Витольда Дорошевского (Doroszewski 1958). Было опрошено 6 женщин (1914, 1922, 1924, 1931 и две женщины 1940 года рождения) – 2 из Краславы и 4 из Резекне. Четыре информантки окончили семилетние польские школы, одна (1940 года рождения) в связи с тем, что в 1948 году все польские школы были закрыты, в польской школе проучилась всего один год. Первичным языком для всех этих женщин был польский. Надо подчеркнуть, что он был единственным средством семейного общения еще в пятидесятые годы XX века. Потом, как упомянуто выше, он постепенно вытеснялся из семейного круга и вообще из всех сфер общения.

Чтобы не подсказывать информанткам ответ, им были показаны 93 цветные иллюстрации из раздела “Сад, огород, палисадник” и “Сельское хозяйство” (Doroszewski 1958: 9–10, таблицы 1–54). 70 из изображенных на них растений были известны информанткам и названия их были сообщены опрашиваемому, 23 растения оказались неизвестными или неправильно опознанными. Информанты в этих случаях говорили “не знаю, что это” или сообщали название какого-то другого растения.

Таким образом были получены названия из следующих тематических групп:

- фрукты и овощи,
- цветы из палисадника,
- зерновые,
- сорняки,
- кормовые растения.

Как упомянуто выше, основным принципом классификации собранных лексем является их соотнесение с современными системами польского, русского и белорусского языков, хотя таким образом игнорируется общая славянская этимология этих названий, ибо дифференциация их основана лишь на фонетике или словообразовании. Однако для носителей языка на уровне *parole*

этимология не является существенной. Полногласие или аканье однозначно указывают нашим информантам на восточнославянское происхождение данного слова. Произношение названий растений, соответствующее польской системе языковых норм, обычно означает старые заимствования. Варианты, совпадающие по фонетике или корню с восточнославянскими языковыми нормами, могут означать новое русское заимствование либо являются наследием белорусских говоров на исследуемой территории.

Исходя из вышесказанного, собранный материал можно разделить следующим образом:

- А. Названия, тождественные польским (их литературный или диалектный варианты).
- Б. Названия, идентичные для польского языка и восточнославянских говоров.
- В. Названия, заимствованные из восточнославянских языков.
- Г. Последнюю группу составляют названия, употребляемые параллельно в польском и восточнославянских языках, – индивиды дают польское и восточнославянское название.

Рассмотрим это распределение лексики внутри тематических групп.

Фрукты и овощи

А.

В данную группу включены наиболее популярные фрукты и овощи, выращиваемые в каждом хозяйстве. Их названия тождественны польским, хотя некоторые варианты произносятся с аканьем – *jarpa*, *jabłuška*. С другой стороны сужение гласного *o > u* и его лабиализованная реализация в слове *ogórek* – *uugurk*² – свойственна многим польским говорам, главным образом, велико- и малопольским (Dejna 1993: 179). Примеры:

яблоко – польск. лит. *jabłko* – *jablko* (2)², *jarpa*, *jarpo*, *jabłuška*, ср. бел. *яблык*; СМПП³ *jabłko* ср/*jabłka* /*jebłka* ж /*jabtek*/*jabtyk* м;

² Цифра в скобках обозначает количество информантов, которые таким способом произнесли данное название.

³ СМПП – это аббревиатура, обозначающая словарь разговорного польского языка, использовавшегося поляками на территории бывшего Великого княжества Литовского, а также в Латвии. Польское заглавие *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (Словарь разговорной северокресовой польщизны). Словарь готовится к печати в Институте Славистики ПАН в Варшаве.

грецкий орех – польск. лит. *orzech włoski* – *ožeχ/ožešk'i*, *ožeχy*, *цožeχy*, *циžeχ'i*; ср. бел. *грэцкія арэхі*; СМПП – [минус после аббревиатуры обозначает, что данная лексема в словаре отсутствует]

смородина – польск. лит. *porzeczka* – *požečk'i* (2), *požečka červona* (3), ср. русс. диал. *поречка*, бел. *парэчка* (*чырвоная, чорная*); СМПП –;

клубника – польск. лит. *truskawka* – *truskawka* (2), *truskafk'i* (3), ср. бел. *клубніца*, прост. *трускалка*; СМПП *truskafk'i*;

салат – польск. лит. *salata* – *salata* (4), *salatka*, ср. бел. *салат*; ср. также лтш. лит. *salāts*; СМПП –;

свёкла – польск. лит. *burak popolity* – *burak červony*, *červony buraček*, *buraček*, *buračk'i*, *burak'i*, ср. бел. *бурак*; СМПП –; ср. также лтш. диал. *burūoks* (KIV I 200);

огурец – польск. лит. *ogórek* – *ogurk'i*, *ogurečk'i*, *ugurk'i*, *цugurk'i*, *ugurek*, ср. бел. *агурок*; лтш. диал. *agurks* с вариантами (KIV I 47; Jansone, Stafecka 2013: 509); СМПП *agurek*;

лук – польск. лит. *cebula* – *cebul'a* (3), *cəbul'a* (2), *cebul'ka*, ср. бел. *цыбуля*, в сел. и ю. латг. гов. (Краслава) *cibulis/čibulis* (BVA 2012:106; Jansone, Stafecka: 2013: 507); СМПП *cebul'a/cybula*;

чеснок – польск. лит. *czosnek* – *čosnek* (2), *č'osnek* (2), *čosne^aček*, ср. бел. *часнок/часнык*, в Латгалии – *чоснак*, в лтш. гов. *časnags*, *časnāgs*, *časnaks*, *časnāgs* и варианты (Jansone, Stafecka 2013: 503); СМПП *čosnak/čostek/čostak*;

ревень – польск. лит. *rabarbar* – *rabarbar* (6), ср. бел. *рэвень*, в Латг. *рабарбар* (РС 2001: 228); ср. также лтш. лит. *rabarbers*; СМПП –;

морковь – польск. лит. *marchew* – *marχef*, *marχ'ef* (2), *marχefka*, *marχ'efka*, *mašχ'ef*, ср. бел. *морква*; СМПП *marχ'efka/marxv'a/mark'ev/markv'a*;

горох – польск. лит. *groch* – *гроχ* (2), *grošek* (4), ср. бел. *запах*; СМПП –;

Б.

В эту группу включены названия, тождественные в польском языке и восточнославянских говорах. Кроме того, многие из них проникли в латгальские говоры и в латышский язык. Одним из древнейших (ок. XIII в.) и наиболее распространенных заимствований является *капуста* – лтш. *kāposti* из древнерусского *капуста* (Бушмане 2006: 234). Примеры:

вишня – польск. лит. *wiśnia* – *v'shna*, *v'is'na*, *v'ishna*, *v'is'enka*, ср. бел. *вішня*; в латг. гов. *vīšņa* (LVDA 1999: 39–40; Jansone, Stafecka 2013: 504); СМПП *v'ishna*;

груша – польск. лит. *gruszka* – *gruška*, *gruška/gruša*, *gruša*, ср. бел. *груша*, в латг. гов. (Резекне, Извалта, Краслава, Вилани) *gruša/gruža/gruška* (LVDA 1999: 37–38; BVA: 146; Jansone, Stafecka 2013: 504); СМПП –;

капуста – польск. лит. *kapusta* – *kapusta* (4), *kapustka* (2), ср. бел. *капуста*; СМПП –;

малина – польск. лит. *malina* – *mal'ina* (5), *mal'inka*, ср. бел. *малина*; в латг. гов. *maļina* (Асуне, Эзерниеки, Капини, Кауната, Науена, Резна, Рундены, Скайста, Шкяуне) (Jansone, Stafecka 2013: 507); СМПП *maliny*;

петрушка – польск. лит. *pietruszka* – *p'etruška* (3), *p'etruška*, *p'itruška*, *p'itruška koņz'ežava*, ср. бел. *пятрушка*; СМПП –;

помидор – польск. лит. *pomidor* – *pom'idor*, *pom'idorek*, *pom'idory* (2), *pom'idork'i* (2), ср. бел. *памідор*, в Латгалии – *пумідор* (РС 2001: 227); СМПП –;

слива – польск. лит. *śliwka* – *śl'ifka*, *s'l'ifka*, *śl'iva*, *s'l'iva*, ср. бел. *слива*; в латг. гов. *šliva*, *šļivka* (Jansone, Stafecka 2013: 504); СМПП *slivka*;

фасоль – польск. лит. *fasola* – *fasol'a* (4), *fasol'ka* (2), ср. бел. *фасоля*; СМПП *fasol'ж*.

В.

Эту группу составляют всего два названия – одно, обозначающее довольно экзотический фрукт – *персик* (в северной Европе распространился в XVI в.), и другое – *редиска*, растение которое в Европу прибыло из Дальнего Востока или из Египта. На север Европы ее привезли римляне, а в Германии стали разводить в XIII в. (<http://pl.wikipedia.org/wiki/Rzodkiewka>; 29.09.2014). Редиска легко опознавалась информантами, но польское литературное наименование оказалось неизвестным. Персик опознала только одна женщина. Другой сорт сливы – ренклод – был совсем не опознанным на иллюстрациях, по всей вероятности, из-за отсутствия десигната в Латгалии. Примеры:

персик – польск. лит. *brzoskwinia* – *p'ers'ik'i*, ср. бел. *персік*; лтш. лит. *persiks*; СМПП –;

редис – польск. лит. *rzodkiewka* – *redyska*, *red'isa*, *red'isečka*, ср. бел. *радыска*; лтш. лит. *redīss*; СМПП *rečka/radyska/rudyska/rodyska*.

Г.

В эту группу включены названия, употребляемые параллельно в польском и восточнославянских языках – информантки дают польское и восточнославянское названия. Интересно, что из этой группы только одно название проникло в латгальские говоры – *agrasta*, *agresta* с вариантами. Примеры:

крыжовник – польск. лит. *agrest – agrest, agresty, kryžovnik/agrest*, ср. бел. *агрэст*; латг. *agrasta, agresta* с вариантами (Jansone, Stafecka 2013: 504); СМПП *agrest/egrest*;

боб – польск. лит. *bób – bób (2), bup, bop, boby*, ср. бел. *боб*; СМПП *bob*;

брюква – польск. лит. *brukiew – brukva, grežyna (2), grąžyna, gryžyna (2)*, ср. бел. *бручка*, в сев. гов. *грыжына* (РС 2001: 210); СМПП *bručka/gryžyna/tarnieps*;

тыква – польск. лит. *dynia – dyńa, tykfa, tykva (2), arbus/tykva*, ср. бел. *гарбуз*; СМПП –;

цветная капуста – польск. лит. *kalafior – kal'af'or, kal'af'ory (3), kapusta cv'itn'aja*, ср. бел. *квяцістая/кветкавая капуста*; СМПП –;

кольраби – польск. лит. *kalarepa – kal'arepa, kal'arepka, kol'rab'i (2)*, ср. бел. *кальрабі*; лтш. лит. *kolrābis*; СМПП –;

лук-порей, порей – польск. лит. *por – por, par'ej, pożej, cəbul'a*, ср. бел. *нарэй*; СМПП –;

сельдерей – польск. лит. *seler – səl'ery, sal'ery, selder'ej, s'el'd'er'ej (3), s'el'z'er'ej*, ср. бел. *салера/сельдэрэй*; лтш. лит. *selerija*; СМПП –;

виноград – польск. лит. *winogrona – v'inogrona (3), v'inogron, v'inogrony, v'inogrolat*, ср. бел. *вінаград*; СМПП –.

Цветы из палисадника

Цветы опознавались информантками довольно легко, так как это самые популярные растения в деревенских палисадниках, но всего лишь два названия совпадают с таковыми в польском литературном языке (А), самую большую группу составляют наименования, которые одинаково звучат в польском языке и в восточнославянских языках/говорах (Б). Некоторые растения опознавались трудно, напр., снежниковик был опознан лишь двумя женщинами, к тому же одна из них дала описательный ответ: *f parku rosno dekoratywne* ‘растут в парке, декоративные’, вторая назвала это растение *s'ńegaloga*, считая его латышским и

дополнила *teras oni jest* ‘они теперь есть’ (исследования велись осенью). Другие вообще не получили наименований (дикий виноград, зимостойкость, петуния) или были названы по форме, напр. коломбина – польск. лит. *orlik – kalak'ol'čik'i, žvonek*. По всей вероятности, они или нечетко изображены на иллюстрациях, или не растут в Латгалии.

Стоит отметить, что названия *лилия, мальва, неония, циния* сходны во всех соседствующих языках, в том числе и в латышском литературном языке.

Два сорта цветов – *narczyz* (Б) и *žonkil* (В) ‘нарцисс’ получили одинаковые названия, в то время как в польском языке их десигнаты различаются (*narczyz Narcissus poeticus; žonkil Narcissus pseudonarcissus, Narcissus incomparabilis*). Основной отличительной чертой этих растений является цвет – нарцисс поэтический – белый, а жонкиль – желтый или светло-оранжевый. Кроме того, у наиболее популярного сорта коронка больше, чем у поэтического нарцисса.

Примеры:

А.

сирень – польск. лит. *bez lilak – bes* (5), ср. бел. *бэз*, в Латг. *срэнь* (РС 2001: 36); в латгальских говорах восточного пограничья также *bes, besa kuoki (>kūki)* (Лаумане 1977: 70), *bešėņč* (KIV I 174); СМПП –;

роза – польск. лит. *róža – ruža* (5), *ružyčka*, ср. бел. *ружа*; СМПП –.

Б.

Один из цветов группы *Б – резеда* – был опознан только одной информанткой, может быть, из-за того, что резеда разводится реже, либо иллюстрация оказалась нечеткой. Вероятно, по той же причине лишь две женщины опознали мальву.

акация – польск. лит. *akacja – akac'ja, akacyja, akac'ja b'ala*, ср. бел. *акацыя*; лтш. лит. *akācija*; СМПП –;

георгин – польск. лит. *georgia – g'eorg'inja, g'eorg'ina* (2), *g'earg'iny* (2), *g'eorg'ina/dal'ja*, ср. бел. *вяргіня*; СМПП *georgia /arginia /arginin/ jarginia/ jorginia/ jerginia/jurginia/jurgina/arginin/ czepura*;

ирисы – польск. лит. *iryś – iryś, iryśy, ir'isy*, ср. бел. *ірыс*; лтш. лит. *īriss*; СМПП –

лилия – польск. лит. *lilia* – *l'il'ja* (3), *lil'ji* (2), ср. бел. лілея; лтш. лит. *lilija*; СМПП *l'ilija/lil'ija*;
 мальва – польск. лит. *malwa* – *mal'va*, *mal'vu*, ср. бел. мальва; лтш. лит. *malva*; СМПП –;
 нарцисс – польск. лит. *narcyż* – *narcys* (2), *narcysy* (3), *narcyzy*, ср. бел. *нарцыс/нарцыз*; лтш. лит. *narcise*; СМПП –;
 настурция – польск. лит. *nastureja* – *nasture'ja* (5), *nasture'ja*, ср. бел. *настурка*; СМПП –;
 пионы – польск. лит. *peonia* – *peońja*, *p'ëońja*, *p'iony* (3), ср. бел. *піюня*; лтш. лит. *peonija*; СМПП *piony / pionje*;
 резеда – польск. лит. *rezeda* – *rezeda* (1), ср. бел. *рэзеда*; лтш. лит. *rezēda*; СМПП –;
 тюльпан – польск. лит. *tulipan* – *tulipan*, *tulipany*, *t'ul'p'an* (2), *tul'p'anu* (2), ср. бел. *цюльпан*; лтш. лит. *tulpe*; СМПП –;
 флокс – польск. лит. *floks* – *floksy/fl'oksy*, *floksy*, *fl'oksy*, ср. бел. *флѣкс*; лтш. лит. *floksis*; СМПП –;
 цинния – польск. лит. *cyنيا* – *cyńja*, *c'ĩńja*, *cyńe*, ср. бел. *цынія*; лтш. лит. *cinija*; СМПП –.

В.

нарцисс – польск. лит. *żonkil* – *narcys* (3), *narcyzy*, *narcysy*; ср. бел. *нарцыс/нарцыз*; СМПП –;
 гладиолус – польск. лит. *mieczyk* – *glad'i'ola*, *glad'ioły*, *gladeoły*, *glad'iołus*, *gladiołus*, *glad'iołusy*, ср. бел. *гладыёлус*; лтш. лит. *gladiola*; СМПП –;
 жасмин – польск. лит. *jaśmin* – *jaz'm'in*, *jas'm'iny*, *jas'm'en*, *żasm'in*, *żasm'en*, *ża'sm'in*, ср. бел. *язмін*, в Латг. *жасм'ин* (РС 2001: 48); СМПП –;
 левкой – польск. лит. *maciejka* – *mac'ola*, *mac'ola/nač'naja krasata*, *mateoły/nač'naja kra's'av'ica*, ср. бел. *мацыёла*; СМПП –.

Г.

анютины глазки – польск. лит. *bratki* – *bratek*, *bratek/brat'išek/bratk'i*, *bratk'i* (3), *brat'išk'i*, *br'ac'ik'i*, *ań'it'iny glask'i*, ср. бел. *браткі*; СМПП –;
 гвоздика – польск. лит. *goździk* – *goz'z'ik'i*, *göz'z'ik'i*, *gvoz'z'ika* (2), *gvaz'z'ička*, ср. бел. *гваздзік м / гваздзіка ж* (РС 2001: 240); СМПП *turecka gvoz'z'ika*;

душистый горошек – польск. лит. *grošzek pachnący* – *grošek* (2), *grošek paχnōncy* (2), *grošek paχñōncy*, *dušysty garošek*, ср. бел. *пахучы гарошак*; СМПП –;

ноготки, бархатцы – польск. лит. *nagietek* – *nag'etka*, *nagotk'i*, *nagatk'i*, *nagatk'i* (2), ср. бел. *нагатки*; СМПП *nag'etka* ж;

маргаритка – польск. лит. *stokrotka* – *stokrotka*, *margarytka*, ср. бел. *стакротка* /*маргарытка*; СМПП –;

шиповник – польск. лит. *róża polna* – *głuk/šypovnik*, *ž'ika ruža* (2), *šypovnik* (3), ср. бел. *шыпына/дзікая ружа*; СМПП *šypovnik/šypšnik*.

Названия зерновых

Названия зерновых, кроме гречихи, тождественны таковым в польском литературном языке или говорах этнической территории Польши, для которых характерно сужение гласного *e* > *y/ə* в предударной позиции – *pšyńica*, *pšėńica*. Гласный *o* в названии *овёс* произнесен с лабиализацией, что также свойственно польским коренным говорам, о чем было упомянуто выше. Название *ячмень* один раз произнесено с восточнославянским ударением – *jeńčt'eń*. Две женщины опознали *просо*, хотя это зерно в Латгалии не культивируется. Они сразу дополняли своё высказывание: *proso u nas v'ogul'e ni s'el'i* ‘просо у нас вообще не сеяли’, *ni s'al'i prosa* ‘не сеяли просо’, *proso ni s'el'i* ‘просо не сеяли’. Одна женщина из Резекне опознала это растение как коноплю – *kanapl'a*. Гречиха – *gryka* – получила восточнославянское название.

А.

пшеница – польск. лит. *pszenica* – *pšėńica*, *pšyńica* (2), *pšėńica*, *pšėńička*, ср. бел. *пшаніца*; СМПП –;

ячмень – польск. лит. *jęczmień* – *jeńčt'eń* (5), *jeńčt'eń*, ср. бел. *ячмень*; СМПП *jeńčt'eń*;

овёс – польск. лит. *owies* – *ov'es* (4), *ov'es* (2), ср. бел. *авёс*; СМПП *ov'os*;

просо – польск. лит. *proso* – *proso* (2), ср. бел. *проса*; лтш. лит. *prosa*; СМПП *prosa* ж.

В.

гречиха – польск. лит. *gryka* – *grečka* (3), *gr'ečka* (3), ср. бел. *грэчка*; СМПП –.

Названия сорняков

Сорняки в большинстве своём получили названия, тождественные польским – *konkol*, *oset*, *tak*, *blavatek*, *rovuj*, *końičyna*, *b'ala końičyna*, но довольно многочисленную группу составляют заимствования из восточнославянских языков / говоров – *v'ika*, *vas'il'ok*, *v'jun*, *v'ijun'ok*, *t'imaf'eješka*, *kl'ever*, *ščav'el'konsk'i*; некоторые фонетически или морфологически адаптированы: *końičyna*, *vas'il'ek*, *v'junek*. Куколь посевной, вика, тимофеевка оказались малоизвестными растениями – куколь опознали две женщины, вику и тимофеевку одна – из Краславы, родители которой имели собственное хозяйство.

А.

куколь посевной – польск. лит. *kaqkol* – *konkol'*, *koqkol*, ср. бел. *куколь*; СМПП –;

чертополох – польск. лит. *oset* – *oset*, *asat'a*, *z'at*, *z'adovnik* (3), ср. бел. *чартапалох*; СМПП *os'ot*;

Б.

мак – польск. лит. *tak* – *tak* (5), *tak'i*, ср. бел. *мак*; СМПП *tak*;

вика – польск. лит. *wyka* – *v'ika*, лтш. *vīķi*; СМПП –.

В.

василек – польск. лит. *chaber* – *blawatek*, *vas'il'ok/blawatek*, *vas'il'ek*, *vas'il'ok* (3), ср. бел. *васілёк/валошка*; латг. *vasilka*, *vuosilka* (Kalupē), *vosilka* (Izvaltā) (BVA 2112: 57; Jansone, Stafеcka 2013: 506), *vūšilka* (KIV II 546); СМПП *haber/vasilek/wołoszka*;

вьюнок – польск. лит. *powój* – *rovuj*, *v'junek*, *v'jun*, *vyj'un*, *v'ijun'ok*, ср. бел. *навой*; СМПП *рав'ituxa*;

timoфеевка – польск. лит. *tytotka* – *t'imaf'eješka* (1), ср. бел. *цімафееўка*, в Латг. *цімотка* (PC 2001: 126); СМПП –;

клевер – польск. лит. *biała koniczyna* – *b'ala końičyna*, *końičyna b'ala i čərv'oñiika*, *końičyna*, *kl'ever*, ср. бел. *дзяцелина/канюшына/трыліснік* (PC 2001: 78-81); СМПП –;

клевер – польск. лит. *czzerwona koniczyna* – *końičyna*, *końičynk'i*, *końičynu*, ср. бел. *канюшына/клевер*; вост. лтш. *klevers* (Jansone, Stafеcka 2013: 507); СМПП *końičyna* / *kañičyna* / *kañičyna*;

щавель конский – польск. лит. *szczaw koński* – *ščaf* (3), *końsk'i ščav'ik*, *ščav'el' konsk'i*, *k'is 'l'ica / ščav'el'*, ср. бел. *мчаўе конскае*; СМПП *ščav'uk / šča'uk*.

Многие названия растений, отмеченные нами в польский речи в Латгалии, существуют также в соседних балтийских говорах (*agrasta*, *agresta*, *agurks* с вариантами, *časnags*, *časnāgs*, *časnaks*, *časnāgs* и варианты, *cibulis / čibulis*, *gruša*, *gruža*, *gruška*, *klevers*, *šliva*, *šļivka*, *vasilka*, *vuosilka*, *vosilka*, *vīšņa*). В *Атласе балтийских языков* отмечены также другие славянизмы, которые в нашем материале отсутствуют, напр. тысячелистник – *kravņiks* (Рундены), *kravavņiks* (Пилда, Рундены), *krivaļņieki*, *kri'vavņiks* (Эзерниеки), *krivovka* (Шкяуне), *krovavņiki* (Мердзене, Пилда, Скайста) (BVA 2012: 65); шишка – *šiška / šišks* (Капины, Науене) (BVA 2012: 65); макушка – *makuška* (Краслава) (Jansone, Stafеcka 2013:509).

Из всех названий выделяются наименования цветов и некоторых овощей – они во всех бытующих в Латгалии языках сходны по форме и по значению.

Выводы

Названия, записанные от польскоязычных жителей Латгалии, чаще всего принадлежат польскому языку. Большую группу составляют названия, общие для польского и восточнославянских языков, среди которых особенно выделяются названия зерновых (все названия, кроме названия *рожь*, являются общими для польского и восточнославянских языков). Названия цветов относительно часто имеют восточнославянский вариант (может быть, они появились в тот период времени, когда наши собеседники достигли уже зрелого возраста). Наиболее многочисленную группу составляют названия, имеющие как польский, так и восточнославянский варианты, что свидетельствует о живом билингвизме информантов.

Состав названий растений на рассматриваемой территории ещё раз подтверждает живые языковые контакты жителей разных этносов. Так как на территории ВКЛ в значительной степени образовалась коммуникативная общность, сосуществующие языки испытывали взаимовлияние. Среди названий растений это влияние просуществовало десятки лет, что показывают более поздние названия, сходные с образцами в латышском литературном языке.

Plant Names Used by Polish Speaking People in Latgale

Summary

The article contains analysis of collection of plant names excerpted from records of spoken Polish of the Polish minority in Latgale. The material was collected in the years 1995–2000 around Rēzekne, Krāslava and Daugavpils. The research was based on *Questionnaire for the research of folk vocabulary. Volume III. Folk technology* by Witold Doroszewski, Wrocław 1958.

Six people were questioned. These were women born in 1914, 1922, 1924, 1931, 1940. All of them finished at least five years of education in a Polish school and their primary language was Polish. The informants spoke Russian and to a certain degree – Latvian, too. Therefore the basis for comparison was standard Polish, Polish language of Northern Borderland and Russian. In the case of some names Latvian and Belorussian languages were also taken into consideration because dialects of these languages occur in the researched area.

To the informants were shown 93 pictures connected with the following vocabulary: ‘Orchard, vegetable and flower garden’ and ‘Agriculture’. They recognized 70 plants, 23 remained unknown or recognized incorrectly. Names of fruit and vegetables, garden flowers, cereals, fodder plants, cereal weeds were divided into groups:

- a) Names identical with the Polish language (e.g. *jablko* ‘apple’, *fasol’a* ‘bean’, *salata* ‘lettuce’);
- b) Names common for the Polish language and Eastern-Slavonic dialects (e.g. *v’is’n’a*, *narcys*, *pšen’ica*, *ov’es*);
- c) Names borrowed from Eastern-Slavonic languages (e.g. *p’lers’ik’i*, *redyska*, *tykva*);
- d) Names appearing in two parallel versions – Polish and Eastern-Slavonic (e.g. *blavatek*, *vas’il’ok/blavatek*, *vas’il’ek*, *vas’il’ok*).

Conclusions: Names of plants obtained from Polish-speaking inhabitants of Latgale usually refer to Polish. Names common for the Polish language and Eastern-Slavonic languages are a large group (names of cereals). Names of garden flowers appear in the Eastern-Slavonic version quite frequently. The largest group contains names appearing both in Polish and Eastern-Slavonic version what shows lively bilingualism of the informants.

Употребляемые сокращения

бел. – белорусский
 лтш. – латышский
 латг. – латгальский
 польск. – польский

гов. – говор
 сел. – селонский
 ю. латг. – южнолатгальский
 русс. – русский
 лит. – литературный

Литература

- Бушмане 2006** – Бушмане, Бригита. Славизм *kāpuosti* в названиях латышских блюд. *Acta Baltico-Slavica*. Warszawa, 2006, s. 233–240.
- BVA 2012** – *Baltu valodu atlants. Leksika. Flora / Baltų kalbų atlasas. Leksika. Flora / Atlas of the Baltic Languages. Lexis. Flora*. Editing and introduction by: A. Stafecka, D. Mikulėnienė. Map commentaries by: I. Jansone, A. Stafecka, R. Bakšienė, A. Leskauskaitė, J. Meiliūnaitė. Map computer graphics by E. Trumpa, L. Geržotaitė; L. Markus-Narvila. Etymological references compiled by S. Ambrazas, R. Kregždys. – Riga / Vilnius: The University of Latvia, The Latvian Language Institute of the University of Latvia / The Institute of the Lithuanian Language, 2012.
- Dejna 1993** – Dejna, Karol. *Dialekty polskie*, Wydanie II, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1993..
- Doroszewski 1958** – Doroszewski, Witold. *Kwestionariusz do badań słownictwa ludowego. Zeszyt III*. Technika ludowa, Wrocław, 1958.
- Jansone, Stafecka 2013** – Jansone, Ilga; Stafecka, Anna. *Atlas of the Baltic languages: plant names of Slavonic origin. Acta Baltico-Slavica*, t. 37. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 499–513.
- KIV** – Reķēna, Antoņina. *Kalupes izloksnes vārdnīca*. 1.–2. sēj. Rīga: Latviešu valodas institūts, 1998.
- Kunicka 2013** – Kunicka, Kristine. Nazwy naczyń stołowych i sztucców w mowie łatgalskich Polaków. *Acta Baltico-Slavica*, t. 37. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 449–458.
- LVDA 1999** – *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Darba zin. vad. B. Laumane. Rīga: Zinātne, 1999.
- Mežs, Németh 2014** – Mežs, Ilmārs; Nēmets, Ādams (Ādām Németh). 1935. gada tautskaites datu pielāgojums rajonu un mūsdienų pagastu iedalījuma. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. A daļa. 2014, 68. sēj., 3./4. nr., 61–84.
- Szcześniak 2008** – Szcześniak, Krystyna. *Świat roślin światem ludzi na pograniczu wschodniej i zachodniej Słowiańszczyzny*. Gdańsk, 2008.
- Лаумане 1977** – Лаумане, Бенита. Лексический материал *Диалектологического атласа латышского языка*, отражающий латышско-русско-белорусско-польские контакты. *Контакты латышского языка*. Рига: Зинатне, с. 48–95.
- РС 2001** – *Расліны свет. Тэматычны слоўнік*. Мінск: Беларуская навука, 2001.

Список информантов

Информантка № 1, родилась в 1914 г. в Грышканах. Ее родители работали в поместье Жилинских. Окончила польскую школу. С родителями разговаривала по-русски, с мужем – по-польски, с детьми сначала по-польски, потом по-русски.

Информантка № 2, родилась в 1924 г. в Резекне. Закончила 7 классов польской школы. Потом училась в хозяйственной школе в Абрене, где обучение велось на латышском языке. Всю жизнь работала в сельском хозяйстве. С детьми до начала их школьного обучения разговаривала по-польски.

Информантка № 3, родилась в 1931 г. в Янополе близ Резекне. Ее родители работали в поместье Ромеров, у которых ее отец арендовал землю. Окончила 7 классов польской школы. Дома всегда разговаривали по-польски. С детьми до начала их школьного обучения разговаривала по-польски. Работала на почте. Знала латышский язык.

Информантка № 4, родилась в 1940 г. в Резекне. Деды и родители были поляками. Домашним языком до сих пор является польский. Окончила русскую школу. Владеет русским и латышским языками.

Информантка № 5, родилась в 1940 г. в Краславе. Окончила один класс польской школы, учебу продолжала в русской. Родственники из Польши присылали ей книги и прессу на польском языке. С матерью до 1985 года разговаривала по-польски.

Информантка № 6, родилась в 1922 г. в Краславе, где прожила всю жизнь. Окончила польскую школу и латышскую гимназию. По происхождению дворянка. Домашним языком был польский. Всю жизнь с сыновьями разговаривала по-польски, с невестками и внуками по-латышски.

VALODNIECĪBAS BIBLIOGRĀFIJA 2013

Grāmatas, brošūras 2013

- Acta Linguistica Lithuanica, LXVI.* Vyr. red. G. Blažienė. Lietuvių kalbos institutas, 2013, pl. 192. ISBN 9771648444013.
- Acta Linguistica Lithuanica, LXVIII.* Vyr. red. G. Blažienė. Lietuvių kalbos institutas, 2013, pl. 168. ISBN 9771648444013.
- Akadēmiskie raksti 4 sējumos "Latvieši un Latvija", I sējums "Latvieši".* Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 528 lpp. ISBN 9789934811494.
- Aktuālas problēmas literatūras zinātnē.* Rakstu krājums, 18. Atb. red. Edgars Lāms. Liepāja: LiePA, 2013, 367 lpp. ISSN 1407-4729.
- Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē.* Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Red. kol.: Juris Balduncīks, Ojārs Bušs, Iveta Pūtele, Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 176 lpp. ISBN 9789984742724.
- Angļu un latviešu sakāmvasārdi un parunas.* = *English & Latvian proverbs and sayings.* Sast. Gunta Štrauhmane. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 271 lpp. ISBN 9789934014574.
- Angļu-latviešu mācību vārdnīca.* = *English-Latvian Learner's Dictionary.* Jauns izdevums, papildināts ar latviešu-angļu vārdu rādītāju. / Password. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 992 lpp. ISBN 9789984220758.
- Angļu-latviešu vārdnīca.* = *English-Latvian Dictionary.* Ap 50 000 šķirkļu un 160 000 tulkotu leksikas vienību. Sast. Dzintra Kalniņa; red. Dace Morica. Rīga: Avots, 2013, 1471 lpp. ISBN 9789984859798.
- Anspoka, Zenta; Birzgale, Egina; Siliņa-Jasjukeviča, Gunta. *Latviešu valoda 3. klasei : interaktīvās darblapas.* Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD. ISBN 9789984113524.
- Anspoka, Zenta; Birzgale, Egina; Siliņa-Jasjukeviča, Gunta. *Latviešu valoda 4. klasei : interaktīvās darblapas.* Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD. ISBN 9789984113531.
- Anspoka, Zenta. *Latviešu valoda 1. klasei : digitālā mācību grāmata.* 1. izd. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD. ISBN 9789984114811.
- Anspoka, Zenta. *Latviešu valoda 1. klasei.* 1. daļa. Rīga: Lielvārds, 2013, 160 lpp. ISBN 9789984113579. [Arī elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>).
- Anspoka, Zenta; Dambe, Zaiga; Marševska, Iveta. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 1. klasei.* Red. Skaidrīte Ivanišaka; proj. vad. Vineta

- Vaivade. / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 256 lpp. ISBN 9789984815855. Pirmā nodaļa pieejama: http://www.valoda.lv/downloadDoc_851/mid_522 (saite skatīta 03.10.2013.).
- Anspoka, Zenta; Dambe, Zaiga; Marševska, Iveta. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 1. klase. Darba burtnīca 1.* Red. Skaidrīte Ivaniška; proj. vad. Vineta Vaivade. / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013. ISBN 9789984815879.
- Anspoka, Zenta; Dambe, Zaiga; Marševska, Iveta. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 1. klase. Darba burtnīca 2.* Red. Skaidrīte Ivaniška; proj. vad. Vineta Vaivade. / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 60 lpp. ISBN 9789984815886.
- Anspoka, Zenta; Helmane, Ineta. *Sākumskolas skolotāja grāmata 1. klasei.* Metodiskais līdzeklis. Lielvārde: Lielvārds, 2013. 1 CD. ISBN 9789984113616.
- Anspoka, Zenta; Miņina, Maija. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 5. klase. Skolotāja grāmata.* / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas apguves valsts aģentūra, 2013, 68 lpp. ISBN 9789984815213.
- Arturs Ozols (1912–1964). *In honorem.* Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 186 lpp. ISBN 9789984457666.
- Atbalsta materiāls skolotājiem darbam ar interaktīvu mācību materiālu izglītojamo aktīvās runas un lasīšanas spēju attīstīšanai izglītojamiem ar vairākiem smagiem attīstības traucējumiem.* Rokasgrāmata skolotājiem. Aut. kol.: D. Bethere, A. Līdaka, A. Plostniece u. c. / Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorija. Rīga: VISC, 2013, 36 lpp. Eiropas Sociālā fonda projekts “Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” (vienošanās Nr.2010/0330/1DP/1.2.2.4.1/10/IPIA/VIAA/001). ISBN 9789984573793.
- Baltic Journal of English Language, Literature and Culture.* Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, pp. 124. ISSN 1691-9971. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJEL-LC-III-internet_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).
- Baltistica, XLVIII(1) 2013.* Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, pl. 153. ISSN 0132-6503. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/current/showToc> (saite skatīta 31.10.2013.).
- Baltistica, XLVIII(2) 2013.* Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, pl. 344. ISSN 0132-6503. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108> (saite skatīta 10.09.2014.).

- Baltu filoloģija, XXI (1) 2012.* Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 96 lpp. ISBN 9789984456492, ISSN 1691-0036. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Baltu filoloģija, XXI (1) 2013.* Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 126 lpp. ISBN 9789984457857, ISSN 1691-0036. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Baltu filoloģija, XXI (2) 2012.* Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 109 lpp. ISBN 9789984457307, ISSN 1691-0036. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 71 lpp. ISBN 9789984742694. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages. : Leksika. = Leksika. = Lexis. 1 : Flora.* / Lietuvių kalbos institutas, Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts. Sast. = Sud. = Ed. by: Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Rec. = Rec. = Rev.: Prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, Dr. habil. philol. Ojārs Bušs. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 568. ISBN 9786094111006.
- Bārbera, Nikola; Mjūra, Mērija. *Mūzikas pasaule : enciklopēdija.* No angļu val. tulk. Zane Rozenberga. Rīga: Zvaigzne ABC, [b.g.], 94 lpp. (Muzikālo terminu vārdnīca : 84.–87. lpp.) ISBN 998417932X.
- Butkus, Alvīdas. *Lietuvių-latvių kalbų vadovas. = Lietuviešu-latviešu ceļvedis.* Aesti, 2013, 256 lpp. ISBN 9789986884316.
- Cīrule, Zaiga; Cīrule, Nora; Cīrulis, Raitis. *Mums kopā izdosies! : nodarbības bērnu valodas attīstībā.* 1. daļa. Patskaņi un divskaņi. Red. Rita Cimdiņa; datorgrafika Arta Muceniece. Rīga: RaKa, 2013, 29 lpp. + [48] lpp. ISBN 9789984462974.
- Česko-lotyšsko-litevská konverzace. = Čehu-latviešu-lietuviešu sarunvārdnīca. = Čekų-latvių-lietuviių kalbų vadovas.* Precizēts un papildināts izdevums Denisas Šeļeliovas vadībā. (Denisa Šeļeyová, Alberts Sarkanis,

- Alvydas Butkus). Čehu-latviešu klubs (“Česko-lotyšský klub”). Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 216 lpp. ISBN 9789934817298.
49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts.* Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 25 lpp. ISBN 9789934838705. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Darnioji daugiakalbystē. = Sustainable Multilingualism.* Periodinis mokslo žurnālas. = Biannual Scientific Journal. 2/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013. e-ISSN 2335-2027. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/issue/view/2> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Darnioji daugiakalbystē. = Sustainable Multilingualism.* Periodinis mokslo žurnālas. = Biannual Scientific Journal. 3/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013. e-ISSN 2335-2027. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/index> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Daugavpils Universitātes 54. starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. = Proceedings of the 54th International Scientific Conference of Daugavpils University.* Sast. Inese Zuģicka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 940 lpp. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/54konf_proceedings.pdf (saite skatīta 01.11.2013.). ISBN 9789984146133.
- Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. = Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University. 2013. gada 10.–12. aprīlī.* Atbildīgā par izd. = Resp. Ed. Inese Zuģicka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 196 lpp. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.). ISBN 9789984146126.
- Dreijers, Guntars. *Grotesque in English and Latvian Target Texts (Establishing Contrasts with Charles Baudelaire’s Source Texts).* = *Groteska angļu un latviešu mērķtekstos (sastatījumā ar Šarla Bodlēra avottekstiem).* Promotional paper. Scientific advisor Jānis Sīlis. Ventpils: Ventpils University College, 2014, 282 p. + 1 CD.
- Dubova, Agnese. *Politiskās jomas svešvārdi vācu 20. gadsimta leksikogrāfiskajos avotos sastatījumā ar latviešu valodu. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē, apakšnozare: ģermāņu valodniecība.* Rec.: Ina Druvieta, Ojārs Bušs, Ineta Balode; Latvijas Universitāte. Humanitāro zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 159 lpp. + piel. 1 sēj.; CD.

- Dzintars, Normunds. *Latviešu valodas mācību satura attīstība pamatskolā no 1940. gada līdz 1991. gadam: lingvodidaktiskais aspekts. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības nozares lietišķās valodniecības apakšnozarē.* = *Development of the content of Latvian language subject for primary school from 1940 to 1991: the linguodidactic aspect. Summary of the Doctoral Thesis.* Liepāja: Liepājas Universitāte, 2013, 109 lpp. ISBN 9789934522116.
- Dzintars, Normunds. *Latviešu valodas mācību satura attīstība pamatskolā no 1940. gada līdz 1991. gadam: lingvodidaktiskais aspekts. Promocijas darbs filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības nozares lietišķās valodniecības apakšnozarē.* Darba zin. vad. Diāna Laiveniece. Liepāja: Liepājas Universitāte, 2013, 234 lpp.
- Dzīves dziesma sarkanā: Ofārs Vācietis un viņa laiks.* Zinātnisku rakstu krājums. Sast. Ausma Cimdīņa. / Latvijas Universitāte. Humanitāro zinātņu fakultāte. / Latviešu pamattekstu pētījumi. Rīga: Zinātne, 2013, 287 lpp., [8] lpp. ISBN 9789984879550.
- Education and power: historical perspectives. Abstracts. International Standing Conference for the History of Education (ISCHE), Riga, August 21–24, 2013.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 216 p. ISBN 9789934517082.
- English-Latvian dictionary.* = *Angļu-latviešu vārdnīca.* Ap 50 000 šķirkļu un 160 000 tulkotu leksikas vienību. Sast. Dzintra Kalniņa. Rīga: Avots, 2013, 1472 lpp. ISBN 9789984859798.
- Franču-latviešu sarunvārdnīca.* / Dorling Kindersley Ceļvedis. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 144 lpp. ISBN 9789984228082.
- Gooden, Philip; Lewis, Peter. *Idiomantics: The Weird World of Popular Phrases.* / Bloomsbury. A & C Black, 2013, pp. 256. ISBN 9781408151440.
- Gridina, Jeļena. *Franču un itāļu valodas paralēlā apguve. Stratēģijas un paņēmieni.* = *Apprentissage parallèle du français et de l'italien : stratégies et outils.* = *Apprendimento parallelo del francese e dell'italiano : strategie e strumenti.* Mācību līdzeklis. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 172 lpp. ISBN 9789984456966.
- Humanities and Social Sciences. Latvia. Vol. 21, Issue 1 (Spring–Summer 2013).* Gen. Ed. Viesturs Pauls Karnups. Rīga: University of Latvia, 2013. Pieejams: <http://www.lu.lv/apgads/izdevumi/elektroniskie-izdevumi/zurnali-un-periodiskie-izdevumi/humanities-and-social-sciences-latvia/volume-21-issue-1-spring-summer-2013/> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Humanities and Social Sciences. Latvia. Vol. 21, Issue 2 (Spring–Summer 2013).* Gen. Ed. Viesturs Pauls Karnups. Rīga: University of Latvia, 2013. Pieejams: <http://www.lu.lv/apgads/izdevumi/elektroniskie-izdevumi/zurnali-un-periodiskie-izdevumi/humanities-and-social-sciences-latvia/volume-21-issue-2-spring-summer-2013/> (saite skatīta 10.09.2014.).

izdevumi/zurnali-un-periodiskie-izdevumi/humanities-and-social-sciences-latvia/volume-21-issue-2-autumn-winter-2013/ (saite skatīta 10.09.2014.).

Igauņu-latviešu vārdnīca. = *Eesti-lätti sõnaraamant.* = *Estonian-Latvian dictionary.* Elektroniskās vārdnīcas testa versija pieejama: <http://www.ee-lv.lv/lv/vardnica> (saite skatīta 03.10.2013.).

Ilustrētā angļu-latviešu vārdnīca bērniem. = *Oxford's children visual dictionary.* Latv. tekstu sagatavojusi Santa Andersone; red. Ilze Collenkopfa. Rīga: Egmont Latvija, 2013, 127 lpp. ISBN 9789984439204.

Indričāne, Inese. *Latviešu valodas nebalsīgo troksneņu akustisks un auditīvs raksturojums. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu sinhroniskās valodniecības apakšnozarē.* Zin. vad. Juris Grigorjevs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 150 lpp. + piel. 266 lpp.; 1 CD.

Indričāne, Inese. *Latviešu valodas nebalsīgo troksneņu akustisks un auditīvs raksturojums. Promocijas darba kopsavilkums. Filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē. Apakšnozare: latviešu sinhroniskā valodniecība.* = *Acoustic and auditory characteristics of the Latvian voiceless obstruents. Summary of doctoral thesis. Submitted for the Conferment of the Doctoral Degree in Philology. Linguistics: Latvian Synchronic Linguistics.* Darba zin. vad. Juris Grigorjevs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 106 lpp.

International Symposium "Language for International Communication: linking interdisciplinary perspectives". 2nd International symposium "Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives". 23–24 May 2013, Riga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics, Faculty of Humanities, University of Latvia. Editor-in-chief: Andrejs Veisbergs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 78. ISBN 9789984457185.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 2. klase. Skolotāja grāmata.* / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 77 lpp. ISBN 9789984462622.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 3. klase. Darba burtņīca. 1. daļa.* / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 64 lpp. ISBN 9789984462912.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 3. klase. Mācību grāmata. 1. daļa.* / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 115 lpp. ISBN 9789984462905.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 1. klase. Skolotāja grāmata.* Red. Rita Cimdiņa; galv. red. Vilnis Purēns. / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 116 lpp. ISBN 9789984462370.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 2. klase. Mācību grāmata. 2. daļa.* / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 84 lpp. ISBN 9789984462530.

Irbe, Iveta; Vilciņa, Inita. *Latviešu valoda : 3. klase. Darba burtņīca. 2. daļa.* / Lai veicas. Rīga: RaKa, 2013, 66 lpp. ISBN 9789984463001.

- Isajeva, Elvīra; Pitkeviča, Gaļina; Novika, Marina. *Krievu valodas kā svešvalodas pedagogu metodisko kompetenču pilnveide profesionālajā izglītībā*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 163 lpp. ISBN 9789934527012. ESF projekts "Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīgā izglītībā mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana".
- Journal of Baltic Studies. aabs* Volume 44, Issue 1, 2013. Routledge. ISSN 0162-9778 (Print), 1751-7877 (Online). Available: <http://www.tandfonline.com/toc/rbal20/44/1> (saite skatīta 31.10.2013.).
- Journal of Baltic Studies. aabs* Volume 44, Issue 2, 2013. Routledge. ISSN 0162-9778 (Print), 1751-7877 (Online). Available: <http://www.tandfonline.com/toc/rbal20/44/2> (saite skatīta 31.10.2013.).
- Journal of Baltic Studies. aabs* Volume 44, Issue 3, 2013. Routledge. ISSN 0162-9778 (Print), 1751-7877 (Online). Available: <http://www.tandfonline.com/toc/rbal20/44/3> (saite skatīta 31.10.2013.).
- Journal of Comparative studies. No. 1 (30). Tulkojumzinātne. = Translation studies. / Komparatīvistikas almanahs*. Red. Ilze Kačāne un Oksana Komarova. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 174 lpp. ISSN 2255-9388, ISBN 9789984146225.
- Journal of Comparative studies. No. 2 (30). "Atkusnis" kā padomju kultūras fenomenas. = "Thaw" as a Phenomenon of Soviet Culture*. Red. Žans Badins. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 244 lpp. ISSN 2255-9388, ISBN 9789984146447.
- Kapenieks, Krišs. *Kursenieku etniskā kopiena XIX gadsimta beigās – XX gadsimta pirmajā pusē : skaits, izvietojums, vēstures procesi. Promocijas darba kopsavilkums doktora grāda iegūšanai vēstures nozarē. Apakšnozare: vispārīgā vēsture. = Curonian ethnic community at the end of 19th century – 1st half of 20th century*. (Darba zin. vad. Ēriks Jēkabsons) Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 53 lpp. ISBN 9789984457215.
- Kaunatys vītu vuorđu stuosti*. Bilingvals izzīnis i muoceibu materials. Rēzeknis Augstskolas folklorys ekspedicejis materiali. (DVD) Rēzeknis Augstskola, 2013.
- Kārklīņa, Silvija. *Valodu mācīšanās atbalsts un tā vadība neformālajā pieaugušo izglītībā Latvijā. Promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai vadībinātnē. Apakšnozare: izglītības vadība*. (Darba zin. vad. Ilze Ivanova.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 215 lpp. + 1 CD.
- Kārklīņa, Silvija. *Valodu mācīšanās atbalsts un tā vadība neformālajā pieaugušo izglītībā Latvijā. Promocijas darba kopsavilkums doktora grāda iegūšanai vadībinātnes nozarē. Apakšnozare: izglītības vadība*. (Darba zin. vad. Ilze Ivanova.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 67 lpp. ISBN 9789984457239.
- Kļave, Evija; Šūpule, Inese. *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. Latvijas Universitāte, 2013, 100 lpp. ISBN 9789984457079.

- Koluža, Rūta. *Palīdzi, māsiņ!* Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 112 lpp. [Vispopulārākā latviešu valodas pareizrakstības rokasgrāmata. Kopš 1995. gada izdota 20 000 eksemplāru tirāžā.] ISBN 9789984365271.
- Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas.* = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания.* = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics.* *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem.* = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013.* Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintara Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 182 lpp. ISBN 9789984457253.
- Krasovska, Elīna. *Metonīmija un figuratīvā domāšana: kognitīvās stilistikas pieeja. Promocijas darbs mākslas doktora zinātniskā grāda iegūšanai apakšnozārē “Kultūras teorija” : kopsavilkums.* = *Metonymy and figurative thinking: a cognitive stylistic approach. Doctoral thesis for acquisition of the PhD degree in arts: theory of culture : summary.* (Darba zin. vad. Anita Načisčione.) Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2013, 90 lpp. ISBN 9789934140242.
- Krasovska, Elīna. *Metonīmija un figuratīvā domāšana: kognitīvās stilistikas pieeja. Promocijas darbs mākslas doktora zinātniskā grāda iegūšanai apakšnozārē “Kultūras teorija”.* (Darba zin. vad. Anita Načisčione.) Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2013, 207 lpp.
- Kuplā, Ieva. *Kustības verbu daudznozīmība latviešu valodā. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu sinhroniskās valodniecības apakšnozārē.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 283 lpp.
- Kuplā, Ieva. *Kustības verbu daudznozīmība latviešu valodā. Promocijas darba kopsavilkums. Filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē. Apakšnozāre: latviešu sinhroniskā valodniecība.* = *Polysemy of the verbs of movement in the Latvian language. Summary of the Doctoral thesis. Submitted for the Conferment of the Doctoral Degree in Philology. Linguistics: Latvian Synchronic Linguistics.* (Darba zin. vad. Ilze Lokmane.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 145 lpp.
- Laiveniece, Diāna. *Zinātniskās rakstīšanas skola.* Rec. Arvils Šalme, Normunds Dzintars; lit. red. Anita Helviga. / Liepājas Universitāte. Liepāja: LiePA, 2014, 150 lpp. ISBN 9789934522253.
- Latgale etniskā un kultūrvēsturiskā skatījumā.* Redkol.: Zaiga Ikere, Irēna Saleniece, Džefrijs Sveins, Vilma Šaudiņa, Velga Vēvere; latv. teksta red. Rudīte Rinkeviča; angļu teksta red. Sandara Meškova; kr. teksta

red. Elvīra Isajeva. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 134 lpp. 9789984146461.

Latgališu skolu suokumam Sibīrī – 90. 6. storptautyskuo latgalistikys konferenčes programma i referatu tezis. Ačynskys, Lelais Ulujš, Byčki, Anašš (Krīveja, Krasnojarskys nūvods) 2013. goda 19.–25. augusts. Red. kolegeja: A. Andronovs, L. Leikuma, A. Ugainovs. / Krasnojarskys nūvoda regionaluo sabīdriskuo organizaceja “Latgališu Kulturyš centrs”. Latvejis Universitate. Sanktpīterburgys vaļšts universitate. Reiga: Latvejis Universitatis Humanitarūs zynuotņū fakultate, 2013, 52 lpp. ISBN 9789934838712.

Latviešu valoda. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. / Valsts valodas komisija. Red. Ieva Jansone. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 477 lpp. ISBN 9789984457659.

Latviešu valodas dialektu atlants. Fonētika. = The Atlas of the Latvian Dialects. Phonetics. Izstrādājis un publicēšanai sagat. Alberts Sarkanis; rec.: Benita Laumane, Rīma Bakšiene, Asta Leskauskaitē; proj. vad. Anna Stafecka. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 304 lpp.; krāsainas kartes (187.–304. lpp.). Pielikums: Izlokšņu tīkla trafarets. ISBN 9789984742687.

Latviešu valodas gramatika. Autori: Ilze Auziņa, Ieva Brenķe, Juris Grigorjevs, Inese Indričāne, Baiba Ivulāne, Andra Kalnača, Linda Lauze, Ilze Lokmane, Dace Markus, Daina Nītiņa, Gunta Smiltņiece, Baiba Valkovska, Anna Vulāne. Rec.: Trevors Gārts Fennels, Igors Koškins, Ieva Ozola, Andrejs Veisbergs. Sagatavota *Dr.habil.philol.* Dainas Nītiņas (līdz 2012) un *Dr. philol.* Jura Grigorjeva (no 2012) vadībā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 1024 lpp. ISBN 9789984742700.

Latviešu valodas gramatika. Morfoloģija. Pārskats par vārdšķirām tabulās un shēmās. / Špikeris. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 24 lpp. ISBN 9789934033308.

Latviešu valodas vārdnīca : 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Autoru kol.: Rīta Bāliņa, Inese Ēdelmane, Ilga Grase, Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Valentīna Skujiņa, Dorisa Šnē; red. Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Dorisa Šnē. 2. izd. Rīga: Avots, 2013 (Rēzekne: Latgales drukā), 1210 lpp. ISBN 998475779X.

Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Atkārtots izdevums. Rīga: Avots, 2013, 1216 lpp. ISBN 9789984757797.

Latviešu-lietuviešu sarunvārdnīca. = Latvišku-lietuvišku pasikalbėjimų knygelė. Sast. Laimutis Markunas. Rīga: Avots, 2013, 224 lpp. ISBN 9789984859811.

Latvijas vietvārdu vārdnīca. R. Sast.: Laimute Balode, Dzintra Hirša, Ojārs Bušs; iekļauti arī materiāli no Jāņa Endzelīna manuskripta. Atb. red. Ojārs Bušs; rec. Benita Laumane un Lembits Vaba. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, LXXI, 536 lpp. ISBN 9789984742717.

- =====
- Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa. Sociālās un humanitārās zinātnes.* = Section A. *Humanities and social sciences.* 67. sēj. Nr. 1/2. Galv. red. Arno Jundze. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 106 lpp. ISSN 1407-0081. Pieejams (daļās): http://www.lza.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=1682&Itemid=400 (saite skatīta 11.10.2013.).
- Laumane, Benita. *Jūra latviešu valodā un foklorā: etnolingvistiskais aspekts.* Rec.: Beatrise Reidzāne, Daļa Kiseļūnaite. Liepāja: LiePA, 2013, 403 lpp. ISBN 9789984864891.
- Lazūņu šnektos tekstai.* / Tarmiu tekstynas. Sudarytojos, įvado ir komentaru autorės: Jurgita Jaroslavienė, Nijolė Tuomienė; rec.: Vytautas Kardeelis, Regina Rinkauskienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 152 p. + 1 garso diskas (CD). ISBN 9786094110894.
- Letonikas piektais kongress. Rīga, 2013. gada 28.–30. oktobris. Plenārsēžu materiāli.* Red. kol. priekšsēdētājs Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 392 lpp. ISBN 9789934837326.
- Lietuvių kalbos žodynas.* T. I–XX, 1941–2002. 2-asis elektroninis leidinys. Vyr. red. Gertrūda Naktinienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013. [elektroniskais resurss] Pieejams: <http://www.lkz.lt/dzl.php> (saite skatīta 15.09.2014.).
- Linguistica Lettica.* Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Red. kol.: Aleksejs Andronovs, Laimute Balode, Ojārs Bušs, Ina Druvieta, Trevors Fennels, Ilga Jansone, Daina Nītiņa, Anna Stafeca, Agris Timuška, Lembits Vaba, Bernhards Velhli, Andrejs Veisbergs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 304 lpp. ISSN 1407-1932.
- Linguistica Uralica.* Vol. 49, Issue 1–4, 2013. Estonian Academy of Sciences (Eesti Teaduste Akadeemia). ISSN 1736-7506. Pieejams: <http://www.kirj.ee/21775/?lang=> (saite skatīta 31.10.2013.).
- Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra.* Sast. un red.: Renāte Blumberga, Tapio Mekeleinens, Karls Pajusalu; latviešu izdevuma zin. red. Renāte Blumberga; latv. val. red. Gundega Blumberga; lībiešu val. konsultants Valts Ernštreits; tulk. no ig. val. Renāte Blumberga, Valts Ernštreits; tulk. no somu val. Renāte Blumberga. Rīga: Līvo Kultūr si-dām, 2013, 544 lpp. ISBN 9789984497303.
- LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte zinātnei un izglītībai : PPMF 30.* Rakstu krājums. Sast.: Aīda Krūze, Ērika Lanka, Jānis Aizpurs; red.: Ruta Puriņa. Gita Bērziņa. / Latvijas Universitāte. Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 408 lpp.
- Marševska, Iveta; Neilande, Svetlana. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā : 9. klase : Skolotāja grāmata.* / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 128 lpp. ISBN 9789934815732. Pieejams: http://www.valoda.lv/downloadDoc_848/mid_522 (saite skatīta 03.10.2013.).

- Marševska, Iveta; Neilande, Svetlana. *Latviešu valoda mazākumtautību skolā. 9. klase.* / LAT 2. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 136 lpp. ISBN 9789984815695.
- Mohr, Melissa. *Holy Sh*t. A Brief History of Swearing.* Oxford University Press, 2013, pp. 256. ISBN 9780199742677.
- Ozola, Inita. *Radošā latviešu valoda ne tikai latviešu valodas stundām.* 50 darba lapas, gatavojoties vidusskolas eksāmenam. Red. Rita Cimdiņa; galv. red. Vilnis Purēns. Rīga: RaKa, 2013, 110 lpp. ISBN 9789984462639.
1. starptautiskā zinātniskā konference “Autors. Teksts. Laikmets 1.” : Zinātnisko rakstu krājums. Sast. un zin. red. Sandra Ratniece. / Rēzeknes Augstskolas Reģionālistikas zinātniskais institūts. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 136 lpp. ISSN 2255-9272, ISBN 9789984726589.
1. starptautiskā konference “Konteksta nozīmīgums mūsdienu humanitārajās zinātnēs” : 2013. gada 9.–10. maijs. Redkol.: Gunta Ločmele, Valdis Muktupāvels, Rozanna Kurpniece, Ieva Sproģe, Inta Urbanoviča, Marija Lapaine, Helēna Ģizeleza. / Latvijas Universitāte. Humanitāro zinātņu fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 33 lpp. ISBN 9789984457109.
- Pereltsvaig, Asya. *Languages of the World. An Introduction.* Cambridge University Press, 2013, pp. 294. ISBN 9780521175777.
- Rapa, Sanda. *Ģeogrāfiskās nomenklatūras vārdi latviešu toponīnijā. Promocijas darba kopsavilkums. Filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozarē. Apakšnozare: latviešu diahroniskā valodniecība.* = *Generic terms in the Latvian toponymy. Summary of Doctoral Thesis. Submitted for the degree Doctor of Philology. Subfield of Latvian Diachronic Linguistics.* (Darba zin. vad. Ojārs Bušs.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 94 lpp.
- Raščevska, Malgožata; Mencis, Jānis; Paegle, Dzintra; Koļesovs, Aleksandrs; Kaminska, Irina; Niedre, Rita. *Latviešu valodas un matemātikas sasniegumu testa (LMST-II) interpretācijas rokasgrāmata.* Projekta zin. vad. Malgožata Raščevska. / Latvijā standartizēto psiholoģiskās izpētes testu interpretācijas rokasgrāmatu sērija; 4. grāmata. Rīga: Valsts izglītības saturs centrs, Latvijas Universitāte, 2013, 178 lpp. ISBN 9789984573687.
- Raščevska, Malgožata; Paegle, Dzintra; Mencis, Jānis (jun.). *Latviešu valodas un matemātikas sasniegumu testu (LMST-II) vadīšanas rokasgrāmata.* 2. izd. Teksta red. Dzintra Paegle. Rīga: Latvijas Psihologu apvienība, Latvijas Universitāte, 2013, 120 lpp. Svītru kods 0313003208.
- Rīgas teksts. Augusta Deglava romānam “Rīga” 100.* Zinātnisku rakstu krājums. Sast. Ausma Cimdiņa; redkol.: Ausma Cimdiņa, Silvestrs Gaižūns, Anna Katrīna Īzaka, Benedikts Kalnačs, Ojārs Lāms, Jānis Stradiņš. Rīga: Zinātne, 2013, 275 lpp. ISBN 9789984879376.

- Romane, Anita. *Latviešu valodas rokasgrāmata. : Pareizrakstība. Valodas kultūra. Gramatika. Fonētika. Stilistika.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 114 lpp. ISBN 9789984376575.
- Roziņa, Gunta. *Banking and Finance Discourse: Towards Metaphor in Use.* Gen. ed. Sharon Burton, scientific ed. Andrejs Veisbergs, Indra Karapetjana, ed. Vilma Rapa. / University of Latvia, Faculty of Humanities, Department of English Studies. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, pp. 152. ISBN 9789984457680.
- Rusistica Latviensis 4. Латвия – Россия – Италия : кросскультурные мотивы в европейском контексте : сборник научных материалов и статей. = Latvija – Krievija – Itālija : multikultūras motīvi Eiropas kontekstā. Zinātnisku materiālu un rakstu krājums.* Redkol.: Tatjana Čarjkova, Ausma Cimdiņa, Fjodors Fjodorovs, Bronislava Kerbelite, Irina Kilmoja, Rozanna Kurpniece, Janīna Kursīte-Pakule, Barbara Lonkvista, Larisa Ļapina, Marija Sančesa Puiga, Ludmila Sproģe, Natalja Šroma. / Latvijas Universitāte. Rusistikas Centrs. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2013, 120 lpp. ISBN 9789984456867.
- Rūdolfs Blaumanis: teksts un konteksts.* Sast. un zin. red. Ieva Kalniņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 487 lpp. ISBN 9789984457819.
- Small, Helen. *The value of the Humanities.* First edition. / The Literary agenda series. Oxford: Oxford University Press, 2013, pp. 204. ISBN 9780199683864.
- Starp tevi un mani ir valoda.* Skolēnu radošo darbu krājums. Red. un proj. vad. Velga Līcīte. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 162 lpp. ISBN 9789984815800.
- Strods, Pīters. *Pareizrakstības vordneica.* Korektore Valentīna Unda. Atkārtotais izdevums. Rēzekne: Latgolas kultūras centra izdevniecība, 2013, 402 lpp. ISBN 9789984292281. Pieejams: <http://ldb.lv/pspv/#/2/> (saite skatīta 02.10.2013.).
- Šlāpīns, Ilmārs. *Jauno latviešu valoda.* Māksl. Armīns Ozoliņš. / Satori bibliotēka. Rīga: Ascendum, 2013, 173 lpp. ISBN 9789934843518.
- Špiks.* Latviešu valoda. / Špikeris kabatā. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013, 40 lpp. ISBN 9789984373924.
- Štoka, Ināra. *Lasīt, rakstīt mācos es : darba lapas.* Rīga: RaKa, 2013, 47 lpp. ISBN 9789984462899.
- Štoka, Ināra. *Lasīt, rakstīt mācos es : skolotāja grāmata.* Rīga: RaKa, 2013, 56 lpp. ISBN 9789984462875.
- Štoka, Ināra. *Lasīt, rakstīt mācos es : darba burtnīca.* Rīga: RaKa, 2013, 44 lpp. ISBN 9789984462882.
- Štoka, Ināra. *Lasīt, rakstīt mācos es : mācību grāmata.* Rīga: RaKa, 2013, 44 lpp. ISBN 9789984462868.

- Šulce, Dzintra. *Latviešu valodas ortoepija un ortogrāfija : metodisks studiju līdzeklis.* / Liepājas Universitāte. Liepāja: LiePA, 2013, 43 lpp. ISBN 9789934522000.
- Terminologija*, 20. Vyr. red. Albina Auksoriūtē. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, pl. 248. ISSN 1392-267X.
- Triangulum : Germanistisches Jahrbuch 2012 für Estland, Lettland und Litauen.* Hrsg. von Dzintra Lele-Rozentāle, Mari Tarvas und Sigita Barņiškienē unter Mitarbeit von Heiko F. Marten und Sandra J. Langer. Achtzehnte Folge. Riga, Tallin und Kaunas (Verlag: Vilnius Academy of Arts Press), 2013, s. 201. ISSN 1406-2755. Pieejams: http://www.academia.edu/7199692/Migration_Mehrsprachigkeit_Minderheiten_in_Deutschland_-_eine_experimentelle_Studienreise_nach_Berlin_Bautzen_und_Leipzig_mit_Studierenden_der_Universitat_Tallinn (saite skatīta 19.08.2014.).
- Ušča, Svetlana. *Pusaudžu ar valodas traucējumiem komunikatīvās kompetences attīstība.* Zin. vad. Velta Ļubkina. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 186 lpp. ISBN 9789984441153.
- Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā.* Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieniē, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 500 lpp. ISSN 1691-6042, ISBN 9789984146539. Pieejams: http://du.lv/lv/zinatne/periodika/valoda_dazadu_kulturu_konteksta (saite skatīta 03.10.2014.).
- Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā.* = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics.* LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakieris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 171 lpp. ISBN 9789984456997.
- Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi.* Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 182 lpp. ISSN 1691-273X.
- Valodu apguve: problēmas un perspektīva.* Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Nataļja Malašonoka. Liepāja: LiePA, 2013, 279 lpp. ISSN 1407-9739.
- Valodu mācības pirmsskolā un sākumskolā : pirmsskolas un sākumskolas skolotājam.* Zin. red. Zenta Anspoka. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 144 lpp. ISBN 9789984815848.

- Valsts valodas prasmes pārbaude Latvijā: rezultāti un to analīze (2009–2012)*. Pētījums. V. Ernstsone, A. Lazareva, B. Mūrniece-Buļeva. Atb. red. Inese Muhka. Rec. Marija Golubeva. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 104 lpp. ISBN 9789984815893.
- Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Valoda un vide. Terminoloģija. Tulkošanas jautājumi. Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 263 lpp. ISSN 1407-4737.
- Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Fonētika, gramatika, leksika, stilistika. Vārda diahroniskais un areālais aspekts. Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltneiece. Liepāja: LiePA, 2013, 268 lpp. ISSN 1407-4737.
- Veckāgana, Vēsma, Birzgaile, Eģina, Matesoviča, Zane, Mežvēvere, Santa. *Latviešu valoda 7. klasei : digitālā skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114484.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 12. klasei : mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114705.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 12. klasei*. 1. izd. Rīga: Lielvārds, 2013, 160 lpp. ISBN 9789984113708.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 5. klasei : digitālā mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114439.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 5. klasei : digitālā skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114446.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 6. klasei : digitālā mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114453.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 6. klasei : digitālā skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114460.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 7. klasei : digitālā mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114477.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 8. klasei : digitālā mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114491.
- Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 9. klasei : digitālā mācību grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114514.
- Veckāgana, Vēsma; Birzgaile, Eģina. *Latviešu valoda 12. klasei : skolotāja*

- grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114712.
- Veckāgana, Vēsma; Birzgale, Egina; Grīnhofa, Daina. *Latviešu valoda 10. klasei : skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114330.
- Veckāgana, Vēsma; Birzgale, Egina; Matesoviča, Zane; Mežvēvere, Santa. *Latviešu valoda 8. klasei : digitālā skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114507.
- Veckāgana, Vēsma; Birzgale, Egina; Matesoviča, Zane; Mežvēvere, Santa. *Latviešu valoda 9. klasei : digitālā skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, [2013]. 1 CD [elektroniskais resurss] Lielvārds Digitālā bibliotēka (<http://ldb.lv/>). ISBN 9789984114521.
- Veisbergs, Andrejs. *English and Latvian word formation compared*. Rew. by Gunta Ločmele. Ed. by Toby Screech. Rīga: The University of Latvia Press, 2013, pp. 140. ISBN 9789984457642.
- Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V.* / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 164 lpp. ISSN 1691-5569.
- Viņu laiks laipu met. Liepājas filologu zinātniskie raksti, konferenču tēzes un publicistika (retrospekcija 20. gadsimta 60.–90. gadu pētījumos)*. Atb. red. Diāna Laiveniece. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA, 2013, 136 lpp. ISBN 9789984864976.
- Vulāne, Anna; Gavriļina, Margarita; Jurgīte, Lilija; Laiveniece, Diāna. *Latviešu valodas mūsdienīga apguve profesionālajā izglītībā : metodisks materiāls latviešu valodas skolotājiem*. Rīga: LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte, 2013, 205 lpp. ISBN 9789934527043. ESF projekts “Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana”.
- Zaiceva, Inamora. *Zīmju un verbālās valodas bilingvālā mācību metode bērniem ar dzirdes traucējumiem : Promocijas darba kopsavilkums. Doktora zinātniskā grāda iegūšanai pedagoģijā. Apakšnozare: zinātnes nozaru (speciālā) pedagoģija*. (Darba zin. vad. Larisa Brokāne.) Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 86 lpp. ISBN 9789984441177. Pieejams: http://www.ru.lv/ckfinder/userfiles/RAweb/Saturs/zinatne/doktoranturas_studijas/promocijas_darbu_komsavilkumi/KopVilkdruka%2002_07.pdf (saite skatīta 02.10.2013.).
- Zaiceva, Inamora. *Zīmju un verbālās valodas bilingvālā mācību metode bērniem ar dzirdes traucējumiem : Promocijas darbs pedagoģijas doktora grāda iegūšanai pedagoģijas zinātņu nozarē*. (Darba zin. vad. Larisa Brokāne.) Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 189 lpp. + 1 (ats. sēj.) + 2 CD.

- Zeltkalna, Ausma. *Pārbaudes darbi latviešu valodā 4. Sintakse*. Red. Rita Cimdīņa. Rīga: RaKa, 2013, 72 lpp. ISBN 9789984462592.
- Исследования по типологии славянских, балтийских и балканских языков : (преимущественно в свете языковых контактов)*. = *Studies in the typology of Slavic, Baltic and Balkan languages : (with primary reference to language contact)*. / Российская академия наук. Институт славяноведения = Russian Academy of Sciences. Institute of Slavic studies. Отв. ред. академик Вяч. Вс. Иванов. Санкт-Петербург: Алетея, 2013, с. 366. ISBN 9785914197787. Pieejams: <http://www.inslav.ru/resursy/elektronnaya-biblioteka/15332013> un http://www.inslav.ru/images/stories/pdf/2013_Issledovaniya_po_tipologii_slav_balt_balk.pdf (saite skatīta 10.09.2014.).
- Королёва, Елена. *Диалектный словарь одной семьи – 2. (Пыталовский район Псковской области)*. / Daugavpils Universitāte. Humanitārā fakultāte. Komparatīvistikas institūts. Atb. red. Anatolijs Kuzņecovs. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, с. 356. ISBN 9789984146508.
- Славянские чтения IX*. / Daugavpils Universitāte. Rusistikas un slāvistikas katedra. Varšavas universitāte. Rusistikas institūts. Galv. red. Anna Stankeviča; red. Gaļina Sirica. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 302 lpp. ISBN 9789984146188, ISSN 1407-7817. Pieejams satura rādītājs: http://du.lv/files/000/007/716/Slavu_lasiju_mi_IX.pdf?1368537079 (saite skatīta 10.09.2014.).

Raksti, konferenču materiāli, tēzes un publicistika

- Adijāns, Kaspars. Irāna – regulāri maldāmieš tulkojumā. [Par neprecīzi sniegto informāciju medijos.] – *Diena*, Nr. 196 (2013, 9. oktobris), 2.
- Aide, Inese. Kā runā ventiņos. [Par ventiņu valodas jeb tāmnieku dialekta īpatnībām.] – *Vārds*, Nr. 1 (2013), 125.–128.
- Ambrazevičius, Rytis. Akustiniai pučiamųjų priebalsių balsingumo požymiai. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 7–14. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Ambrazevičius, Rytis; Leskauskaitė, Asta. Priebalsių skardumo/duslumo asimiliācija žodžių sandūroje. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 7. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Andronov, Aleksej. Prosodic systems of Lithuanian and Slovenian: Similarities and differences. – *The International Workshop on Balto-Slavic*

- Accentology (IWoBA) IX*. Juraj Dobrila University – Pula, Croatia. 19–21 September 2013. Book of abstracts. Pula, 2013, 29–31.
- Andronovs, Aleksejs. Par zilbes intonācijām vecajos baltu valodu tekstos un aprakstos. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts*. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 4.–6. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Andronovs, Aleksejs; Leikuma, Lidija. Latgališu škola Krīvejā. – *Latgališu skolu suokumam Sibīrī – 90*. 6. storptautiskuo latgalistikys konferences programma i referatu tezis. Ačynskys, Lelais Ulujš, Byčki, Anašš (Krīveja, Krasnojarskys nūvods) 2013. goda 19.–25. augusts. / Krasnojarskys nūvoda regionaluo sabīdriskuo organizaceja “Latgališu Kultūrys cents”. Latvejis Universitate. Sanktpīterburgys vaļšts universitate; red. kolegeja: A. Andronovs, L. Leikuma, A. Ugainovs. Reiga: Latvejis Universitatis Humanitarūs zynuotņu fakultate, 2013, 14.–15.
- Anna. Svāts mantōjums. [Par latgaļu pareizrakstības vārdnīcu interneta vietnē.] – *Rēzeknes Vēstis, Mōras zeme*, Nr. 1, Nr. 4 (2013, 10. janvāris), 4.
- Antužāns, V. Par latviski latgalisko. [Par latgaliešu valodas lietojumu.] – *Rēzeknes Vēstis*, Nr. 46 (2013, 19. aprīlis), 5.
- Apse, Olga. Dažādu paaudžu cilvēku verbālais dialogs: ieskats pētījumos. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva : zinātnisko rakstu krājums, IX*. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiepA, 2013, 9.–17.
- Apse, Vineta; Farneste, Monta. Common Errors in the Use of English Verb Forms. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 12.
- Asere, Anda. Novērtē, ja uzrunā dzimtajā valodā. [Par tulkojumu nozīmi uzņēmējdarbībā; tekstā stāsta SIA “Madara Cosmetics” mārketinga komunikāciju vadītāja Kristiāna Antonišķe, akciju sabiedrības “Tukuma piens” Mārketinga nodaļas vadītājs Armands Artihovičs.] – *Dienas Business*, Nr. 144 (2013, 21. augusts), 19.
- Auksoriūtē, Albina. The Development of Organized Terminology Management in Lithuania. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 166.–174.
- Auzāne, Ilze. Valoda kā pusaudzis. [Par interneta žurnāla “Satori” galvenā redaktora Ilmāra Šļāpina sastādīto vārdnīcu “Jauno latviešu valoda”];

- tekstā stāsta Ilmārs Šļāpins.] – *Diena*, Nr. 228 (2013, 25. novembris), 14.
- Auziņa, Ilze. Iespējamie teikuma intonācijas modeļi latviešu valodas stāstījuma teikumos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 7.–14.
- Avina, Natalja. Культура речи в зеркале рекламных объявлений: региональные особенности. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 2, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 5–10. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Avotiņš, Viktors. Par eurismu valodniecībā. [Par Eiropas Savienības vienotās valūtas noteikto nosaukumu latviešu valodā.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 23 (2013, 1./3. februāris), 2.
- Ābola, Aija. Gada vārds, nevārds un spārnotais teiciens. [Par Rīgas Latviešu biedrības Latviešu valodas attīstības kopas izsludinātā konkursa rezultātiem.] – *Siguldas Elpa*, Nr. 4 (2013, 24. janvāris), 10.
- Babickienē, Zofija. Vējū pavadinimai lietuvių kalbos tarmēse: daryba ir nominācija. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 7.–8. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Bahs, Reinis. Kronvalda līdzgaitnieki Durbē. [Par pedagoga, skolotāja, sabiedriskā darbinieka Ata Kronvalda (1837–1875) rīkotajam konferencēm Augusta Ulriha Šēfera (1834–1889) vadītajā elementārskolā Durbē.] – *Kursas Laiks*, Nr. 45 (2013, 19. aprīlis), 8.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazs, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Kāļa nosaukumi. = Griežčio pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 216.–219. Teksts paralēli latviešu un lietuvišu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazs, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Top. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 530.–531.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazs, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Paegļa nosaukumi. = Kadagio pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the*

- Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 84.–89. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazas, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Galotnes nosaukumi. = Viršūnės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 294.–297. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazas, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Juniper. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 419.–421.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazas, Saulus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Swedish Turnip. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 488.–489.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Ķiploka nosaukumi. = Česnako pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 186.–193. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Gurķa nosaukumi. = Agurko pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 194.–203. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Plūmes nosaukumi. = Slyvos pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 256.–265. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Garlic. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild.

- izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 473.–476.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Cucumber. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 477.–481.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Markus-Narvila, Liene; Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Plum. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 510.–514.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Nātres nosaukumi. = Dilgėlės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 98.–107. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Labības nosaukumi. = Javų pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 168.–175. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Kartupeļa nosaukumi. = Bulvės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 204.–215. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Names of the Nettle. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 427.–432.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Names of the Crops. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 464.–467.
- Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Names of the Potato – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papild. izd. Sast. =

- Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafiecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 482.–487.
- Bakšienė, Rima. Marijampolės šnektos dvibalsių priegaidžių kiekybiniai požymiai. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 19–26. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skafīta 09.09.2014.).
- Baldunčiks, Juris. Latviešu terminoloģijas vēstures lappuses: *elektrība*. – *Vārds un tā pētišanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 7.–19.
- Baldunčiks, Juris. The Influence of Dominant Languages on Latvian Terminology of Blood and Cardiovascular System. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 28.–52.
- Balode, Ineta. Ienaids vai draugs? Latviešu valodas zināšanu un ietekmes vērtējums vācbaltiešu autoru darbos. = Враг или друг? Труды балтийских немцев о знании и влиянии латышского языка. = Fein oder Freund? Einschätzung der Lettischen in den Werken deutschbaltischer Autoren. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem*. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 41.–59.
- Balode, Laimute. New volume of the Dictionary of Latvian Place-Names (R, Rīga, 2013): a case of possible Finno-Ugrisms. – *10th Conference on Baltic Studies in Europe “Cultures, Crises, Consolidations in the Baltic World”*. Linguistics section. [Igaunija, Tallinas Universitāte.] 18th–19th June 2013.
- Balode, Laimute. Street-Names of Riga (Latvia): Testimony of the History. – *Atti del XXII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche*. Pisa, 28 agosto – 4 settembre 2005, V Edizioni ETS, 2012, Pisa, 45–57.
- Balode, Laimute; Kaškelevičienė, Aurelija. Baltistika Helsinkio universitete. – *Tarptautinēs mokslinēs konferencijās “Baltistikos centrai ir Lietuva: baltistika pasaulio kontekste” tezēs*. 2013 m. vasario 21–22 d. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 39–40.
- Balode, Laimute; Plēsuma, Ieva. Retie latviešu personvārdi trešās tūkstošgades sākumā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātnis-*

- kās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 8.–9. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Balodis, Pauls. Cilvēka rakstura un paradumu motivēti latviešu uzvārdi senatnē un mūsdienās. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 10.–12. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Balodis, Pauls. Latvian Personal-names of ethnonymic origin. – *10th Conference on Baltic Studies in Europe “Cultures, Crises, Consolidations in the Baltic World”*. Linguistics section. [Igaunija, Tallinnas Universitāte.] 18th–19th June 2013.
- Baltiņš, Māris. Izglītības ministrijas Terminoloģijas komisijas (1919–1921) darba ievadītāji un turpinātāji jeb Komisiju laikmets latviešu terminoloģijā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 12.–14. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Baltiņš, Māris. Pret mītiem un absurdiem valodas politikā. [Saruna ar Valsts valodas centra direktoru; pierakstījusi Dace Kokareviča.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 5 (2013, 8. janvāris), 5.
- Baltiņš, Māris. Terminrades process un principi. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Terminberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 2013, 415.–433.
- Baltiņš, Māris; Druviete, Ina. Latviešu valoda. Vienīgā. [Par latviešu valodas lietošanu; atbildes uz lasītāju jautājumiem; materiāla sagatavotāja Ilze Līvmane.] – *Praktiskais Latvietis*, Nr. 46 (2013, 19./24. novembris), 8.–9.
- Bankava, Baiba; Bušs, Ojārs. Daži eponīmu veidošanās terminoloģiskie un semantiskie aspekti. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 78.–85.
- Bankovskis, Pauls. Nomudzināts un sunīts. [Par nacionālās apvienības “Visu Latvijai!” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” ierosinājumu noteikt ar jaunu likumu sodus par latviešu valodas zaimošanu; tekstā stāsta nacionālās apvienības līdzpriekšsēdētājs Raivis Dzintars, jurists Andrejs Judīns.] – *Rīgas Laiks*, Nr. 4 (2013, aprīlis), 9.–10.
- Bartnikaitē, Edita. Modern Legal Discourse: Challenges for Translators. = Дискурс современного языка юриспруденции: вызов переводчикам. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļlada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kužņecovs, Ilze

- Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Dau-gavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 77–83.
- Beitiņa, Ligita. Uzvārdu došana Siguldas pilsmuižas zemniekiem. [Par uz-vārdu došanas vēsturi Vidzemē 1819.–1826. g.] – *Siguldas Elpa*, Nr. 4 (2013, 24. janvāris), 9.
- Beitiņa, Maigone. Par dažu dzimtās valodas apguves aspektu lomu jaunāko klašu skolēna personības izpausmē. – *Viņu laiks laipu met. Liepājas filologu zinātniskie raksti, konferenču tēzes un publicistika (retrospek-cija 20. gadsimta 60.–90. gadu pētījumos)*. Atb. red. Diāna Laivenie-ce. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA, 2013, 45.–49.
- Beitiņa, Maigone. Sintaktiskā sinonīmija Georga Elgera vārdnīcā *Dictiona-rivm Polono-Latino-Lottaucum* (1683). – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2013*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguis-tics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais ap-gāds, 2013, 5.–30. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Beitiņa, Maigone. Vai Georgs Elgers ir lietā līcis Georga Manceļa vārdnīcu “Lettus”? – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātnis-kās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 14. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelin-diena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Benfelde, Sallija. Valoda, valodiņa. [Par latviešu valodas lietošanu.] – *Druva*, Nr. 42 (2013, 14. marts), 2.
- Bengtsson, Rune. Names of Railway Stations and Halts in Lithuania over 150 Years. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības ka-tedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 5.–14. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Bērziņš, Andris. “Latviešu valoda” – profesionāls nesavtības un mīlestības darbs. [Par grāmatu “Latviešu valoda”] (Rīga: LU Akadēmiskais ap-gāds, 2013) atvēršanas svētkiem; tekstā stāsta atb. red., Valsts valodas komisijas priekšsēdētājs Andrejs Veisbergs.] – *Izglītība un Kultūra*, Nr. 22 (2013, 19. decembris), 24.
- Bicjutko, Tatjana. Modelling Literary Communication: Contemporary Child-hood Memoir. – *2nd International Symposium “Language for interna-tional communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 13.

- Biesiadowska-Magdziarz, Beata. Dumpis vai sacelšanās? Ar Polijas vēstures gaitām saistītā leksika latviešu mācību grāmatās. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 15. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Bišofa, Linda. Einige Überlegungen zu den Fremdsprachenlehrwerken, ihrer Geschichte und Auswahl im Fremdsprachenunterricht. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 69.
- Bjarnadóttir, Valgerður. Report from the 45th Annual Meeting of Societas Linguistica Europea (SLE) and the workshop Baltic languages in the European context: Theoretical, comparative and typological perspectives. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2013*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 107.–110. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Blažek, Václav. A Balto-Slavic key to the etymology of Tocharian B *twār*. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 69–73. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Blinkena, Aina. Latviešu literārā valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 241.–251.
- Blūzma, Valdis; Jansone, Ilga. (sast.) Personu rādītājs. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, IV sējums “Latvijas kultūra, izglītība, zinātne”*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red.: Viktors Hausmanis, Maija Kūle. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 706.–832.
- Blūzma, Valdis; Jansone, Ilga; Jundzis, Tālavš. (sast.) Personu rādītājs. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, III sējums “Atjaunotā Latvijas valsts”*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red.: Tālavš Jundzis, Guntis Zemītis. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 459.–475.
- Borzovs, Juris; Ilziņa, Ilze Irēna; Keiša, Iveta; Pinnis, Mārcis; Vasiljevs, Andrejs. Informācijas tehnoloģijas terminu lietošanas paradumi publiskajā saziņā. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 108.–126.

- Breņķe, Ieva. Noteiktības un nenoteiktības kategorijas teorētiskie aspekti. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 15.–23.
- Brēde, Maija. Characteristics of the publicistic style of intonation in English and Latvian. – *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, 4–19. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJEL-LC-III-internet_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).
- Brēde, Maija. Diskusijas kā informatīvā intonācijas stila žanra fonostilistiskais raksturojums. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 24.–38.
- Brēde, Maija. Diskusijas kā informatīvā intonācijas stila žanra fonostilistiskais raksturojums. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 15.–17. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Brēde, Maija. Features of Discussion as a Type of Informational Style of Intonation in English. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 14.–15.
- Brēde, Maija. Jaunvārdi preses izdevumos un to terminoloģiskais potenciāls. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 127.–139.
- Briede, Jautrīte. Valsts valodas aizsardzības aspekti administratīvo tiesu praksē. – *Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru*. Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 261.–267. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juristu-konf-71_2013_.pdf (saite skatīta 27.06.2014.).
- Briedis, Michail. Денежные отношения в паремиях в свете лингвокультурологии (на материале русского, латышского, литовского, немецкого и английского языков). – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 2, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 17–23. Pieejams: www.ceeol.com/asp/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).

- Brinkmane, Ilze. Jēdziens “brīvība” Latvijas bērnu stāstījumos. [Par Latvijas Zinātņu akadēmijas Letonikas 5. kongresa zinātniskajiem lasījumiem sekcijā “Bērnu valoda un tās attīstība 21. gadsimta Latvijā”]; teksts stāsta Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas rektore prof. Dace Markus.] – *Izglītība un Kultūra*, Nr. 19 (2013, 7. novembris), 4.
- Broka, Kristīne; Artjomenko, Viktorija; Grigorjevs, Juris; Vidžis, Aldis; Sokolovs, Jānis (sen.). Runas kvalitātes izvērtējums pacientiem pēc protezēšanas ar izņemamām zobu protēzēm. – *Rīgas Stradiņa universitāte. 2013. gada zinātniskā konference*. Tēzes. Rīgā, 2013. gada 21. un 22. martā. Sakārt. Uldis Berķis. Rīga: RSU, 2013, 319.
- Broka, Kristīne; Grigorjevs, Juris; Vidžis, Aldis; Kalniņš, Imants; Sokolovs, Jānis (sen.). Latviešu valodas līdzskaņu akustisks pētījums pacientiem pēc atkārtotas protezēšanas ar izņemamām zobu protēzēm. – *Zinātniskie raksti: 2012. gada medicīnas nozares pētnieciskā darba publikācijas: Internā medicīna. Ķirurģija. Medicīnas bāzes zinātnes. Stomatoloģija. Farmācija*. 1. sēj. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2013, 137.–144.
- Bruzgule, Dzidra. Par valodu un ne tikai. [Par latgališu valodu.] – *Rēzeknes Vēstis*, Nr. 27 (2013, 5. marts), 3. ISSN 1407-9488.
- Bušmane, Brigita. Izlokšne Bārtas un Nīcas pasakās. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 39.–49.
- Bušmane, Brigita. Jāņa Endzelīna skolnieku – apvīdvaru vācēju – devums izlokšņu leksikas vākšanā un pētīšanā 20. gadsimta otrajā pusē. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 17.–18. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Bušmane, Brigita. Jūra unikālā etnolingvistiskā pētījumā. [Par grāmatu “JŪRA latviešu valodā un folklorā : etnolingvistiskais aspekts” (Liepāja: LiePU izdevniecība LiePA, 2013, 403 lpp.).] – *Izglītība un Kultūra*, Nr. 20 (2013, 21. novembris), 19.
- Bušmane, Brigita. Kartupeļu biežputras nosaukumi latviešu valodas izlokšnēs. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2013*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 67.–92. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Bušmane, Brigita. Leksēma *iešņava* un tās leksiskie paralēlismi. = Lexeme *iešņava* and its Lexical Parallelisms. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetla-

- na Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačuķkiene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 19.–26.
- Bušmane, Brigita. Nīcas izlokšne, tās teicēji. Katrīna Čirkše. [Par teicēju Katrīnu Čirkši (1895–1973).] – *Nīcas Novada Vēstis*, Nr. 2 (2013, februāris), 6.
- Bušmane, Brigita. Nīcas izlokšnes teicēja Katrīna Ignāte. [Par Nīcas novada izlokšnes izzinātāju Katrīnu Ignāti (1890–1986).] – *Nīcas Novada Vēstis*, Nr. 6 (2013, maijs), 3.
- Bušmane, Brigita. Nīcas izlokšnes teicēji Anna un Jānis Kļava, Andrejs Otaņķis. [Par Nīcas izlokšnes teicējiem.] – *Nīcas Novada Vēstis*, Nr. 9 (51) (2013, augusts), 3.
- Bušmane, Brigita. Nīcas izlokšnes teicējs Miķelis Jūrmalis. [Par teicēju Miķeli Jūrmali.] – *Nīcas Novada Vēstis*, Nr. 8 (44) (2013, jūlijs), 3.
- Bušmane, Brigita. Zemgales sēlisko izlokšņu pētnieci Irmu Indāni pieminot. [Par valodnieces, Zesas vidusskolas (Jēkabpils novads) skolotājas ieguldījumu Sēlijas dialektoloģijas izpētē.] – *Brīvā Daugava*, Nr. 64 (2013, 7. jūnijs), 6.
- Bušs, Ojārs. Divas eksonīmu koncepcijas mūsdienu toponīmikā un Latvijas vietvārdu kontekstā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 18.–21. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Bušs, Ojārs. Īpašvārdi ekonomikā: dažas izpētes iespējas pasaulē un Latvijā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 50.–55.
- Bušs, Ojārs. *Jānis* un citi jeb Latviešu personvārdu modes mūsdienu tendences. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 86.–93.
- Bušs, Ojārs. Latvieši starp baltu tautām un ciltīm jeb Latviešu valoda. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, I sējums “Latvieši”*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red. Ilga Jansone, Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 156.–176.
- Bušs, Ojārs. Latviešu valodas leksika. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 133.–156.
- Bušs, Ojārs. *Latvija un latvieši: vārdu cilme*. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, I sējums “Latvieši”*. Galv. red. Jānis Stradiņš;

- atb. red. Ilga Jansone, Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 15.–29.
- Bušs, Ojārs; Siliņa-Piņķe, Renāte. 17th century map of Bērzaune castle district (Latvia) as source of the research of the Latvian hydronymy: a case study. – *Trends in Toponymy* 6. Heidelberg, October 7th–10th 2013. Abstract Book. p. 16.
- Bušs, Ojārs; StafECKa, Anna. Latviešu dialektoloģija un onomastika: paveiktais un iecerēs. – *Letonikas piektais kongress. Plenārsēžu materiāli*. Red. kol. priekšsēdētājs Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 135.–151.
- Butāne-Zarjura, Jana. Neoficiālie antroponīmi jauniešu komunikācijā: latviešu un krievu valodas sastatāmais aspekts. = Non-official Person Names in Youth Communication: Latvian and Russian Contrastive Aspect. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 247.–254.
- Butāne-Zarjuta, Jana. Neoficiālie antroponīmi jauniešu komunikācijā: latviešu un krievu valodas sastatāmais aspekts. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 22. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Butkuvienē, Karolina. Translation of Adolescent Language: the Case of Fiction for Young Readers. = Übersetzung der Jugendsprache am Beispiel der Jugendliteratur. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 93.–102.
- Carrasquer Vidal, Miguel. Balto-Slavic long vowels. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 205–217. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Cigankova, Natalja. A Corpus-driven Approach to Revealing Discourse-Pragmatic Phenomena in Webinar English. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of

- abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 16.
- Cigankova, Natalja; Vinčela, Zigrīda. Controlling Sociolinguistic Variables in Quantitative Corpus-based Research of Variation in English. = Sociolinguvistisko aspektu pārvaldīšana kvantitatīvajos un tekstu korpusos balstītajos angļu valodas variāciju pētījumos. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 304.–314.
- Conton, Blandine. “Notre dame de Paris”: Reverberations in English and American operas. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. DU akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 176. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Čižik-Prokaševa, Veslava. Lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų vieta sakinyje. *Baltu filologija*. Nr. XXI (1) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 15.–36. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Čudare, Andra. Mēneša pētnieks: Ojārs Bušs, kas izgudrojis jaunus velosipēdus un atklājis Amerikas. [LU zinātnes komunikācijas balvu ieguvušais raksts publikāciju ciklā “Mēneša pētnieks”; saruna ar poliglodu, onomastu, valodas pētnieku un futbola fanu vienā personā O. Bušu; tekstā stāsta Ojārs Bušs.]. – *Latvijas Universitātes mājaslapa*. Pieejams: <http://www.lu.lv/zinas/t/18100/> (saite skatīta 19.09.2014.).
- Dagnija. Īstenota pirmā no Kandavas iedzīvotāju forumā atbalstītajām idejām. [Par piemiņas plāksnes atklāšanu valodniekam Kārlim Mīlenbaham (1853–1916) pie Kandavas Kārļa Mīlenbaha vidusskolas.] – *Kandavas Novada Vēstnesis*, Nr. 5 (2013, maijs), 1.–2.
- Daugēlaitē, Vytautē; Jankauskaitē, Aušra. Use of Translation Strategies in Lithuanian Translation of *National Geographic*: Analysis of the Effect on Target Readers’ Understanding of Translated Text. = Использование переводческих стратегий при переводе на литовский язык журнала *National Geographic*: анализ эффекта понимания переведённого текста. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.:

- Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 103.–118.
- Dāboliņa, Sanita. Latgales dvēseles atslēga. [Par Rēzeknes Augstskolas izdoto grāmatu “Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca.”] – *Stars*, Nr. 59 (2013, 22. maijs), 4.
- Denčiks, Aldis. Pļavas un Plawen. [Par Pļavu ciema izcelsmi, ģeogrāfiskās vietas vārda –Pļavas skaidrojumu Laucienes pagastā (Talsu novads).] – *Talsu Vēstis*, Nr. 2 (2013, 7. janvāris), 7.–8.
- Dimante, Irīna. Mūsdienu retorika: pārliecinošas komunikācijas izveide. = Contemporary Rhetoric: Mastering a Convincing Communication. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 352.–360.
- Dorošenko, Jeļena. Modality Markers and Shifting Genre Conventions in Dictionary Definitions. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 17.–18.
- Dreijers, Guntars. Leksisko atbilstmju varianti Bodlēra groteskas mērķtekstos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 20.–27.
- Drößiger, Hans-Harry. Schimpfwörter in den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Beobachtungen und Hypothesen. = Invective Words in the Complete Fairy Tales of the Brothers Grimm. Observations and Hypotheses. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 361.–369.
- Druviete, Ina. Kārļa Mīlenbaha un Viktora Eglīša polemika. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 56.–64.
- Druviete, Ina. Latviešu valoda – vienīgā valsts valoda Latvijā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 15.–23.

- Druvieta, Ina. Latviešu valoda pēc neatkarības atgūšanas: valodas situācija un valodas politika. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos "Latvieši un Latvija", III sējums "Atjaunotā Latvijas valsts"*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red. Tālavš Jundzis, Guntis Zemītis. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 243.–265.
- Druvieta, Ina. Valodas situācija un valodas politika. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 2013, 393.–414.
- Druvieta, Ina. Vispārējā un augstākā izglītība zināšanu sabiedrībai. – *LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte zinātnei un izglītībai*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 12.–19.
- Dubova, Agnese; Krastiņa, Diāna; Lewandowski, Thomas. 5 Jahre Lettischer Germanistentag in Ventspils: Deutsch lebt? Deutsch lebt! – *Triangulum : germanistisches Jahrbuch 2012 für Estland, Lettland und Litauen*. Herausgegeben von Dzintra Lele-Rozentāle, Mari Tarvas und Sigita Barniškienė unter Mitarbeit von Heiko F. Marten und Sandra J. Langer. Achtzehnte Folge, Riga, Tallinn und Kaunas, 2013, 149–152. ISSN 1406-2755. Pieejams: http://www.academia.edu/7199692/Migration_Mehrsprachigkeit_Minderheiten_in_Deutschland_-_eine_experimentelle_Studienreise_nach_Berlin_Bautzen_und_Leipzig_mit_Studierenden_der_Universitat_Tallinn (saite skatīta 19.08.2014.).
- Dzintars, Normunds. Valodniecības pētījumu ietekme uz vārdu savienojumu sintakses mācību saturu pamatskolā 20. gadsimta 50.–80. gados. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 28.–36.
- Eckert, Rainer. Hronika – Chronicle. 20 Jahre Institut für Baltistik an der Universität Greifswald. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2013*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 104.–106. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Eckert, Rainer. Recenzijas – Reviews. Andrejs Veisbergs. *Borrowed Phraseology in Latvian (17th–21st Century)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 187 S. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (2) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 102.–105. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Baltu-Filologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Eigirdienė, Dalia. Человек как разумное существо в русских и литовских фразеологизмах с названиями животных. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas die-*

- nas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 23. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Ernstsona, Vineta. Jauniešu valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 313.–328.
- Ernstsona, Vineta. Slengs latviešu valodā. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 285.–303.
- Ernstsona, Vineta. Tauriņi vēderā jeb leksikas izvēle publiskajā telpā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 94.–103.
- Ernštreits, Valts; Kļava, Gunta. Dažas gramatiskas pārmaiņas lībiešu valodā latviešu valodas ietekmē. = Some grammatical changes in Livonian triggered by language contact with Latvian. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 19.–27.
- Erster Nachtrag zur Gesamtbibliographie von Prof. Rainer Eckert. (Stand vom 17.01.2013.) – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 100.–101. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Baltu-Filologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Farhidnia, Arash. Kann das zweisprachige Wörterbuch als wissenschaftliches Medium zum Sprachvergleich dienen? – *Triangulum : germanistisches Jahrbuch 2012 für Estland, Lettland und Litauen*. Herausgegeben von Dzintra Lele-Rozentāle, Mari Tarvas und Sigita Barniškiene unter Mitarbeit von Heiko F. Marten und Sandra J. Langer. Achtzehnte Folge, Riga, Tallinn und Kaunas, 2013, 127.–144. ISSN 1406-2755. Pieejams: http://www.academia.edu/7199692/Migration_Mehrsprachigkeit_Minderheiten_in_Deutschland_-_eine_experimentelle_Studienreise_nach_Berlin_Bautzen_und_Leipzig_mit_Studierenden_der_Universitat_Tallinn (saite skatīta 19.08.2014.).
- Farneste, Monta. What is the Meaning of *School/University Essay* and Related Terms in English and Latvian? – *Baltic Journal of English Language*,

Literature and Culture. Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, 33.–45. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJELLC-III-internet_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).

- France, Dana. Atklāj Kronvalda un Krūkļa dzimtas koku. [Par Krotēs bibliotēkas (Priekules novads) vadītājas Litas Vēkauses un bijušās bibliotēkas vadītājas Ausmas Klakas izpētītā un sastādītā valodnieka Ata Kronvalda (1837–1875) un dzejnieka Alfrēda Krūkļa (1921–2003) dzimtas koka svinīgu atklāšanu; tekstā stāsta L. Vēkause, Liepājas Universitātes Kurzemes Humanitārā institūta darbiniece Aija Jansone, dzimtas pārstāvis Jānis Šmits.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 240 (2013, 15. oktobris), 6.
- Freimane, Inta. Arturs Ozols latviešu sintaksē. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 17.–34.
- Freimanis, Raivo; Kokina, Amanda. Kā radās nosaukums Aknīste. – *Aknīstes Novada Vēstis*, Nr. 4 (2013, aprīlis), 12.
- Frīdenberga, Anna. Motivācijas attieksmes sufiksālajiem atvasinājumiem ar *-ība* Georga Manceļa darbos. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 5.–16. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Frīdenberga, Anna. Prefiksālie atvasinājumi ar negāciju *ne-*. = Prefixed derivatives with the negation *ne-*. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Iļja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 28.–37.
- Frīdenberga, Anna. Vārddarināšanas kategorijas atvasinājumiem ar *-um*-Georga Manceļa darbos. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlenšteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 7.–8. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).

- Frīdenberga, Anna. Vārddarināšanas kategorijas atvasinājumiem ar *-um-* Georga Manceļa darbos. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 7.–8. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Gabranova, Jūlija. Latviešu un baltkrievu lingvistiskie kontakti: pirmā baltkrievu-latviešu un latviešu-baltkrievu vārdnīca Latvijā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 37.–43.
- Gabre, Antra. Reģistrējot Latvijā, bērna vārdu latvisko. [Par citvalodu cilmes personvārda atveidošanu latviešu valodā.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 192 (2013, 3. oktobris), 7.
- Gleizde, Guna. Turības spēks valodā. [Par valodas īpatnību ietekmi uz cilvēka raksturu, uzvedību, ieradumiem; tekstā stāsta ekonomists Kīts Čens, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Tulkošanas katedras vadītājs, Valsts valodas komisijas priekšsēdētājs Andrejs Veisbergs.] – *Dienas Bizness*, Nr. 48 (2013, 8. marts), 16.–17.
- Godiņš, Guntars. Valodas muzikalitāte. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 5.–14.
- Gosts. [Par latgaliešu leksēmas “gosts” nozīmēm un viesu uzņemšanas tradīcijām Latgalē.] – *A12 : ceļš uz Latgali*, Nr. 4 (2013, augusts/septembris), 58.
- Grasis, Austris. “Mēs joprojām dzīvojam krieviskā vidē”. [Par latviešu valodas nākotni; saruna ar valodnieku, etnologu Austrī Grasi; pierakstījusi Ligita Kovtuna.] – *Brīvā Latvija, Londona*, Nr. 4 (2013, 26. janvāris/1. februāris), 6.
- Grasis, Austris. Latviešu literārā (draugu) biedrība un A. Bīlenšteina ceļa sagatavotāji. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlenšteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 8.–9. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Grieķere, Baiba. Stylistically marked vocabulary in the colloquial vocabulary layer. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. DU akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013,

178. lpp. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Grigas, Gintautas; Valeikaitē, Jolita. Kompiuteriņu programų lokalizavimo kokybės problemos ir jų sprendimai. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 24.–25. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Grigorjevs, Juris. Diftongiskie savienojumi. = Diphthongical combinations. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Iļja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 38.–44.
- Grigorjevs, Juris. Problems using the traditional acoustic cues for the phonological interpretation of vowels. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 301.–312. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Grigorjevs, Juris; Broka, Kristīne; Vidžis, Aldis; Sokolovs, Jānis; Žīgurs, Guntis. The Influence of the Design of Removable Dentures on Patient's Voice Quality. – *Stomatoloģija: Baltic Dental and Maxillofacial Journal*. Vol. 15. No 1. Kaunas, 2013, 20–25. Pieejams: <http://www.sbdmj.com/131/131-03.pdf> (saite skatīta 18.09.2014.).
- Grigorjevs, Juris; Sproģe, Dace. Izolēti izrunātu latviešu valodas divskaņu akustisks raksturojums. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 26.–28. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Grīns, Marģers. “Valodiņa Dieva dota”. [Pārdomas par latviešu valodas lie-tojumu.] – *Brīvā Latvija, Londona*, Nr. 2 (2013, 12./18. janvāris), 9.
- Grozījums Ministru kabineta 2012.gada 10.janvāra noteikumos Nr.50 “Vietvārdu informācijas noteikumi”. LR Ministru kabineta noteikumi Nr.365. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 158 (2013, 15. augusts). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=258987> (saite skatīta 27.06.2014.).
- Grozījums Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likumā. LR likums. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 188 (2013, 26. septembris). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=260188> (saite skatīta 27.06.2014.).

- Grudule, Māra. Ernsta Glika poētiskie vingrinājumi latviešu, vācu un krievu valodā. – *Kultūrvēstures avoti un Alūksnes novads*. Sast. Dace Marķus, Saulvedis Cimermanis. / Alūksnes novada pašvaldība, Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija. / Letonikas bibliotēka. Rīga: Apgāds “Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis”, 2013, 13.–28.
- Gudzinevičiūtē, Ona Laima. (Kalbos) etika ir internetiniai komentari. = (Language) Ethics and On-line Comments. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 376.–383.
- Gudzinevičiūtē, Ona Laima. Kalbinē komunikacija: kreipimosi substantiva communia raiška. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 64–70. Pieejams: www.cecol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Gurskaja, Julia. The Belarusian-Latvian contacts in the language system of Vitebsk area (anthroponyms data of the XVI–XIX centuries). – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 28. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Gusāns, Ingars. Latīņu valoda – nepieciešamība vai ekstravagance? – *Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens*, Nr. 7 (2013, decembris), 63.–66.
- Gusāns, Ingars. Latīņu valoda – nepieciešamība vai ekstravagance? [Par latīņu valodas izmantošanu juridisko tekstu izveidē stāsta filologs, Latvijas Universitātes docents Ingars Gusāns.] – *Jurista Vārds*, Nr. 51 (2013, 17. decembris), 20.–24.
- Gžibovska, Gita. Ko stāsta senākie Ropažu vietu vārdi. [Par Ropažu novada ģeogrāfisko objektu nosaukumu lībisko cilmi.] – *Ropažu Vēstis*, Nr. 6 (2013, 30. aprīlis), 11.
- Ģibiete, Lāsma. “Latviešu valoda nav noslēpumu valoda!” [Par Liepājas iedzīvotājas Vinijas Folkmanes Berlīnes Latviešu skoliņas nodibināšanu un vadīšanu; tekstā stāsta Vinija Folkmane.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 170 (2013, 25. jūlijs), 10.
- Ģibiete, Lāsma. Jauns izdevums par lībiešu vēsturi, valodu un kultūru. [Par grāmatu “Lībieši: vēsture, valoda un kultūra” (Rīga: Līvõ Kultūr si-dām, 2013, 544 lpp.).] – *Latvijas Avīze, Kultūrzīmes*, Nr. 19, Nr. 91 (2013, 14. maijs), 6.

- Hajjima, Agnese. Japāņu valodas vārdu transliterācija latviešu valodā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 28.–29. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Hauka, Evija. Eksotiskais Jānis. [Par personvārda “Jānis” popularitātes samazināšanos; tekstā stāsta Rīgas Ziemeļu izpilddirekcijas Dzimtsarakstu nodaļas vadītāja Inese Bumbiere-Kaže, Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta direktores vietnieks Ojārs Bušs, bioloģiskās saimniecības SIA “Bormaņi” kontrolpaketes īpašnieks un Valdes priekšsēdētājs Jānis Miezītis, 14. Rīgas Ziemeļu izpilddirekcijas Dzimtsarakstu nodaļas inspektore Lolita Ozoliņa.] – *Diena, SestDiena*, Nr. 119 (2013, 21. jūnijs), 16.–19.
- Helviga, Anita. Dažas lappuses latviešu literārzinātnes terminoloģijas attīstībā 19. gadsimta otrajā pusē. = On the Development of Literary Theory Terminology in the Second Half of the 19th Century. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehņoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 384.–392.
- Helviga, Anita. Eventuālā literātzinātnes terminu vārdnīca mūsdienu leksikogrāfijas kontekstā: koncepcijas daži aspekti. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 61.–83.
- Helviga, Anita. Ieskats latviešu literātzinātnes terminogrāfijā. – *Aktuālas problēmas literatūras zinātnē*. Rakstu krājums, 18. Atb. red. Edgars Lāms. Liepāja: LiePA, 2013, 110.–123.
- Hermanis, Voldemārs. Lībieši, latvieši un Baltijas telpa. [Par grāmatu “Lībieši: vēsture, valoda un kultūra” (Rīga: Līvō Kultūr sidām, 2013, 544 lpp.).] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 84 (2013, 2. maijs), 11.
- Hill, Eugen. Historical phonology in service of subgrouping. Two laws of final syllables in the common prehistory of Baltic and Slavonic. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 161–204. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Horiguči, Daiki (*Daiki Horiguchi*). Priedēkļi kā internacionālismu “nacionalizācijas” līdzekļi. = Prefixes as means of “nationalization” of internationalisms. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and*

- Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 45.–56.
- Ikauniece, Laura. Tauta no Sarkanās grāmatas. Līvi. [Par lībiešiem senās Latvijas teritorijās, viņu dzīvesveidu, ticējumiem, rituāliem, kultūras mantojuma un valodas saglabāšanu; tekstā stāsta folkloras kopas “Skandinieki” vadītāja un lībiešu dzimtas turpinātāja Julgī Stalte, lībiešu ansambļa “Līvlist” dziedātāja, lībiešu valodas skolotāja Zoja Sīle.] – *Citādā Pasaule*, Nr. 22 (2013, 30.okt./12.nov.), 24.–27.
- Iklāva, Ārija. Pirmā dāvana bērnam – vārds! [Saruna ar personvārdu speciālisti Āriju Iklāvu; pierakstījusi Signe Cīrule.] – *Šūpulītis*, Nr. 79 (2013), 58.–59.
- Iлгаža, Malda. Dzīvoju “Kosmosā” : mājvārdi stāsta par vēsturi. [Par Gulbenes novada māju un viensētu nosaukumiem; tekstā stāsta Tirzas pagasta iedzīvotājs Andris Ceriņš, novada Domes izpilddirektore Sarmīte Krišāne, Valsts zemes dienesta Gulbenes biroja vadītāja Līvija Safronova, Jaungulbenes pagasta Pārvaldes vadītājs Aleksandrs Vasiļjevs, Tirzas pagasta Attīstības biedrības vadītājs Nils Treijs, Druvienas pagasta iedzīvotāja Sandra Āre, Druvienas Vecās skolas – muzeja vadītāja Ligita Zvaigznekalne.] – *Dzirkstele*, Nr. 43 (2013, 12. aprīlis), 1., 6.
- Iļjinska, Larisa; Platonova, Marina; Smirnova, Tatjana. Faunal Metaphors in Technical Discourse: a Historical Perspective. = Faunas metaforas tehniskajā diskursā: vēsturiskais ieskats. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 393.–400.
- Iļjinska, Larisa; Smirnova, Tatjana; Samuilova, Oksana. Lexicalised and Textual Allusions in Technical Texts. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 44.–53.
- Incenbergs, Ojārs. Bībeles tulkojums latviešu valodā. [Par Bībeles tulkošanas latviešu valodā vēsturi un jaunā Bībeles tulkojuma sagatavošanas procesu; ar mācītāju Edmunda Andersona, Gunta Bikaldera, Andra Pešeļa komentāriem.] – *Adventes Vēstis*, Nr. 1 (2013, janvāris), 8.–11.
- Indričāne, Inese. Latviešu valodas nebalsīgo slēdžu atpazīšana. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 120.–132.

- Ivbulis, Viktors. Vēl par “svešu vārdu” rakstību. [Par citu valodu vārdu ienākšanu Latvijas uzņēmumu nosaukumos un to pareizrakstību.] – *Latvijas Avīze, Kultūrzīmes*, Nr. 42, Nr. 205 (2013, 22. oktobris), 2.
- Jakavonytė-Staškuvienė, Daiva. Standardized tasks establishing Lithuanian fourth-grade pupils' higher text comprehension abilities. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiePA, 2013, 18.–32.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiļūnaite*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Sīpola nosaukumi. = Svogūno pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 180.–185. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga. (sast.) Personu rādītājs. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, I sējums “Latvieši”*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 505.–526.
- Jansone, Ilga. Etnonīmi Vidzemes mājvārdos: 1826. gada dvēseles revīzijas materiāli. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 29.–31. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Jansone, Ilga. Fincisms in the place-names of Ērgeme parish (Latvia). – *Linguistica Uralica, XLIX (2)*. Estonian Academy of Sciences (Eesti Teaduste Akadeemia), 2013, 81–95.
- Jansone, Ilga. Floras semantikas mājvārdi 1826. gada Vidzemes dvēseļu revīziju materiālos. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 20.–77.
- Jansone, Ilga. Nacionālās identitātes pētījumi: no ieceres līdz rezultātam. – *Letonikas piektais kongress. Plenārsēžu materiāli*. Red. kol. priekšsēdētājs Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 9.–50.
- Jansone, Ilga. Uzvārdi Ērgemes un Opekalna draudzē: 1826. gada dvēseļu revīzijas materiāli. Antroponīmiskas cilmes uzvārdi. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane, atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 65.–79.
- Jansone, Ilga; Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienė*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Ceļtekas nosaukumi. = Gysločio pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 132.–147. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.

- Jansone, Ilga; Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Plantain. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 446.–453.
- Jansone, Ilga; Blūzma, Valdis. (sast.) Personu rādītājs. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos "Latvieši un Latvija", IV sējums "Latvijas kultūra, izglītība, zinātne"*. Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Viktors Hausmanis un Maija Kūle. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 718.–805.
- Jansone, Ilga; Leskauskaite, Asta (*Asta Leskauskaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Pelašķa nosaukumi. = Kraujažolēs pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 116.–131. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Leskauskaite, Asta (*Asta Leskauskaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*); (parindes = išnašų) Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Kazenes nosaukumi. = Gervuogės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 234.–239. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Leskauskaite, Asta (*Asta Leskauskaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Yarrow. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 437.–445.
- Jansone, Ilga; Leskauskaite, Asta (*Asta Leskauskaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*); (footnotes) Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Blackberry. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 498.–500.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Pienenes nosaukumi. = Kiaulpienēs pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 90.–97. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrazas*). Names of the Dandelion. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė

- (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 422.–426.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Ambrazs, Sauļus (*Sauļius Ambrazs*). Names of the Onion. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 470.–472.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Mellenes nosaukumi. = Mėlynės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 226.–233. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Avenes nosaukumi. = Avietės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 240.–249. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Lapas nosaukumi. = Lapo pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 290.–293. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Bilberry. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 493.–497.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Raspberry. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 501.–506.
- Jansone, Ilga; Meiļūnaite, Violeta (*Violeta Meiliūnaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Leaf. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 528.–529.

- Jansone, Ilga; Stafecka, Anna. Atlas of the Baltic languages: plant names of Slavonic origin. – *Acta Baltico-Slavica*, 37. Warszawa: Slavistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW), 2013, 499.–513.
- Jansone, Ilga; Stafecka, Anna. Latviešu rakstības attīstība: lejzemnieku un augšzemnieku tradīcija. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”*, 1 sējums “Latvieši”. Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 204.–244.
- Jansone, Ilga; Vasks, Andrejs. Meklējot saknes. I sējuma priekšvārds. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”*, 1 sējums “Latvieši”. Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 12.–14.
- Jansone, Ilga; Veisbergs, Andrejs. Vārdnīcas. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 435.–452.
- Jarmalavičius, Dalius. Jokūbo Brodovskio žodyno vokiškosios dalies sudurtiniai daiktavardžiai. – *Baltistica*, XLVIII(1) 2013. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 83–102. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Jaroslaviene, Jurgita. Dēl dabartinių baltų kalbų nosinių sonantų (eksperimentinis tyrimas). – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 31.–32. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Jasiūnaitė, Birutė; Smetona, Marius. Eufemistiniai gyvatės pavadinimai. – *Baltistica*, XLVIII(2) 2013. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 313–329. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Judžentytė, Gintarė. Dēl savitos sangražinio veiksmāzodžio formas Bābtų apylinkēs šnektosē. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 32.–33. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Judžentytė, Gintarė. Semantiniai vietas prieveiksmių tyrimai pirmosiose latvių ir lietuvių mokslinėse gramatikose, jų raida. – *49. Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga,

2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 9.–11. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Jundze, Arno. Guntaram Godiņam – Somijas Lauvas ordeņa Bruņinieka ordenis. [Par apbalvojumu latviešu dzejniekam un atdzejotājam par ieguldījumu somu literatūras un valodas popularizēšanā.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 193 (2013, 4. oktobris), 19.
- Jurkonienė, Eugenija; Bandeliauskaitė, Ingrida. Lithuanian and English Proverbs and Sayings Related to the National Character and Their Use in the Study of the English Language at School. = Литовские и английские пословицы о национальном характере и их применение в изучении английского языка в школе. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučiene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 321.–330.
- Kabašinskaitė, Birutė. Priesaģų pakaita lietuvų kalboje. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 33.–34. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Kaczyńska, Elwira. On the etymology of Lithuanian *lėžti*. – *Baltistica, XL-VIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 81–82. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Kačanova, Baiba. Angļu valodas kā svešvalodas lingvodidaktiskais saturs Latvijā: leksiskais aspekts. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 54.–64.
- Kačanova, Baiba. Pašreizējā situācija un perspektīvas svešvalodu apguvē: viltusdraugi latviešu un angļu valodā. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Nataļja Malašonoka. Liepāja: LiePA, 2013, 148.–159.
- Kačiuškienė, Genovaitė; Kruopienė, Irena. Tarminis tapatumas lietuvų studentų akimis. – *Baltu filologija. Nr. XXI (2) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības ka-

- tedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 17.–26. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Kalesnikienē, Danguolē. Primary education in Lithuania: Lithuanian language as a native language change discourse. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiePA, 2013, 33.–43.
- Kalme, Vilma. Atgriešanās pie dzimtas saknēm – veltījums mātei. [Saruna ar filoloģijas zinātni Dr., ilggadējo Liepājas Universitātes pasniedzēju, tagad pensionāri Vilmu Kalmi sakarā ar grāmatas “Suitijā” izdošanu un Atzinības Krusta V šķiras saņemšanu; pierakstījusi Daina Meistere.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 262 (2013, 9. novembris), 10.
- Kalme, Vilma. Valodiņa – cik bagāta esi? – *Viņu laiks laipu met. Liepājas filologu zinātniskie raksti, konferenču tēzes un publicistika (retrospekcija 20. gadsimta 60.–90. gadu pētījumos)*. Atb. red. Diāna Laiveniece. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA, 2013, 57.–60.
- Kalnača, Andra. Artura Ozola *analītiskais debitīvs* mūsdienu interpretācijā. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 35.–44.
- Kalnača, Andra. Atgriezeniskuma formālie rādītāji latviešu valodā. = Reflexivity markers in Latvian. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 57.–66.
- Kalnača, Andra. Darbības vārda *vajadzēt* modālā semantika. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 80.–88.
- Kalnača, Andra. Latviešu valodas kultūra un prakse. – *Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens*, Nr. 7 (2013, decembris), 58.–62.
- Kalnača, Andra. Morfoloģija. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 45.–108.
- Kalnberziņa, Vita. Common European Framework Impact on English Language Speaking Test in Latvia. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of abstracts. /

Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics.
Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 25.–26.

- Kalniņa, Sandra. Termins *vide* latviešu valodas vārdnīcās un mācību literatūrā: vēsturiskais aspekts. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 65.–74.
- Kalniņš, Daumants. 2013. gads – seno latgaļu vārda deviņsimtgade. [Par Latgales nosaukuma izcelsmi un plānotajiem senās Latgales jubilejas pasākumiem; saruna ar rotkali, darbnīcas “Seno rotu kalve” Ruckas muižā Cēsīs vadītāju, pasākumu iniciatoru Daumantu Kalniņu; pierakstījusi Līga Viļčinska.] – *Mistērija*, Nr. 1 (2013, janvāris), 18.–21.
- Kalviša, Liene. Partikula SAK un modalitāte. = Particle SAK ‘that is to say’ and modality. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 67.–74.
- Kalviša, Liene. Pieredzes izteikšana un perceptīvie verbi latviešu valodā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 34.–35. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Kanno, Kaiširo. Hronika – Chronicle. Baltu valodu popularizēšana Japānā. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 99. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Kaņepe, Mairita. Latvisku vidi pasaulē. [Par Latviešu valodas aģentūras rīkotajiem kursiem skolotājiem, kuri māca latviešu valodu ārzemēs; tekstā stāsta Cēsu iedzīvotāja Daina Grase, LR Izglītības un zinātnes ministrijas vecākā eksperte valsts valodas politikas jautājumos Zaiga Sneibe.] – *Druva*, Nr. 106 (2013, 10. jūlijs), 3.
- Karapetjana, Indra; Roziņa, Gunta. Applied Linguistics in Latvia. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre

- for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 27.
- Karašova, Ingrīda. Literārās reminiscences Z. Ērgles stāstā “Starp mums, meitenēm, runājot...”. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zūģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 163. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Karpinska, Laura. Macrostructure of English-Latvian Dictionaries. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 75.–82.
- Karpinska, Laura. Outside Matter Components of English-Latvian Dictionaries Compiled before World War II. – *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, 65.–75. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJELLC-III-internet_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).
- Karpinska, Laura. User’s Guides in English-Latvian Dictionaries. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 27.–28.
- Kastiņš, Juris; Sokolova, Valentīna. Die literarische Interpretation eines linguistischen Objekts: Der Roman von Günter Grass “Grimms Wörter”. = The Literary Interpretation of a Linguistic Object: Günter Grass’ Novel “Grimms Words”. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaita Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 401.–410.
- Kavaliauskas, Vidas. Dėl kai kurių daiktavardinių priesagos -ėti veiksmažodžių kirčiavimo normų. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 85–89. Pieejams: www.cecol.com/asp/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Kazakeviča, Agita. Sekundārās predikatīvītes izpausmes tekstā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 89.–94.
- Kazlauskaitē, Rūta; Macienē, Jurgita; Župerka, Kazimieras. Okazionalūs deminutīvi: tipai ir paskirtis kalbiniame akte. – *Man and the World*. =

- Žmogus ir žodis. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 90–100. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Kazlauskienė, Asta. Kai kurie akustiniai lietuvių kalbos ritmiškumo parametrai. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 19–36. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Kazlauskienė, Lana. Lībieši vairāk nekā 500 lappusēs. [Par Lībiešu kultūras centra izdoto rakstu krājumu “Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra”; tekstā stāsta vēstures zinātni Dr. Renāte Blumberga, Igaunijas prezidents Tomass Hendriks Ilvess.] – *Diena, Kultūras Diena*, Nr. 56 (2013, 20. marts), 16.–17.
- Kazlauskienė, Lana. Vitāli, savdabīgi par Latgali. [Par Rēzeknes Augstskolas sastādītā izdevuma “Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca” klajā nākšanu; tekstā stāsta vārdnīcas redaktore Dr. philol. Ilga Šuplinska.] – *Diena, Kultūras Diena*, Nr. 46 (2013, 6. marts), 16.
- Kibermane, Kerttu. Medium of Instruction in Higher Education Institutions: Language Policy in Estonia. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 83.–93.
- Kibermane, Kerttu. Svešvalodu lietojums Igaunijas augstākajā izglītībā un zinātnē. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 24.–31.
- Kļavinska, Antra. Etnonīma *pūli / poļaki* semantika latgaliešu folklorā. *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 37.–48. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Kļavinska, Antra. Etnonīmi Latgales īpašvārdu sistēmā. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V.* / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 113.–121.
- Kļavinska, Antra. Etnonīmiskās leksikas variativitāte latgaliešu folkloras tekstos. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150*. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 12.–13. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).

- Kļavinska, Antra. Latviskuma koncepts latgaliešu folklorā: etnonīma *latvīši* semantika. = The Concept of Latvianness in Latgalian Folklore: the Semantics of the Ethnonym *Latvīši*. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkienē, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 331.–343.
- Kļaviņa, Sarma. A. Bīlenšteina gramatika “Die lettische Sprache..”, tās tapšana un devums Eiropas valodniecībai. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlenšteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150*. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 11.–12. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49._A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Kļaviņa, Sarma. Jānis Endzelīns – zvaigzne caur ērkšķiem. [Par valodnieku Jāni Endzelīnu (1873–1961); tekstā J. Endzelīna izteikumi.] – *Mājas Viesis*, Nr. 4 (2013, 22. februāris/7. marts), 20.–23.
- Kļaviņa, Sarma. Jāņa Endzelīna ienākšana salīdzināmi vēsturiskajā valodniecībā: akadēmiskā statusa aspekts. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 95.–104.
- Kļaviņa, Sarma. Jāņa Endzelīna ienākšana salīdzināmi vēsturiskajā valodniecībā: akadēmiskā statusa aspekts. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 36.–37. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Kļaviņa, Sarma. Pirmajai zinātniskajai latviešu valodas gramatikai – 150. – *Daba un vēsture 2014*. Atb. red. un sast. Andris Piterāns. Rīga: Apgāds “Zinātne”, 2013, 174.–180.
- Kokareviča, Dace. “...krietns patriots būt”. [Par valodnieku Jāni Endzelīnu (1873–1961) un filoloģijas Dr. Sarmas Kļaviņas pētījumu “Jāņa Endzelīna ienākšana salīdzināmajā valodniecībā: akadēmiskā statusa aspekts”; tekstā stāsta Sarma Kļaviņa; tekstā J. Endzelīna izteikumi.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 36 (2013, 20. februāris), 5.
- Kokareviča, Dace. “Valoda ir cilvēka greznums un lepnums”. [Sakarā ar valodnieku Kārļa Mīlenbaha (1853–1916) 160. dzimšanas dienu un Jāņa Endzelīna (1873–1961) 140. dzimšanas dienu; tekstā stāsta literatūrzinātnieks Raimonds Briedis, Latviešu valodas institūta direktore Ilga Jansone; tekstā fragmenti no K. Mīlenbaha rakstiem “Par valodas

- dabu un sākumu” (1891. gads), “Latviešu valoda” (1881. gads).] – *Latvijas Avīze*, Nr. 13 (2013, 18. janvāris), 17.
- Končius, Vytenis. Comprehensible input vs. comprehensible output – have we given them their chance? – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rīta Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiepA, 2013, 44.–52.
- Končius, Vytenis. Tekstai ir tekstynai svetimos kalbos mokymosi procese. (Texts and corpora in the process of second language acquisition.) – *Darnioji daugiakalbystė. = Sustainable Multilingualism*. Periodinis mokslo žurnalas. Biannual Scientific Journal. 3/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. = Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013, 77.–95. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/index> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Kondakova, Irina. Place-Names as a Means of Expressing British Auto-Stereotype (the example of intellectual abilities characteristics). = Топоним как средство выражения британского автостереотипа (на примере характеристики умственных способностей). – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaitė Kačučkienė, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 344.–351.
- Konošonoka, Zanda. Kārlis Mīlenbahs Talsos. [Par valodnieka (1853–1916) saistību ar Talsiem; sakarā ar 160. dzimšanas dienu.] – *Talsu Vēstis*, Nr. 132 (2013, 20. novembris), 10.
- Konste, Anete. A priekš kam gramatiku? [Par latviešu valodas lietojuma kļūdām sociālajos tīklos.] – *Diena, Kultūras Diena*, Nr. 132 (2013, 11. jūlijs), 31.
- Kortlandt, Frederik. Balto-Slavic personal pronouns and their accentuation. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 5–11. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Kortlandt, Frederik. Palatovelars before syllabic resonants: another look. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 13–17. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Kortlandt, Frederik. The origins of Balto-Slavic accentual mobility. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 219–223. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).

www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc (saite skatīta 10.09.2014.).

- Koškins, Igars. Aizguvumi 19. gs. 2. puses Rīgas krievu valodā un citvalodu reģionālās leksikogrāfijas avotu problēma. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2012). Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 27.–42. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Koškins, Igars. Latviešu valodas slāviskās cilmes aizguvumu etimoloģizēšanas problēmas. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 38. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). General Lexis of the Baltic Languages: Flora. – *Baltu valodu atlants = Baltų kalbų atlasas = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 389.–412.
- Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Kopīgā baltu valodu leksika: flora. = Bendroji baltų kalbų leksika: flora. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 30.–73. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Kregždys, Rolandas. Baltų kalbų *ō* ↔ *ē* (← *iō* kamienų variantų (denominatyvų) su *deiv-/diev-* semantinės raidos ypatumai. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 14.–15. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Kruopienė, Irena; Kačiuškiene, Genovaitė. Ilgujų ir trumpųjų raidžių rašybos veiksmažodžių šaknyse nuostatos. = The Attitude towards Spelling of Long and Short Vowels in Verb Roots. – *Valoda – 2013. Valoda dažādų kultūrų kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovičkova; red. kol.: Alvīds Butkis, Ina Druviute, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaitė Kačuškiene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulė”, 2013, 261.–272.

- Kuņicka, Kristīne. Rēzeknes poļu valoda šodien. Fonētika. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls*, V. / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 122.–128.
- Kuņicka, Kristīne. Язык краславских поляков сегодня. = The Current State of the Polish Language Spoken in Kraslava. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Gogregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 42.–52.
- Kuplā, Ieva. Kustības verba *celt* daudznozīmība domu telpas teorijas aspektā. = Verb of movement *celt* ‘to build’ polysemy and mental spaces theory. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 75.–86.
- Kuplā, Ieva. Metaforiski pārnēsumi kustības verbu nozīmju sistēmā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 105.–111.
- Kurmiņa, Linda. (sagat.) Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas lēmumi (2011.10.–2012.10.). – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 167.
- Kursīte, Janīna. Ja tev iedota dzīve, tavs uzdevums ir darīt labu. [Par latvisko identitāti, kurzemniekiem, latgaliešiem, lībiešiem, racionālo un mītisko pasaules uzskatu : saruna ar literatūrzinātnieci Janīnu Kursīti; pierakstījusi Gundega Blumberga; materiāla sagatavotāja Ilze Kārklvalka.] – *Talsu Vēstis*, Nr. 103 (2013, 11. septembris), 5.–6.
- Kursīte, Janīna. Komunisma vietā gruzons. [Par Ilmāra Šļāpina sastādīto vārdnīcu “Jauno latviešu valoda”.] – *Ir*, Nr. 48 (2013, 28. novembris/4. decembris), 36.–37.
- Kursītis, Antons. Gadu pēc divvalodības referenduma. [Par ekonomisko un politisko faktoru negatīvo ietekmi uz latviešu valodas lietošanas paradumiem Latvijā un nepieciešamajām izmaiņām valsts normatīvajos aktos.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 22 (2013, 31. janvāris), 3.
- Kursītis, Antons. Kursītis neapmierināts par “piemēriem” latviešiem. Arī sūdzību vairāk. [Par nepietiekami stingru valsts nostāju latviešu valodas lietojuma jautājumos; saruna ar Valsts valodas centra Valodas kontro-

- les nodaļas vadītāju Antonu Kursīti; pierakstījies Voldemārs Krustiņš, Egils Līcītis.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 12 (2013, 17. janvāris), 4.–5.
- Kuzina, Viktorija. Folkloras valodas izpēte mācīgbgrāmatās. = The Study of Folklore Language in Textbooks. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreļlāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 417.–428.
- Kuzmina, Jana. Genre Analysis of Quality Assurance (ISO 9000) Documentation. – *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, 76.–86. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJELLC-III-inter-net_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).
- Kuzmina, Jana. Interdiscursivity and Intertextuality in IT Professional Discourse. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 31.
- Kuzņecova, Tatjana. Dažas piezīmes par aizguvumu kopām morfoloģijas un semantikas aspektā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 112.–121.
- Kūlis, Ēriks. “A man nav problēmu runāt pa latviski!” [Par izkropļojumiem latviešu valodas leksikā.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 177 (2013, 2. augusts), 9.
- Kūlis, Ēriks. “Nu davai! Nu čau!” [Par latviešu valodas apdraudējumu Latvijā sadzīves un valstiskā līmenī.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 147 (2013, 28. jūnijs), 10.
- Kvašīte, Regina (*R. Kvašytė*). Par Latviju lietuviski: īpašvārdu atveide presē. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 32.–42.
- Kvašīte, Regīna. Koku nosaukumi latviešu tautasdziesmās un to atdzejojumos lietuviešu valodā. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 45.–60.
- Kvašīte, Regīna. Latviešu valodas stili. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 175.–192.

- Kvašīte, Regīna. Lietišķais stils latviešu un lietuviešu valodā: terminoloģiskais aspekts. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 6.–16.
- Kvašīte, Regīna. Par Šauliem latviski: vietvārdi un objektu nosaukumi. = The Šiauliai Area in Latvian: Place Names and Object Titles. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 154.–165.
- Kvašīte, Regīna. Svētku nosaukumi latviešu tautasdziesmu atdzejojumos lietuviešu valodā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 38.–41. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Kvašytė, Regina. Lietuvių ir latvių kalbų terminų su šaknimi termin- mikrosistema. – *Terminologija*, 20. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 121–137.
- Ķemere, Rūta. Svešvalodu kā līdzekļa apguve integrācijai multikulturālā vidē. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Nataļja Malašonoka. Liepāja: LiepA, 2013, 160.–173.
- Ķemere, Rūta; Samuseviča, Alīda. Fremdsprachenerwerb im Kontext der Förderung des Multilingualismus in Lettland. – *Darnioji daugiakalbystė*. = *Sustainable Multilingualism*. Periodinis mokslo žurnalas. = Biannual Scientific Journal. 2/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013, 126.–137. e-ISSN 2335-2027. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/issue/view/2> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Laiveniece, Diāna. Teksta mikrostruktūras veidotāji līdzekļi valodniecības zinātniskajos rakstos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltņiece. Liepāja: LiePA, 2013, 122.–133.
- Laiveniece, Diāna. Valodas izjūta kā lingvodidaktikas jēdziens. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Nataļja Malašonoka. Liepāja: LiepA, 2013, 69.–81.
- Laiveniece, Diāna; Dzintars, Normunds. Artura Ozola ieguldījums latviešu valodas mācību metodikā. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*.

- Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 61.–74.
- Laizāne, Inga. Ģenitīva locījums un tā nozīmju lietojums latviešu valodas kā svešvalodas apgūvē. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rita Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiepA, 2013, 82.–93.
- Laugale, Velga. Frazēoloģismu apguve augstākajā izglītībā: lingvokulturoloģiskais aspekts. – *Darnioji daugiakalbystē. = Sustainable Multilingualism*. Periodinis mokslo žurnals. = Biannual Scientific Journal. 2/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013, 100.–109. e-ISSN 2335-2027. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/issue/view/2> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Lauridsen, Karen M. Multilingualism – a necessary, absent component in Europe 2020? – *Darnioji daugiakalbystē. = Sustainable Multilingualism*. Periodinis mokslo žurnals. = Biannual Scientific Journal. 3/2013. Vyr. red. Nemira Mačianskienė. / Vytauto Didžiojo universitetas. Vytautas Magnus University. Lietuva: Kaunas, 2013, 12.–18. Pieejams: <http://uki.vdu.lt/sm/index.php/sm/index> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Lauze, Linda. Salikts teikums un tā realizācija mutvārdu tekstā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 134.–142.
- Lazdiņa, Sanita; Pošeiko, Solvita; F. Marten, Heiko. Baltijas valstu lingvistiskā ainava: dati, rezultāti, nākotnes pētījumu perspektīvas. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V*. / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 37.–49.
- Lāms, Ojārs. Arturs Ozols un literatūrzinātne. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 75.–84.
- Leikuma, Lidija. Arturs Ozols, viņa mantojums un piemiņa. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 11.–14.
- Leikuma, Lidija. F. Trasuna “Skolas dorzs” (1909) kā latviešu rakstu valodas vēstures avots. – 49. Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu

- anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 16.–18. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Leikuma, Lidija. J. Endzelīns par latgaliešiem, viņu rakstību un valodu. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 41. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Leikuma, Lidija. Latgaliešu valodas materiāla atspoguļošanas iespējas tulkojošajās trīsvalodu vārdnīcās. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts*. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 6.–30.
- Leikuma, Lidija. Par latviešu “rakstu” un “literāro” valodu. Artura Ozola koncepcija mūsdienās. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 85.–99.
- Lele-Rozentāle, Dzintra. Baltijas vācu valoda 20. gadsimta 1. puses lingvistiskajā diskursā. = *Язык балтийских немцев в лингвистическом дискурсе первой половины XX века. = Baltisches Deutsch im linguistischen Diskurs der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts. – Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas. = Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания. = Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. = Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг. = The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. loc.: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 29.–40.
- Lele-Rozentāle, Dzintra. Cik vāciska ir latviešu valoda? Ieskats valodu kontaktu izpaušmēs. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 43.–54.
- Lemeškin, Ilja. Bazelio glosos prūsas ir Prahos baltai. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltu kalbotetras žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 103–117. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).

- Leonavičienė, Aurelija. Kalbinis ir kultūrinis lietuvių meninių tekstų deminutyvų savitumas, jų vertimas į prancūzų kalbą. – *Baltu valodas: vėsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 42.–43. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*). Lietuvių išloksnų fonētiskā transkripcija. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 78.–81. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Bakšienė, Rima (*Rima Bakšienė*). Phonetic Transcription of Lithuanian Dialects. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 415.–416.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazas, Saulius (*Saulius Ambrazas*). Ziemas kviešu nosaukumi. = Žieminių kviečių pavadinimai. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 164.–167. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Jansone, Ilga; Stafecka, Anna; Ambrazas, Saulius (*Saulius Ambrazas*). Names of the Winter Wheat. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 462.–463.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždis*); Stafecka, Anna. Āboliņa nosaukumi. = Dobilo pavadinimai. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 148.–157. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždis*); Stafecka, Anna. Saulespuķes nosaukumi. = Saulēgražos pavadinimai. – *Baltu valodu atlants. = Baltų kalbų atlasas. = The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius:

- Lietuvių kalbos institutas, 2013, 158.–163. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Griķu nosaukumi. = Griķio pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 176.–179. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Meža zemenes nosaukumi. = Žemuogės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 220.–225. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Names of the Clover. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 454.–458.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Names of the Sunflower. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 453.–461.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Names of the Buckwheat. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 468.–469.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*); Stafecka, Anna. Names of the Wild Strawberry. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 490.–492.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Saulius (*Saulius Ambrasas*). Rudzupuķes nosaukumi. = Rugiagėlės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 108.–115. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasas, Saulius (*Saulius Ambrasas*). Bumbieres nosaukumi. = Kriaušės pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic*

- Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 250.–255. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasz, Saulus (*Saulius Ambrasz*); (parindes = išnašų) Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Čiekura nosaukumi. = Kankorėžio pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 274.–289. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasz, Saulus (*Saulius Ambrasz*). Names of the Cornflower. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 433.–436.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasz, Saulus (*Saulius Ambrasz*). Names of the Pear. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 507.–509.
- Leskauskaitė, Asta (*Asta Leskauskaitė*); Stafecka, Anna; Ambrasz, Saulus (*Saulius Ambrasz*); (footnotes) Kregždis, Rolands (*Rolandas Kregždys*). Names of the Cone. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 519.–527.
- Levāne-Petrova, Kristīne. Lietuviešu valodas ciešamās kārtas tagadnes divdabju atbilstmes latviešu valodā: Lietuviešu-latviešu-lietuviešu paralēlo tekstu korpusa dati. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 94.–101.
- Liepa, Dite. Preses valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 329.–346.
- Liepa, Dite. Virsrakstu lietojums preses tekstos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 143.–152.
- Liepa, Dite; Purviņa, Mairita; Sjomkāne, Ingrīda. (sagat.) Valodas konsultācijas. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 152.–166.
- Liepiņa, Dace. Insight into the Origin of some English Methaphorical Legal Terms. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2).

- Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 102.–108.
- Liepīņa, Dace. Interface and Conflict of English and Latvian Legal Terminology. – 2nd *International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 31.–32.
- Liepīņa, Dace. Trends in the Transfer of Metaphorical Legal Terms from English into Latvian. = Tendences metaforisku juridisku terminu pārnesē no angļu valodas latviešu valodā. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņš Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačūckiene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 166.–173.
- Liepīņš, Agris. “Krievu pulķis” jeb beigsim to dēvēt par uzvaras pieminekli! [Par pieminekļiem un tautas sarunvalodu.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 218 (2013, 8. novembris), 3.
- Liepīņš, Agris. Ko ar saviem saukļiem cenšas pateikt “Saskaņas centrs”? [Par latviešu valodas lietojuma kļūdām politisko partiju apvienības “Saskaņas centrs” vēlēšanu aģitācijas materiālos.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 96 (2013, 21. maijs), 3.
- Litevkiēnē, Nijolē. Comparison of Latin and Lithuanian three-component Anatomical Terms. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 109.–120.
- Litevkiēnē, Nijolē; Korosteliova, Jeļena. Lithuanian Anatomical Terminology in the First Half of the 20th Century. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 121.–128.
- Līce, Anda. Tagad sarunājos ar sieru. [Par svešvalodu aizguvumiem un vārdu nozīmju izmaiņšanu latviešu valodā.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 226 (2013, 21. novembris), 3.
- Līcītis, Egils. Par valodniecības jautājumiem. [Par latviešu valodas pareizrunas un pareizrakstības ievērošanu un lietošanu internetā.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 186 (2013, 25. septembris), 3.
- Ločmele, Gunta. Reklāmas valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 347.–358.
- Ločmele, Gunta. Tulkotāja loma reklāmā latviešu valodas attīstības procesu kontekstā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa*

- Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 43.–44. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Ločmele, Gunta. Tulkotāja loma reklāmā latviešu valodas attīstības kontekstā. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 105.–119.
- Ločmele, Klīta. Maizes atainojums presē latviešu valodā. – *Aktuālas problēmas literatūras zinātnē*. Rakstu krājums, 18. Atb. red. Edgars Lāms. Liepāja: LiePA, 2013, 215.–223.
- Lokmane, Ilze. Mūsdienu sintakses problēmjaudājumi un Arturs Ozols. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 100.–108.
- Lokmane, Ilze. Parālēli teikuma locekļi sintaktisko sakaru aspektā. = Parallel parts of sentence in the aspect of syntactic relations. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā.* = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 87.–96.
- Lokmane, Ilze. Sintakse. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 109.–131.
- Lokmane, Ilze; Kalnača, Andra. Paradigma morfoloģijā un sintaksē. = The paradigm in morphology and syntax. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā.* = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 6.–18.
- Małgorzata, Ostrówka; Eva, Golachowska. Названия растений в польском языке в Латгалии. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmika Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 48.–49. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).

- Markus, Dace. Bērna valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 305.–312.
- Markus, Dace. Latviešu bērnu valodas pētījumu vēsture. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 144–148. Pieejams: www.ceeol.com/asp/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Markus, Dace. Latviešu valodas divskaņu fonoloģiskās interpretācijas problēmas. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi*. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 44.–45. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%202014_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Markus, Dace. Malēnisko izlokšņu fonētika mūsdienās. – *Kultūrvēstures avoti un Alūksnes novads*. Sast. Dace Markus, Saulvedis Cimermanis. / Alūksnes novada pašvaldība, Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija. / Letonikas bibliotēka. Rīga: Apgāds “Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis”, 2013, 124.–139.
- Markus, Dace; Auziņa, Ilze. Fonētika. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 17.–33.
- Markus, Dace; Čeirane, Solveiga. Līdzskaņu *g* un *ķ* izrunas īpatnības bērnu un pieaugušo valodā. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltu kalbotyros žurnāls. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 57–67. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Markus-Narvila, Liene. Aizgūtie augu nosaukumi Latvijas-Lietuvas pierobežas izlokšnē Rucavā. – *Язык и межкультурные коммуникации*. Материалы IV Международной научной конференции. Вильнюс-Минск, 15–18 апреля 2013 г. = Kalba ir tarpkultūrinė komunikacija. IV tarptautinēs mokslinēs konferencijās medžiaga. Vilnius-Minskas, 2013 m. gegužes 15–18 d. Минск: РИВШ, 119.–121.
- Markus-Narvila, Liene. Lexicography in Latvia – Accomplishments and Opportunities. – *Dialectologia*. Special issue IV (2013), 123–145. Pieejams: <http://www.publicacions.ub.edu/revistes/dialectologiaSP2013/> (saite skatīta 18.09.2014.).
- Markus-Narvila, Liene. Lingvistiskā situācija Rucavā 21. gs. = Linguistic situation in Rucava in the 21st century. – *Tarptautinē mokslinē konferencija “Tarmes – Europos tautu kultūros paveldas”*. Išplestines tezēs. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 53.–54.
- Maskuliūnas, Bronius. Rašybos įvairavimas Jokūbo Morkūno *Postilėje* (1600). – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bilensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864)* – 150. Referātu anotā-

- cijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 18.–19. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Maskuliūnas, Bronius. Refleksyvumo raiška Kiprijono Lukausko Pamoksluose. *Baltu filoloģija. Nr. XXI (1) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Red. Pēteris Vanags. Rīga: LŪ Akadēmiskais apgāds, 2013, 49.–63. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Matisovs, Ivars. Toponīmi un vēsturisku personu vārdi mūsdienu Latgales urbanonīmos. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V.* / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 49.–61.
- Meiliūnaitē, Violeta. Lietuvių kalbos atlaso punktu kitimo priežastys ir intensyvumas. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LŪ Latviešu valodas institūts, 2013, 45. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Meistere, Anda. Dzimtes apskats pirmajās grāmatās par latviešu valodu. = The View on Gender in the First Books about the Latvian Language. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņš Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkijene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 255.–260.
- Meistere, Anda. No *šlakas* līdz *dzimtei*: dzimtes terminoloģijas attīstība pirmajās latviešu valodas (mācīb)grāmatās. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 129.–139.
- Meistere, Daina. Cīnītājs par latvisko un latviešu valodu. [Par valodnieku, folkloristu, publicistu, dzejnieku, tulku un jaunlatvieti Frici Brīvzemnieku (1846–1907).] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 50 (2013, 28. februāris), 10.
- Meistere, Daina. Spožā zvaigzne pie latvietības debesīm. [Par jaunlatvieša, latviešu pedagoga, valodnieka un sabiedriskā darbinieka Ata Kronvalda (1837–1875) mācībām Liepājas augstākajā apriņķa skolā un mājiskolotāja darbu Durbē, studijām Tērbatas Universitātē (Igaunija); tekstā A. Kronvalda izteikumi.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 297 (2013, 21. decembris), 7.

- Melderis, Normunds. Lingvistiskās attieksmes problēma Latvijā. – *DDD*, Nr. 23 (2013, 6./19. decembris), 1.–2.
- Melne, G. Lai runoj un roksta skaidrā volūdā. – *Rēzeknes Vēstis, Mōras zeme*, Nr. 4, Nr. 42 (2013, 11. aprīlis.), 4.
- Mežaka, Maija. Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienā. [Par valodnieka Jāņa Endzelīna (1873–1961) atceres pasākumu Kauguru pagasta Kultūras namā (Beverīnas novads); tekstā stāsta Jāņa Endzelīna Kauguru pamatskolas direktore Iveta Rambola, latviešu valodas un literatūras skolotāja Aija Dubova, Kauguru novada Domes vadītājs Māris Zvirbulis, Trikātas pamatskolas latviešu valodas un literatūras skolotāja Maruta Ģingule; tekstā fragmenti no žurnālista Egīla Zirņa raksta “Mazrunīgais valodnieks” laikraksta “Diena” Nr. 38 (2013, 22. februāris).] – *Liesma*, Nr. 32 (2013, 26. februāris), 8.
- Miezīte, Ilona. Artura Ozola kolekciju Rakstniecības un mūzikas muzejā. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 109.–126.
- Migla, Ilga. (sagat.) Jaunākās grāmatas. 2011. gada novembris – 2012. gada novembris. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 168.–174.
- Migla, Ilga. Frazеoloģismi Rūdolfа Blaumaņa stāstos un novelēs. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltneice. Liepāja: LiePA, 2013, 153.–161.
- Migla, Ilga. Frazеoloģismi un brahiloģismi R. Blaumaņa stāstu krājumā “Pie skala uguns”. = Phrasеological Units and Brachilоgisms in R. Blaumanis’ Collection of Stories “Pie skala uguns”. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieniе, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulе”, 2013, 437.–442.
- Mikulēniēnē, Danguolē. Kalbinis peizažas: XXI a. pradžios situacija Lietuvoje. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 46. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Mikulēniene, Dangole (*Danguolē Mikulēniēnē*); Stafecka, Anna. Geolinguistic Research of the Latvian and Lithuanian Lexis. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*.

2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 379.–388.
- Mikulėnienė, Danguolė (*Danguolė Mikulėnienė*); Stafecka, Anna. Latviešu un lietuviešu valodas leksikas ģeolingvistiskie pētījumi. = Geolingvistiņiai latvių ir lietuvių kalbų leksikos tyrimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 12.–29. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Minova, Nataļja. Measuring semantic relatedness of lexical items. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 178. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Miseviča-Trilliča, Renāte. Gžegoža Knapija “Thesaurus Polonolatinogracus” kā pirmo poļu-latviešu vārdnīcu pamats. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 46.–47. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Miseviča-Trilliča, Renāte. Lauku dzīves atainojums Antana Juškas latviešu-lietuviešu-poļu vārdnīcā. – *Baltu filoloģija. Nr. XXI (2) 2012*. Baltu valodniecības žurnāls. = *Journal of Baltic Linguistics*. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 43.–62. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Miseviča-Trilliča, Renāte. Poļu ekvivalenti Antana Juškas 1875. gada latviešu-lietuviešu-poļu vārdnīcas manuskriptā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 162.–171.
- Moroza, Nadežda. Specifiskie retorikas līdzekļi latviešu un čehu politiskajā diskursā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 140.–147.
- Mortuzāne-Muravska, Māra. Latgalistikas konference šogad – Sibīrijā. [Par 6. starptautisko latgalistikas konferenci “Latgaliešu skolu nākotnei Sibīrijā – 90” Krasnojarskas novadā (Krievija); saruna ar konferences dalībnieci Māru Mortuzāni-Muravsku; pierakstījusi Vanda Žulina. –

- Ludzas Zeme*, Nr. 68 (2013, 6. septembris), 4. Tas pats arī *Людзас земе* Nr. 68 (2013, 6. septembris), 4.
- Mutore, Anna. Tulkošanas aktualizēšana svešvalodu apgūvē: frankofono valodnieku skatījums. – *Valodu apguve: problēmas un perspektīva*. Zinātnisko rakstu krājums, IX. Galv. red. Diāna Laiveniece; lit. red.: Diāna Laiveniece, Rīta Grāvelsiņa, Linda Gaile, Natalja Malašonoka. Liepāja: LiePA, 2013, 94.–100.
- Mūžībā aizgājusi Ināra Ķemere. [Filoloģe, tulkotāja, bijusi Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes pasniedzēja (1939–2013) : nekrologs.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 173 (2013, 6. septembris), 5.
- Myusu volūda skanēs. [Par latgaliešu valodu TV un Radio raidījumos.] – *Rēzeknes Vēstis, Mōras zeme*, Nr. 10, Nr. 122 (2013, 10. oktobris), 4.
- Navickaitē-Klišauskienē, Agnē. Latvių kalbos veikėjų pavadinimai. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 269–300. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Nāgels, Gunārs. Kur pazuda “latvieši”? [Sakarā ar izvairīšanos no nacionālās identitātes nosaukuma lietojuma LR Ārlietu ministrijas atskaitē par sadarbību ar starptautiskajām organizācijām.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 25 (2013, 5. februāris), 3.
- Negriba, Paula. Tāmnieku jeb lībiešu dialekta pētniecība turpinās : vārds “tāmnieks” – joprojām bez izskaidrojuma. [Par filologa Ulda Grīnberga viesošanas Talsu Rakstniecības skolas literārajā vakarā “Valoda mani runā”; tekstā stāsta U. Grīnbergs.] – *Talsu Vēstis*, Nr. 24 (2013, 27. februāris), 3.
- Nestere, Līga. Ārvalstu studenti vēlas runāt latviešu mēlē. [Par SIA “Skri-vanek Baltic” projektu “Valodas institūts” : sakarā ar mērķi veicināt latviešu valodas apguvi ārvalstu studentu vidū; tekstā stāsta Rīgas Stradiņa universitātes medicīnas students Henriks Mīre Īlers, uzņēmuma vadītāja Aiga Veckalne.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 10 (2013, 15. janvāris), 10.–11.
- Nešpore, Gunta. Vietas nozīmes semantiskās lomas pārvietošanās verbu apkaimē. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 172.–178.
- Nešpore, Gunta; Saulīte, Baiba. Latviešu valodas verbu valences marķēšana. = Annotation of verbal valency in Latvian. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilma-

- ne, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 97.–106.
- Nītiņa, Daina. Augusts Deglavs un “Rīgas” valoda. = Augusts Deglavs and the Language of Rīga. – *Rīgas teksts. Augusta Deglava romānam “Rīga”100*. Zinātnisku rakstu krājums. Sast. Ausma Cimdiņa. / Latviešu pamattekstū pētījumi. Rīga: Zinātne, 2013, 101.–112.
- Nītiņa, Daina. Darbības vārdi tekstā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 47.–48. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Noteikumi par latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanas pārbaudi. LR Ministru kabineta noteikumi Nr.973. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 191 (2013, 1. oktobris). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=260430> (saite skatīta 27.06.2014.).
- Novodranova, Valentina. The Principles of Compiling the Dictionary of International Morphemes. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 84.–92.
- Oldere, Laimdota. Adjektīva *viegls* un tā antonīmu semantikas specifika. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltiece. Liepāja: LiePA, 2013, 179.–186.
- Oļehnoviča, Ilze. Creative idiomaticity in newspaper language. – *Young Linguists' Insights: Taking interdisciplinary approaches to the fore*. Edited by Monika Połczyńska, Łukasz P. Pakuła, Dorota Jaworska. Poznań, 2013, 205.–210. Pieejams: <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/7823/1/Young%20Linguists%20Insights.pdf> (saite skatīta 19.08.2014.).
- Orupe, Aisma. Lībieši un latgalieši grib būt vairāk sadzirdēti. [Par latgaliešu un lībiešu valodu saglabāšanai veļtītu raidījumu nepieciešamību plašsaziņas līdzekļos.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 188 (2013, 27./29. septembris), 5.
- Orupe, Aisma. Valodniekiem nav aizpildītas pat budžeta vietas. [Par nelielo studentu skaitu programmā “Baltu filoloģija” un “Klasiskā filoloģija” Latvijas augstskolās; tekstā stāsta Liepājas Universitātes prorektore Ilma Neimane.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 147 (2013, 1. augusts), 6.–7.
- Orupe, Aisma. Valsts valodas iestādes tomēr neapvienos. [Par Valsts valodas centra un Latviešu valodas aģentūras darbību : sakarā ar nerealizē-

- to valsts iestāžu apvienošanu; tekstā stāsta aģentūras direktors Jānis Valdmanis.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 193 (2013, 4. oktobris), 8.
- Orupe, Aisma. Vēlmē grozīt Augstskolu likumu saskata draudus valsts valodai. [Sakarā ar LR izglītības un zinātnes ministra Roberta Čīļa nodomu ieviest Latvijas augstskolās plašāku Eiropas Savienības valodu lietojumu un piesaisīt vairāk ārvalstu docētāju; tekstā stāsta R. Čīlis.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 29 (2013, 11. februāris), 4.–5.
- Ostrowski, Norbert. Etimologijos smulkmenos (la. *vaīgs* ‘veidas; skruostas’ ir lie. *áušti* / la. *aūksts* ‘šaltas’). – *Baltistica*, XLVIII(1) 2013. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 75–80. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Ozola, Diāna. The existence of synonymy in business English terminology: how to avoid ambiguity in translation. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 177. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Ozola, Ieva. Dienvidrietumkurzemes izlokšņu stabilās un mainīgās iezīmes: (*ī*)o- un *īj*o- celma daudzskaitļa instrumentāļa galotnes piemērs. = Stable and Changing Features of Southwest Kurzeme sub-dialects: (*ī*)o- and *īj*o- stem instrumental case plural endings example. – *Tarptautinė mokslinė konferencija “Tarmės – Europos tautų kultūros paveldas”*. *Išplėstinės tezės*. = *International scientific conference “Dialects – European national heritage”*. *Extended Abstracts*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 63–64.
- Ozola, Ieva. Gramzda draudzes izlokšnes Alfrēda Jankevica vāku mos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 187.–195.
- Ozola, Ieva. Variantums un diahronija: “Gramzda draudzes” izlokšņu dotumi 20. gadsimtā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi*. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 50. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Ozoliņa, Olga. Altérité comme composante de l’émotion dans l’interaction verbale et non verbale. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English

- Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 63.–64.
- Ozoliņa, Solveiga; Jurčenko, Anna. Techniques for Teaching Business English Collocations. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 38.–39.
- Paegle, Dzintra. Atceroties. Valodniecei Alīsei Lauai – 100. – *Daba un vēsture 2014*. Atb. red. un sast. Andris Pīterāns. Rīga: Apgāds “Zinātne”, 2013, 144.–149.
- Paegle, Dzintra. Npublicēts Artura Ozola manuskripts vidusskolām “Latviešu valodas mācīšanas metodika. Pēc P. Afanasjeva” (1949)”. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 127.–140.
- Paegle, Regīna. Valodniece stāsta par tālo Kīnu. [Par tikšanos ar valodnieci, Pekinas Svešvalodu universitātes latviešu valodas un kultūras pārniedzēju Solvitu Pošeiko Liezēres pamatskolā (Madonas novads).] – *Stars*, Nr. 17 (2013, 8. februāris), 5.
- Paikens, Pēteris. Automātiskas morfoloģiskās anotācijas izmantojums. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 148.–155.
- Par “Demogrāfijas terminu skaidrojošās vārdnīcas” apstiprināšanu. LZA [Latvijas Zinātņu akadēmijas] Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 92. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 20 (2013, 29. janvāris). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=254379> (saite skatīta 27.06.2014.).
- Par Ministru kabineta 2005.gada 26.jūlija noteikumu Nr.564 “Noteikumi par Eiropas Savienības vienotās valūtas vienības nosaukuma atveidi latviešu valodā” atzīšanu par spēku zaudējušiem. LR Ministru kabineta noteikumi Nr.115. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 45 (2013, 5. marts). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=255182> (saite skatīta 27.06.2014.).
- Par Ministru kabineta 2009.gada 7.jūlija noteikumu Nr.733 “Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 1.pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101.pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6.panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31.pantam. LR Satversmes tiesas spriedums : lietā Nr.2012-24-03. – *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 220 (2013,

11. novembris). Pieejams: <http://www.vestnesis.lv/url.php?id=261823> (saite skatīta 27.06.2014.).
- Piemin izcilo valodnieci Antoņinu Reķēnu. [Par 18. starptautisko zinātnisko konferenci “Vārds un tā pētīšanas aspekti” Liepājas Universitātē.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 280 (2013, 2. decembris), 4.
- Pieredzējušo filologu devums jaunajiem. [Par Liepājas filologu zinātnisko rakstu, konferenču tēžu un publicistikas 20. gs. 60.–90. gadu pētījumu izdošanu grāmatā “Viņu laiks loku met”.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 262 (2013, 9. novembris), 8.
- Pīrāga, Mirdza. Budžetu var samazināt, nevis saīsināt. [Par pareizu latviešu valodas lietojumu.] – *Saldus Zeme*, Nr. 92 (2013, 6. augusts), 6.
- Pīrāga, Mirdza. Nevar latviski jautāt: “Kā dzīvojas?” [Par latviešu valodas pareizu lietojumu.] – *Saldus Zeme*, Nr. 124 (2013, 18./19. oktobris), 7.
- Placinska, Alla. La traducción de los nombres propios letones al español. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 75.–76.
- Platonova, Marina. Contemporary Principles of Terminology Research. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 156.–166.
- Plaude, Ilze. Lingvistiskā pragmatika. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 193.–199.
- Plēsuma, Ieva; Balode, Laimute. Retie personvārdi mūsdienu Latvijā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 55.–85.
- Polkovņikova, Svetlana. Runas verbu atveides individuālās iezīmes Antona Čehova stāstu tulkojumos latviešu valodā. = Characteristic Features of Rendering Speech Verbs in Latvian Translations of Anton Chekhov’s Stories. – *Journal of Comparative studies*. No. 1 (30). *Tulkojumzinātne*. = *Translation studies*. Red. Ilze Kačāne un Oksana Komarova. / Komparatīvistikas almanahs. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 94.–104.
- Polkovņikova, Svetlana. Zinātnisko rakstu nosaukumi pragmatiskā aspektā. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds

- “Saule”, 2013, 162.–163. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Poļanskis, Sergejs. Absurds lakoniskums un tulkojuma daudzvārdība Albēra Kamī *L'étranger* tulkojumu analīze absurda estētikas kā ekstralingvistiskā faktora ietvaros. = Pauciloquy of the Absurd and Wordiness of the Translated – Analysis of Albert Camu's *L'étranger* Translations in the Framework of the Absurd Aesthetics as an Extra-Linguistic Factor. = Лаконичность абсурдного и многословность переведенного. Анализ переводов *L'étranger* Альбера Камю в рамках эстетики абсурдизма как экстра-лингвистического фактора. – *Journal of Comparative studies. No. 1 (30). Tulkojumzinātne. = Translation studies*. Red. Ilze Kačāne un Oksana Komarova. / *Komparatīvistikas almanahs*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 124.–136.
- Pommers, Juris Gunārs. Ernests Drezens un mūsdienas. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 53.–60.
- Pošeiko, Solvita. Grafiti Baltijas valstu lingvistiskajā ainavā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 51.–53. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Pošeiko, Solvita. Grafiti pilsētvidē: vēsture, izveide un uztvere. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 133.–166.
- Priedīte, Klāra. El análisis contrastivo de la semántica de las unidades fraseológicas emotivas en español, ruso y letón. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 76.–77.
- Pūtele, Iveta. Sporta terminoloģijas lietojums valodas praksē. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 140.–152.
- Rapa, Sanda. Ģeogrāfiskās nomenklatūras vārdi cilmes aspektā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 53.–54. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Rapa, Sanda. Hidrogrāfiskās nomenklatūras vārdi latviešu toponīmijā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad.

- Benita Laumane, atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 167.–174.
- Rapa, Sanda. Semantic Transposition in the Latvian Toponymy. – *Trends in Toponymy 6*. Heidelberg, October 7th–10th 2013. Abstract book. Heidelberg, p. 28.
- Rapa, Sanda; Strautniece, Vita. Onomastic Data and National Geo-spatial Infrastructure in Latvia. – *Integration of onomastic data into geo-spatial infrastructure*. Baltic-Nordic seminar, Tallinn, 19 September 2013. Abstracts. p. 6.
- Raudžiūtē, Ieva; Kliukienē, Regina. Minkštųjų priebalsių poveikis lietuvių bendrinės kalbos ilgųjų kirčiuotų balsių spektrui. – *Man and the World. = Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 111–119. Pieejams: www.cceol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Razanovaitē, Auksē. Vienaskaitas pirmojo ir antrojo asmens klitiniju ivardziu formas XVI a. lietuviu kalbos raštuose. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltu kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 245–268. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Regīna. Par arheolingvistiku. [Par ASV dzīvojušā latviešu izcelsmes rakstnieka Antona Rupaiņa (1906–1976) senvalodu pētījumiem un grāmatā “Arheolingvistika”.] – *Zintnieks*, Nr. 24 (2013, decembris), 4.–5.
- Reidzāne, Beatrise. Simboli tautasdziesmu tekstos: forma un nozīme. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 54.–55. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Reidzāne, Beatrise. Viss par jūrmalu, jūru, mari un marmuli. [B. Laumane “Jūra latviešu valodā un folklorā: etnolingvistiskais aspekts”.] – *Letonica*. Humanitāro zinātņu žurnāls, Nr. 26. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2013, 155.–157.
- Ridvanska, Olga. Instantial stylistic use of phraseological units in British newspapers. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. = Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 176. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Rimkutē, Aušra. 1883–1916 metu katekizmu reliģiniju vietu pavadinimai. – *49. Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kop-savilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes

- Baltu valodniecības katedra, 2013, 19.–20. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_annotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Ringailienē, Teresē. Popular Science Articles Online: Are They only about Science? = Mokslo popularinimo straipsniai internete: ar jie tik apie mokslą? – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņš Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 449.–457.
- Rinkauskienē, Regina. Šalutinių sakinių jungtukai XIX amžiaus raštuose rytų aukštaičių tarme. = Conjunctions of Subordinate Clauses in 19th Century Texts Written in Eastern Aukštaitian Dialect. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņš Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 70.–76.
- Rituma, Laura. Salīdzinājuma konstrukcijas daudzuma izteikšanai ar adverbjiem *vairāk* un *mazāk*. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 196.–205.
- Rokpelnis, Jānis. Vārdi, nevārdi, valodas, nevalodas. [Par latviešu valodas lietošanas paradumiem Latvijā.] – *Ir*; Nr. 3 (2013, 17./23. janvāris), 9.
- Roze, Anitra. Ar prefiksiem *ie-* un *pa-* atvasinātie krāsu nosaukumi: ieskats pagātnē un tagadnē. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 94.–104.
- Roze, Anitra. Leksēmu “sudrabs” un “zelts” semantika latviešu valodas skaidrojošajās vārdnīcās. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 56. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Roze, Anitra. Par ožas sajūtas apzīmētājiem *smaka*, *smarža*, *aromāts*. = Designations of the Sense of Smell – *smaka*, *smarža*, *aromāts* (*smell*, *scent*, *aroma*). – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alviņš Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze

- Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 458.–470.
- Roze, Anitra. Pārmaiņas dažu ar reliģiju saistītu vārdu semantikā. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 153.–165.
- Roze, Anitra. Pretstata krāsu nosaukumi *balts* un *melns* latviešu valodā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltiece. Liepāja: LiePA, 2013, 206.–215.
- Roze, Guna. Melnais maiss mutei. [Par raksturīgākajām latviešu val. lietojuma kļūdām.] – *Latvijas Avīze, Kultūrzīmes*, Nr. 37, Nr. 180 (2013, 17. septembris), 2.
- Rubene, Diāna. Emociju nominācija un tulkojamības problēmas (J.L. Višņevska proza un tās latviešu tulkojumi). = The Nomination of Emotions and the Problems of Translatability (in the prose of J.L. Wisniewski and its Latvian translations). – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 174.–187.
- Rudziša, Valda. Ekvivalences problēmas juridisko tekstu tulkojumos. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 17.–28.
- Rumpīte, Diāna; Vārtukapteinis, Alvis. Application of the Concept of Manipulation in Technical Translation. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 175.–182.
- Rumšienē, Goda. Today’s Society and its Adverts in Mass Media: to Translate or not to Translate? = La société contemporaine et sa publicité dans les médias de masse: traduire ou ne pas traduire? – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 188.–195.
- Rūmniece, Ilze. J. Endzelīna Tacita “Ģermānijas” tulkojums: “teksta un valodas pakļaušanas” aspekti. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu

- valodas institūts, 2013, 57.–58. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Rūtenberga, Vineta. Relative clauses as criterial features in assessing student written performance in English and French. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 177. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Saagpakk, Maris; Marten, Heiko F. Migration, Mehrsprachigkeit, Minderheiten in Deutschland – eine experimentelle Studienreise nach Berlin, Bautzen und Leipzig mit Studierenden der Universität Tallinn. – *Triangulum : germanistisches Jahrbuch 2012 für Estland, Lettland und Litauen*. Herausgegeben von Dzintra Lele-Rozentāle, Mari Tarvas und Sigita Barniškienė unter Mitarbeit von Heiko F. Marten und Sandra J. Langer. Achtzehnte Folge, Riga, Tallinn und Kaunas, 2013, 157.–173. ISSN 1406-2755. Pieejams: http://www.academia.edu/7199692/Migration_Mehrsprachigkeit_Minderheiten_in_Deutschland_-_eine_experimentelle_Studienreise_nach_Berlin_Bautzen_und_Leipzig_mit_Studierenden_der_Universitat_Tallinn (saite skatīta 19.08.2014.).
- Saulīte, Baiba. Verba valento locekļu secība Latviešu valodas verbu valences korpusā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 183.–192.
- Sausverde, Ērika. Words Connected with the Sea and the Possible Substratum in the Baltic Sea Region – a New Approach? – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = *Journal of Baltic Linguistics*. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 63.–77. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Schmalstieg, William R. Recenzija – Rewiew. *Edmunds Trumpa. Latviešu ģeolingvistikas eīdes*. Rīga: Zinātne, 2012. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (1) 2013. Baltu valodniecības žurnāls. = *Journal of Baltic Linguistics*. Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Red. Pēteris Vanags. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 118.–122. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Schmalstieg, William R. Some Comments on the Nominative Singular of Lithuanian *n* and *r* Stem Nouns. *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (1) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = *Journal of Baltic Linguistics*. Red. Pēteris

- Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 65.–72. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Shevtsova, Alesia. Lexical Stylistic Means in English and Belarusian Radio Discussions. = Лексико-стилистические средства в радиодискуссиях на английском и белорусском языках. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 203.–210.
- Siliņa-Piņķe, Renāte. Antonius – Tennis un Antiņš. Latviešu priekšvārdi 17. gadsimtā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 58.–59. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Siliņa-Piņķe, Renāte. Antroponīmas terminoloģijas problēmas un latviešu personvārdu vēsture. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 216.–226.
- Siliņa-Piņķe, Renāte. Rufnamen in Riga im 15. Jahrhundert: Überlegungen über eine schichtenspezifische Namengebung. – *Die Stadt und ihre Namen*. 2. Teilband. Hg.: Dieter Kremer, Dietlind Kremer. / *Onomastica Lipsiensia*. Leipziger Untersuchungen zur Namenforschung. Band 9. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2013. 239.–252.
- Siliņa-Piņķe, Renāte; Trumpa, Anta. Seno leksikogrāfisko avotu uzdotās mīklas *Latviešu valodas vēsturiskajā vārdnīcā*. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (1) 2013. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 93.–103. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BF-XXII_1_.pdf (saite skatīta 06.06.2014.).
- Silkāne, Marita. (sast.) Valodniecības bibliogrāfija 2012. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 172.–302.
- Simsons, Raitis. Elbingas vācu-prūšu vārdnīcas izmantošanas iespējas senprūšu sabiedrības pētniecībā. – *Vēsture: avoti un cilvēki*. XXII starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture XVI. Atb. red. Irēna Saleniece. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 334.–341.

- Sinka-Gobiņa, Maija. *Eiro neiekļaujas latviešu valodā*. [Par mēģinājumiem uzlabot latviešu valodu; saruna ar Rīgas Latviešu biedrības Latviešu valodas attīstības kopas vadītāju Maiju Sinku-Gobiņu; pierakstījis Andrejs Vaivars.] – *Dienas Bizness*, Nr. 13 (2013, 18. janvāris), 13.–15.
- Sinkevičiūtē, Daiva. Dēl lie. pvd. *Dōkšas* kilmēs. – *Baltistica, XLVIII(2) 2013*. Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 331–336. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Sinkevičiūtē, Daiva. Dēl nesutrumpējusių dvikamienių asmenvardžių kamieno *gaud-* variantų lietuvių kalboje. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltu kalbotyros žurnālas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 119–128. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Sīlis, Jānis. Internetvaloda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 359.–372.
- Sīlis, Jānis. Latviešu valoda kā dzimtā valoda mūsdienu Ventspilī: literārās valodas un dialekta lietošanas īpatnību sociolingvistiskais aspekts. – *Leptonikas piektais kongress. Plenārsēžu materiāli*. Red. kol. priekšsēdētājs Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 115.–128.
- Sīlis, Jānis. Tulkojumzinātnes attīstība Latvijā 20. gadsimta pēdējās desmitgadēs. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 193.–207.
- Sjomkāne, Ingrīda; Liepa, Dite; Purviņa, Mairita. Valodas konsultācijas. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 152.–166.
- Skabis, Eduards. Bagāts materiāls novadpētniekiem. [Par bijušā Kabiles pagasta (Kuldīgas novads) iedzīvotāja, valodnieka Jura Plāķa (1869–1942) un viņa dēla, ārsta Ernesta Plāķa (1897–1972) atmiņu grāmatu “Bez pasūtīnājuma un cenzūras”; tekstā fragmenti no grāmatas.] – *Kurzemieks*, Nr. 45 (2013, 19. aprīlis), 5.
- Skadiņa, Inguna. Baltu valodas digitālajā laikmetā. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 59.–60. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Skadiņa, Inguna; Vasiljevs, Andrejs. Valodas tehnoloģijas. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 453.–475.

- Skrūzmane, Elga. Georga Manceļa “Postillā” retāk sastopamie somatiskie frazeoloģismi. II. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltneiece. Liepāja: LiePA, 2013, 227.–236.
- Skrūzmane, Elga. Manceļa *debesis*: ieskats “Postillas” frazeoloģismos ar komponentiem *debes(i)s* un *zeme*. II = G. Manzel’s *debesis*: Insight into Phraseological Units with Components *debes(i)s* ‘heaven’ and *zeme* ‘earth’ used in “Postill”, II. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaita Kačučkiene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 479.–485.
- Smetonienē, Anželika. Kai kuriņ XVI–XVII a. LDK tekstuose minētū skolintū veiksmāzodžiu šaltiniņ patikslinimas. – *Baltu filoloģija*. Nr. XXI (2) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 79.–98. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilologija-XXI_2_.pdf (saite skatīta 05.06.2014.).
- Smiltneiece, Gunta. Dzimuma apzīmēšana dzīvnīeku nosaukumos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltneiece. Liepāja: LiePA, 2013, 237.–244.
- Smiltneiece, Gunta. In memoriam. Maigone Beitiņa (1929–2013). – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 260.–261.
- Smiltneiece, Gunta. Maigone Beitiņa. In memoriam. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 167.–169.
- Sokolova, Irina. Communicative Competence Development in Educational Setting. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 44.–45.
- Spirida, Margarita. Expressions of Appraisal in the Latvian Cultural Canon. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 45.
- Sproģe, Ieva. “Scenes and frames” – Theorie als förderndes Instrument bei der Übersetzung und dem Fremdsprachenerwerb. – *2nd International*

- Symposium "Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives". 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 73.*
- Stafecka, Anna. Latgaliešu rakstu valoda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 267.–284.
- Stafecka, Anna. Latviešu valoda: dialekti un izloksnes. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 253.–266.
- Stafecka, Anna. Latviešu valodas dialekti. – *Akadēmiskie raksti 4 sējums "Latvieši un Latvija", I sējums "Latvieši"*. Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 245.–274.
- Stafecka, Anna. The Reflection of Baltic-Finnic Language Contacts in geolinguistic Studies of the Baltic Languages. – *Uralic 2013: Uralic and Indo-European Contacts*. Abstracts and information. Tallinn: Eesti Keele Instituut, 2013, 8–9.
- Stafecka, Anna. Uzvārdi Latgalē: ieskats arhīvu materiālos. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 60–62. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Stafecka, Anna; Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Lazdas nosaukumi. = Lazdyno pavadinimai. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 266.–273. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Stafecka, Anna; Bakšiene, Rima (*Rima Bakšienē*); Ambrazs, Sauļus (*Saulius Ambrasas*). Names of the Hazel Tree. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafecka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 515.–518.
- Stiprinās valodas statusu. [Sakarā ar LR tieslietu ministra Jāņa Bordāna izteikumiem par latgaliešu valodas juridiskā statusa stiprināšanu nākotnē.] – *Rēzeknes Vēstis*, Nr. 152 (2013, 19. decembris), 3.
- Straupeniece, Daiga. Latviešu diasporas dzīvotspēja un ietekmes Lietuvas pierobežā: Sventājas izloksne. – *Vārds un tā pēfīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smilt-niece. Liepāja: LiePA, 2013, 245.–254.

- Straupeniece, Daiga. Valodas lietojuma izmaiņas Būtiņģē un Sventājā – latviešu pierobežas izloksnē Lietuvā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 132.–143.
- Strautiņa, Vaira. A. Kronvalda uzskati par latviešu valodu un tās attīstības iespējām. – *Viņu laiks laipu met. Liepājas filologu zinātniskie raksti, konferenču tēzes un publicistika (retrospekcija 20. gadsimta 60.–90. gadu pētījumos)*. Atb. red. Diāna Laiveniece. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA, 2013, 9.–21.
- Strautiņa, Vaira. Par dažiem runas kultūras jautājumiem pamatskolā. – *Viņu laiks laipu met. Liepājas filologu zinātniskie raksti, konferenču tēzes un publicistika (retrospekcija 20. gadsimta 60.–90. gadu pētījumos)*. Atb. red. Diāna Laiveniece. Liepāja: Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA, 2013, 73.–76.
- Strelēvica-Ošiņa, Dace. Human-oriented Prescriptivism, Language-oriented Prescriptivism, Error-oriented Prescriptivism: Some Cross-cultural Differences. – *Fourth Conference on Prescriptivism “Prescription and Tradition in Language”*. 12–14 June, 2013, University of Leiden.
- Strelēvica-Ošiņa, Dace. Kāpēc mēs gribam, lai valoda ir pareiza? Īss ieskats grāmatā. – *Latvietis*, Nr. 273 (2013, 4. septembris), 11.
- Strelēvica-Ošiņa, Dace. The Portrait of Linguist as a Bogeyman: The Negative Stereotypes About Linguists in Latvian Society. – *10th Conference on Baltic Studies in Europe “Cultures, Crises, Consolidations in the Baltic World”*. Interdisciplinary section. [Igaunija, Tallinnas Universitāte.] 18th June, 2013.
- Strelēvica-Ošiņa, Dace. Victims of Snow and Self-Consciousness: Margaret Atwood’s “Survival” and Its Parallels in Latvian Culture. – *The seventh international Tartu Conference on Canadian Studies “Transnationalism, Transculturation, Transmediation, Translation: Canadian and comparative contexts”*. University of Tartu, Estonia, November 9, 2013, p. 7.
- Strelēvica-Ošiņa, Dace. Who Loves Prescriptivism and Why? Attitudes towards Language Correction in Latvian Society. – *Fourth Conference on Prescriptivism “Prescription and Tradition in Language”*. Pre-conference workshop “Attitudes to Prescriptivism”. University of Leiden, Faculty of Humanities. 11 June, 2013, p. 11.
- Svece, Artis. Mēle niez. [Par akciju “Gada vārds, nevārds un spārnotais teiciens”.] – *Diena, Kultūras Diena un izklaide*, Nr. 17 (2013, 24. janvāris), 3.
- Svensson, Miguel Villanueva. Two Baltic irregular preterites: Lith. *dāvė* ‘gave’, *ėmė* ‘took’. – *Baltistica*, XLVIII(2) 2013. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas,

- 2013, 225–244. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/108/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Sviķe, Silga. Botānikas termini vācu-latviešu vārdnīcās. – *Aktuālas tendences terminoloģijas teorijā un praksē*. Rakstu krājums. Sast. un atb. red. Iveta Pūtele. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 93.–107.
- Šalme, Arvils. Latviešu valodas kā svešvalodas apguve un pētniecība ārvalstu un Latvijas augstskolās. – *Baltu valodas vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 62.–63. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Šalme, Arvils. Terminu pārvaldība lingvodidaktikas jomā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 208.–217.
- Šaudiņa, Vilma. Dažas pierobežas izlokšņu izpētes problēmas mūsdienās. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 161. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Šmelte, Elmārs. Nedrīkst vai drīkst? [Par vārda “talsenīks” lietošanu rakstībā u. c. tā formām.] – *Talsu Vēstis*, Nr. 1 (2013, 4. janvāris), 8.
- Šmits, Uldis. Latvijai draudzīga vide. [Par Valsts valodas centra rīkoto akciju uzņēmējiem “Latviešu valodai draudzīga vide” un Vispārējiem latviešu dziesmu svētkiem kā nacionālās kultūras identitātes apliecinājumu.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 130 (2013, 9. jūlijs), 3.
- Šteins, Valdis. Vietvaldības, Patvaldības vai Pašvaldības? [Par terminu skaidrojumu un novadu pārvaldības modeli Latvijā.] – *Zintnieks*, Nr. 19/20 (2013, oktobris), 12.–13.
- Štrausa, Ilze. Āru vārdi Ukru pagastā (pēc 2003. gada vietvārdu ekspedīcijas materiāliem). = *Microtoponyms in Ukru Civil Parish (based on the material of place names collected in the expedition in 2003)*. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkienē, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 486.–493.
- Šulca, Undīne. Glabājot apdraudēto valodu. [Par 1. Lībiešu vasaras universitāti Košragā (Dundagas novads).] – *Ventas Balss*, Nr. 158 (2013, 19. augusts), 5.

- Šulce, Dzintra. Ieskats latviešu valodas fonoloģijas terminu veidošanās vēsturē. = Insight into the History of the Latvian Language Phonological Term Development. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovičkova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaita Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 273.–280.
- Šulce, Dzintra. Zinātniskums un latviešu valodas mācību līdzekļi 21. gadsimtā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 104.–110.
- Švambarytē-Valužienē, Janina. XIX a. pabaigos – XX a. pradžios paribio leksika: kalbju kontaktu atspindžiai Mato Slančiausko žodyne. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 64.–66. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Švaža, Inta. Valoda – mūsu bagātība. – *Saldus Zeme, Kurzemīte*, Nr. 2, Nr. 21 (2013, 19. februāris), 7.
- Taivans, Leons. Malajiešu-indonēziešu īpašvārdu latviskošana. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 66. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Tamulaitienē, Dovilē. Keletas pasvarstymų dėl lietuvių priesaginių vardažodžių kirčiavimo sistemos susiformavimo. – *49. Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150*. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 20.–21. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Taperte, Jana. Latviešu valodas nazālo slēdzeņu akustiskās īpašības. = Acoustic Properties of Latvian Nasals. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovičkova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goregļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaita Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 281.–289.

- Taperte, Jana. Locus Equations and the Place of Articulation for the Latvian Sonorants. – *CECIL'S 3 / Third Central European Conference in Linguistics for postgraduate Students*. Booklet of Abstracts. 22–23 August. Ppliscsaba, Hungary. Pázmány Péter Catholic University, 2013.
- Teilāne, Inguna. Pejorāfīvā leksika “Kalupes izloksnes vārdnīcā”. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 162. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Tiekas Latvijas un Igaunijas valodnieki. [Par 2. starptautisko jauno lingvistu konferenci “Via Scientiarum” Liepājas Universitātē.] – *Kurzemes Vārds*, Nr. 58 (2013, 9. marts), 4.
- Timuška, Agris. Graudaugu ziedkopu nosaukumi Eiropas valodu izloksnēs: ģeolingvistisks komentārs. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smilt-niece. Liepāja: LiePA, 2013, 255.–260.
- Timuška, Agris. Zoomorfiski aforismi īru folklorā: tipoloģisks ieskats. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 67. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Tretjakova, Jeļena. Metaphor and its linguistic purpose. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 178. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Tretjakova, Jeļena. Railway Terms Viewed Metaphorically. = Dzelzceļa termins metaforiskajā skatījumā. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 211.–221.
- Trimonytė Bikeliene, Jurga. Kvazidarybiniai refrenai. = Quasi-derivational Refrains. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča,

- Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 290.–295.
- Trumpa, Anta. Apvidvārds *rājums* un tā izplatība Latvijas toponīmijā. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 129–138. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Trumpa, Anta. Vēlreiz par Jāņu nosaukumu. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 67.–69. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Trumpa, Edmunds (*Edmundas Trumpa*). Latviešu izlokšņu fonētiskā transkripcija. = Fonetinė latvių tarmių transkripcija. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafacka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 74.–77. Teksts paralēli latviešu un lietuviešu valodā.
- Trumpa, Edmunds (*Edmundas Trumpa*). Phonetic Transcription of the Latvian Dialects. – *Baltu valodu atlants*. = *Baltų kalbų atlasas*. = *The Atlas of the Baltic Languages*. 2. papildināts izd. Sast. = Sudar. = Ed. by Danguolė Mikulėnienė (Lietuva), Anna Stafacka (Latvija). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013, 413.–414.
- Trumpa, Edmunds. Par zilbes intonācijām latgalisko izlokšņu rietumu perifērijā. – 49. Artura Ozola dienas konference A. Bīlenšteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 22.–23. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Tūbele, Sarmīte. Kļūdas rakstos – nezināšana vai likumsakarība. – *Valodu mācības : pirmsskolā un sākumskolā : pirmsskolas un sākumskolas skolotājam*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 81.–96.
- Urbanavičienē, Jolīta. Rytų aukštaičių vilniškių mišriųjų dvigarsių [il], [ir], [ul], [ur] priegaidės: audicinis tyrimas. – *Baltistica, XLVIII(1) 2013*. Baltų kalbotyros žurnalas. Red. Bonifacas Stundžia. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, 37–55. Pieejams: <http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/issue/view/107/showToc> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Urbanoviča, Inta. (sagat.) Humora lappusīte. Trāpīgi izteicieni un domu graudi. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 175.–179.

- Urbanoviča, Inta. Lietvārdu lokatīva formu desemantizēšanās lietišķajos rakstos. = Desemantization of locative case forms in business writing. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ija Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 107.–117.
- Urbanoviča, Inta. Literārās valodas un literārās normas izpratne Artura Ozola pētījumos. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 141.–151.
- Urdze, Aina. Par kļūdām jeb variācijām 2. personas daudzskaitļa paradigmā. = About mistakes (or variations?) in the 2nd person plural paradigm. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ija Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 118.–131.
- Ūdre, Sandra; Magazeiņš, Ivars. *Latgolys lingvoteritorialuos vuordneicys tulkojums latgaliski: koncepcija i realizacija*. – *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāls, V*. / Rēzeknes Augstskola, Reģionālistikas zinātniskais institūts. Red. Sanita Lazdiņa. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 2013, 30.–36.
- Ūdre, Sandra. Parēmijas latgaliešu dramaturģijā = Proverbs in Latgalian drama. – *Autors. Teksts. Laikmets*. Starptautiskās zinātniskās konferences zinātnisko rakstu krājums, 1. Sast. Sandra Ratniece. Rēzekne: Rēzeknes augstskola, 2013, 83.–87.
- Ūdre, Sandra. Vārdrindas ar *ni – ni* frazeoloģiskās potences. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 24. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotācijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Ūdre, Sandra. Vediet mani, kur vezdami, Lietuvā nevediet... [Par lietuviešu un latgaliešu valodas kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm, lietuvie-

- šu nacionālā rakstura īpatnībām dažādos etnogrāfiskajos reģionos.] – *A12*, Nr. 6 (2013/2014, decembris/janvāris), 52.–54., 56.–57.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loretā. Vietos antriniai predikatyvai. *Baltu filologija*. Nr. XXI (1) 2012. Baltu valodniecības žurnāls. = Journal of Baltic Linguistics. Red. Pēteris Vanags. / Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte, Baltu valodniecības katedra. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 73.–90. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BaltuFilol_XXI-1.pdf (saite skatīta 10.10.2013.).
- Vainovska, Ilze. Latvija rij eiro krupi. [Par Eiropas Savienības vienotās valūtas apzīmējuma rakstību latviešu valodā; tekstā stāsta valodniece, LR Saeimas deputāte Ina Druviete, Valsts valodas centra direktors Māris Baltiņš u.c.] – *Kursas Laiks*, Nr. 17 (2013, 8. februāris), 5.
- Valpētere, Māra. Modālās partikulas latviešu un norvēģu sarunvalodā. = *Moldal Particles in Spoken Latvian and Norwegian*. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jelena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 222.–229.
- Valskys, Vidas. Iš vietininko norminimo istorijos. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 201–205. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Vanags, Pēteris. Latviešu literārās valodas attīstība. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, 1 sējums “Latvieši”*. Galv. red. Jānis Stradiņš. Atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 177.–203.
- Vanags, Pēteris. Latviešu rakstu valodas izveide un attīstība 16.–18. gadsimtā. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 201.–240.
- Vaskelienė, Jolanta. Darybinių sinonimų, darybinių variantų ir paronimų panašumai bei skirtumai. – *Man and the World*. = *Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 206–214. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Veidemane, Elita. Mīļīgi, ar saliektu muguriņu. [Par latviešu valodas stāvokli Latvijā.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 35 (2013, 19. februāris), 2.
- Veidenberga, Zane. Termins *deminutīvs* 20. un 21. gadsimta latviešu un ciervalodu leksikogrāfiskajos avotos. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 218.–231.

- Veinberga, Lelde. Gada vārds – ziemozne. [Par gada vārdu, nevārdu un spārnoto teicienu 2012. gadā; tekstā stāsta Ventspils Augstskolas prof. Juris Baldunčiks.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 15 (2013, 22. janvāris), 7.
- Veisbergs, Andrejs. Latviešu valodas frazeoloģija. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 157.–174.
- Veisbergs, Andrejs. Latvijas un latviešu atainojums angļu valodas avotos. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos “Latvieši un Latvija”, I sējums “Latvieši”*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red. Ilga Jansone un Andrejs Vasks. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 469.–497.
- Veisbergs, Andrejs. Leksiskā un semantiskā interference. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 232.–247.
- Veisbergs, Andrejs. Phraseological Units and Idioms, East and West and Where Do We Stand. – *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. Volume 3. Editor-in-Chief Andrejs Veisbergs. Issue editor Monta Farneste. Rīga: University of Latvia, 2013, 109.–121. Pieejams: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/BJELLC-III-internet_01.pdf (saite skatīta 08.06.2014.).
- Veisbergs, Andrejs. Priekšvārds. Latviešu valoda: kopīgā, dažādā un atšķirīgā. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 13.–15.
- Veisbergs, Andrejs. Reality and Perceptions of Multilingualism in the Baltic States. – *Humanities and Social Sciences. Latvia*. Vol. 21, Issue 1 (Spring – Summer 2013). Gen. Ed. Viesturs Pauls Karnups. Rīga: University of Latvia, 2013, 52–71. Pieejams: <http://www.lu.lv/apgads/izdevumi/elektroniskie-izdevumi/zurnali-un-periodiskie-izdevumi/humanities-and-social-sciences-latvia/volume-21-issue-1-spring-summer-2013/> (saite skatīta 10.09.2014.).
- Veisbergs, Andrejs. The Nation Born in Translation (Latvian Translation Scene). – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Rīga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 50.–51.
- Veisbergs, Andrejs. Tulkojumvaloda. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 373.–391.
- Vensko, Sandra. Bākas acs un krasta līnija. [Par latviešu valodas nozīmi un saglabāšanu.] – *Latvijas Avīze, Kultūrzīmes*, Nr. 31, Nr. 150 (2013, 6. augusts), 2.

- Vēvere, Daira. (Piltenes) izloksnes prestižs jaunākās paaudzes runātāju apziņā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 144.–151.
- Vēvere, Daira. Piltenes izloksne dažādu paaudžu runā. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (1). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Gunta Smiltnece. Liepāja: LiePA, 2013, 261.–266.
- Vilde, Māra. Latviešu valoda. Leģendas, mīti un vēsture. [Par Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedras un Stokholmas Universitātes prof. Pētera Vanaga viedokli par latviešu valodas izcelsmi, veidošanās procesu un valodas lietojumu mūsdienās; tekstā stāsta P. Vanags.] – *Patiesā Dzīve*, Nr. 21 (2013, 15. novembris), 38.–42.
- Vilks, Ilgonis. Zvaigznu pratīgs lūkojas tāluma glāzē. [Par astronomijas terminu un objektu nosaukumu vēsturisko salīdzinājumu.] – *Zvaigžņotā Debess, Ziema (2013/2014)*, 38.–40.
- Vilmane, Ieva. Ventiņos runā “makten droši un cērt kā ar cirvi”. [Par ventiņu izloksni; tekstā stāsta Ventspils muzeja skolotāja Līga Reitere.] – *Salodus Zeme*, Nr. 74 (2013, 25. jūnijs), 6.
- Vinčela, Zigrīda. Linking adverbials in the corpus of student-composed texts. = Jungiamajā paskirtī turintys prievieksmiai studentų tekstų rinkinyje. – *Man and the World. = Žmogus ir žodis*. Issue 1, Vol. 15. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013, 215–222. Pieejams: www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx (saite skatīta 09.09.2014.).
- Vinčela, Zigrīda. Tagging Errors in Non-native English Language Student-Composed Texts of Different Registers. – *2nd International Symposium “Language for international communication: linking interdisciplinary perspectives”*. 23–24 May 2013. Riga, Latvia. Book of abstracts. / Department of English Studies and Centre for Applied Linguistics. Faculty of Humanities, University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2013, 51.–52.
- Vīgante, Rasma. Latvijā pirmā “Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca”. [Par grāmatu: Lūse, Judīte. Irēna Miltiņa, Sarmīte Tūbele “Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca”. Rīga: RaKa, 2012, 527 lpp.] – *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. A. daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes, 67. sēj., Nr. 1/2 (2013), 84.–85. Pieejams: http://www.lza.lv/LZA_VestisA/67_1-2/8_SkaidrojosaVardnica.pdf (saite skatīta 18.09.2014.).
- Vīksna, Māra; Treija, Rita. Arturs Ozols – folklorists. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 152.–164.
- Vīksne, Imants. Cīņa par vārdu *eiro* zaudēta. [Par Eiropas Savienības vienotās valūtas nosaukumu latviešu valodā; tekstā stāsta Eiro projekta va-

- dītāja Dace Kalsone, valodniece, LR Saeimas deputāte Ina Druvieta; ar valodnieku Valentīnas Skujiņas, Jura Baldunčika komentāriem.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 21 (2013, 30. janvāris), 4.–5.
- Vīksne, Imants. Euro mainīs latviešu valodu. [Par terminu *eiro* un *euro* lietošanu un atveidi latviešu valodā; tekstā stāsta valodu pakalpojumu SIA “Skrivanek Baltic” direktora vietnieks Vasilijs Ragačevičs.] – *Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai*, Nr. 27 (2013, 7. februāris), 6.–7.
- Vogina, Līga. Atzinumi par teikuma semantiku Artura Ozola darbos. – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. II. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 165.–172.
- Vogina, Līga. Objektu tipi latviešu valodā. = Types of objects in Latvian. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakeris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 132.–141.
- Vogina, Līga. Savrupinājumu lietojums mūsdienu publicistikā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 111.–122.
- Vulāne, Anna. Morfēmika. – *Latviešu valoda*. Prof. Andreja Veisberga redakcijā. Red. Ieva Jansone. / Valsts valodas komisija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 35.–43.
- Vulāne, Anna. Morfoloģijas termini 20. gadsimta sākumā publicētajās latgaliešu gramatikās. = Terms of Morphology in Latgalian Grammars, Published in the Beginning of the 20th Century. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 296.–303.
- Vulāne, Anna; Tomme-Jukēvica, Ingēra. Radniecības nosaukumi bērnu runā: vecāki un vecvecāki. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 69.–70. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).

- Yakubava, Viktorija. Verbalization of Scientist's Commentary as a Semantic Component in Popular Science Newspaper Articles in the English and Russian Languages. = Вербализация семантического компонента "комментарий ученого" в научно-популярном газетном тексте на английском и русском языках. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 230.–238.
- Zakalovska, Megija. Izloksne ir kā tautiskie brunči. [Par Ventņu dienu Ventspils Amatū mājā; tekstā stāsta filologs Uldis Grīnbergs.] – *Ventas Bals*, Nr. 124 (2013, 2. jūlijs), 4.
- Zamaletdinov, Radif; Arsenteva, Elena; Ayupova, Roza. Specific National-Cultural Peculiarities of English, Russian, and Tatar Phraseological Units. = Национально-культурные особенности английских, русских и татарских фразеологических единиц. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 239.–246.
- Zandere, Aļona. Āzijas valodas uzņem apgriezienus. [Par svešvalodu apmācības tendencēm Latvijā; tekstā stāsta Latvijas Universitātes asociētā prof. Vita Kalnbērziņa, Valodu skolu asociācijas Valdes locekle Inga Zeide, spāņu kultūras centra "Seneca" vadītājs Havjers Fernandess Krūzs.] – *Diena*, Nr. 246 (2013, 19. decembris), 6.–7.
- Zanders, Māris. Par mūsu politiķu iecienīto žargonu. [Latvija.] – *Diena*, Nr. 191 (2013, 2. oktobris), 2.
- Zālīte, Jūlija. Ieskats politisko raidījumu "Kas notiek Latvijā" (Latvija) un "Hart Aber Fair" (Vācija) diskursa īpatnībās. – *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. Rakstu krājums, 17 (2). Redkol. vad. Benita Laumane; atb. red. Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 2013, 248.–259.
- Zeile, Pēteris. Arī te ir mūsu saknes. [Par kuršu apdzīvoto teritoriju vēsturi Kuršu kāpu (Lietuva un Krievija) apkaimē un valodas īpatnībām Klaipeņas novadā (Lietuva).] – *Zintnieks*, Nr. 9 (2013, maijs), 6.–7.
- Zemītis, Guntis; Blūzma, Valdis; Jansone, Ilga. (sast.) Personu rādītājs. – *Akadēmiskie raksti 4 sējumos "Latvieši un Latvija", II sējums "Valstiskums Latvijā un Latvijas valsts – izcīnītā un zaudētā"*. Galv. red. Jānis Stradiņš; atb. red. Tālav Jundzis un Guntis Zemītis. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 523.–556.

- Zemzaris, Ingmars. Endzelīna jubilejā. [Par latviešu valodnieku Jāni Endzelīnu (1873–1961) un viņa darbību latviešu valodas izkopšanā : sakarā ar 140. dzimšanas dienu.] – *Latvijas Avīze, Kultūrzīmes*, Nr. 7, Nr. 35 (2013, 19. februāris), 2.
- Ziemenis, Voldemārs; Laua, Alīse; Bojāte, Apalonija; Augstkalne, Rūta. Atmiņas par Arturu Ozolu (no Artura Ozola fonda Rakstniecības un mūzikas muzejā). – *Arturs Ozols (1912–1964). In honorem*. II. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas raksti. Sast. un red. Andra Kalnača un Ojārs Lāms. / Res latvienses. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 173.–186.
- Zilgalve, Evelīna. Partikulas gramatizēšanās aspektā. = Particles in the aspect of grammaticalization. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ilja Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 142.–158.
- Zilgalve, Evelīna. Partikulas teksta iezīmētāju funkcijā. – *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums, Nr. 8. Atb. red. Andra Kalnača; rec. Juris Grigorjevs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2013, 123.–131.
- Zirnis, Egīls. Mazrunīgais valodnieks Endzelīns. [Par valodnieku Jāni Endzelīnu (1873–1961) : sakarā ar 140. dzimšanas dienu; tekstā stāsta Latvijas Universitātes prof. Janīna Kursīte, J. Endzelīna dzīvesgājuma pētniece Sarma Kļaviņa, meita Līvija Endzelīna, bijušais znots, gleznotājs Uldis Zemzaris, skolnieks Pēteris Kļaviņš; tekstā fragmenti no rakstnieces, filozofes Zentas Mauriņas rakstītā, valodnieces Rasmās Grīsles rakstu krājuma “Spēkildze”.] – *Diena, SestDiena*, Nr. 38 (2013, 22. februāris), 36.–40.
- Zirnīte, Māra. Ieklausoties lībiešu dzīvesstāstos. – *Daba un vēsture 2014*. Atb. red. un sast. Andris Pīterāns. Rīga: Apgāds “Zinātne”, 2013, 137.–143.
- Zonne, Ilze. Logopēda padomi: noderīgi un rosinoši. [Par runas un valodas apguvi un to nozīmi bērna personības attīstībā.] – *Māja*, Nr.4 (2013, 25./31. janvāris), 18.–19.
- Zubaitienē, Vilma. Kristijono Gotlybo Milkaus gramatikos (1800) santykis su Povilo Ruigio (1747) gramatika. – 49. *Artura Ozola dienas konference A. Bīlensteina gramatikai “Die lettische Sprache..” (1863–1864) – 150. Referātu anotācijas un kopsavilkumi*. Rīga, 2013. gada 15. marts. Rīga: Latvijas Universitātes Baltu valodniecības katedra, 2013, 25. lpp. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/

- lu_portal/projekti/hzf/zinas/49_A.Ozola_konferences_anotacijas_un_kopsavilkumi.pdf (saite skatīta 05.10.2013.).
- Zubaitienē, Vilma. Kristijono Gotlybo Milkauš žodyno (1800) šaltiniai: jų įtaka žodyno mikro- ir makro struktūrai. – *Baltu valodas: vēsture un aktuālie procesi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 140. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 70.–71. Pieejams: http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelindiena%20140_konf%20materiali.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Zuģicka, Inese. Vēsturisko notikumu un literāro darbu ietekme iesauku veidošanā. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 162. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Zuicena, Ieva; Grūzītis, Normunds. Informācijas tehnoloģiju izmantošana leksikogrāfijā un “Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas” izstrādē. – *Letonikas piektais kongress. Plenārsēžu materiāli*. Red. kol. priekšsēdētājs Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 129.–134.
- Zuicena, Ieva; Ozola, Ārija. In memoriam. Inese Ēdelmane. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 170.–171.
- Zvaigzne, Vents. Valodas kā vīrusi. [Par valodu attīstību un evolūcijas procesiem.] – *Rīgas Laiks*, Nr. 6 (2013, jūnijs), 8.–10.
- Zvirbulis, Ģirts. “Latišķij sobačij jazik” – viedoklis vai zaimošana? [Par nacionālās apvienības “Visu Latvijai!” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” ierosinātajām izmaiņām LR Krimināllikumā valsts valodas zaimošanas pielīdzināšanai citu valsts simbolu zaimošanai.] – *Latvijas Avīze*, Nr. 47 (2013, 7. marts), 5.
- Žilinskaite-Šinkūniene, Egle (*Eglē Žilinskaitē-Šinkūniē*). Prievārdu pētīšanas metodes. = Methodology for describing prepositions. – *Valoda: Nozīme un forma 3. Teorija un metodoloģija latviešu valodniecībā*. = *Language: Meaning and Form 3. Theory and Methodology in Latvian Linguistics*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Sast. un red.: Andra Kalnača, Ilze Lokmane; red. kol.: Ilze Auziņa, Juris Grigorjevs, Magdalene Hilmane, Jurgis Pakēris, Svetlana Polkovņikova, Ilze Rūmniece, Ija Seržants; angļu teksta red. Imants Mežaraups. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 159.–171.
- Александровска, Мария. Мофологический концепт русск. *ведма* / латыш. *ragana* в языке русского и латышского фольклора. = Mitoģiskais koncepts kr. *ведма* / latv. *ragana* krievu un latviešu folkloras

- valodā. = Mythological Concept Rus. *ведма* / Latv. *ragana* 'witch' in the Language of Russian and Latvian Folklore. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem*. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 119.–127.
- Андронов, А. В. Вопросы фонетики латгальского литературного языка. – *Latgališu školu suokumam Sibīrī – 90*. 6.storptautyskuo latgalistikys konferencecs programma i referatu tezis. Ačynskys, Lelais Ulujs, Byčki, Anašs (Krīveja, Krasnojarskys nūvods) 2013. goda 19.–25. augusts. / Krasnojarskys nūvoda regionaluo sabīdriskuo organizaceja “Latgališu Kulturys centrs”. Latvejis Universitate. Sanktpīterburgys vaļsts universitate; Red. kolegeja: A. Andronovs, L. Leikuma, A. Ugainovs. Reiga: Latvejis Universitatis Humanitarūs zynuotņū fakultate, 2013, 16.–17.
- Борман, Жанна. *Балтийское море* в русской, латышской и немецкой языковой картине мира. = *Baltijas jūra* krievu, latviešu un vāciešu lingvistiskajā pasaules ainā. = *Die Ostsee im sprachlichen Weltbild der Russian, Letten und Deutschen*. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem*. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 95.–104.
- Бутане-Зарюта, Яна. Молодежная коммуникативная антропонимия (на материале латышского и русского языков). – *Linguistica Lettica*. *Rakstu krājums*, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 86.–93.
- Вейсбергс, Андрейс. И это всё о нём. [О языковой политике в Латвии; беседа с доктором филологии, профессором Латвийского университетета; записала Елена Слюсарева.] – *Вести сегодня*, N 205 (22 октября, 2013), 5.

- Власова, Т. П. О судебной терминологии в Статутах Великого Княжества Литовского (1529, 1566, 1588 гг.). – *Славянские чтения IX*. Galv. red. Anna Stankeviča, red. Gaļina Sirica. / Daugavpils Universitātē. Rusistikas un slāvistikas katedra. Varšavas universitātē. Rusistikas institūts. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 215–224.
- Габранова, Юлия. Контакты белорусского языка в Латвии: первый белорусско-латышский и латышско-белорусский словарь. = *Baltkrievu valodas kontakti Latvijā: pirmā baltkrievu-latviešu un latviešu-baltkrievu vārdnīca*. = *Belarusian Language Contacts in Latvia: The First Belarusian-Latvian and Latvian-Belarusian Dictionary*. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem*. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 142.–150.
- Гурская, Юлия. Белорусско-латышские контакты в языковой системе Витебской области. – *Linguistica Lettica*. Rakstu krājums, 21. laid. Atb. red. Ojārs Bušs. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 4.–19.
- Диманте, Ирина. Этимологические версии: модификации значений. = *Etimoloģijas versijas: nozīmes maiņa*. = *The Version of Etymology: the modification of meaning*. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. *Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem*. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 173.–182.
- Жилинская, Мария. Семантические группы предикативных наречий, обозначающих психическое и физическое состояние живых существ и состояние природы и окружающей среды в русском языке и их соответствия в латышском языке. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes*. = *Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*.

- Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 181. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Иванова, Наталья. Оппозиция "свой – чужой" в духовных стихах староверов. = The Opposition "one's own – alien" in Spiritual Verse of Old-Believers. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 27.–33.
- Исаева, Эльвира. С чего начинается РОДИНА? (концепт РОДИНА сквозь призму вербальных ассоциаций). = Where does the MOTHERLAND Begin? (The Concept of MOTHERLAND through the Prism of Verbal Associations). – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 315.–320.
- Калиущенко, Юлия. Сопоставительный анализ ольфакторных глаголов. = Contrastive Analysis of Olfactory Verbs. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 132.–138.
- Киселева, Ольга. Глаголы ошибочного действия в английском, русском, украинском языках. = The Verbs with the Meaning of Wrong Action in English, Russian, Ukrainian. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 139.–145.
- Копач, Олег. Номинация спортивных клубов в русском и английском языках: ономазиологический аспект (на материале названий футбольных и хоккейных клубов Англии, США, России, Беларуси). = Naming Sports Clubs in Russian and English: an Onomasiological Aspect (in the names of football and hockey clubs of

- England, the USA, Russia, and Belarus). – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 146.–153.
- Королёва, Елена. Предлог *около* в говорах староверов Латгалии. Preposition *около* in the Sub-Dialects of Old-Believers in Latgale. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 34.–41.
- Костанди, Елизавета. Дискурсивные практики в условиях языковых контактов. = Diskursa prakse valodu kontaktu situācijā. = Discursive Practics in the Conditions of the Language Contacts. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. = Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг. = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; red. kol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 82.–94.
- Кузнецов, Анатолий. Перфект в Лаврентьевской летописи. = The Perfect Tense in the Laurentian Manuscript. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 53.–62.
- Матейкович, Елена. О заимствованной лексике в русских говорах Латгалии. = On Borrowed Lexicon in Russian Dialects of Latgale. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druvieta, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Natalja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 63.–69.

- Мороз, Надежда. Формирование образа идеального правителя в современном чешском политическом дискурсе. – *Славянские чтения IX*. Galv. red. Anna Stankeviča, red. Gaļina Sirica. / Daugavpils Universitāte. Rusistikas un slāvistikas katedra. Varšavas universitāte. Rusistikas institūts. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 294–300.
- Питкевич, Г.Н. Русские зоонимы Даугавпилсского района. – *Славянские чтения IX*. Galv. red. Anna Stankeviča, red. Gaļina Sirica. / Daugavpils Universitāte. Rusistikas un slāvistikas katedra. Varšavas universitāte. Rusistikas institūts. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 248–252.
- Питкевич, Галина. Никнеймы в спортивной интернет-коммуникации. Nicknames in the Sports Online Communication. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreļada, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkieni, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 443–448.
- Стойкова, Татьяна. Грамматическая интерференция в русской речи латышей: к проблеме освоения народного языка. = *Problēmas svešvalodu arguvē: gramatiskā interference latviešu krieviskajā runā*. = Grammatical interference in Russian speech of Latvians: to a problem of study of nonnative language. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. = *Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг.* = *The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013*. Atb. red.: Igors Koškins, Taťjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 73.–81.
- Стойкова, Татьяна. Фонетическая интерференция в русской речи латышей: к проблеме акцента и произношения. = *Akcenta un izrunas problēmas: fonētiskā interference latviešu krieviskajā runā*. = *Phonetic interference in Russian speech of Latvians: to a problem of accent and pronunciation*. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas*. = *Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания*. = *Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics*. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. =

Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг. = The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013. Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 60.–72.

- Сырица, Г. С. Об эмотивном компоненте коннотации как национально-культурном феномене (на материале орнитонимов). – *Славянские чтения IX*. Galv. red. Anna Stankeviča, red. Gaļina Sirica. / Daugavpils Universitāte. Rusistikas un slāvistikas katedra. Varšavas universitāte. Rusistikas institūts. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 240–247.
- Сырица, Галина. *Август августейший...* Поэтика названия месяца. = *August the Most August...* Poetics of the Month's Name. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 471.–478.
- Тимошенко, Фаина. Поэтические фразеологизмы в контексте изучения поэтического языка. – *Daugavpils Universitātes 55. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes. = Abstracts of the 55th International Scientific Conference of Daugavpils University*. Atb. par izdevumu Inese Zuģicka. / Daugavpils Universitāte. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saulē”, 2013, 180. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/Tezes_2013.pdf (saite skatīta 01.11.2013.).
- Филей, Александр. Проблематика соотношения графики и фонетики в русско-нижненемецком словаре-разговорнике “Ein Rusch Boeck”. = Grafētikas un fonētikas mijiedarbības problemātika krievu-lejasvācu sarunvārdnīcā “Ein Rusch Boeck”. = Problems of graphical and phonetic correspondence in the Russian – Low German Phrasebook “Ein Rusch Boeck”. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas. = Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания. = Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. = Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг. = The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013.* Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 128.–141.

- Халимоне, Марина. О специфике номинативов с семантикой “гнев” в русском и латышском языках. = The Specific Character of Nouns with the Semantics “Anger” in the Russian and Latvian Languages. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 119.–124.*
- Щаднева, Валентина. Лексическая и грамматическая семантика глаголов говорения в романе М. Булгакова “Мастер и Маргарита” и его переводе. = The Lexical and Grammatical Semantics of Speech Verbs in Mikhail Bulgakov’s Novel “The Master and Margarita” and Its Translation. – *Valoda – 2013. Valoda dažādu kultūru kontekstā. Zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Atb. red. Svetlana Polkovņikova; red. kol.: Alvīds Butkus, Ina Druviete, Jeļena Goreglāda, Zaiga Ikere, Nataļja Jundina, Genovaite Kačučkene, Anatolijs Kuzņecovs, Ilze Oļehnoviča, Vilma Šaudiņa, Anželika Šteingolda, Irina Visocka. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2013, 196.–202.*
- Якубович, Мариола (*Mariola Jakubowicz*). О роли этимологии в этнолингвистических исследованиях. = Etimoloģijas nozīme etnolingvistiskos pētījumos. = Über die Rolle der Etymologie in ethnolingvistischen Studien. – *Kontaktlingvistikas un slāvu valodniecības aktuālās problēmas. = Актуальные проблемы контактной лингвистики и славянского языкознания. = Problems of Contact Linguistics and Slavic Linguistics. Zinātnisko rakstu krājums pēc 2008.–2013. g. starptautisko konferenču un semināru materiāliem. = Сборник научных статей по материалам международных конференций и семинаров 2008–2013 гг. = The collection of scientific papers based on international conferences and seminars 2008–2013.* Atb. red.: Igors Koškins, Tatjana Stoikova; redkol. locekļi: Mariola Jakuboviča, Ineta Balode, Dzintra Lele-Rozentāle, Andrašs Zoltans. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 152.–158.

Sagatavojusi Mg. hum. Marita Silkāne

ZIŅAS PAR AUTORIEM / ABOUT THE AUTHORS

- Pāvo ALKU** (Paavo Alku, 1960) – *Dr.*, profesors, Ālto Universitātē (*Dr.*, Professor, Aalto University, Department of Signal Processing and Acoustics)
- Ilze AUZIŅA** (1972) – *Dr. philol.*, vadošā pētniece, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Matemātikas un informātikas institūts” (*Dr. philol.*, Senior Researcher, Institute of Mathematics and Computer Sciences, University of Latvia)
- Sarmīte BALODE** (1957) – *Mg. philol.*, asistente, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (*Mg. philol.*, Research Assistant, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Dzintra BONDA** (Dzintra Bond, 1940) – *PhD*, emeritētā profesore, Ohaijo Universitātē (*PhD*, Professor Emerita, Ohio University)
- Maija BRĒDE** (1945) – *Dr. philol.*, profesore, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē (*Dr. philol.*, Professor, Faculty of Humanities, University of Latvia)
- Solveiga ČEIRANE** (1981) – *Dr. philol.*, docente, Rīgas Stradiņa universitātes Valodu centrs (*Dr. philol.*, Assistant Professor, Language Centre, Rīga Stradiņš University)
- Eva GOLAHOVSKA** (Ewa Golachowska, 1967) – *Dr. habil. philol.*, profesore, Polijas zinātņu akadēmijas Slāvistikas institūts (*Dr. habil. philol.*, Professor, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences)
- Juris GRIGORJEVS** (1966) – *Dr. philol.*, vadošais pētnieks, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (*Dr. philol.*, Senior Researcher, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Inese INDRIČĀNE** (1981) – *Dr. philol.*, pētniece, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (*Dr. philol.*, Researcher, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Jurgita JAROSLAVIENE** (Jurgita Jaroslavienė, 1976) – *Dr. hum.*, pētniece, Lietuviešu valodas institūts (*Dr. hum.*, Researcher, Institute of the Lithuanian Language)
- Santa JĒRĀNE** (1989) – *Mg. philol.*, doktorante, asistente, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (*Mg. philol.*, PhD student, Research Assistant, Latvian Language Institute, University of Latvia)

- Teija KUJALA** (Teija Kujala, 1964) – *Dr.*, profesore, Helsinki Universitāte (Dr., Professor, University of Helsinki, Cicero Learning; Cognitive Brain Research Unit)
- Diāna LAIVENIECE** (1964) – *Dr. paed.*, asociētā profesore, Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte (Dr. paed., Associate Professor, Faculty of Humanities and Arts, University of Liepāja)
- Malgožata OSTRUVKA** (Małgorzata Ostrówka, 1960) – *Dr. philol.*, asistente, Polijas Zinātņu akadēmijas Slāvistikas institūts (Dr. philol., Research Assistant, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences)
- Dace MARKUS** (1950) – *Dr. habil. philol.*, profesore, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija (Dr. habil. philol., Professor, Riga Teacher Training and Educational Management Academy)
- Einars MEISTERS** (Einar Meister, 1957) – *PhD*, vadošais pētnieks, Fonētikas un runas tehnoloģijas laboratorijas vadītājs, Tallinas Tehnoloģiju universitātes Kibernētikas institūts (PhD, Senior Researcher, Head of the Laboratory of Phonetics and Speech Technology, Institute of Cybernetics at Tallinn University of Technology)
- Lia MEISTERE** (Lya Meister, 1957) – *PhD*, pētniece, Fonētikas un runas tehnoloģijas laboratorija, Tallinas Tehnoloģiju universitātes Kibernētikas institūts (PhD, Researcher, Laboratory of Phonetics and Speech Technology, Institute of Cybernetics at Tallinn University of Technology, Estonia)
- Risto NĒTENENS** (Risto Näätänen, 1939) – *Dr.*, profesors, Orhusas Universitāte, Tartu Universitāte (Dr., Professor, University of Århus, Centre of Functionally Integrative Neuroscience; University of Tartu, Department of Psychology)
- Maija S. PELTOLA** (Maija S. Peltola, 1974) – *Dr.*, viesprofesore, Turku Universitāte, Mācīšanās, vecuma un bilingvālisma laboratorija (Dr., Adjunct Professor, University of Turku, Department of Phonetics; Learning, Age and Bilingualism laboratory (LAB-lab))
- Guna RĀBANTE-BUŠA** (1987) – *Mg. philol.*, zinātniskā asistente, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Matemātikas un informātikas institūts” (Mg. philol., Research Assistant, Institute of Mathematics and Computer Sciences, University of Latvia)
- Anitra ROZE** (1971) – *Dr. philol.*, pētniece, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (Dr. philol., Researcher, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Linda ŠOKIJA** (Linda Shockey, 1945) – *PhD*, lektore, Rīdingas Universitāte (PhD, Lecturer, University of Reading)

- =====
- Dace STELĒVICA-OŠIŅA** (1976) – *Dr. philol.*, pētniece, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (Dr. philol., Researcher, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Laura TAIMI** (Laura Taimi, 1984) – *MA*, zinātniskā asistente, Turku Universitāte, Mācīšanās, vecuma un bilingvālisma laboratorija (MA, Research Assistant, University of Turku, Department of Phonetics; Learning, Age and Bilingualism laboratory (LAB-lab))
- Jana TAPERTE** (1986) – *Mg. philol.*, doktorante, zinātniskā asistente, Latvijas Universitātes aģentūra “LU Latviešu valodas institūts” (Mg. philol., PhD student, Research Assistant, Latvian Language Institute, University of Latvia)
- Olga UREKA** (Olga Urek, 1984) – *PhD*, zinātniskā līdzstrādniece, Tromses Universitāte – Norvēģijas Arktiskā universitāte (PhD, Research Fellow, Universitetet i Tromsø – the Arctic University of Norway / CASTL)
- Ieva ZUICENA** (1952) – *Dr. philol.*

PAR ŽURNĀLU / ABOUT THE JOURNAL

Zinātniskais žurnāls *Linguistica Lettica*, ko ik gadu izdod Latvijas Universitātes aģentūra „LU Latviešu valodas institūts”, iznāk kopš 1997. gada, un tajā savus pētījumus publicē ne tikai baltu valodnieki, bet arī citu vispārīgās valodniecības nozaru pārstāvji, piedāvājot aktuālu problēmu un metožu izpēti.

Žurnālā *Linguistica Lettica* tiek publicēti oriģināli atzītu pētnieku un jauno zinātnieku sinhroniskās un diahroniskās valodniecības pētījumi latviešu, lietuviešu, angļu, krievu, franču un vācu valodā, kā arī pārskata raksti par baltu valodniecības aktualitātēm. Žurnālā ik gadu tiek ievietota arī pilna latviešu valodniecības bibliogrāfija.

Linguistica Lettica tiek pieņemti tikai iepriekš npublicēti raksti. Tos rediģē starptautiska redakcijas kolēģija, kuru veido Latvijas, Austrālijas, Igaunijas, Somijas un Šveices pārstāvji. Katru rakstu izvērtē divi redaktori – gan latviešu, gan ārzemju pārstāvis. Žurnālā publicēto pētījumu autortiesības pieder rakstu autoriem un LU Latviešu valodas institūtam. Citējot un pārpublicējot atsauce obligāta.

The scientific journal *Linguistica Lettica* has been periodically published by Latvian Language Institute of University of Latvia since 1997 annually. The journal is aimed at Baltic linguists as well as scientists with particular interests in the development and application of scientific techniques and methodologies to all areas of linguistics. *Linguistica Lettica* comprises original scientific research papers of diachronic and synchronic linguistics in Latvian, Lithuanian, English, Russian, French, and German languages, as well as review articles of actualities of the Baltic linguistics. Additionally, a full bibliography of the Latvian linguistics of current year is included.

The journal accepts only original articles. It has international Editorial Board. All articles in the journal are peer reviewed. Both Latvian and foreign editors from Australia, Finland, Estonia, and Switzerland participate in the reviewing of each article. *Linguistica Lettica* invites well recognized researchers as well as new scientists to submit their research work in the Baltic linguistics. All rights belong to individual authors of the articles and Latvian Language Institute of the University of Latvia.

LINGUISTICA LETTICA

RAKSTU IESNIEGŠANAS UN NOFORMĒŠANAS VISPĀRĪGIE PRINCIPI

1. Pamatinformācija

Iesniegtajam rakstam jābūt oriģinālam, t. i., tas nedrīkst būt iepriekš publicēts vai iesniegts publicēšanai citos zinātniskajos izdevumos. Anonīmi recenzenti izvērtēs krājumam iesniegtā raksta satura atbilstību pētitajai tēmai, teksta zinātnisko kvalitāti un novitāti, raksta struktūras atbilstību noformēšanas prasībām. Recenzentiem ir tiesības ieteikt autoram rakstu pārstrādāt vai arī publikāciju noraidīt.

2. Valoda

Raksti tiek publicēti latviešu, lietuviešu, angļu, vācu un krievu valodā. Kopsavilkumam jābūt angļu valodā.

Raksts jānoformē atbilstoši izvirzītajām prasībām un jāiesniedz redakcijā elektroniski. Ja tekstā ir lietoti vairāku veidu burtraksti, tad, lai nerastos pārpratumi, manuskriptu vēlams sūtīt gan *MS Word*, gan *pdf* formātā.

3. Manuskripta apjoms un forma

Raksta apjoms: līdz 30 lappusēm (54 000 rakstu zīmju).

Rindkopu atkāpju noformējumā un teksta centrēšanai neizmantojot (!) tukšumzīmes (*Space* taustiņš). Tāpat neizmantojot (!) pāreju jaunā rindā (*Enter* taustiņš), ja tas nav jaunas rindkopas sākums.

Raksta kopsavilkumā jāapraksta pētījuma problemātika un galvenie secinājumi (jātulko arī raksta virsraksts). Kopsavilkuma apjoms: no 1500 līdz 2500 rakstu zīmēm.

Teksts rakstāms, izmantojot vārdu procesoru *MS Word*, burtrakstu *Times New Roman* (ja izmantoti arī citi burtraksti, tie jāpievieno pielikumā).

Raksta autora uzvārds jāraksta ar lielajiem burtiem, piem., Ojārs BUŠS.

Tabulas, diagrammas, attēli u. tml. jānumurē. Tie publicēšanai jāsavatavo melnbalti (ja tie nav paša autora veidoti, jāpievieno atsauce uz pirmavotu). Zīmējuma un attēla numurs un nosaukums izvietojami zem zīmējuma vai attēla. Tabulas numurs izvietojams virs tabulas pa labi.

Attēli iekļaujami tekstā, kā arī sūtāmi atsevišķos failos *jpg* formātā.

Pirmo reizi tekstā raksta pilnu nosauktās personas vārdu un uzvārdu, atkārtoti izmanto vārda iniciāli un uzvārdu. Ja tekstā minētas vairākas personas ar vienādu uzvārdu, tad arī atkārtoti tām jānorāda vārds un uzvārds. Pirmo reizi minot ārzemju autora vārda un uzvārda latviskojumu (vai pārveidojumu

citā valodā citu valodu rakstos), iekavās (kursīvā) vēlams norādīt to rakstību oriģinālvalodā, piemēram, Eva Nīmane (*Ewa Nyman*).

Ja pēc punkta seko burts, tad jāliek tukšumzīme. Piemērs: 1919. gada 19. janvārī.

Ja vienotājdomezīme atdala skaitļus, tad nav jāliek tukšumzīmes. Piemērs: 1914–1939.

Piezīmes un paskaidrojumi ievietojami parindēs.

4. Atsauču un literatūras saraksta noformēšana

Atsauces uz avotiem, literatūru, elektroniskajiem u. c. resursiem jāiekļauj tekstā apaļajās iekavās, piemēram: (Andronovs 2012, 145; LLVV VIII 279; Laua 1997, 31; Westerdahl 2006, 43–51).

Autora vārdu un uzvārdu atsaucēs tekstā un bibliogrāfiskajās norādēs literatūras sarakstā lieto tajā valodā, kurā ir uzrakstīts atsaucē minētais darbs. Minot atsauci uz krievu valodā izdotu darbu, jāraksta kirilicā.

Atsauce uz vārdnīcām un enciklopēdijām izmanto abreviatūras, piemēram: ME, LKŽ.

Ja sekojošā atsaucē ietverta norāde uz iepriekšējā atsaucē ietvertu grāmatu, tad tiek lietots: Turpat (ja raksta teksts ir latviešu valodā) vai Ibid. (ja raksta teksts ir angļu valodā). Ja nepieciešams lappuses vai lapas precizējums: Turpat, 25. lpp., Ibid., p. 25.

Literatūras saraksts jākārtot autoru uzvārdu vai iespieddarbu nosaukumu alfabētiskā secībā, visiem autoriem norādot pilnus vārdus (sākumā – latīņu alfabēts, beigās – kiriliskais alfabēts). Pirms pilnās bibliogrāfijas norādes jānodrošina saīsinājums, kas izmantots atsaucēm tekstā.

Grāmatu, žurnālu, avīžu vai rakstu krājumu nosaukumi dodami kursīvā.

Ja atsaucēs tiek izmantoti saīsinājumi, bibliogrāfijas sarakstā tie ir jāatšifrē, bet atsaucē jānorāda sējums un izmantotā lappuse, piemēram (LKV II 81).

Rakstiem: autora/-u uzvārds/-i, pilns/-i vārds/-i, raksta nosaukums, žurnāla vai rakstu krājuma nosaukums (*kursivēts*), laidiena numurs, izdevniecības atrašanās vieta, izdevniecība, gads, lappuses.

Grāmatām: autora/-u uzvārds/-i, pilns/-i vārds/-i, nosaukums (*kursivēts*), izdevniecības atrašanās vieta, izdevniecība, gads.

Konferences materiāliem: autora/-u uzvārds/-i, pilns/-i vārds/-i, tēžu nosaukums, rakstu krājuma nosaukums (*kursivēts*), izdevniecība, gads, lappuses.

5. Saīsinājumi

Rakstā un beigu piezīmēs bez atšifrējuma tiek lietoti populārākie saīsinājumi: sk. (skatīt), lpp. (lappuse), u. c. (un citi), u. tml. (un tamlīdzīgi), t. i. (tas ir), p., pp., ect. (page, pages, et cetera – avotiem angļu valodā), c. (страница – avotiem krievu valodā).

Sarakstā saīsinājumi, simboli un speciālie termini jāraksta stabiņā, kura kreisajā pusē jānorāda saīsinājums, bet labajā – skaidrojums. Saīsinājumu saraksts jākārtē pēc alfabēta.

6. Rakstu iesūtīšana

Raksts jāiesūta elektroniski uz e-pastu: latv@lza.lv

Redakcijas adrese: Akadēmijas lauk. 1, 902./903. kab., Rīga, LV-1050.

Tālr. (+371) 67227696, e-pasts: latv@lza.lv

RAKSTA NOFORMĒŠANAS PARAUGS

Vārds UZVĀRDS

RAKSTA NOSAUKUMS RAKSTA NOSAUKUMS RAKSTA NOSAUKUMS RAKSTA NOSAUKUMS

Apakšvirsraksts

Teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts ..

Attēls – melnbalts; jpg; centrēts

1. *attēls*. Nosaukums nosaukums

Attēls – melnbalts; jpg; centrēts

2. *attēls*. Nosaukums nosaukums

Apakšvirsraksts

Teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts..

1. *tabula*. Nosaukums nosaukums

=====

2. tabula. Nosaukums nosaukums

Raksta nosaukums angļu valodā

Summary

Teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts teksts ..

Saīsinājumi

Norādīt netradicionālos saīsinājumus, kas izmantoti rakstā.

Avoti

Metamorfozes – Ārija Elksne. *Metamorfozes*. Rīga: Liesma, 1980.

Kā svece deg – Imants Ziedonis. *Kā svece deg*. Rīga: Liesma, 1971.

Ieva – žurnāls *Ieva*, 2008, Nr. 3.

Literatūra

Rakstiem: autora/-u uzvārds/-i, pilns vārds/-i, raksta nosaukums, žurnāla vai rakstu krājuma nosaukums (*kursivēts*), laidiena numurs, izdevniecības atrašanās vieta, izdevniecība, gads, lappuses (no–līdz).

Grāmatām: autora/-u uzvārds/-i, pilns vārds/-i, nosaukums (*kursivēts*), izdevniecības atrašanās vieta, izdevniecība, gads.

Konferences materiāliem: autora/-u uzvārds/-i, pilns vārds/-i, tēžu nosaukums, krājuma nosaukums (*kursivēts*), konferences nosaukums, tās norises vieta un laiks, izdevniecība, gads, lappuses (no–līdz).

Arhīvu materiāliem: arhīva nosaukums, fonds, apraksts, lieta, lapa.

Andronovs 2012 – Andronovs, Aleksejs. Tradicionāli latviešu gramatikas jautājumi. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Atb. red. O. Bušs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2012, 142.–157.

Baldunčiks 2005 – Baldunčiks, Juris. Neparasts daudzskaitlis mūsdienu zinātnes un izglītības valodā. *Valsts valodas komisijas raksti*. 1. sēj.

- Latviešu valoda – robežu paplašināšana*. Rīga: Valsts valodas komisija, 2005, 6.–12.
- Baldunčiks 2005a** – Baldunčiks, Juris. Tulkotāja viltusdraugu problēma: no vārdiem pie darbiem. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Nr. 1. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005, 56.–64.
- Endzelīns 1951** – Endzelīns, Jānis. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
- Endzelīns 1979** – Endzelīns, Jānis. *Darbu izlase*. III sēj. 1. daļa. Rīga: Zinātne, 1979.
- Hirša 2007** – Hirša, Dzintra. Vietvārdu normalizācijas juridiskie aspekti kaimiņvalstu speciālistu pieredzes gaismā. *Onomastica Lettica*. 3. laidiens. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 228.–236.
- Kiselūnaitē 2005** – Kiselūnaitē, Dalia. Kalbū kontaktai Kuršiņi nerijos kuršininku tarmēs leksikoje: paukščiū pavadinimai. *Valodu kontakti un mijiedarbība. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 132. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2005, 37.–38.
- LVV 1987** – *Latviešu valodas vārdnīca*. Atb. red. D. Guļevska. Rīga: Avots.
- LZP 1999** – Latvijas Zinātnes padome Pieejams: http://www.lzp.lv/latv/19_10-2-9.htm [skatīts 02.02.2013].
- VPSV 2007** – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Atb. red. V. Skujiņa. Rīga: Valsts valodas aģentūra, 2007.
- Vulāne 1997** – Vulāne, Anna. Adjektīvs brāļu Kaudzīšu romānā „Mērnīku laiki”. *Savai valodai: Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklim Rūdolfam Grabim velītās piemiņas krājums*. Rīga: LZA Vēstis, 1997, 296.–305.
- Blinkena 1998** – Blinkena, Aina. Adjektīvi G. Manceļa vārdnīcā „Lettus”. *Baltistica XXIII* (2). Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, 243–250.
- Bušs 2008** – Bušs, Ojārs. Vienos Latvijos gyvenvietēs (Bēnēs) gatviū pavadinimai onomastikos ir kalbos politikos požiūriu. *Acta Humanitarica Universitatis Saulensis. Mokslo darbai. T. 4 (2007). Europos studijos: dialektai ir kalbos politika*. Ats. red. B. Maskuliūnas. Šiauliai: VŠĮ Šauliū universiteto leidykla, 2008, 28–32.
- LKŽ** – *Lietuvių kalbos žodynas*. T. 1–2. Vilnius: Mintis, 1968–1969; T. 3–6. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1956–1962; T. 7. Vilnius: Mintis, 1966; T. 8–9. Vilnius: Mintis, 1970–1973; T. 10–15. Vilnius: Mokslas, 1976–1991; T. 16–17. Vilnius: Mokslas ir enciklopedijų leidykla, 1995–1996; T. 18–19. Vilnius: Mokslas ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997–1999; T. 20. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2002.
- TET 2011** – *Types of Electronic Translators*. Pieejams: <http://www.buzzle.com> [skatīts 04.03.2011].

- =====
- CC 1585** – *Catechismus Catholicorum* .. Vilne Pille, 1585. *Altlettische Sprachdenkmäler in Faksimiledrucken*, hrsg. von A. Günther. Heidelberg, 1929, Bd 1, 243–311.
- Duden 1989** – *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. A–Z. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 1989.
- Van Langendonck 1974** – Van Langendonck, Willy. Über das Wesen des Eigennames. *Onoma*, XVIII (1974), 337–361.
- ЕСУМ** – *Етимологічний словник української мови*. Т. 1–5. Київ, 1982–2006.
- РКП 2004** – *Русское культурное пространство: Лингвокультурологический словарь*. Москва: Гнозис, 2004.
- Сталтмане 1981** – Сталтмане, Велта. *Латышская антропонимия. Фамилии*. Москва: Наука, 1981.

LINGUISTICA LETTICA 22
Salikts: LU Latviešu valodas institūtā
Iespiests: SIA "Jelgavas tipogrāfija"
Metiens 250 eks.